

Баш Челик

Избор из народне књижевности

Нова школа
2011.

НАРОДНЕ УМОТВОРИНЕ

Брзалице
Разбрајалице
Загонетке
Пословице и изреке

БРЗАЛИЦЕ

•

Јеси ли ти то ту, јеси ли то ту ти, јеси ли ту то ти?
Јеси ли ти то ту, јеси ли то ту ти, јеси ли ту то ти?
Јеси ли ти то ту, јеси ли то ту ти, јеси ли ту то ти?

•

Девет пута реци бевреци,
Девет пута реци бевреци,
Девет пута реци бевреци,
Девет пута реци бевреци,
Девет пута реци бевреци,
Девет пута реци бевреци,
Девет пута реци бевреци,
Девет пута реци бевреци,
Девет пута реци бевреци,

•

Црн јарац црном трну црн врх гризе.
Не гризи ми, црни јарче, црном трну црн врх!

•

Свака сврака скака на два крака.

•

Одосмо у котлокрпа, кад котлокрп котле крпи
са својих девет котлокрпића, а стара им
котлокрповка котлокрпавим котлима воду носи.

•

Птрптрковић птрптрче
с птрптрковићима птрптрковици.

•

Седи јегиб на клади, јегибићи под кладом.
Вели јегиб јегиби: „О јегиба, јегиба, камо наши
птићи јегибићи!“

•

Четири чачвчића на чунчићу чучећи чијућу.

•

Разрасхатлеисалисте ли се?

•

Седи куја жута украј жута пута.

•

Дур крукче, вур крукче,
држ' мој кривокрути крукче!

•

Шаш деветерошаш, како се раздеветерошашио.

•

Ко покопа попу боб у петак пред Петровдан.

•

Павте и под павтама потпавтак
и под потпавтком потпавтак.

•

Криво рало Лазарево криве лазе разорало.

•

Чокањчићем ћу те, чокањчићем ћеш ме.

РАЗБРАЈАЛИЦЕ

• • •

Једна врана гакала,
И по пољу скакала.
Утом дође црни кос,
И одгризе врани нос.

...

Бумбар,
Делипар,
Сео цар
На кантар,
Жарипан,
Пеливан,
Мерили га
По вас дан,
Паде па се скљуси
И рече му – ту си.

•••

Елен,
Белен,
Балбеделен,
Жита,
Гита,
Окма,
Локма,
Златна смоква,
Златна јабука,
Иди с њом у поље.

...

На виле,
На куле,
На дедове штапе,
На бабине гњате,
Мога брата Милутина
Зовите на вечеру,
Нити може вечерати,
Ни по кући погледати,
Тутњи,
Бутњи,
Шаракета,
Баракета,
Коза врец,
Бежи зец!

•••

Једно голо.
Двоголо,
Троголо,
Чеврголо,
Пегма,
Шегма,
Сегма,
Огма,
Дивирога,
Дисирога.

...

Енци,
Менци,
На каменци,
Ту тукује,
Данас деци,
Ан, бан,
Баштован,
Баштоведи,
Штуку дери,
Штука с' вере,
Па се дере:
Ајде са мноm напоље.

ЗАГОНЕТКЕ

Бијела њива, црно сјеме, мудра глава која сије.
(Књига)

Бијеле коке испод стрехе вире.
(Зуби)

Закукуљено, замумуљено;
Задевећено, задесећено;
Нико га не може
Раскукуљити, размумуљити,
Него онај ко га је
Закукуљио, замумуљио,
Задеведио, задесетио.
(Брава)

Иде поп планином, огрнуо се сланином.
(Облак)

Нешуш прође кроз гору, а не шушну.
(Магла)

Свему свијету један тањир доста.
(Сунце)

Поље немерено, овце небројене,
међу њима чобан рогоња.
(Небо, звезде, Месец)

Без ивера на води ћуприја.
(Лед)

Пуна школа ћака, ниоткуда врата.
(Лубеница)

Трчи, трчи трчуљак.
Виси, виси висуљак.
Бога моли трчуљак
Да отпадне висуљак.
(Прасе и жир)

Ја сам млад, танан, леп;
Кад путујем, имам реп.
Што год идем даље,
Мог репа све мање,
Изгубим га путујући,
Па без репа дођем кући.
(Игла и конац)

Пуна тепсија златних колачића.
(Звезде)

Огледало оглеђе свега љета без вјетра.
(Месец)

Сивац море прескочи, ни копита не скваси.
(Месец)

Пружих златну жицу преко белог света,
па је савих у орахову љуску.
(Очи)

Сам лончић у пољу ври.
(Мравињак)

Скочи срна иза трна, ђе се свила, ту умрла.
(Варница)

Сав свијет обиђох, а један пањ не могу.
(Сјен)

Црвен јарац по кошари скаче.
(Језик)

Два ступца у небо ударају.
(Очи)

Мртви живога носи преко непочин-поља.
(Барка)

Кад видиш, онда га не видиш;
а кад не видиш, онда га видиш.
(Мрак)

Поручио цицибан
Својој љуби на диван:
Не брини се, ни старај,
Дивно сам ти закопан
У земљици стрмоглав.
(Лук)

Жив јарац живодерац,
Жив дрт неодрт,
Жив клат незаклат,
Жив печен неиспечен.
Жив једен неизеден.
(Језик)

Два локвања око пања.
(Уши)

Четир' уха, два трбуха.
(Јастук за спавање)

Ам ти кажем, ам ти не кажем,
Само ти се каже.
(Ам)

ПОСЛОВИЦЕ И ИЗРЕКЕ

Залуд књига, кад памети нема.

Човек се држи за реч, а во за рогове.

Ко се дима не надими тај се ватре не огреја.

Не могу бити и вуци сити и овце на броју.

Ако је мука трпљети, није памтити.

Да нема вјетра, пауци би небо премрежили.

Није злато све што сија.

Човек без слободе као риба без воде.

Где је образ, ту је и душа.

Нема хлеба без мотике.

Залуд ми је бисер кад ми грло дави.

Свако чудо за три дана.

Кад ми гусле не могу да гуде, не мили ми се што сам слијеп.

Чег се човек највише боји, оно ће му на главу доћи.

Реци бобу: боб, а попу: поп.

Тешко ногама под лудом главом.
У лажи су кратке ноге.
У ратара црне руке, а бијела погача.
Ако неће нећо, оно хоће хоћо.
Тешко оном ко злотвора нема.
Не можеш дланом сунце заклонити.
Чини добро, па и у воду баци.
Ум царује, снага кладе ваља.
Који хрт два зеца тера, ниједног не ухвати.
Даће Бог гаће, али не знам кад ће.
Од знања глава не боли.
Свака птица своје јату лети.
Кућни је праг највећа планина.
Сребрно седло не чини добра коња.
Уморној лисици и реп досађује.
Пошљи луда на војску, пак сједи те плачи.
Нема хлеба без мотике.
Играју се магарци, биће лијепо вријеме.

НАРОДНЕ ПРИПОВЕТКЕ

Шаљиве приче
Приповетке
Басне
Предања
Легенде

А ШТА ТИ ЈЕ?

Један чоек којега је бољео зуб сrete другога чоека
ђе јауче иза гласа, па га запита шта му је, а кад му
онај одговори да га је ујела змија, он му рече:

— Е, ја мишљах тебе зуб боли!

ПУСТИО БИХ ЈА ЊЕГА АЛИ НЕЋЕ ОН МЕНЕ!

Некакав Турчин сврне с пута на поток да се напије воде, па га ухвати хајдук, а он онда дозававши свога друга, који је био остао на путу, каже му:

— Ходи, ухватио сам хајдука!

Друг му одговори:

— Кад си га ухватио, а ти га поведи амо.

Онда му он каже:

— Али неће да иде.

Кад му друг на то рече:

— Ако неће да иде, а ти га пусти, — а он му одговори:

— Пустео бих ја њега, али неће он мене!

ЧОБАНЧЕ ПРЕВАРИЛО ПОПА

Путовао некуд поп подаље из своје нурије, па дође у незнано село. Изнад села нађе једно чобанче, па желећи да у добру кућу дође у конак, упитаће чобанче:

— Ко у овом селу најбоље стоји, дијете?

— Петар ковач, — одговори дијете — поваздан је уз наковањ.

— Не питам те то, но ко је у овоме селу најјачи?

— У мога стрица во Зимоња. Нема у цијелу селу ниједнога вола да му море добости ја утегнути.

— Ама, не питам те ни то, но ти мени кажи ко је најстарији у овом селу?

— Дуд насред села, што се пода њ искупљају сеоска говеда, — одговори му дијете.

Поп се на то наљути, па ће ђетету:

— Хајде, дијете, с ђаволом!

— И ти, попе, с богом! — рече му дијете.

Пошто се поп одмаче од ђетета, предомисли се, па ће му довикнути:

— Не било ти, дијете, оно што ти рекох!

— Ни теби, попе, оно што ја теби рекох! — довикну му дијете, а поп се угризе за губицу.

ЋУТИ, БОГА ТИ! КАКО ТЕ НЕ МРЗИ ГОВОРИТИ?

Кажу да турски цар дембеле храни и одијева, али најприје свакога огледају је ли управо за дембела: да не би могао што радити. Тако су под двојицом што су били дошли да их узму у дембеле запалили рогожину (да виде шта ће радити). Онда један од њих рече оном другом:

— Устани да сиђемо с ове рогожине, изгорјећемо.

А онај други одговори:

— Ћути, бога ти! како те не мрзи говорити?

Онда овога узму у дембеле, а онога што је рекао да устану отјерају и кажу му да није он за дембела.

ЦИГАНИН И ШВАБА

Неки поп доведе кући Швабу и Циганина да му цепају дрва. Прво ће мало да их части, а после ће сваки на свој посао. Кад су им изнели ручак, рећи ће поп:

- Ко ће појести ову чорбу?
- Ја ћу! — одговори Циганин.
- А ко ће појести остало јело и попити вино?
- опет ће поп.
- И то ћу ја! — дочека Циганин.
- Е сад, ко ће цепати дрва?
- Та, проговори и ти коју, уста ти отпала, увек ја говорим! — окрену се сада Циганин Шваби.

УТОПИО СЕ ПОП ШТО НИЈЕ РУКУ ДАО

Укрцају се у један чун пет шест простака и један поп да се превезу преко једне ријеке илити блата, док на један мах пухне жестоки вјетар и изврне се чун те сви у блато. По срећи сви су знали пливати до самога попа, док начну се топити, те се сваки од њих ухвати за чун и преплива на другу страну. Кад се врате кући, кажу и попадији све како је било, и да се поп без памети и без потребе утопио. Стане у сав плач попадија кукати као коме је невоља, пак их запита:

— Како се утопи?

А они јој одговоре:

— Кад се изврну чун, и ми сви у воду панусмо, сви једноглице завикасмо: „Дај попе руку! Дај попе руку!“, и он могаше ласно дати тек да хоћаше, ма не даде и утолико се утопи.

— Знам ја кукава кукавица — рече попадија — да је тако, ма да сте му завикали: „Нâ, попе, руку, хоћаше скапулати, јер је вазда (тешко мене!) научио узимати, а не давати.“

ЗАКОВРЧИТИ И ОТКОВРЧИТИ

Слао ага сина први пут у кмета, па га свјетовао:

— Кад дођеш пред Влаха, добро заковрчи.

— А шта ће бити ако Влах заковрчи? — упита син.

— Е, ти онда отковрчи.

ЕРО И КАДИЈА

Чувао Еро кадијина говеда, па имао и своју једну краву, те ишла с кадијиним говедима. Једанпут се догоди, те се пободе кадијина крава с Ерином, па Ерина крава убоде кадијину на мјесто. Онда Еро брже-боље отрчи кадији:

— Честити ефендија! Твоја крава убола моју краву.

— Па ко је крив, море! Је ли је ко наћерао?

— Није нико, него се поболе саме.

— Е вала, море! Марви нема суда.

Онда Еро:

— Ама чујеш ли ти, ефендија, што ја кажем: моја крава убола твоју краву.

— А! Море, стани док погледам у ћитап, — па се сегне руком, да дохвати ћитап, а Еро ће за руку:

— Нећеш, бог и божја вјера! Кад нијеси гледао мојој у ћитап, нећеш ни твојој.

НЕСРЕТНИКУ СЕ НЕ МОЖЕ ПОМОЋИ

За некакога чоека говорило се да је несрећан и да му се никако не може помоћи. Један богат чоек намисли огледати да ли је то истина, па узме једну кесу новаца те метне на брвину преко које је мало потом ваљало да пређе онај несретник. Кад несретник дође близу к брвини, он рекне у себи: „Доста сам пута преко ове брвине прелазио, хајде сад да огледам да ли могу жмурећи преко ње прећи“, и тако зажмуривши пређе преко брвине и прекорачи кесу с новцима.

ЕРО И ТУРЧИН

Орао Турчин ралицом по страни изнад некаке ћуприје, а Еро путем ћерао неколико коња натоварених. Кад се Еро прикучи близу, онда Турчин стане викати:

— Ђа шароња, ћа! И ти имаш памет, а Еро је нема.

Утом Еро дође на ћуприју, па наћера коње преко ћуприје, а њега стане помагања:

— Јао мене до бога милога! Што ћу сад?

А Турчин, кад то чује, брже-боље устави волове, па стрчи к њему:

— Шта је море, Еро? Шта је?

— Ох мене до бога милога! Ето одоше ми коњи, а ја остадох за водом.

— Ајде море и ти за коњама.

— Не смијем, господару! Бог и Божја вјера, ја туда за живот прећи.

—Бре ајде море не лудуј, како не смијеш прећи преко ћуприје, куда иде свијет и коњи натоварени прелазе.

Аја! Еро неће нипошто, него једнако јауче и лелече. Онда Турчин:

— Ајде море шта ћеш дати, да те пренесем ја на леђима?

— А што иштеш, господару?

— Даћеш ми дванаест перпера.

— Ајде де!

Упрти Турчин Еру, те пренесе преко ћуприје, а кад га спусти на оној страни, онда се Еро стане пипати по њедрима:

— Немам, господару, ни перпера, бог и божја вјера!

А Турчин:

— Како немаш, бре, ана сени ситим! Зашто лажеш? Оди опет на леђа.

Еро узјаше опет Турчина, те га још једном прејаше преко ћуприје; па га онда збаци Турчин на земљу:

— Ето, курво! Цркни ту, кад немаш чим да платиш, — па онда отиде својим воловима и почне опет орати. А Еро онда скочи па преко ћуприје:

— Еј, Турчине! Гледај како и твој шароња има памет, а Еро је нема! Еле он тебе прејаха двапут преко ћуприје.

ШИЈАЦИ У ЛОВУ

Били Шијаци у лову, па кренули медведа. Стану га гонити, а медвед трч' овамо, трч' онамо, док најпосле утече у једну дубоку провалију, па се тамо сакрије. На то се Шијаци сневеселе и стану жалити за медведом, а Домишљан им каже:

— Ни брига вас није, него да једнога од нас спустимо доле на ужету, па нек ухвати медведа.

То се свима допадне, па онда кога ће, кога неће, договоре се да баш Домишљана спусте у провалију, јер, веле, тако је право, јер да није њега било, не би им никад пало на ум како да ухвате медведа. Па онда вежу Домишљана и спусте га у провалију. Кад тамо, а медвед дочека Домишљана, па му одгризе главу. Кад мало после извуку Домишљана из јаме, а они смотре да Домишљан нема главе, па се стану питати: је ли Домишљан имао главу на раменима кад су га спустили у провалију? Али како се нико није могао опоменути, рекне у зло доба један од њих:

— Знате ли шта ћемо! Хајдмо к Домишљанци, да је питамо: је ли Домишљан с главом пошао у лов или није.

То се свима допадне, па отиду и упитају је, а она одговори:

— Ја сад не знам зајамачно је ли имао главе на себи кад је у лов полазио, али се добро сећам да је имао лане о Божићу, кад смо сјакали.

ЗАПАЛИО КУЋУ ДА ИЗГОРЕ МИШИ

Имао је сеоски кнез тикава и дрењина у кући о јесени, чувајући у случају ако му дође пријатељ у кућу, но однекуда навру миши и једну му тикву на неколико мјеста проврте. Кад му жена каже бијући се шакама у прса и у главу, и он тако спрама ње. У оној љутини и незнању завикаће муж жени:

— Издири напоље из куће! Сад ће ми миши главом платити!

Тек што жена из куће изиде, он затвори кућу изнутра, па изручи сламу из сламњаче, те главњу у сламу и побјеже из куће, вичући:

— Горите зликовци! Да знате чију сте тикву појели!

Упита га жена:

— Што учини, зло те смело?

— Шути, будало! Сад ћеш ти чути како ће мише станут цика!

ПОМАЖЕМ ТИ СПРДАТИ

Херцеговац донио на пазар да прода врећу чисте пшенице, у којој ништа није било до само зрно. Некакав Турчин, дошавши к њему и зграбивши из раскриљене вреће шаку пшенице и гледајући у њу, рече:

— Море, Херо, у овој пшеници има кукоља!

А Херо му одговори:

— Има, господару.

— А има и главнице, — настави Турчин. А

Херо опет:

— Има, господару.

— А има и земље.

— Има, господару.

И тако Турчин изреди све мане које на шеници могу бити, а Херо му све потврди. Кад се Турчину најпоследње досади што му Херо очевидну лаж против себе једнако потврђује, он му, као пола срдит, рече:

— Буд' ја, море, твоје добро кудим, а зашто га ти кудиш?

А Херо му онда одговори:

— Помажем ти спрдати, господару!

КРЕЋИ, ОЧЕ ИГУМАНЕ!

Умирао један стари игуман у зенђилу манастиру, па од жалости, кад види да ће умријети, почне плакати. Упита га један од најстаријих калуђера, који је као у руци држао да ће он по смрти игумана старјешином постати:

— Што ти је, оче игумане, те тако плачеш?

Одговори му он:

— Како нећу плакати, кад промислим како ћете ви јадни калуђери без мене пошто ја умрем, како ли ће ови наш манастир без добра управитеља као што сам ја?

А они му калуђер одговори, као да плаче:

— Крећи ти, оче игумане, не мисли се ништа за манастир.

НАСРЕДИН У БОСТАНУ

Пролазио Насредин-хоџа крај бостанџина бостана. Запеле му лијепе диње и карпузе за очи, па не мог'о срцу одолити, прескочи плот па их стане у торбетину трпати. Ал' ето ти бостанџије:

— Море, хоџо, што радиш у мом бостану?

Насредин, како прихватио дињу да ју утргне, окаменио се крај ње и избуљио очи у бостанџију:

— Море, бостанџијо, витар ме донио.

— Ако те је витар донио, што држиш дињу у руци? — пита бостанџија.

— Држим се да ме даље не однесе, — вели хоџа.

— Ма кад се држиш да те даље не однесе, зашто их трпаш у торбу? — пита опет бостанџија.

— Бели, ни сам не знам што то од страха радим, — доклопи хоџа.

КРЕПАО КОТАО

Измисли један прости сељанин како би преварио неког каматника трговца у вароши који му је доста кривице урадио, и пође један дан у трговца молећи га:

— Господару, молим те, узајми ми котао ракијски да нешто ракије испечем, а до краја данашњега дана донијећу ти га, и добити на њ талијер.

Слакоми се трговац и узајми му котао, а сељанин седми дан пође к трговцу и донесе један преко мјере мали котлић ракијски говорећи:

— Знаш шта је, господару?

— Шта? — запита трговац.

— Богме се окотио твој котао — одговори сељанин — и ево сам ти ждријебе од њега донио, јер је у мене ждријебан и дошао, а ја твојега нећу.

— Браво! Браво! — одговори трговац. — По томе се види да си човјек поштен, фала ти!

— Него молим те, господару — придода сељанин — нека још који дан у мене постоји котао, јер га онако болесна не могу справити.

— Добро, дакле — одговори му трговац.

Послије десетак дана дотрчи уплашен сељанин к трговцу, па му рече;

— Господару, не знаш несреће?
— Које? — запита трговац.
— Крепао котао.
— Како крепао, ничији сине! — продере се тр-
говац. — Како може котао крепати?
— Ето како, — прихвати сељанин. — Што год
се коти, ваља и да крепа.
И на овај начин, кад трговац потјера сељанина
на суд, сељанин у суду добије разлог и узме ве-
лики котао за мали.

СВИЈЕТУ СЕ НЕ МОЖЕ УГОДИТИ

Један човјек, идући из вароши кући, јахао на магарцу, а његов син, момчић од десетак година, ишао поред њега пјешице. Сусретне их једна жена и рече:

— То није право, брате да ти јашеш а дијете да ти иде пјешице; твоје су ноге јаче од његових!

Онда старац сјаше са магарца, а подигне сина на седло. Мало даље, сретне их друга жена која рече:

— Није лијепо од тебе, момче, да ти јашеш а отац да ти иде пјешице. Твоје су ноге много млађе.

На то и отац и син узјашу магарца, па крену даље. Сретне их трећа жена, па каже:

— Каква је то будалаштина: два матора магарца на јадној, слабој животињи! Требао би неко да узме батину, па да вас обојицу стјера.

Онда отац и син сјашу са животиње и обојица крену пјешице: отац са једне стране, син са друга, а магарац у средини. Сретне их четврта жена па каже:

— Ала сте ви три чудна друга! Зар није доста да двојица иду пјешице? Не би ли било лакше да један од вас јаше?

Онда отац рече сину:

— Ми смо обојица свакако јахали на магарцу, сада ваља да магарац јаше на нама.

Отац и син оборе магарца на земљу, један му свеже предње а други задње ноге, па га онда узму међу се на колац и тако га понесу. Како су се жене, које су их сусретале, још више смијале и чудиле, отац баци магарца на земљу, и почевши га дријешити повиче:

— Ја сам луђи и од овога магарца, јер хоћу цијеломе свијету да угодим! Од сада ћу са својим магарцем да чиним што је мени воља, а људи нека говоре што им је драго.

Тако отац узјаше магарца, а син крене пјешнице поред њега кући.

КАКО СЕ КРАЉЕВИЋ МАРКО ЈУНАШТВУ НАУЧИО

Питали Краљевића Марка како је постао јунак, а он одговорио да се јунаштву научио од паса и од ђеце: како једно псето макар било највеће и најјаче побјегне, онда сва остала пашчад и најмања и најслабија трче за њим; тако исто и дијете кад побјегне, ђеца трче за њим. А кад се како псето или дијете, макар било најмање и најслабије, испријечи и стане да се брани, онда слабо ко смије на њ ударити.

КАКАВ ПОЗДРАВ ОНАКИ И ОТПОЗДРАВ

Приповеда се: пролазило вино поред проје, па рекло:

— Помоз' бог, пројо, никаква храно!

А проја му одговорила:

— Бог ти помогао, гола пропалицо!

Онда се вино покаје што је нагрдило проју па, вративши се натраг, овако је поздрави:

— Помоз' бог, пројо, малено зрно, али врсна храно!

А проја му лепше прихвати:

— Бог ти помогао, јуначки разговору!

ЕРО С ОНОГА СВИЈЕТА

Копео Турчин с Туркињом кукурузе, па на подне отиде Турчин да препне и да напоји коња, а Туркиња остане одмарајући се у хладу. Утом удари однекуд Еро:

— Помози бог кадо!

— Бог ти помогао, кмете! А одакле си ти, кмете?

— Ја сам, кадо, с онога свијета.

— Је ли бога ти! А нијеси ли виђео тамо мога Мују, који је умро прије неколико мјесеци?

— О, како га не би виђео! Он је мој први комшија.

— Па како је, бога ти! Како живи?

— Хвала богу, здраво је, али се богме доста мучи без ашлука: нема за што да купи дувана, нити има чим да плати каву у друштву.

— А хоћеш ли ти опет натраг? Не би ли му могао понијети, да му пошљем мало ашлука?

— Бих, зашто не бих, ја идем сад управо тамо.

Онда Туркиња отрчи тамо ће јој се муж био скинуо од врућине, те узме кесу с новцима, и штогођ буде новаца у њој, да Ери да понесе Муји. Еро докопа новце, метне их у њедра, па бјежи уз поток.

Тек што Еро замакне уз поток, ал' ето ти Турчина
ђе води коња да напоји, а Туркиња те преда њ'га:

— Да видиш, мој човече! Туда сад прође један
кмет с онога свијета, па каже за нашега Мују, да
се мучи без ашлука: нема за што да купи дувана,
нити има чим да плати каву у друштву; те сам му
ја дала оно новаца, што је било у твојој кеси, да
му понесе.

А Турчин:

— Па куд оде? Куд оде?

А кад му жена каже да је отишао уз поток,
онда он брже-боље скочи на гола коња, па поће-
рај уз поток! Кад се обазре Еро и види Турчина
ђе трчи за њим, а он онда бјежи! Кад дође под бр-
дом у једну воденицу, а он утрчи унутра, па по-
вече воденичару:

— Бјежи, јадна ти мајка! Ето Турчина да те по-
сијече, већ дај мени твоју капу, а нâ теби моју, па
бјежи уз брдо туда око воденице.

Воденичар, видећи Турчина ђе трчи на коњу,
поплаши се, и не имајући кад питати зашто ће
и кроз што да га посијече, дâ Ери своју капу, а
Ерину баци на главу, па изнад воденице бјежи
уз брдо! Еро метне воденичареву капу на главу,
па још узме мало брашна те се поспе и начини
се прави воденичар. Утом и Турчин дотрчи пред
воденицу, па сјаше с коња и улети у воденицу:

— Камо море таки и таки човек, што је сад ту ушао у воденицу?

А Еро му каже:

— Ено га, видиш, ђе утече уз брдо.

Онда Турчин:

— Држи ми, море, коња.

Еро узме коња, а Турчин уз брдо за воденичаром, овамо-онамо по буквику. Кад га већ стигне и ухвати, а он:

— Камо, курво, новци, што си преварио моју жену, те узео да понесеш Муји на они свијет?

Воденичар се стане крстити и снебивати:

— Бог с тобом, господару! Ја нити сам виђео твоје жене, ни Мује, ни новаца.

И тако им прође читаво по сата, док се освијесте и виде шта је. Онда Турчин потрчи, наврат-нанос к воденици; кад тамо, али хоћеш! Еро узјахао коња, па отишао без трага, а Турчин савије шипке, па пјешице к жени. Кад га жена опази без коња, а она повиче:

— Камо, човјече! Шта уради?

Вели (тамо њој матер!):

— Ти си му послала новаца да купи каве и дувана, а ја сам му послао и коња, да не иде пјешице.

КАКО ЦИГАНИН НАУЧИ КОЊА ГЛАДОВАТИ

Некакоме Циганину учини се тешко хранити коња, зато намисли да га научи гладовати, и тако му престане давати ишта за јело. Кад коњ послије неколико дана цркне од глади, Циганин рекне:

— Хеј несреће моје! Таман кад га научих гладовати, онда црче.

ЛАЖ ЗА ОПКЛАДУ

Послао отац дијете у воденицу, па му казао да не меље нигђе у воденици ђе нађе ћосу.

Кад дође дијете у једну воденицу, а то у њој сједи ћосо!

— Помоз' бог, ћосо!

— Бог ти помогао синко.

— Бих ли и ја могао ту мало самљети?

— Би, зашто не би; ево ће се моје сад изамљети, па онда мељи колико ти драго.

Али дијете помисли шта му је отац рекао, па изиђе напоље и пође уз поток у другу воденицу. А ћосо брже-боље узме мало жита, па отрчи другим путем прије ђетета, те и у оној воденици мало заспе. Кад дијете дође у другу воденицу и види да је и у њој ћосо, а оно пође у трећу; а ћосо опет узме мало жита, па отрчи другим путем прије ђетета и у трећу воденицу, те заспе; тако и у четврту. Кад се већ ђетету досади, онда помисли у себи: ваља да је у свакој воденици ћосо; па спрти своју торбу с леђа и остане да меље с ћосом. Кад се ћосино изамеље, и дијете заспе своје, онда ћосо рече:

— Ајде, синко, да умијесимо колач од твога брашна.

Дијете једнако држи у памети што му је отац казао да не меље у воденици ђе нађе ћосу; али сад већ мисли: што је ту је. Па рече ћоси:

— Ајде-де.

Ћосо устане, па разгрне ђетиње брашно у мучњаку, а ђетету рече да доноси воду у прегрштима. Дијете стане доносити воду, и ћосо почне помало закувавати; тако мало-помало док се све изамеље, и ћосо све брашно закува, па онда умијеси једну велику погачу, па разгрну ватру, те је запрећу да се пече. Кад се погача испече и изваде је из ватре па прислоне уза зид, онда ћосо рече ђетету:

— Знаш, синко, што је? Ову погачу ако подијелимо, нема ни мени ни теби, већ хајде да лажемо, па који кога надлаже, онај нека носи сву погачу.

Дијете помисли у себи: већ се сад нема куда, па рече:

— Ајде-де! Почни ти.

Онда ћосо почне којешта лагати, овамо, онамо, а кад се већ излаже и умори, онда му дијете рече:

— Е мој ћосо! Ако ти више што не знаш, то је све ништа; стани да ја теби кажем једну праву истину: Кад ја бијох у младо доба стари чоек, онда ми имадијасмо много кошница, па би их ја свако јутро бројио, и све би челе пребројио, а кошница

не могу. Кад једно јутро пребројим челе, а то нема најбољега челца; онда ја брже-боље оседлам пијевца, па узјашем на њега, и пођем тражити челца. Кад доћерам траг до мора, а то он отишао преко мора, а ја за њим трагом. Кад пређем преко мора, а то чоек уватио мога челца у ралицу, па оре за ситну проју. Ја повичем на њега: „То је мој челац, одкуд теби мој челац?“ А чоек одговори: „Брате, ако је твој, ето ти га.“ Па ми да и челца, и још пуну торбу проје од изора. Онда ја упртим торбу с пројом на леђа, а седло с пијевца пребацам на челца, те челца узјашем, а пијевца поведем у поводу, да се одмара. Кад будем преко мора, онда ми некако пукне једна упрта на торби, те се сва проја проспе у море. Кад пређем преко мора, у том стигне и ноћ, а ја онда сјашем с челца, па га пустим да пасе, а пијевца свежем код себе, па му метнем сијена, а ја легнем спавати. Кад ујутру устанем, а то вуци дошли, те заклали и изјели мога челца; лежи мед по долу до чланка, а по брду до кољена. Онда почнем мислити у што ћу покупити мед. Утом падне ми на ум да имам једну малу сјекирицу, па је узмем и зађем у шуму да уловим какву звјерку, да згулим мјешину. Кад тамо, а то двије срне скачу на једној нози. Онда ја потегнем сјекирицом, те им пребијем ону ногу, па их ухватим, те згулим с њих три мјешине, и

покупим у њих сав мед, па притоварим на пијевца и однесем кући. Кад дођем кући, а то ми се родио отац, па мене пошљу Богу по водицу. Сад ја почнем мислити како ћу се попети на небо, док ми паде на ум оно моје просо што се просуло у море. Кад тамо дођем, а то оно пало на влажно мјесто, па узрасло до неба; те ја уз њега хајде на небо. Кад се горе попнем, а то моја проја узрела, па је Бог пожњео и умјесио од ње хљеб, па удробило у вруће млијеко, те једе. Назовем му ја: „Помоз' бог!“ А он ми одговори: „Бог ти помогао“; и дâ ми водицу. Кад се вратим натраг, а то мојом несрећом ударила киша, па дошло море и сву проју поплавило и однијело! Сад се ја забринем, како ћу сићи на земљу! Док ми падне на ум да ми је дугачка коса: кад стојим — до земље, кад сједнем — до ушију; па узмем нож, па све длаку по длаку одрезуј, па навезуј. Кад стигне мрак, а ја онда завежем на длаци један узао, па останем на њему да преноћим. Али шта ћу сад без ватре! Кресиво сам имао, али нема дрва! Уједанпут падне ми на ум да имам у зубуну једну шиваћу иглу, па је извадим, те исцијепам, па навалим ватру и сит се огријем, па легнем поред ватре спавати. Пошто заспим, а мојом несрећом скочи ватрница, те прегори длаку, а ја стрмоглав на земљу, те пропаднем до појаса. Обрнем се тамо-амо, не

бих ли се како извадио, а кад видим да се не да, онда брже отрчим кући, те донесем мотику те се откопам, па однесем водицу. Кад дођем кући, а то жетеоци жању по пољу. Пригријала врућина, вољани боже, да погоре жетеоци! Онда ја викнем: „Камо што не доведете овђе ону нашу кобилу, што је два дни дуга, а до подне широка, а по леђима јој врбе порасле; нека начини хлад по њиви.“ Брже-боље отрчи мој отац, те доведе кобилу и жетеоци лијепо стану жети по хладу. А ја узмем џбан, па одем на воду. Кад тамо, а то се вода смрзла; онда ја скинем моју главу, те њом пробијем лед и захватим воде. Кад донесем воду жетеоцима, а они повичу: „Камо ти глава?“ Ја се машим руком, а то нема главе; заборавио је на води. Онда се брже-боље вратим натраг, кад тамо, а то лисица дошла, па вади мозак из моје главе те једе; а ја полагамо хајде, хајде, те се привучем близу, па потегнем лисицу ногом у стражњицу, а она се уплаши, па од страха пре..е, а испр..е тефтер; кад га ја отворим, а то у њему пише: мени погача, а ћоси г...о.

Онда дијете устане, па узме погачу и отиде кући, а ћосо остане гледајући за њим.

КУРЈАК И ЛИСИЦА

Курјак и лисица улове једно свињче, па ће га лепо поделити. Онда рече лисица курјаку:

— Зна шта, ујо! Шта би ми то ваздан делили комад по комад! Већ ћу ја узети за се ово мало меса-беса и ово мало сланине-малине, а теби остаје глава-вава, ао ујо! – уши-буши-на ребуши, ао ујо! – црева-вева, ао ујо! – ноге-многе, ао ујо, ала је то сијасет!

А уја се све мигољи, па само глади брк, п' онда ће рећи лији:

— Море, тето, нисам знао да си баш тако упреко луда.

ЈАРАЦ ЖИВОДЕРАЦ

Били старац и баба, па имали два сина и двије снахе. Они су били врло сиромашни и нијесу ништа имали до једнога јарца. Један дан пошље старац млађу снаху да води јарца у шуму, да му накреше да не би крепао од глади. Она по запо- вијести отиде с јарцем, али мало час, ето ти јарца кући, па се стане дрекењати око куће:

— Мехехе!

Старац изиђе и запита га шта му је и шта је дошао кући. А он одговори:

— Послао си снаху да ми креше да брстим, а она ми натакла гужву на губицу, па не могу.

Онда старац пошље другу снаху; али ја- рац онако уради и код ње. Пошље старац сина млађега, али јарац онако уради и њему; пошље старијега, и старијему учини јарац онако. Сад пође бака, узме у рукавицу осјевина, и стане про- сипати за собом, вабећи јарца:

— Јац, јацо, јац, јацо!

Јарац иђаше за бабом, докле тецијаше из ње- зине рукавице осјевина, а кад нестаде, он се онда врати кући по своме обичају и стане га дрека око куће:

— Мехехе!

Опет га старац запита, што му је, а он одговори:

— Послао си бабурину да ми креше да брстим, а она ми натакла гужву на губицу, па не могу.

Старац, мислећи да је истина што јарац говори, пође сам с њиме; а јарац исто онако уради и њему. Тада се старац разљути, и како дође кући, одмах јарца закоље, одере га, осоли, натакне на ражањ и припече га к ватри, а мој ти јарац скочи с ражња, па бјежи, бјежи, те у лисичију јаму, а лисице не бјеше код куће.

Кад лисица дође, чује да има нетко у њезиној кући, и не смједне уљећи унутра, него пође до своје куће невесела и жалосна. Идући тако ето ти пред њу зеца, па је запита, шта тражи туда тако невесела. А она му каже да се нетко увукао у њезину кућу, пак сад не смије унутра. Онда зец рече:

— Хајдемо нас двоје, да видимо тко би то био.

И тако пођу. Кад дођу пред јаму, повиче зец:

— Тко је у тетиној јами?

А јарац изнутра одговори:

— Ја сам јарац живодерац, жив клан недоклан, жив сољен недосољен, жив печен недопечен! Зуби су ми као колац, прегришћу те као конац.

Кад то чују зец и лисица, поплаше се па побјегну без обзира.

Бјежећи тако наиђу на вука, међеда и лава, па их ови запитају, шта им је, што бјеже. Кад лисица и зец виде овако друштво, они се зауставе па им приповједе шта је и како је. Онда се дигну сви заједно, еда би како увели тету у њезину кућу; али им залуд бјеше мука, јер им јарац свакоме одговори као и зецу.

Ходајући тако невесели по пољу и бринући се с тетом, сретну јежа, и он их запита, шта раде у друштву толики, а они му кажу све шта је и како је. Онда рече јеж:

— Хајде да и ја срећу покушам, да видим тко је то.

Кад дођу пред јаму, повиче јеж:

— Тко је то у тетиној кући?

Јарац одговори:

— Ја сам јарац живодерац, жив клан, недоклан, жив сољен недосољен, жив печен недопечен! Зуби су ми као колац, прегришћу те као конац.

На то му јеж рече:

— Ја сам јеж, свему селу кнез, савићу се у трубицу, убошћу те у губицу.

А мој ти јарац: бјежи!

МИШИ ВЈЕШАЛИ МАЧКИ ЗВОНО

У једноме амбару (житници) било много свакојега жита, у који се окупе мноштво миша; но послије неколико дана нечија мачка увуче се у амбар и поче мише фатати. Миши се разбјегну и у једну велику рупу састану, гдје се почну договарати како би могли с оном мачком на чист конат доћи, и договоре се да купе једно звоно и да га објесе оној мачки о врат, говорећи:

— Кад мачка дође у амбар, чућемо звоно и на вријеме можемо сваки у своју рупу побјећи.

Сви на то пристану осим једнога престара зубата и брката миша. Добаве звоно и довуку га у ону велику рупу, па се почну договарати који ће од њих поћи да га мачки о врат објеси. Нико не смије до једнога младога миша, који укори своју дружину, па прихвати звоно и одвуче га у амбар, а они стари миш пришапта онијем мишима те су крај њега најближи били:

— Дјецо, ко је мој, до мене стој, док се наш млади јунак поврати.

Сви стадоше ушати хоће ли се чути звоно и кад ће им се друг вратити, док наједанпут чуше звоно, а миша стаде цијук. Сви миши запиташе онога старога:

— Што оно може бити, чико риђо?

— Ко може знати, дјецо, што се у амбару ради, него ја издижем из овога села у друго, а кад се ваш јунак врати, ви га питајте, јер ја одох о своме послу гдје се звоно не чује.

ЈЕЖ НА ВОЈСКУ

Окупе се у некаквој шуми сви јежеви на збор да уговарају како ће се осветити медвједима, својим душманима, зато што се од никакве звијери не боје осим од медвједа, који их камењима убијају. Договоре се да сви здружени иду по гори и по шуми па гдје гођ нађу медвједа да на њега скоче и бодући га уморе. Одоше и више но двије године нигдје не могоше ни да медведа опколе, а камо ли да га стигну, те њихов старјешина рече:

— Знате ли, јунаци, што ћемо? Ми смо с мјеста јунаци, а трчке смо после жабе и корњаче најгори, него дајте да се послушамо. Ајте сваки на своме сенту, па тражите пећине у којима медвједи леже, те их гоните из њихових рупа, нека се и они од нас боје као све четвероножно и све летуште.

— Тако, тако! — сви повикаше и одоше по пећинама да не даду медвједима мирно почивати. Један јеж после девет година ужели се младе жене своје и рече:

— Вала, идем дома да видим моју жену и дјецу, да се од жеље ш њима ижљубим.

Отиде из пећине и ево га кући. Жена и дјеца, кад га видјеше, обрадоваше му се, а он, да брже жену загрли и пољуби, потрча и превали се про кутњега прага те сломи ногу, и рече:

— Па убио бог и прешу! Не погубох ни на војску ни у боју с медвједима но на свој кутњи праг! Кад сам могао без жене живјети пунане девет година, што се за један тренутак не притрпјех, но у хитњи под моју старост ево остадох хром у једној нози!

ТАМНИ ВИЛАЈЕТ

Био један цар, па дошавши с војском на крај свијета, пође у тамни вилајет, гдје се никад ништа не види. Не знајући како ће се натраг вратити, оставе ондје ждребад од кобила да би их кобиле из оне помрчине извеле. Кад су ушли у тамни вилајет и ишли по њему, све су по ногама осјећали некако поситно камење, и из мрака нешто повиче:

— Ко овога камења понесе – кајаће се, а ко не понесе – кајаће се!

Гдјекоји помисли:

— Кад ћу се кајати, зашто да га носим?

А гдјекоји:

— Дај барем један да понесем.

Кад се врате из таме на свијет, а то оно све било драго камење. Онда они који нијесу понијели стану се кајати што нијесу, а они што су понијели што нијесу више.

КАКО ЈЕ ГОСПОД БОГ СТВОРИО НЕБЕСА, АНЂЕЛЕ И ТИЦЕ

Господ Бог створио је био људе с крилима. А то је било још док није било небеса, па су људи, кад год су хтели, узлетали Господу Богу. Него мало-помало људи стану све већма наваљивати и горе узлетати и Господу Богу досађивати. Тада стане Господ Бог промишљати шта ће чинити.

—Дај, — вели — да ја штогод радим не би л' се ови људи смирили; знам шта ћу: створићу између нас небо, и на њему ћу само једна врата оставити, и опет ћу на та врата створити чувара, анђела, не би л' мало устукнули.

И што је Господ Бог помислио, оно је и учи-нио: одмах је створио између њега и људи небо само с једним вратима, и на та врата поставио је чувара анђела. Али људи, људи баш као и пре. Онда Господ Бог створи и друго небо, опет само с једним вратима и једним чуваром анђелом. Него и опет не буде никакве вајде. Тада Господ Бог створи и треће, и четврто, и пето, и шесто па и седмо небо, све с једним само вратима и на њима по један чувар. Али и од тога не буде ништа. Људи те људи, гори него што су били.

Кад то види Господ Бог, замисли се: шта ће сад са њима радити?

— Знам шта ћу, створићу тице, па ћу узети од људи крила а дати их тицама, нека лете поврх њихових глава, а они нека машу голим рукама кад су таки.

И што Господ Бог науми, оно и учини: створи тице, узе крила од људи те их даде тицама да лете над главом људима, нека их људи гледе, и нека им је жалије што су имали па изгубили. А људима остави голе руке, те њима машу кад иду, као кад би хтели полетети.

КАКО СУ ПОСТАЛЕ ВИЛЕ

Кад је бог стварао свијет, најприје створи човјека, Адама, од земље, али му не хтједе дати душу за четрдесет година, но га прислони уз плот. У то наиђу туда кириције, зачуде се кад виде то чудовиште, и почну међу собом говорити:

— О, Боже, какво ли је оно створење уз онај плот?

Бог им се јави и рече:

— Ово ће бити човјек, а живјеће на другом свијету.

Тада му даде душу, створи му жену, Еву, и пошаље их на овај свијет.

Кад дођу на овај свијет, изроде многу дјецу, и кад су била већ поодрасла, заповиједи Бог Адаму и Еви да му доведу сву дјецу на једно велико брдо. Ева се побоји да јој Бог дјецу не помори, зато одвоји половину љепше дјеце, па их сакрије, а другу половину одведе Богу на брдо. Кад доведе дјецу пред Бога, запита је Бог за осталу дјецу, на што му Ева одговори да ниједног више нема. Бог благослови дјецу коју му је Ева довела, па се онда окрене Еви и рече јој:

— Иди и води сву дјецу кући, нека буду благословена, а ону што су код куће посакривана, не

нашла ниједно, него се од тебе разбјегла по гори
и по води!

Кад Ева оде кући, а оно ни гласа ни трага
од дјеце: које у гору, а који у воду — сва се раз-
бјегла!

Која одоше у гору, од њих постадоше виле,
а која одоше у воду, од њих постадоше водени
коњи.

ВИЛА

Виле живе по великим планинама и по камењацима око воде. Вила је свака млада, лијепа, у бијелу танку хаљину обучена, и дугачке, низ леђа и прси распуштене косе. Виле никоме неће зла учинити докле их ко не увриједи (нагазивши на њихово коло или на вечеру или друкчије како), а кад их ко увриједи, онда га различно наказе: устријеле га у ногу или руку, у обје ноге или обје руке, или у срце, те одмах умре.

СЈЕНОВИТ

У Грбљу се приповиједа да између великијех дрвета (букава, храстова итд.) имају гдјекоја сјеновита, која у себи имају такову силу да онај који их посјече одмах умре или дуго година до смрти остане болестан; кад се ко боји да није сјеновито оно дрво које је посјекао, ваља да на пању његову кокошки одсијече главу оном сјекиром којом је дрво сјекао, па му неће бити, ако би дрво и било сјеновито.

— У Боци човјек сјеновит зове се онај који изгуби свој сјен па као луд тумара по свијету без сјена као и сјен без њега. С овијем се слаже и оно што се приповиједа и мисли да се при великијем грађевинама може сјен човјеку узидати па човјек послѣ да умре. На ово је налик и оно како су Мрњавчевићи Гојковицу живу узидали кад су Скадар градили.

ЦАР ТРОЈАН

У граду Тројану, на Церу, живео је некакав цар Тројан, који је имао три главе: од њих је једна јела људе, друга стоку, а трећа рибу. Он је дањивао у свом граду на Церу а ноћивао у граду Ширину, на Сави. Народу се то додија, па оду Светом Димитрију, који је у њега служио, и замоле га да упита Тројана чега се он боји.

— Само се бојим сунца, — одговори Тројан, — и ничега више под небом.

Свети Димитрије, дознавши то, дâ коњма пуне зобнице песка место јечма, а људима закаже да сваки својим петловима поваде језике, да не би певањем објавили Тројану зору. То њега омете, те се одоцни, али ипак побегне, но сунце ухвати; он се зарије под пласт сена, али дође бик те преврне пласт, и он се растопи. У бегању Тројан је *оилувео* на месту гдје је сад село *Глушци*; отпали су му *шабани* у селу *Табановићу*; *ослејио* је у *Слейчевићу*; изгубио је *шшић* у *Шшићару*, а највећа несрећа десила му се у селу *Десићу*.

ЦАРИГРАД

Цариград нијесу људи зидали, него се сам саздао. Некакав цар ловећи нагази на мртву људску главу и прегази је с коњем; онда му глава проговори:

— Шта ме газиш, кад ћу ти мртва досадити.

Кад то чује цар, он сјаше с коња те узме ону главу и однесе кући, па је код куће сажеже, и оно угљевље од ње, пошто се охлади, стуче у прах, па завије у хартију и остави у сандук.

Послије неког времена отиде некуда цар, а његова кћи, која је била дјевојка на удају, узме кључеве па отвори сандук и почне по њему нешто праметати; кад нађе онај прах у хартији, види да је некакав прах, али не зна какав је, па онда метне прст на језик те покваси, па умочи у онај прах и лизне мало да би дознала што је; потом га опет завије у хартију као и што је био и остави у сандук, а она од тог часа остане трудна. Кад се послвије стане истраживати и испитивати откуд и како, дозна се да је од оне главе. Кад дјевојка буде на том добу, а она роди сина. Кад узме цар још онако мало дијете у руке, а оно њему одмах рукама те за браду! Онда цар заповиједи да

донесу један тањир жива угљевља, а један дуката: да огледају чини ли то дијете из лудости или од своје воље.

— Ако — вели — буде дијете лудо, оно ће потрчати с рукама и за угљевље, ако ли не буде, оно ће за дукате.

Кад донесу пред дијете угљевље и дукате, а оно одмах рукама за дукате, а угљевљу ни мукајет. Цар већ види да ће оно да се испуни што му је глава казала. Кад буде дијете већ велики момак, онда га цар отјера у свијет, и каже му:

— Да се нигдје не станиш док не нађеш гдје су се два зла ударила.

Ходио тај момак по свијету, кад дође на оно мјесто где је сад Цариград, нађе глогов трн, а трн боде гују; онда помисли у себи:

— Ево ово су два зла.

Па пође унаоколо разматрати она мјеста; кад дође онако унаоколо идући опет поблизу онога трна, онда стане, па рече:

— Овдје треба стати.

У који мах то рече, у онај мах се обазре, а то се од онога трна до његовијех леђа, куд је год он ишао, створио зид. И од тог мјеста до онога трна ни данас нема зида у Цариграду, а да се он није обазрео и да није рекао: „Овдје треба стати“, зид би за њим нарастао до трна. Послије он ту постане цар, и од свога дједа отме царство.

СВЕТИ САВА ГРАДИ ПРОЗОРЕ

Пође једном Свети Сава да учи народ побожности и вјери. Идући по свијету наиђе на људе гдје са четири вола уносе свјетлост у кућу. Он их запита:

— Шта радите то браћо?

— Ево начинисмо има три дана кућу, па никако се у собама не види. Три дана са ова четири вола уносимо свјетлост, па све једнако. До пред врата се види, а кад у кућу мрак.

Свети Сава се помоли Богу те им рече:

— Е, људи божји, треба начинити прозоре, ево овако.

Па им онда начини прозоре, а они му се много захвале.

ВИСОКИ СТЕФАН

Тако се у народу зове син кнеза Лазара, који је послје Косовског боја у Србији владао и који је зидао намастир Манасију. У народу се нашем приповиједа да је Високи Стефан по смрти оца својега побјегао у Московску, па послје неколико година одонуда с војском преко Маџарске дошао у Србију и с Турцима се био, и надвладавши их и претјеравши преко мора, бацио за њима свој буздован у море говорећи:

— Кад овај буздован изишао на сухо, онда се и Турци вратили амо! — а буздован одмах сам изиђе на бријег. Утом му се анђео јави говорећи:

— И ти можеш и коњ ти може, али ти Бог не да.

КРАЉЕВИЋ МАРКО

Никакога Србина нема који не зна за име Марка Краљевића. Ја ћу овдје назначити о њему оно што се слабо у пјесмама налази, него се приповиједа. Приповиједа се да је Марко био много јачи од осталијех садашњијех а јамачно и ондашњијех људи. У пјесми *Турци у Марка на слави* пјева се да је у његовом буздовану, којијем је он једном руком махао и њиме се бацао, било шездесет и шест ока; ја сам у дјетињству гледао у Сријему у крчми манастира Крушедола гдје је Марко намолован како једном руком маторога вола држи за реп преко рамена и носи на леђима идући управо; у пјесми *Марко Краљевић и Муса Кесеџија* пјева се како је узео у руку суху дреновину „сатавана од девет година“, па кад ју је стиснуо руком, она прсла надвоје натроје и двије капље воде искочиле из ње. Он без вина није могао никуд, и према јачини својој много га је могао попити да се не опије. За његова Шарца једни приповиједају да му га је поклонила некака вила, а једни опет да га је купио у некакјех кириџија; прије Шарца веле да је мијењао много коња, па га ни један није могао носити: кад у некакјех

кириција види шарено губаво мушко ждријебе, учини му се да ће од њега добар коњ бити, и узме га за реп да омахне око себе као што је остале коње огледао, али се оно не дадне ни с мјеста помаћи; онда га купи у кириција, излијечи га од губе и научи вино пити.

За смрт Марка Краљевића различно се приповиједа: једни веле да га је негдје у селу Ровинама убио некакав каравлашки војвода Мирчета златном стријелом у уста, кад су се Турци били с Каравласима; други казују да му се у такоме боју заглибио Шарац у некакој бари код Дунава и да су ондје обојица пропали; у Крајини неготинској приповиједа се да је то било у једној бари ондје близу Неготина испод извора Царичине; ондје има и сад бара и зидине од старе цркве, за коју говоре да је била начињена на гробу Маркову. Трећи кажу да је у такоме боју толико људи изгинуло да су по крви попливали коњи и људи, па Марко онда пружио руке к небу и рекао: „Боже, што ћу ја сад?“ На то се Бог смиловао и некаквијем чуднијем начином пренио и њега и Шарца у некакву пећину, у којој и сад обојица живе: он забодавши своју сабљу под греду или је ударивши у камен легао те заспао, па једнако спава; пред Шарцем стоји мало маховине од које помало једе, а сабља све помало излази испод греде или

из камена, па кад Шарац маховину поједе и сабља испод греде или из камена испадне, онда ће се и он пробудити и опет на свијет изићи. Једни говоре да је он у ту пећину побјегао кад је први пут видио пушку и пошавши да је огледа (да ли је истина да је онака као што се приповиједа) пробио из ње сам себи длан, па онда рекао: „Сад не помаже јунаштво, јер најгора рђа може убити најбољег јунака.“

НАРОДНЕ БАЈКЕ

БАШ ЧЕЛИК

Бијаше један цар, и имађаше три сина и три ћерке. Кад га већ старост обузме, дође вријеме да умре. На самрти дозове синове и кћери своје, па синовима препоручи да своје сестре даду за онога који први дође и запроси их.

— Подајте — рече — тако не били проклети.

Потом цар умре.

Послије његове смрти стане земан по земану, док на једну ноћ стане неко на вратима лупати, задрма се цијели двор, нека хука, вриска, пјевање, сијевање, рекао би сама ватра око двора сипа. У двору се поплашише и стану од страха дрхтати. Наједанпут неко проговори:

— Отворите, царевићи, врата.

На то вели најстарији син царев:

— Не отварајте!

Средњи рече:

— Не отварајте нипошто.

Али најмлађи рече:

— Ја ћу да отворим врата.

Па скочи и врата отвори.

Како врата отвори, нешто уђе у двор од чега нијесу могли виђети друго ништа осим ватре да сипа, па проговара:

— Ја сам дошао да вам просим сестру најстарију, и то сад овај час да је водим, јер ја не чекам, нити ћу више доћи да је просим, па ми сад одговор дајте: или је дате или не дате, хоћу да знам.

Вели најстарији брат:

— Ја је не дам. Како ћу је дати, кад не знам шта си и од куда си ноћас дошао, хоћеш одмах да је водиш, па не знам ни ће би ишао сестри у походе.

Средњи вели:

— Ја не дам сестре ноћас да се води.

Али најмлађи вели:

— Ја је дам, ако је ви не дате; зар не знате што је наш отац казао?

Па сестру ухвати за руку и дајући је рече:

— Нека ти је сретна и честита!

Кад им сестра преко прага пређе, сви у двору падну по земљи од страха: сева, грми, тутњи, пуца, вас се двор стане љуљати; но то прође, и сјутра осване дан.

Како сване, они одмах стану гледати, да л' има каквога год трага куд је она сила ишла од двора царског, али се ништа знати не море; нигдје ни каквога трага ни гласа.

Друге ноћи у исто вријеме стане опет онаква сила, хука и писка око двора царског, и неко почне на вратима говорити:

— Отвор', царевићи, врата.

Они се препадну и отворе врата, и неке силе страховите почну говорити:

— Дајте ђевојку средњу сестру, ми смо дошли да је просимо.

Вели најстарији брат:

— Ја је не дам.

Средњи вели:

— Ја не дам сестре наше.

Али најмлађи вели:

— Ја је дам; зар не знате више што је отац наш рекао?

Па узме сестру за руку и дајући је рече:

— На, нека вам је сретна и честита!

И она сила с ђевојком отиде.

Сјутра дан како сване, отиду браћа око двора и даље, па траже трага да л' се штогођ знати може, куд је она сила отишла, али ништа на овом свијету није се могло дознати као да није ни долазила.

Треће ноћи у оно исто доба опет се затресе из темеља двор од велике силе и тутњаве, и неки глас повиче:

— Отвори врата!

Цареви синови скоче и отворе врата, уђе нека сила па повиче:

— Дођосмо да просимо вашу најмлађу сестру.

Старији и средњи брат повичу:

— Не дамо је ове треће поноћи, заиста морамо бар за ову најмлађу сестру знати куд је дајемо и за кога је дајемо, да је моремо походити као сестру своју.

На то рече брат најмлађи:

— Ја је дајем, ако је ви не дате; зар сте заборавили шта је отац на смрти нама препоручио, то није давно било.

Па ђевојку за руку, говорећи:

— На, води је, па нека ти је сретна и весела!

А она сила оног часа отиде с великом хуком.

Кад сјутра дан сване, браћа се врло забрину што се учини с њиховијем сестрама. Пошто прође доста времена, стану се браћа једанпут међу собом разговарати:

— Мили боже, да чуда великога? Шта се учини с нашијем сестрама кад не знадосмо ни трага ни гласа, куд одоше и за кога се удадоше.

Најпослије један другоме рече:

— Да идемо сестре наше потражити.

И одмах стану се опремати сва три брата, узму новаца за пута, па пођу тражити сестре своје. Тако путујући зађу у једну планину и цијели дан путоваше. Кад се мрак ухвати, они се договоре да им треба воду имати ће буду законачили, па то и учине; дођу једном језеру па ту конач учине

и седну вечерати. Кад почну лијегати да спавају, онда рече најстарији брат:

— Ви спавајте, а ја ћу стражу чувати.

Тако она два млађа брата заспу а најстарији остане стражу чувати. Кад буде неко доба ноћи, заљуља се језеро, он се јако препадне, кад види да нешто од средине иде управо њему: то је била аждаха страховита са двије уши, па јуриш на њег' учини, но он потегне нож и удари је и главу јој одсијече, па уши обадвије одсијече и к себи их у цеп остави, трупину и главу баци у воду натраг.

Утом сване; али браћа јоште спавају, ништа нијесу знали шта је најстарији брат учинио. Он их пробуди а не каже им ништа. Одатале се подигну и стану путовати даље.

Кад се мрак почне приближавати, стану они једнако говорити да треба ћегоћ близу воде заноћити, и сами се уплаше, јер су заишли у неке опаке планине. Дођу једноме малом језеру, ту рекну ноћити; наложе ватру и што су имали вечерају, потом почну да легну спавати. Тада вели онај средњи брат:

— Ви спавајте, ја ћу ноћас чувати стражу.

Они два заспе а он остане да чува стражу. Уједанпут брчак удари из језера, кад имаш шта и виђети! Аждаха са двије главе, па јуриш, да их сва три прождере; али он скочи и повади нож,

дочека аждаху и одсијече јој главе обадвије; потом одсијече уши и себи их у цеп остави, а остало баци у језеро.

Но браћа за то ништа не знају, јер оба спаваше до бијеле зоре. Кад се сване, онда средњи брат повиче:

— Устајте, браћо! Свануло се

А они одмах скоче, опреме се и пођу даље путовати, ама нијесу знали ни где су ни у којој земљи. Велик страх их попадне да у оној пустињи од глади не поскапају, па се стану Богу молити да би се пуста села, вароши оли ма кога виђети могло, јер већ трећи дан врљаше по истој пустињи и нигдје краја ни конца виђети не могоше.

Најпослије дођу порано опет код једног великог језера, и договоре се да даље не путују, него ту код језера да преноће. „Јер“, веле, „може бити, ако даље одемо, да воде не нађемо где би могли заноћити“. Па тако ту и остану.

Наложу ватру велику, вечерају и спреме се да легну спавати. Онда најмлађи брат рече:

— Спавајте вас двоје, ноћас ћу ја стражу чувати.

Тако она двојица легну и заспе, а најмлађи најбоље гледаше око себе и често на језеро очи обраћаше. Прође неко доба ноћи, док се све језеро стаде љуљати, плусак од језера удари по ватри и загаси је половину, он потегне сабљу па стане до

саме ватре, ал' ето се помоли аждаха са три главе, па на браћу јуриши, да их сва три прождере. Но најмлаћи брат буде јуначка срца, не буди браћу своју, него сrete аждаху па је удари трипут и све три јој главе одсијече, потом одмах уши одсијече и остави их себи у цеп, а трупину баци у језеро.

Док је он то чинио, ватра се од оног великог пљуска угасила сасвим. Онда он не имајући чим ватру зажећи а браћу не хотећи будити, пође мало у пустињу, не би л' штогођ виђети могао, али ни-гдје ништа. Најпослије попне се на једно дрво високо, па кад изађе на врх дрвета, погледа на све стране не би л' штогођ виђети могао. Гледајући тако дуго, опази ватру да се сјаји, па му се учини то близу, скине се са дрвета, па пође да ватру донесе и код браће наложи. Тако је дуго ишао, све му се чинило близу, кад наједанпут дође у једну пећину, у пећини гори велика ватра и ту има девет дивова, па натакли два чоека те их пеку уз ватру, једног са једне а другог са друге стране ватре, а на ватри стоји једна оранија велика пуна исјеченијех људи. Кад то царев син виђе, јако се препадне. Би се вратио, ама се не може, нема се куд камо.

Онда повиче:

— Добар вечер, моја дружино, ја вас тражим одавно.

Они га добро дочекају и рекну му:

— Бог ти помогао, кад си нам друг.

Он одговори:

— Ваш довијека остајем и за вас ћу свој живот дати.

— Хе — веле — кад ти мислиш наш друг да будеш, хоћеш ли ти људе јести, и с нама у чету ићи?

Одговори царевић:

— Хоћу, што гођ ви радите, то ћу и ја радити.

— Е вала, добро кад је тако, сједи.

Па сви посједају око ватре, скину ону оранију, поваде онда месо па почну јести. С њима и царевић једе, ама им очи завараје па баца месо преко себе. Тако и печење поједу све, па онда рекоше:

— Хајде да идемо у лов, јер сјутра треба јести.

Одатле пођу свих девет и царевић десети.

— Хајде — веле му — овдје има један град и у њему цар сједи, одатле се ми хранимо већ има томе више година.

Кад се близу града примакну, онда изваде двије јеле с гранама из земље па их понесу са собом, а кад дођу до града, једну јелу прислоне уз бедем и повичу царевићу:

— Хајде — веле — ти пењи се горе на бедем да ти ову другу јелу додамо, па је узми за врх и пребаци је у град, а врх јој задржи код себе, да се скинемо низ њу доле у град.

Он се попење па онда рече њима:

— Ја не знам што ћу, нијесам овдје увјежбао ово мјесто, не умијем је претурити, но ходите који од вас да ми покаже како ћу је претурити.

Један се од дивова испење, ухвати за врх од јеле и претури је у град а врх јој задржи код себе. Кад се он тако намјести, онда царев син тргне сабљу па га дохвати по врату те му одсјече главу, а див падне у град унутра. Онда он рече:

— Е сад хај'те по један редом да вас ја овамо спустим.

Они не знајући што је са онијем горе на беду било, пођу један по један, а царевић њих све по врату док све девет посијече, па се скине низ јелу, и полако сиђе доле у град. Онда пође по граду унакрст, али никог жива да чује, све пусто! Сам у себи помисли: баш су то све дивови искоријенили и понијели! Па онда дуго по граду тумарајући нађе једну кулу здраво високу, и види ће у једној соби свијећа гори. Он отвори врата па уз кулу те у собу. Кад тамо ал' има шта и виђети! Соба украшена златом и свилом и кадифом, у њој нема никога до једне ђевојке, а та ђевојка лежи на једном кревету па спава. Чим царевић уђе у собу, отму му се очи гледати ђевојку, каква је врло лијепа. У исто вријеме смотри да иде једна велика змија низ дувар. Тако се пружила да

јој је глава више главе ђевојчине била близу, па се издигне и уједанпут ђевојку у чело међу очи да уједе. Онда он притрчи па повади мали нож, и прибодe змију у чело уз дувар, па онда овако проговори:

— Да бог да да се овај мој ножић не да ником извадити без моје руке.

Па онда похита да се натраг врати. Пређе преко бедема, уз јелу се испење и низ јелу сиђе на земљу; кад дође у пећину ђе су дивови били, узме ватре па потрчи и дође браћи ђе их још затекне да спавају. Он ватру наложи, а сунце огране и сване се. Онда он браћу избуди те устану и тако пођу даље.

Истог дана наиђу на пут који води томе граду. У томе је граду живљео један силан цар који би свакога јутра ишетао у град и тужно сузе прољевао, што му народ у граду од дивова страда и поједен бива, па се све бојао да му и ћерка једном не буде поједена. Зато порани истога јутра па стане гледати по граду, а град опустјео, већ је мало и народа још остало, јер су све дивови појели, па оде тамо-амо по граду, кад наједанпут види неке јеле онако читаве из земље извађене па уз бедем прислоњене. А кад дође ближе, има чудо и виђети: девет дивова, баш онијех крвника градскијех, а њима свијема главе посјечене. Кад цар то види,

јако се обрадује, а свијет се скупи и Бога стане молити за здравље онога који их је посјекао.

У исто вријеме дођоше и слуге из двора царскога и јаве цару, како је шћела змија да његову ћерку уједе. Како то цар чује, одмах отиде у двор па управо у ону собу својој шћери, кад тамо, види змију прибодену уз дувар, па шћаше сам нож да извади из дувара, ама није могао.

Онда цар учини заповијест на све стране по његовом царству и огласи: ко је дивове побио и змију прибо, нека дође да га цар обдари великијем даром и да му ћерку за жену даде. То се огласи по цијеломе царству његовом и цар заповједи, да се главне механе по великим друмовима поставе, па свакога путника да питају није ли дознао ко је дивове погубио. Па кад који чује за тог чоека, да цару јави, а тај чоек нека брже на муштулук оде цару, да га цар обдари. То се тако по царевој заповјести и учини, механе поставе на главне друмове и сваког путника питали би и за то казивали му.

Послије неког времена ови тројица царски синови тражећи сестре своје дођу у једну од тих механа да заноће те учине ту конак, а послије вечере дође механција и у разговору с њима стане се хвалити шта је он јунаштва починио, па онда запита њих:

— А јесте ли и ви штогођ учинили до сад?

Онда отпочне најстарији брат говорити:

— Кад сам пошао с мојом браћом по овом путу, прву ноћ кад смо дошли коначити код једног језера у некој великој пустињи, кад браћа моја оба спаваху а ја чувах стражу, наједанпут аждаха пође из језера да нас прождере, а ја онда повадим нож и одсијечем јој главу: ако се не вјерујете, ево јој увета од главе.

Па извадивши и на сто га баци.

Кад то чу онај средњи брат, и он рече:

— Ја сам кад сам чувао стражу на другом конаку посјекао аждаху од двије главе: ако се не вјерујете, ево увета од обје главе.

Па извади уши и њима их покаже.

Онај најмлађи ћути. Поче га механција питати:

— Богме, момче, твоја су браћа јунаци, а да чујемо, јеси ли и ти штогођ учинио од јунаштва?

Онда најмлађи отпоче да казива:

— И ја сам нешто мало учинио кад смо заноћили ону ноћ код језера у пустињи. Ви сте, браћо, спавали, а ја сам чувао стражу; кад би неко доба ноћи, заљуља се све језеро и изађе троглава аждаха и шћаше нас да прождере, онда ја повадим сабљу и главе јој све три одсијечем: ако не вјерујете, ево шест увета од аждахе.

Томе се и сама браћа зачуде, а он настави казивати:

— У томе се ватра угаси, а ја пођем да ватре потражим. Тумарајући по планини нађем у једној пећини девет дивова...

И тако им све по реду каже што је учинио, и сви се томе чуду зачудише.

Кад то механција чује, брже потрчи и цару све јави, а цар му даде много новаца, па брже пошаље своје људе да сва три царава сина њему доведу. Кад они изиђу пред цара, цар запита најмлађега царевића:

— Јеси ли ти све то чудо у овоме граду почињено, дивове исјекао и кћер моју од смрти сачувао?

— Јесам, честити царе, — одговори најмлађи царевић.

Онда му цар даде своју шћер за жену, и допусти му да је он први до њега у његову царству, а оној двојници старије браће рече цар:

— Ако хоћете, и вас хоћу оженити, па вам добре дворе саградити, но они њему кажу да су ожењени обојица, и цијелу му истину открију, како су пошли да сестре своје траже.

Кад цар све то чује, заустави само оног најмлађега код себе као зета, а оној двојници даде двије мазге новаца, и тако се оба старија брата врате

своме двору и у своје царство. Онај најмлађи једнако мишљаше за својим сестрама, и шћаше да иде да их тражи, али му је опет било и жао оставити своју жену, а и цар му то не даше учинити. И тако он за сестрама својима једнако вењаше.

Једном цар пође у лов, а њему каже:

— Остани ти ту код двора и ево ти девет кључева, чувај их код себе. Можеш да отвориш тричетири одаје, тамо ћеш виђети да имаде и сребра и злата, оружја и много другијех драгоцености. Напоследку можеш отворити свих осам одаја, ама девету да се нијеси усудио нипошто отворити. Јер ако то учиниш, зло ћеш проћи.

Онда цар оде, а зета остави код куће. Овај, чим цар отиде, отвори једну па и другу собу и тако редом свих осам соба, и види у њима свакојакијех драгоцености. Напоследку кад дође и на врата од девете собе, рече у себи:

— Ја сам много чуда претурио, а сад да не смем отворити ову собу! — па и ту собу отвори.

Кад уђе унутра, има шта и виђети! У соби један чоек до кољена у гвожђе заковат и руке му до лаката заковате обје; на четири стране имаду четири дирека, а тако од свакога дирека има по један синцир од гвожђа, и тако су крајеве своје саставили па онамо чоеку око врата обавили. И тако је тврдо оковат био, да се није могао никако

мицати. Пред њим је била једна чесма на златном чунку извирала, и тако саљевала се пред њим у једно корито златно. Близу њега стоји једна маштрава украшена драгијем камењем. Чоек би хтио да воде пије, ама не може да дохвати. Кад царевих све то види, он се већма зачуди, па се тргне мало натраг, а овај чоек проговори:

— Оди унутра код мене, заклињем те Богом живијем.

Овај уђе унутра код њега, онда му онај чоек рече:

— Дај учини један севап, те ми дај једну маштраву воде да попијем, и знај зацијело да ћеш од мене за то добити на дар још један живот.

Царевих се промисли: шта има боље него да добијем два живота, па узме маштраву, и дâ му пуну воде, те овај попије. Онда га царев син пита:

— Како се ти зовеш, богати, по имену?

Овај одговори:

— Ја се зовем Баш Челик.

Царевих пође ка вратима а овај га стане молити.

— Дај ми и другу маштраву воде, па ћу ти поклонити и други живот.

Царевих помисли:

— Сад два живота да ми поклони, а трећи имам, то је чудо велико — па узме маштраву те му даде, а овај попије.

Царевих пође па почне да врата затвори, а Баш Челик рече:

— О јуначе, поврати се код мене, кад си већ два добра учинио, учини и треће, даћу ти и трећи живот. Узми ову маштраву, наточи је па ми успи на главу, а ја ћу ти за то што ми воду успеш на главу дати и трећи живот, те живи.

Кад царевих то чује, поврати се натраг, узме маштраву па наточи воде и успе му на главу. Како му вода поспе главу, у онај мах прснуше алке око врата, и све гвожђе које је Баш Челика држало. А Баш Челик скочи као муња, па рашири крила, полети, и у исто вријеме узме под крило цареву ћерку, жену његова избавитеља, и тако наједанпут ишчезне из очију.

Сад да видиш чуда: препаде се царев син од цара! Утом, кад цар дође из лова, каже му зет његов све по реду. Цар се већма у бригу даде, па му рече:

— Зашто тако учини? Јесам ли ти казао да не отвориш девету собу?

Царевих му одговори:

— Немој се срдити на мене, ја ћу да идем да Баш Челика тражим и да повратим моју жену.

Онај цар га стане од тога одвраћати.

— Немој — вели — да идеш нипошто! Ти не знаш ко је Баш Челик, мене је много војске и

новаца пропало док сам Баш Челика ухватио, него остани код мене, ја ћу ти испросити другу ђевојку. И не бој се, ја те опет милујем као сина свога.

Али царев син није хтио никако слушати, него узме новаца за пута, узјаше свога коња па пође у свијет тражити Баш Челика.

Путујући овако задуго дође у једну варош. Како уђе гледа тамо амо, док наједанпут повиче једна ђевојка с чардака:

— Е царевиху, одјаш' коња па оди у авлију.

Кад царевих дође у авлију и онда га сретe ђевојка а он погледа и познаде своју сестру најстарију: руке шире, у лице се љубе, а сестра њему говори:

— Хајде, брате, са мном на чардак.

Кад изиђу на чардак, онда царевих стане питати сестру своју ко је њен чоек за кога се она удала, а она му одговори:

— Ја сам се — вели — удала за цара змајског, и мој је чоек змај. Него, брате, да те добро сакријем, јер мој чоек вели да би своје шуре исјекао кад би их само виђети могао. Ја ћу њега најприје кушати, ако ти ништа неће учинити, ја ћу му казати за тебе.

Па тако и учини: брата и коња му сакрије.

Кад вече дође, змају зготове вечеру па га чекају, кад ето ти змајског цара! Како долеће у

двор, сав се двор засветли и заблиста! Како уђе,
одмах зове своју жену:

— Жено — вели — овдје чоечја кост мирише.
Који имаде, казуј одмах?

Она му рече:

— Нема никога.

А он вели:

— То не може бити.

Онда му жена одговори:

— Бога ти, што те питам да ми право кажеш:
би ли ти штогођ мојој браћи да сад који од њих
овамо дође?

А змајски цар одговори:

— Оног најстаријег и средњег би заклао па их
пекао, а најмлађем не би ништа.

Онда она вели:

— Дошао је мој најмлађи брат а твој шурак.

Кад цар чује, он повиче:

— Дајде га.

Кад шурака сестра доведе пред цара, цар
скочи, руке шире, у лица се љубе:

— Добро дошао, шураче.

— Боље тебе нашао, зете!

— Гдје си?

— Ево ме.

Па му прича од краја до конца. Онда му цар
рече змајски:

— Та куд идеш, бога ти! Прекојуче Баш Челик прође и пронесе твоју жену, ја га дочекам са седам хиљада змајева, па му не могох ништа учинити. Прођи се ђавола, молим те, да ти дам новаца колико хоћеш, па иди кући.

Но царевих није хтио никако да га слуша, него сјутрадан наумио да пође. А кад цар види да га не може да заустави и с пута да га одврати, онда му извади једно перо па му га да у руке, и овако му рече:

— Добро слушај шта ти кажем, и ево ти ово моје перце, па кад ти буде велика нужда и Баш Челика нађеш, а ти запали ово перо моје, ја ћу онда у исто вријеме да долетим са свом мојом силом теби у помоћ.

Царевих узме перо те пође. Путујући опет по свијету дође у другу велику варош и идући кроз варош повиче опет једна ђевојка са чардака:

— Е ти, царевиху, одјаши коња па ходи у авлију.

Царевих уђе с коњем у авлију, кад тамо а сестра средња срете га у авлији: руке шире, па се у лица љубе; води брата на кулу. Пошто сестра одведе коња у јарове а брата на кулу, пита брата како је дошао, а он њојзи све по реду каже, па је пита:

— За кога си се — вели — удала?

А она му одговори:

— Ја сам се удала за цара соколовског, и он ће довече доћи. Него да те добро ђегођ сакријем, јер он браћи мојој прети.

Тако и учини и брата сакрије. Кад дуго не прође ал' ето ти цара соколовског! Како долеће, сва се кула заљуља од велике силе. Одмах му поставе вечеру, но он како дође, проговори својој жени:

— Овђе има човечја кост.

Жена говори:

— Нема, чоече.

Па по дугом разговору она му вели:

— Би ли ти мојој браћи штогођ, кад би који дошао?

Цар вели:

— Ја бих најстаријег и средњег много мучио, а најмлађем не би ништа.

Онда му она за брата каже. Он брзо нареди да га доведу, а кад га цар види, скочи на ноге, руке шире па се у лица љубе.

— Добро дошао, шураче! — вели соколовски цар.

— Боље тебе нашао, зете! — одговори њему царевић, па одмах седну вечерати.

Послије вечере пита цар шуру свога куд је пошао, а овај му одговори да тражи Баш Челика, и све му редом прича. Али цар га стане сјетовати:

— Немој — вели — даље да идеш, ја ћу ти за Баш Челика казати: оног истог дана кад је твоју жену уграбио, ја сам га дочекао са пет хиљада соколова, па страшно смо се побили с њиме, крв паде до кољена, и ништа му учинити не могосмо! А ти да њему један нешто учиниш! Зато те сјетујем ја да се вратиш кући, и ево ти блага, узми и понеси колико гођ хоћеш.

Али царев син вели:

— Хвала та на свему, али се вратити нећу никако, него хоћу Баш Челика да тражим — а сам у себи мисли — зашто не би, кад имам још три живота!

Кад соколовски цар већ види да га никако одвратити не може, извади једно перце па му га даде говорећи:

— На ти — вели — то моје перо, па кад ти буде велика невоља, а ти искреши ватру па га запали, а ја ћу ти онда доћи с мојом силом у помоћ.

Онда царевећ узме перце па пође тражити Баш Челика.

Путујући тако задуго по свијету дође у трећу варош, како уђе у варош, ал' ето ти ђевојке па повиче са чардака:

— Одјаши коња па ходи у авлију.

Царевећ сиђе с коња па управо у авлију, кад тамо ал' ево ти његове сестре најмлађе, руке

шире, па се у лица љубе, води брата на кулу а коња у арове. Брат је пита:

— За кога си се, сестро, ти удала, који је твој чоек?

Она му одговори:

— Мој је чоек цар орлујски, за њега сам се удала.

Кад цар дође у вече кући, жена га дочека а он ни речи, него вели:

— Ко је овдје у двор од људи дошао, казуј одмах!

Она му одговори:

— Није нико — па почну вечерати.

Онда му жена вели:

— Да ли би ти штогођ мојој браћи учинио, да одкуд дођу?

Цар јој рече:

— Ја бих најстаријег ти и средњег брата убио, а најмлађег не би; њему би и у помоћ свакад притекао, кад би могао.

Онда она цару каже:

— Ево онај мој најмлађи брат а твој шурак дошао да ме види.

Онда цар заповједи да га преда њ доведу, дочека га на ноге па се с њиме пољуби и рече му:

— Добро дошао, шуро!

А тај њему одговори:

— Боље тебе нашао, зете!

Па одмах сједну вечерати.

За вечером се разговарају о свачему, и на-
посљетку царевић каже да иде Баш Челика да
тражи. Кад то зачу цар орлујски, стане га од-
враћати говорећи му:

— Прођи се ти, шуро, тога ђавољег врага, и
не иди тијем путем, него остани овдје код мене,
бићеш свега задовољан.

Али царев син то не слуша, него сјутрадан како
сване опреми се и пође даље тражити Баш Че-
лика. Онда цар орлујски кад види да га одвратити
не може, извади једно перце па га даде шури.

— На — вели — шуро, кад ти буде невоља, ти
укреси ватру па га запали, ја ћу ти онда с мојијем
орловима одмах у помоћ доћи.

Царевић узме перце и пође тражити Баш Че-
лика. Путујући по свијету од града до града тако
све даље и даље најпослије нађе своју жену у
једној пећини. Жена како га види, зачуди се па
му рече:

— Забога, чојче, одкуд ти овдје?

А он јој све по истини каже, и вели:

— Бјежи, жено, да бјезимо!

Но она му на то одговори:

— Куд ћеш, кад ће нас Баш Челик стићи одмах,
па ће — вели — тебе погубити а мене вратити.

Царевић знајући да има још три вјекова да живи, наговори жену да бјеже, па тако и учине. Но кад они почну бјегати, Баш Челик то дозна па брже потрчи и царевића стигне па повиче:

— Е царевићу, зар ти украде жену! — па му жену отме и каже: — Ја ти сад живот праштам, јер знам да сам ти казао да ћу ти дати три живота. Па сад иди, ама више за жену немој да се враћаш, јер ћеш погинути.

Пошто то рече Баш Челик, одведе жену са собом, а царевић опет остане сам не знајући што ће. Најпослије се ријеши да наново иде за жену своју. Кад дође близу оне пећине, улучи прилику кад Баш Челик буде отишао, па жену опет поведе са собом да бјеже. Но Баш Челик одмах то дозна, па потрчи и царевића стигне па повади стријелу и повиче:

— Волиш ли — вели — да те устријелим или да те сабљом посијечем?

Царевић стане се молити, и Баш Челик му рече:

— Ја ти сад и други живот поклањам, но ти кажем да се више не усудиш да се за жену враташ, јер нећу више да поклањам живот, но ћу те на мјесту погубити.

Пошто то рече, узме жену па је одведе, а царевић опет остане сам мислећи све једнако како би жену своју избавио. Најпослије сам себи каже:

— А што би се Баш Челика бојао, кад још имам два живота, један што ми је он поклатио, а један мој?

Па закључи да се сјутра жени поврати, кад Баш Челика није било код ње:

— Хајде — вели — да идемо бјежати.

Она га разбијаше да им није вајде бјежати, јер ће их стићи, но чоек њен примора је, па почну бјежати, а Баш Челик брзо их стигне па повиче:

— Чекај, ја ти више не праштам!

Царевић се препадне и почне га молити да му опрости, али Баш Челик рече му:

— Знаш ли да сам ти казао да ћу ти поклонити три вијека? Ето сад ти трећи поклањам, и више живота од мене немаш, него иди кући, и немој живот свој што ти га је Бог дао да изгубиш.

Царевић видећи да против ове силе не може ништа, пође кући, но једнако мишљаше како би жену своју Баш Челику отео, док му наједанпут падне на ум што су му зетови казали, кад му је сваки од њих по једно перце дао. Онда рече сам себи:

— Хоћу баш и четврти пут да се вратим да жену моју повратим, па ако ми буде до невоље, онда ћу пера да запалим да ми зетови у помоћ дођу.

Па се одмах дигне и опет се врати оној пећини, где Баш Челик држаше жену његову. И

кад из далека види да Баш Челик некуд оде, јави се жени, а она се зачуди и препадне па му рече:

— Бога ти, зар ти је тако омрзнуло живљети, те си се вратио по мене!

Но он јој каже за зетове како су му дали сваки по једно перце, па како ће му доћи у помоћ, ако му буде до невоље.

— Па зато сам — вели — још једаред дошао по тебе. Хајде одмах да бјезимо.

И тако и учине и почну бјезати, али Баш Челик то одмах дозна па из далека повиче:

— Стани, царевићу, нијеси утекао!

А царевић кад види Баш Челика, повади она сва три пера и кресиво, па стане кресати док мало ватру прижеже па запали сва три пера. Али док је запалио Баш Челик га стигне, потегне сабљу и царевића на двије поле расјече.

У исти час ето ти чуда! Долети цар змајски са својијем змајевима, цар соколовски са соколовима и цар орлујски с орловима, па се с Баш Челиком страшно побију и много се крви пролије, али Баш Челик опет уграби жену и утече.

Онда три цара стану свога мртва шура гледати и закључе да му живот поврате, па онда запитају најбржа три змаја који може најбрже с Јордана воде донијети. Један вели:

— Ја могу за по сахата.

Други вели:

— Ја могу за један четврт сахата.

Трећи вели:

— Ја могу за девет тренутака.

Онда цареви повичу овоме:

— А сад ти, змаје, брже похитај.

Овај рашири силу ватрену и донесе заиста за девет тренутака воде с Јордана. Цареви узму воду, поспу водом по онијем ранама, куд је царевић расјечен био. Кад поспу, ране се саставе, и царевић скочи на ноге те оживи.

Онда га цареви сјетују:

— Иди сад кући, кад си се смрти избавио.

Царевић њима вели да ће јошт једанпут да иде срећу покушати и жену ма на који начин украси. Цареви, зетови његови, веле му:

— Немој, погинућеш заиста сад ако одеш, јер живота ти другог нема осим онога твога од Бога. Али царевић неће за то да чује. Онда му цареви рекну:

— Е кад већ хоћеш силом да идеш, а ти немој одмах жену да водиш, него јој кажи да пита Баш Челика ће му је јунаштво, па онда дођи да нам кажеш, ми ћемо ти помоћи да га освојимо.

Онда царевић оде кришом и дође жени, па је научи да куша Баш Челика ће му је јунаштво, па се врати натраг.

Кад Баш Челик кући дође, жена га стане питати:

— Бога ти, ђе је то твоје јунаштво?

Баш Челик јој рече:

— Моја жено, моје је јунаштво у сабљи мојој.

Онда се жена стане молити спрам сабље Богу. Баш Челик кад то види, удари у смијех па рече:

— О луда жено! Није моје јунаштво у сабљи, него је у мојој стријели.

А она се онда окрене Богу молити спрам стријеле, а Баш Челик јој рече:

— О жено, добро ли те неки учи да ме кушаш, ђе је моје јунаштво! Ја би рекао да је жив твој чоек, па он те учи.

А она се почне клети да је нико не учи, јер и нема ко. Послије неколико дана дође јој чоек, она му све каже како још није могла дознати од Баш Челика, ђе му је јунаштво, а чоек јој одговори:

— Кушај га опет — па оде.

Кад Баш Челик дође, жена га стане опет питати, ђе му је јунаштво. Онда јој Баш Челик одговори:

— Кад ти моје јунаштво тако поштујеш, ја ћу ти истину да кажем, ђе је моје јунаштво — па онда стане казивати: — Далеко одавдје има једна висока планина, у оној планини једна лисица, у лисици срце, у срцу једна тица, у оној је тици

моје јунаштво; ама се она лисица не да лако ухватити: она се може претворши у разне начине.

Сјутрадан кад Баш Челик оде, царевић опет дође жени својој да чује шта је дознала, а жена му све каже. Онда царевић отиде управо зетовима, а они га једва дочекају да чују ће је Баш Челиково јунаштво, па се одмах дигну и са царевићем отиду. Кад тамо дођу у ону планину, пуште орлове да лове лисицу, а лисица побегне у једно језеро које је било у сред оне планине, и претвори се у утву шестокрилу, али соколови одмах за њом и одандје је изагнају, онда она полети у облаке па почне бјежати, а змајеви за њом! Она брже онда претвори се опет у лисицу и стане по земљи бјежати, али ту је орлови дочекају и остала војска, па је салете и ухвате. Онда цареви заповеде те се лисица распори и срце извади, па наложе ватру, срце распоре, из срца тицу изваде и у ватру баце. Како тица изгори, Баш Челик погине.

Царевић онда узме своју жену па оде с њоме кући.

ЗЛАТОРУНИ ОВАН

Био један ловац, па кад једном отиде у лов у планину, изиђе преда њ ован са златном вуном. Ловац кад га опази потегне из пушке да га убије, а ован се затрчи те њега пре роговима убије. Ловац падне на месту мртав, и друштво његово кад га после нађе, не знајући ко га је убио, однесе га кући и укопа. После тога, жена овога ловца обеси његову пушку о клин.

Кад јој се син опаше снагом, он заиште од матери ону пушку да иде с њом у лов, а матери му је не хтедне дати говорећи:

— Нипошто, синко! Отац је твој погинуо с том пушком па хоћеш и теби главе да дође?

Једном он украде пушку и отиде у лов. Кад дође у шуму, онај ован са златном вуном изиђе и преда њ, па му рече:

— Твога сам оца убио, па ћу и тебе.

А он се уплаши па рекне:

— Помози Боже!

И натегне пушку те убије овна.

Сад се обрадује где је убио златоруна овна, што га у царству нема, па здере кожу с њега и однесе кући.

Мало-помало прочује се то до цара, и цар заповеди да му се донесе та кожа да види каквих још зверова има у његову царству. Кад онај момак однесе кожу и цару покаже, цар му рече:

— Ишти шта хоћеш да ти дам за ту кожу.

А он му одговори:

— Нећу је продати нипошто.

У онога цара био је доглавник стриц онога момка, па своме синовцу није био пријатељ, већ злотвор. Он рече цару:

— Кад он неће ту кожу теби да да, гледај да му скрхамо врат, заповеди му да учини што не може бити.

И тако научи цара те дозове момче и рече му да посади виноград и да за седам дана донесе с њега нова вина. Момче кад то чује, стане плакати и молити се да он то не може учинити, нити то може бити; а цар му опет рече:

— Ако за седам дана то не урадиш, није на теби главе.

Он онда плачући отиде кући и каже матери шта је и како је, а мати кад чује, одговори му:

— Јесам ли ти казала, синко, да ће теби она пушка доћи главе као и оцу твојем.

Плачући тако момче и мислећи шта ће радити и куда ће, да би га нестало, изиђе иза села и подобро се од њега удаљи. Кад наједанпут једно девојче изиђе преда њ, и запита га:

— Зашто, брате, плачеш?

А он јој срдито одговори:

— Иди с богом, кад ми помоћи не можеш, и пође даље.

А девојче пристане за њим и стане га молити да јој каже.

— Може бити — вели — да ћу ти помоћи.

Онда он стане па јој рече:

— Казаћу ти, али сам Бог да ми помогне, други ми нико не може помоћи.

И приповеди јој све шта га је снашло и шта му је цар заповедио.

Она кад га саслуша, рече му:

— Не бој се, брате, него иди и ишти у цара на ком ће месту да буде виноград, па нека ти ишпартају, а ти узми торбу и у њу струк босиљка, па иди на оно место и лези те спавај, а за седам дана имаћеш грожђа зрела.

Он се на то врати кући и каже матери као од муке како се с девојчетом нашао и шта му је казало. А матери кад чује, рече му:

— Иди, синко, иди огледај, ионако си пропао.

Онда он отиде к цару и заиште место за виноград и да му се ишпарта где ће бити бразде. Цар му да све и учини како је искао; а он узме торбу о раме и у њу струк босиљка, па невесео легне онде спавати. Кад ујутру устане, а то виноград посађен;

друго јутро – листао, – до седам дана било већ грожђе зрело у њему, а то је било време кад нигде нема грожђа. Он набере грожђа, измуља и однесе цару слатка вина и у марами грожђа.

Кад цар то види врло се зачуди и сви у двору. Онда стриц онога момка рече цару:

— Сад ћемо му заповедити друго што заиста неће моћи учинити.

Па научи цара, те дозове оно момче и рече му:

— Од виљевских зуба да ми начиниш двор.

Он кад то чује, отиде кући плачући и приповеди матери шта му је сад цар заповедио, и рече јој:

— Ово, мајко, нити може бити, нити ја могу свршити.

А мати му одговори:

— Иди, синко, опет иза села, не би ли те Бог намерио на ону девојчицу.

Он изиђе иза села, и кад дође на оно исто место где је пре ону девојку нашао, она изиђе опет преда њ па му рече:

— Опет си, брате, невесео и плачан.

А он јој се стане тужити шта му је сад заповеђено. Она кад га саслуша, рече му:

— Лако ће бити и то; него иди к цару и ишти лађу и у њој триста акова вина и триста акова ракије, и уз то још двадесет дунђера, па кад дођеш на лађи ту и ту између две планине, загради

воду што је онде, па успи у њу све вино и ракију. Виљеви ће онамо доћи да пију воду, па ће се опити и попадати, а дунђери онда нека им све зубе изрежу па их носи на оно место где цар хоће да му се град сагради, па лези те спавај, а за седам дана биће град готов.

Онда се он врати кући и приповеди матери како је био опет с девојком и шта му је она казала. А матери му опет рече:

— Иди, синко, не би ли Бог дао да ти опет помогне.

Он отиде к цару и изиште све, па онда отиде и сврши како му је девојка казала: виљеви дођу те се опију и нападају, а дунђери им исеку зубе и донесу на оно место где ће се град зидати; он увече метне у торбу струк босиљка, па отиде онамо и легне спавати, и тако за седам дана буде град готов.

Кад цар види готов град, врло се удиви па рече стрицу онога детета, своје доглавнику:

— Е сад шта да му радим? Ово није човек, Бог зна шта је.

А он му одговори:

— Још једно да му заповедиш, па ако и то сврши, заиста је нешто више од човека.

И тако опет наговори цара, те дозове момче и рече му:

— Сад још да ми доведеш царску девојку из другог царства из тога и из тога града. Ако ми је не доведеш, на теби нема главе.

Момче кад то чује, отиде матери својој и каже јој шта је цар заповедио; а она му рече:

— Иди, синко, тражи опет ону девојку, не би ли Бог дао да те опет избави.

Он отиде иза села и нађе ону девојку, па јој приповеди шта му је опет заповеђено. Девојка кад га саслуша, рече му:

— Иди ишти у цара галију, и у њој да се начини двадесет дућана, и у свакоме дућану да буде трг од друге руке, све бољи од бољега; и ишти да се изберу најлепши момци, па нека их лепо обуку и наместе за калфе, у сваки дућан по један. Па ћеш онда ти поћи на тој галији и сретћеш прво и прво човека а он носи живу орлушину, па га питај хоће ли је продати, он ће казати да хоће, а ти му подај штогод заиште. После ћеш срести другог где носи шарана у чуну, све су му златне крљушти, и тога шарана купи пошто-пото. Трећега ћеш срести а он носи жива голуба, и за голуба подај штогод заиште. Од орла ћеш из репа ишчупати једно перо, од шарана краљушт, а од голуба из левога крила једно перо, па ћеш их пустити све. Кад отидеш у друго царство под онај град, а ти отвори све дућане и нареди нека сваки момак пред

својим дућаном стоји. Онда ће доћи сви грађани и гледаће трг и дивиће се, а девојке које дођу по воду, говориће по граду: „Говоре људи: од како је овога града, још оваке галије није било ни овака трга.“ То ће зачути и царева девојка, па ће се искати у оца да је пусти да и она види. Кад она дође са својим другарицама у галију, ти је води све из дућана у дућан, и износи трг свакојаки преда њу све лепши и лепши, и све је забављај док се мало посумрачи, па кад се посумрачи, а ти крени галију. У тај ће мах пасти тама да се ништа не види. У девојке ће бити тица на рамену што је увек код себе има, па кад види да лађа иде, она ће пустити ону тицу с рамена свога да обзнани у двору шта је и како је. А ти онда запали перце од орла, те ће ти орао одмах доћи, а ти му кажи нека ухвати тицу, и орао ће је ухватити. После ће девојка бацити један камичак у воду, те ће галија одмах стати, а ти онда узми краљушт од шарана и запали је, и шаран ће ти одмах доћи, а ти му кажи да нађе и прогута онај камичак, шаран ће га наћи и прогутати, а галија ће одмах поћи. После ћете дуго путовати на миру, па ћете најпосле доћи између две планине, онде ће се галија окаменити и велики ћете страх претрпети, и девојка ће те терати да јој донесеш живе воде, а ти онда од голуба перце запали, и голуб ће ти одмах доћи, а ти

му подај стакленце и он ће ти донети живе воде; потом ће се одмах галија кренути и доћи ћеш сретно кући с царском девојком.

Пошто момче саслуша девојку, отиде кући и каже матери све, па онда отиде к цару и заиште све што му је требало; цар му није могао одрећи, него му да, и тако се он крене с галијом. Путујући тако сврши на путу све као што му је речено, и дође под онај град у другоме царству, и као што му је девојка казала, он учини све, дочепа се царске кћери и сретно с њоме дође натраг.

У граду цар и његов доглавник с царевих пенцера угледају галију издалека где иде, пак рече доглавник цару:

— Сад га погуби како изиђе из галије, друкчије му не можеш досадити.

Кад галија већ стане у крај, онда стану излазити на брег сви редом, најпре девојка са својим другарицама па онда момци а најпоследње он, а цар намести целата те како се помоли из галије, одсече му главу. Цар је мислио ону царску кћер за себе узети, те како она изиђе из галије, он прискочи к њој те је стане миловати, а она се окрене од њега па рече:

— Камо онај што се трудио за мене?

А кад види да му је глава одсечена, одмах узме живу воду, те га прелије и састави главу, и

он опет оживи као и био. Кад цар и његов доглавник опазе да је он оживео, рече доглавник цару:

— Тај ће сад још више знати него што је знао, јер је био и мртав па опет оживео.

Цар зажели дознати да ли се заиста више зна кад се наново проживи, па заповеди да и њему одсеку главу, и да га девојка живом водом проживи. Пошто цару одсеку главу, царска кћи не хтедне ни да зна за њега, него одмах напише оцу књигу и каже све како је било и да она хоће да пође за оно момче, а отац њезин отпише да народ прими оно момче за цара, ако ли неће да ће он дигнути крајину на њих. Народ одмах призна да је право да он узме цареву кћер и да царује. И тако оно момче ожени се царевом девојком и постане цар, а остали момци што су с њим ишли ижене се оним девојкама што су биле поред царске кћери и постану велика господа.

ЧУДОТВОРНИ ПРСТЕН

Била једна удовица са једнијем малијем синчићем. Није имала нигдје ништа осим једне мале кућице и једне башче. Сирота удовица није могла ништа радити, јер је била саката, него је од милостиње живјела и дијете хранила.

Пошто се малиша докопа снаге, рећи ће један дан матери:

— Вала, мати, срамота је да ми просимо, када сам ја, хвала Богу, поодрастао; него дај да ми продамо оно мало башчице па да купимо коња, могао бих ја већ дрва гонити, па нас обоје хранити, а да другоме не додијавамо.

— Е мој синко, — рећи ће му мати — сада да ја продам башчицу па да купим коња, ти, бој се, нећеш хтјети добро коња чувати, па ће га вук изјести, те тако нећемо имати ни башче ни коња.

Јест, ама богме малиша неће да се окани, но салети отуд, салети одовуд, док једва мати укабули и прода башчу те купи коња.

Пошто се малиша докопа коња, поче дрва гонити и продавати, те је некако животарио с матером. Иако нијесу имали да им се пресипље, нијесу били ни гладни, ни без ватре. Једно јутро

нареди матери сину да доћера кући суховине, јер да ће тај дан парити и прати хаљине.

— Добро — рече мали, па по обичају пољуби матер у руку и оде у дрва.

Када је у шуму дошао, припе на једној пољани коња да пасе, а он оде сабирати по шуми суховину. Не потраја дуго, а он зачује неку јаку јеку и писку, на потрчи да види шта је и како је. Када дође над једну долину, има шта и видјети. Аждаха прождрила јелена, па јој запели рогови у чељустима, па не може ни натраг ни напред, но се мучи и јечи. Чим њега угледа, рећи ће му:

— Чујеш момче! Кумим те Богом и по Богу да си ми брат, кад те је Бог намјерио са том сјекиром, осијечи овоме јелену рогове и курталиши ме белаја.

А јелен ћу му:

— Немој ако знаш за Бога, него убиј аждаху, не бих ли ја жив остао!

Малиша се стаде мислити, мисли, мисли: е да сада почне тући змију, може бити да ће она избљувати јелена, па и њега прождријети, а напошљетку она га је прва Богом заклела и побратимила, те смисли да њој поможе. Брже-боље полети тамо те сјекиром јелена по роговима клеп, клеп, док рогови отпадоше, те га аждаха сербез прождрије.

Пошто аждаха прождрије јелена, рећи ће му:

— Е побратиме, ти мене курталиса смрти, а сад је ред на мене да ти се одужим. Мој је отац змијски цар, па хајдемо њему, он ће те добро даривати. Него немој се преварити, што ти год уздаје немој узети, него му ишти прстен

Па пође пред њим. Малиша ће те за њом, а она ти га уведе, побратиме си драговићу, у некакву пећину. Када га проведе кроз пећину, дођоше на једно велико поље, а насред поља велики сто, а на њему се змијски цар курисао, а цијело поље притисле свакојаке змијурине. Богме када змије угледаше царску кћер, начинише јој поширок пут, те се малиша мало ослободи, а бијаше се препао кад је угледао онолику гамад. Када аждаха дође до оца, све му исприча шта је било и како је било, како је ово момче курталисало и како га је побратила, и како га је ево довела њему да га за то дарује. Када то чу цар, рећи ће одмах млађима да се момку натовари двадесет товара блага и даде, али нуто чуда, момак неће на то ни да погледа, но ће цару:

— Хвала ти, царе, на благу. Ако ћеш ми дати што, дај ми прстен с руке, а ако ми прстен нећеш дати, ја ти нећу ништа друго.

Цар му је давао шта хоће друго, само не прстен, ама он запео на једну: прстен те прстен.

Цар му напошљетку одговори да му прстен не може дати, а он се окрену па пође и рече цару и царској кћери збогом. Када мали пође, а змија, царска кћи, пође за њим:

— Куда ћеш ти? — упита отац.

— Како куда? Идем са побратимом главом по свијету, када га ти не хтједе даривати онако како је заслужио.

Цару би жао кћери, кан' ти кад му је једна, па поврати младића и даде му тражен прстен. Тада га змија посестрима испрати до онога мјеста гдје су се први пут састали, па ће му:

— Кад год ти што устреба, принеси прстен к ватри па ћеш свега имати.

Малиша је у мислима за коња, а не мисли на прстен; а када дође гдје му је коњ припет био, кад ни коња ни од коња гласа, само самар и четири плоче, а цијела коња вукови појели. К'о јадан к'о жалостан, не имајући куд камо, упрти самар на леђа, а четири плоче метну за пас, па једва ни жив ни мртгав у мртви акшам дође кући. Бре, све је добро до сада; али да видиш сада јада, када га мати опази без коња, па још када сазнаде да га је вук појео, стаде га грдити и ружити на пасја прес-какала; па да се и на том размину, но докопа штапину, па одовуд па отуд, к'о вола у купусу. Бре не да му ништа ни вечерати, нити у соби спавати. Он

јадан, жалостан, убијен и пребијен, гладан и прегладан, сави се па малко онако уморан заспа, ама када по њему почеше цријева крчати и гудјети, пробуди се. Тад се тек сјети прстена, па га принесе к ватри, а два Арапа па преда њ:

— Шта заповиједаш, господару?

— Заповиједам да ми подоста донесете, и то одмах, сваке захире, и пуну авлију дрва, све суховине, нека ми има мати су чијем парити хаљине.

— Све ће бити господару.

Поклонише се и одоше. Не би што но се рече дланом о длан ударио, а то се све испуни као што је он наредио, а он онако гладан примаче се па се оне разне ђаконије нађаваса, а оне пуне суховине стаче на ватру, па уза њу леже и заспа к'о заклан.

Ујутру му мати поранила, јер се, богме, ни њој није дало спавати — није шала, оде коњ, оде живљење! — па изиђе пред кућу, кад има шта видјети: пуна авлија дрва. Поврати се сад да буди сина, кад погледа око њега чудо и захиру, пробуди га па му рече:

— А шта је ово, синко?

— Ето, видиш, мати, то сам ти стекао за коња.

— А што ти то не каза својој матери, синоћ, него те онако избих?

— Ево ти кажем сад, него кажи ти мени јесмо ли се сад помирили?

— Јесмо, сине, јесмо — па га стаде грлити и љубити.

Ту ти је он неко вријеме с матером у изобиљу живио, па се једном присјети и рече:

— Што бих ја живио у овако тијесној кућици? — па принесе прстен к ватри, а два Арапа па преда њ:

— Заповиједај, господару!

— Заповиједам да ми на тој и тој мераји начините сарај као што је у цара, а у сарај намјештај као што је у цара, па када све буде готово, да мене и матер тамо преселите.

Ту се они поклоне и оду, а он са матером за-
ноћи у својој малој кућици. А кад се пробуди, има
шта и видјети: као што је год наредио, све онако
учињено, па још и њега и матер му пренијели, а
он нити је шта чуо ни видио. Сада ти се истом он
куриса у сарајима, па нареди матери да никога
испред сараја не пропусти, него ко је гладан да га
нахрани, ко је жедан, да га напоји, ко је бос, да га
обује, ко је го, да га заодјене.

— Кад је — вели — нама Бог дао, нека и сиротиња живи.

Једне вечери овако сједећи, рећи ће сам себи:

— А кад је мени овако Бог дао, зашто се ја не
бих и оженио, да нијесам сам? — па се мисли,
мисли, док нешто смисли, па прстен те к свијећи,
а Арапи као и вазда:

— Заповиједај, господару.

— Заповиједам да ми донесете султанију, царску најљепшу кћер.

Они се поклонеше и нестале их, и за тили час ево их гдје донесоше султанију. Ту је он лијепо дочека и стаде миловати, а богме и она кад се видје у онаком истом добру као и код оца, помисли да је он ја цар ја царевих, па стаде и она њега миловати, те ти се ту лијепо по закону вјенчаше и лијепо живише. Када цар опази да му нема кћери, стаде је тражити и распитивати, али је нигдје не може пронаћи, као да је у воду или у земљу пропала. Тада цар поче обећавати велико благо ко му кћер позна, а то чу једна стара баба — вјештица — па од града до града, од врата до врата, док је нађе и позна, па се одмах врати цару и погоди се с њиме за велико благо да му кћер живу доведе. Пошто то све лијепо уговори, узме бака некакову кожу и шипку, па ос бос опет од врата до врата, док опет дође пред онај двор. Када је била близу двора, опази је онај бивши сиромашак, па ће жени:

— Ено некакове сироте жене, голе и босе, но реци матери нека је сврати, па нека је обуче, обује и нахрани.

— Прођи се, Бога ти, старијех бабетина! — стаде га жена разбијати, а он јој вели:

— Нећу ја да нико прође мимо моју кућу гладан ни го. Кад је мени Бог дао, што ја не бих сиротињи?

Жена као жена, е бива оно и треба да послуша мужа, оде доље па сврати стару, а свекрви рече да јој донесе захире и хаљине. Када свекрва оде да тражи хаљине, вјештица ће:

— Бога ти, султанија, милује ли те како муж?

Султанија се зачуди, па ће јој:

— Бога ми, милује, ама ми је за чудо оклен ти знаш да сам ја султанија?

— Како ја не бих знала, кад ја свашта знам? Та ја сам то и припомогла да ти дођеш за њ. Него чу ли ме, хајде ти донеси они његов прстен да ја у њему нешто проучим, па ће те десет пута више миловати него до сада.

Давно се рекло: у жене дуга коса а кратка памет, те ти и она повјерова баби, па излеће брже боље к њему у одају. По његовој несрећи он бијаше заспао, те му она понајлак сними прстен с прста, а свој му намаче на прст, па са његовијем прстеном те баби. Када се баба докопа прстена, рећи ће јој:

— Ходи сједи, душо, за ме на ову кожу!

Она сједе, а бака шипком пуц по кожи, и обје одлетише. Није шала, брате, вјештица и њезина сила, налет је било од нас и наше куће! Она ти тако лети, док долетише до цара, те му бака

претеслими кћер и узе бакшиш. Кад се сиромашак пробуди, зовну жену. Јест, али ње нема. Зовну матер, па пита за жену, али му она одговори:

— Богме ја не знам, ја одох да потражим оној баби што од одијела, а када се вратих, не нађох ни једне, те помислих да није ту с тобом у одаји.

— Е вала, гдје је да је, ја ћу је додати — па брже-боље за прстен, а кад погледа, кад нема његова прстена но му женин на прсту.

Сада наједанпут као да га гром из ведре неба удари, ко је жалоснији од њега? Видје гдје је преварен, ама је затврдо држао да га жена није преварила, па се брже-боље преобуче у сиромашке хаљине и оде главом по свијету. Куд год је ходио, дође у Стамбол, ама како ће сад да се састане са султанијом? Мисли, мисли, па смисли те оде право пред царски двор и прислони се уз врата. Царски га ашчибаша спази, помисли да је гладан, те га упита:

— Шта ти ту чекаш?

— Немам посла, па бих рад да ме примите у ту ашчиницу макар и за храну, а могао бих ви ако ништа суде прати.

— Добро, добро, — рече му ашчибаша — хајде унутра, добићеш посла.

Ту ти се он сада куриса и намјести и за неколико мјесеци научи занат, и постаде први ашчија

иза ашчибаше. Пошто је био јабанџија, а остале ашчије из мјеста, то су све ашчије ишле својим кућама на конак, а он сам остајао у ашчиници. Да му не би било необично саму по ноћи, набави једну мачку и једно псето, које је добро гледао и миловао. У царском сарају била је једна робиња, која је из ашчинице у харем носила јело, те ти се он с њоме добро упозна и побратими. Једном ће он њој:

— Вала, посестримо, ја бих те нешто молио, ако ми даш вјеру да о томе нећеш никоме ништа казати.

— Тврђа вјера од камена, побро, казуј слободно.

Онда ће он њој:

— Видиш овај прстен? Ја ћу овај прстен метнути ево на овај крај пилава и сахана да дође пред цареву кћер.

— Хоћу, побратиме, да је и шта више.

Ту ти он метну онај султанијин прстен у пилав, а посестрима добро уочи гдје га је метнуо, па окрену онај крај пред султанију, царску кћер. Царска кћи када захвати други пут пилава, угледа прстен у кашичици. Чим га видје, одмах га познаде, и како и не би познала свој најмилији адиђар? Брже-боље вјешто сакри прстен да не би још ко видио, па га спусти у џеп. Увечер, када оде

спавати, зовне ону робињу што улази у ашчиницу па је упита:

— Ти улазиш у ашчиницу, знаш ли, има ли какав јабанција тамо.

— Имаде — вели — један, има три четири мјесеца дошао, па га ашчија узео за севап, а он сада научио занат па је први до ашчибаше.

— А знаш ли гдје ноћива?

— Знам, ноћива у ашчиници.

— А ноћива ли још ко с њиме.

— Јок, нико, само што има штене и мачку.

— А знаш ли ти то за овај прстен?

Па јој извади прстен и показа. Робиња се малко осмјехну, па ће:

— Знам богме. Он је добар и поштен човјек, па сам се с њиме побратила, те ме је он, пошто сам му задала Божју вјеру да нећу никоме казати, замолио да пилав окренем тако да прстен дође преда те.

— Добро је, него сада да и мени вјеру задаш да ћеш шутити, па ћу ти нешто казати, а безбели ћеш и ти са мном срећна остати.

— Тврђа вјера него камен стјена, слободно говори.

— Е кад је тако, знај да је оно мој бивши човјек, него узми ове женске хаљине па му носи у ашчиницу, нека се преобуче и нека с тобом дође к мени.

У млађег нема поговора, него бошчу под па-
зухо па побратиму у ашчиницу. Кад је њему све
казала, нико срећнији од њега; обуче се у женске
хаљине па полагаано за робињом те жени у одају.
Је ли ико срећнији но њих двоје кад се састадоше,
ама кад прође прва радост, запитаће он жену гдје
је онај његов прстен.

— Богме га однијела она бака — па му онда све
исприча шта се је и како догодило.

— Зло и наопако — одговори он. — Никад се
више нећемо моћи нашој кући повратити!

— Па можемо се ми и овдје овако тајно
састајати и лијепо живљети.

Тако је и било. Он ти преко дан у ашчиницу, а
преко ноћ к султанији. Не прође много времена
— е, шта ћеш, свашто на своје вријеме — када цар
некако за то сазнаде, и би му велика мука: није
шала така брука у царском двору.

Цар је толико слуга намучио и посјекао, ама
све узалуд: неће нико да укабули оно што није
учинио. Најпослије цар зовне ону исту бабу, па
ће њој све казати, а она ће му:

— Имадеш у ашчиници једнога јабанцију. Он
је онај исти што ти је кћер одвео био, ја сам га
одавно познала.

Цар одмах зовне ашчибашу, и нареди му да му
доведе јабанцију што је у ашчиници. Када су тога

јабанцију пред цара извели, цар без сувала без цевапа осуди јабанцију на смрт. Баба ће на то цару:

— Дај, царе, мени два целата, па ћу га погубити.

Цар јој даде, те ти мога сиротог јабанцију поведоше целати с бабом у једну велику планину, и доведоше га над једну велику рупу. Ту баба нареди те га бацише у рупу, а за њим бацише једну велику стијену. За њим бијаше пристала мачка и куче, те по бабиној наредби и њих двоје за њим бацише у јаму. Ама коме Бог помаже, не може му нико наудити, те тако би и њему. Кад га бацише у јаму, не овариса на дно но се устави на једном опећку и мало склони, док она стијена протутњи; утом и куче и маче падну поред њега. Јест, ама су сад муке, нема се шта јести, а не може се изићи, те у своме јаду стаде миловати штене и мачку и с њима се гладнијем гладан разговарати. Тако је прошло два дана, кад једном у оном мраку попипа око себе, кад му нема мачке ни штенета. Сада му још теже бијаше сносити своју судбину, али не потраја дуго, док се опет они стадоше око њега умиљавати. Кад их поче миловати, опази им по трбусима да су сити, па ће сам себи:

— Богме су они негдје нашли нешто те се најели; чекаћу док огладне, па ћу за њима, не бих ли и ја нашао селамета.

До неколико крену кучка и мачка опет да иду, а он ти се лијепо ухвати штенету за реп, па за њима понајлак побачке. Нијесу дуго ишли, кад дођоше на чистину, у некакав вилајет. Ту ти ни-гдје ништа нема но сами миши. Мачка и штене, кан' ти гладни, одмах скочише па почеше давити, а миши сви побјегоше к цару. Када цар опази њега, завикаће:

— Аман, господару, остави ту војску, а ишти што год хоћеш.

Он викну на мачку и штене те дођоше к њему, па ће цару:

— Нећу ти ништа друго, него од те и те баке таки и таки прстен!

Цар одмах викну два стара миша, те их посла, и не потраја дуго а они донесоше преко педесет прстенова разне величине, а то све што су од исте бабе покупили. Он разгледа све прстење, али његова прстена ту не бијаше.

— Нема овдје мога прстена, него одмах ја прстен овамо, или ћу послати сада овога једног слугу по велику војску.

— Нема у бабе више ниједног прстена, осим једног што га вазда држи под језиком, па га ми не можемо никако украсти.

— Брже прстен како год знате, или ћу сад послати по војску!

На то ће један мали, сакати миш, који се је бојао ако се војска пусти да је он први на реду:

— Не пуштај, ако Бога знаш, ја ћу ићи, па што год Бог даде! Него, царе, дај ми два поуздана и јака друга, који ће ме носити, јера ја као сакат не бих могао отићи.

Цар му одмах даде, и они га упртише, те баби у собу. Ту се мали помокри у сметље за вратима, па у то сметље замеља реп, и рече друговима:

— Чим ја зграбим прстен, зграбите ви мене па бјежите — па онда понајлак привуче се баби која спаваше на прса и браду, па јој онако мокар и прашљив реп сукну у нос. Баба кихну, а из уста јој излеће прстен. Хроми шчепа бржебоље прстен, а она два друга хромога, те умакоше прије него се је баба освијестила — утекоше срећно и весело, и однијеше прстен да и другове овеселе.

Када сиромашак спази прстен, обрадова му се веома. Јест, али сада нема ватре, а без ватре се не може ништа. Мисли се шта ће, док се нешто присјети па стаде пребирати џепове, и по његовој срећи нађе једну-двије кресавице па украса и принесе прстен, а Арапи одмах:

— Заповиједај, господару.

— Заповиједам да изнесете на они свијет мене, мачку и кучку.

И што би длан о длан, сви се на врх јаме обреше. Сада опет украса па нареди Арапима те одмах донесоше бабу, па онда извадише ону велику стијену што је баба за њим у јаму бацила. Најприје бацише бабу у јаму — јала, душо, држ' се зубима за вјетар! — па за њом закотураше стијену. Лети баба, лети стијена, док одједном доље у бездан — буб, оста за увијек. Сада он рахат узе прстен па дође близу Стамбола и заноћи у једној кахвици. Увече пошто сви поспу, примаче прстен к ватри, а кад Арапи искочише, нареди им те га одмах пренесу к султанији у одају. Када га она видје, и обесели му се и ожалости: обесели што га опет види жива, а ожалости бојећи се да ће сазнати цар, па да ће их обоје посјећи.

— Не бој се ништа више — рече јој он. — Ја сам опет прстен кутарисао. — Па јој поче причати шта је све претрпио, и како је бабу убио и до прстена опет дошао.

Ту се они рахат учинише, а кад ујутру свану, он неће да иде, те га слуге припознаше и јавише цару. Цар одмах узе собом два целата, па дође да их обоје погуби. Кад он опази цара и целате, брже-боље прикреса па прстен к ватри. Арапи искочише, а он нареди те његова четири целата спрам царска два стадоше. Када цар видје то чудо, завика му:

— Устави ти твоје целате, а ја ћу своје, да се мало поразговарамо.

Он то једва дочека, те устави целате; а цар га упита ко је и оклен је. Он цару све исприча по реду ко је и оклен је и шта је доживио — овако као ја вама — па му најпоследње рече:

— Честити господару, мене је Бог до сада чувао, а твоја кћи колико је мени мила, толико сам и ја њој, него да нам ти дадеш дову па да се узмемо.

Цар се мало промисли, па ће му:

— Тако је суђено. Дајем ти је, само под тијем уговором да останеш уза ме.

— Лијепо, честити господару, само ћеш ми дати изун да одем по матер, да је обрадујем и овамо доведем.

Цар му то допусти, те он доведе матер, па цар учини велики шенлук и вјенча их. Ако су живи, и данас су добро.

ЧАРДАК НИ НА НЕБУ НИ НА ЗЕМЉИ

Био један цар, па имао три сина и једну кћер, коју је у кафезу хранио и чувао као очи у глави. Кад ћевојка одрасте, једно вече замоли се оцу своме да јој допусти да изиђе с браћом мало пред двор у шетњу, и отац јој допусти. Али тек што изиђе пред двор, у један мах долети из неба змај, шчепа ћевојку између браће и однесе је у облаке. Браћа отрче брже-боље к оцу и кажу му шта је било, и рекну да би они били ради своју сестру потражити. Отац им допусти да иду да је траже, и да им свакоме по коња и остало што треба за пут, и тако они отиду.

По дугоме путовању наиђу на један чардак, који нити је на небу ни на земљи. Дошавши онђе, помисле да неће у ономе чардаку бити њихова сестра, па се одмах стану договарати како би се у њ попели, и послѣ дугога промишљавања и договора, договоре се да један од њих свога коња закоље, и од коже коњске да окроје опуту, па притврдивши један крај од ње за стријелу, да пуне одоздо стријелу из лука да се добро за чардак прихвати, како би се уз њу пети могли. Млађа два брата реку најстаријему да он свога коња за-

коље, али он не шћедне, па ни средњи не шћедне, онда најмлађи закоље свога, од коже његове окроји опуту, један крај од ње веже за стријелу, пак је пусти из лука у чардак. Кад дође да се пењу уз опуту, опет најстарији и средњи не шћедну се пети, него се попне најмлађи.

Попевши се горе, стане ићи из једне собе у другу, и тако наиђе на једну собу у којој види своју сестру ће сједи, а змај јој метнуо главу на крило па спава, а она га биште. Она кад види брата својега, уплаши се и почне га тихо молити да бјежи док се није змај пробудио, али он не шћедне, већ узме буздован, па размахне њиме и удари змаја у главу, а змај иза сна маши се руком на оно мјесто ће га је он ударио па рече ћевојци:

— Баш овђе ме нешто уједе.

Кад он то рекне, а царев га син још једном удари у главу, а змај опет рече ћевојци:

— Опет ме нешто овђе уједе.

Кад он и трећи пут замахне да га удари, онда му сестра руком покаже да га удари у живот, и он га удари онамо, и како га удари, змај остане на мјесту мртав, а царева га кћи стури с крила, па притрчи брату своме, те се с њиме пољуби, па онда, узевши га за руку, стане га водити кроз све собе.

Најприје га уведе у једну собу у којој је био један вран коњ за јаслима привезан с цијелијем

такумом од чистога сребра. Потом га одведе у другу собу, у којој је за јаслима стајао бијел коњ с такумом од сухога злата. Најпослије га одведе и у трећу собу где је за јаслима био кулатаст коњ и на њему такум драгијем камењем искићен. Кад прође те собе, онда га сестра одведе у једну собу у којој је девојка једна сједила за златнијем ђерђефом и златном жицом везла. Из те собе одведе га у другу у којој је друга девојка златне жице испредала. А најпослије уведе га у једну собу у којој је трећа девојка бисер низала, и пред њом на златној тепсији од злата квочка с пилићима бисер кљуцала.

Све ово обишавши и виђевши, врати се натраг у ону собу где је змај мртав лежао, па га извуче напоље и баци на земљу, а браћа кад га виде, умало их грозница не ухвати. Потом најмлађи брат спусти најприје сестру своју браћи, па онда све три девојке сваку с њезинијем радом, једну за другом; спуштајући девојке браћи, сваку је намјењивао чија ће која бити, а кад спусти трећу, и то ону с квочком и пилићима, он њу за себе намијени. Браћа његова завидећи му што је он био јунак те је сестру нашао и избавио, пресеку опуту да он не би могао сићи, па онда нађу у пољу једно чобанче код оваца и преобуку га, и мјесто брата свога оцу поведу, а сестри својој и

ђевојкама оштро запријете да никоме не казују шта су они учинили.

Послије некога времена дозна најмлађи брат на чардаку да се браћа његова и оно чобанче онијем ђевојкама жене. Онај исти дан у који се најстарији брат вјенчавао, он узјаше на вранца, па баш кад су сватови из цркве излазили долети међу њих, те свога брата, младожењу, удари мало буздованом у леђа да се одмах с коња праметнуо, па онда одлети опет натраг у чардак. Кад дозна да му се средњи брат жени, а он у оно исто вријеме кад су сватови из цркве ишли, долети на ђогату, те и средњега брата онако удари да се одмах с коња праметнуо, па између сватова опет одлети. На пошљетку дознавши да се чобанче његовом ђевојком жени, узјаше на кулаша, и долети у сватове баш кад су из цркве излазили, те младожењу буздованом удари у главу да је на мјесто мртав пао, а сватови онда ђипе да га ухвате, али он не шћедне ни бјежати, него остане међу њима, па се покаже да је он најмлађи царев син а не оно чобанче, и да су га браћа из зависти оставила на ономе чардаку у коме је он сестру нашао и змаја убио, а то све засвједочи и сестра и оне ђевојке. Кад цар то чује, он се наљути на своја два старија сина и оћера их одмах од себе, а њега ожени ђевојком коју је себи изабрао и остави га након себе да царује.

МЕЂЕДОВИЋ

У некакоме селу пођу жене у планину да траже дивљега броћа, и тако врљајући по планини једна од њих зађе и дође пред једну пећину из које изиђе међед те је ухвати и одведе унутра; и онђе живећи с њоме, жена затрудни и роди мушко дијете. Пошто дијете мало поодрасте, жена се некако украде и утече у село кући својој. Међед је једнако којешта доносио и дијете хранио, као му прије и матер.

Кад дијете нарасте повелико, оно навали да иде из пећине у свијет. Међед га стане од тога одвраћати говорећи му да је он још млад и нејак, а у свијету има злијех звјерова који се зову људи, пак ће га убити. И тако се дијете мало поумири и остане у пећини.

Послије некога времена дијете опет навали да иде у свијет, и кад га међед друкчије није могао одвратити, а он га изведе пред пећину под једну букву, па му рече:

— Ако ту букву можеш ишчупати из земље, онда ћу те пустити да идеш у свијет, ако ли не можеш, још ваља да сједиш код мене.

Дијете спопадне букву, па повуци тамо повуци амо, али не може да је ишчупа; онда се опет

врати с оцем у пећину. Кад послије некога времена дијете опет навали да иде у свијет, међед га изведе пред пећину и каже му да огледа може ли сад ишчупати букву из земље. Дијете букву спопадне и ишчупа. Међед му онда рече да јој окреше гране, па заметнувши је на раме као кијачу да иде у свијет.

Дијете послуша оца, и идући тако по свијету, дође у једно поље где су се неколике стотине плугова биле састале те орали спахији. Кад дође к ратарима, запита их еда би имали што да му даду за јело. Они му одговоре да причека мало, сад ће се њима донијети ручак, па ће ручају они онолики, ручаће и он. Док су они још то говорили, а то се помоле кола и коњи и мазге и магарци с ручком. Кад се ручак донесе, Међедовић рече да ће он то све сам појести. Ратари се зачуде и реку му како ће он појести толико јело што је донесено за толико стотина људи! Он опет рече да хоће, и оклади се с њима: ако не поједе да им да своју кијачу, ако ли поједе да они њему даду све што је гвоздено на њиховијем плуговима. Ручак се постави, и Међедовић се наклопи те поједе све, и још да је било. Онда му они скупе с плугова све што је гвоздено на једну гомилу, а он усуче неколике брезе, па све повеже и натакне на своју кијачу па заметнувши је на раме отиде к

некакоме ковачу и рече му да му од онога гвожђа скује буздован на ону кијачу.

Ковач се прими тога посла, али му се учини да је гвожђа много, па га сакрије готово пола, а од осталог буздован слупа којекако. Међедовићу се учини буздован мали према оноликоме гвожђу, а и оно што га је, да није начињен као што би требало. Зато кад буздован насаде на кијачу, Међедовић, да би га огледао је ли добар, баци га у небо пак се подањ начетвороножи, те га дочека у леђа. Буздован несрећом ковачевом прсне, онда Међедовић размахне кијачом те ковача убије, па отиде у његову кућу и нађе све сакривено гвожђе, и однесе га са онијем комадима од буздована другогме ковачу; и каже му да му скује буздован на кијачу, али му рече да се не шали него од свега гвожђа добар буздован да скује, ако није рад проћи као и онај прије што га је ковао. Ковач чувши још прије шта је било од онога ковача, скупиле све своје момке, па оно све гвожђе саставе уједно и скују буздован врло добар колико се игда могло. Кад насаде буздован на кијачу, Међедовић опет да би га огледао, баци га у небо, и начетвороножи се подањ, али се буздован не разбије него одскочи од леђа. Исправивши се Међедовић рекне:

— Сад је буздован добар — па га заметне на раме и пође даље.

Идући тако нађе у пољу једнога чоека ђе је упрегао у ралицу два вола те оре, и дошавши к њему запита га еда ли има што за јело. Чоек му одговори:

— Сад ће моја кћи донијети мени ручак, пак ћемо подијелити што је Бог дао.

Међедовић му стане казивати како је он појео све што је било приправљено за неколико стотима ратара:

— А шта ће сад у једноме ручку бити мени, шта ли ће теби?

У томе ето ти ђевојке с ручком. Како ђевојка ручак постави, Међедовић се одмах рукомхвати да једе, а човек му не дадне него му рече:

— Не! Док се не прекрстиш овако као и ја.

Међедовић гладан, не имајући куд камо, прекрсти се, па онда почну јести, и наједу се обојица и још им претече. Међедовић гледајући у ручконошу, која је била крупна и здрава и лијепа ђевојка, омили му, и рече оцу њезину:

— Хоћеш ли ми дати ову своју кћер да се женим њоме?

Чоек му одговори:

— Ја бих ти је радо дао, али сам је обрекао Брку.

Међедовић на то рекне:

— Бре шта марим ја за Брка? Ја ћу Брка овијем буздованом.

А чоек му рекне:

— Бе и Брко је неки; сад ћеш га виђети.

У томе стане хука с једне стране, док се иза брда помоли један брк и у њему триста и шездесет и пет тичијих гнијезда. Мало помало помоли се и други брк; ето и Брка. Како дође к њима а он легне ничице ђевојци главом на крило, и рече јој да га побиште. Ђевојка га стане бискати, а Међедовић, уставши полагаано, распали својијем буздованом Брка у главу; а Брко прстом на оно мјесто говорећи ђевојци:

— Ето овђе ме нешто уједе.

А Међедовић опет буздованом на друго мјесто, а Брко опет прстом на оно мјесто:

— Ево овђе ме опет нешто уједе.

Кад га удари трећи пут, Брко се опет пипне онђе и срдито повиче:

— Та зар си слијепа? Ево овђе ме нешто коље.

Онда му ђевојка каже:

— Не коље тебе ту ништа, него те ево чоек бије.

Кад Брко то чује, он се тргне и скочи на ноге, а Међедовић већ бацио свој буздован па бјежи преко поља, а Брко се натура за њим. Међедовић полакши поизмакне пред Брком, али Брко никако неће да га се махне. Међедовић бјежећи тако дође на једну воду, и нађе код ње људе на гумну ђе вију шеницу, и повиче им:

— Помагајте, браћо, за Бога! Ево ме ћера Брко. Шта ћу сад? Како ћу пријећи преко ове воде?

А један од онијех људи пружи му лопату говорећи:

— Сједи на лопату да те пребацим.

Међедовић сједне на лопату, а чоек размахне њоме и пребаци га на другу страну, а он бјежи даље. Мало затијем ето ти на гумно и Брка, па запита људе:

— Прође ли овуда таки и таки чоек?

А они му кажу да прође. Брко их запита:

— Како пријеђе преко ове воде?

А они му одговоре:

— Прескочи.

Онда се Брко залети, па хоп! преко воде на другу страну, па поћерај за Међедовићем. Међедовић бјежећи уз једно брдо врло сустане, а кад изиђе на брдо, нађе чоека на узораној њиви који је у торби о врату имао сјеме, па по једанпут заграби шаком те сије, а по други у уста те једе; овоме човеку повиче он:

— Помагај, брате, за Бога! Ћера ме Брко, и ево га сад ће ме стићи! Него што ћу чинити? Сакриј ме ђе!

А чоек одговори:

— Богме Брко није шала. Али не знам ће ћу те сакрити; него ходи овђе у моју торбу у сјеме.

И тако га узме у торбу. Кад Брко потом дође, и запита га за Међедовића, он му каже да је он одавно онуда прошао, и до сад бог зна куд је отишао. Онда се Брко врати натраг. Чоек онај сијући жито заборави за Међедовића, и узме га једанпут са житом у шаку, те метне у уста. Међедовић се поплаши да га не прогута, те по устима овамо-онамо док срећом нађе један крњав зуб, те се у њему устави и прићути. Кад сијач увече дође кући, он повиче на снахе:

— Дајдете, ђецо, оне моје зубне чачкалице, нешто ме жуља у ономе моме поквареном зубу.

Снахе донесу два велика гвоздена ражња, па пошто он зине, подувре једна с једне друга с друге стране, док Међедовић искочи из зуба. Онда га се сијач тек опомене, и рекне му:

— А гдје ли се сакрио! Умало те нијесам прождерао!

Иза тога пошто вечерају и стану се о свачему разговарати, запита Међедовић домаћина шта му је било ономе зубу, те је онако мимо све остале покварен. А домаћин му стане овако повиједати:

— Једном пођемо нас десетак са тридесет коња у Дубровник по со. Идући тако нађемо једну девојку код оваца, па нас запита куда ћемо, а ми јој кажемо да идемо у Дубровник по со; а она рече:

„Шта да се мучите тако далеко? Ево има у мојој плетавачи нешто соли што је претекло кад сам мрсила овце, мислим да ће вам свима бити доста.“ И тако онђе, погодивши се с њоме, она скине с руке своју плетивачу, а ми с коња своје вреће, па пуни и мјери, док напунимо вреће за све тридесет коња. Пошто се онђе с њоме намиримо, вратимо се на траг. Ово бијаше у јесен, и вријеме бјеше доста лијепо; али један дан пред ноћ кад бијасмо наврх Чемерна, нешто се наоблачи па окрене снијег са сјевером да се пометемо и ми и коњи. Утом се још на већу нашу несрећу смркне сасвијем, и тако тумарајући овамо-онамо, док један од нас срећом набаса на једну пећину и повиче: „Овамоте браћо! Ево сухоте!“ Онда ми један по један овамо, док сви уђемо и уведемо све тридесетеро коња, па коње растоваримо и наложимо ватру, те преноћимо као у кући. Кад сјутрадан сване, а то имаш шта виђети: ми сви у једној људској глави која стајаше између некакјех винограда. Док се ми томе још чуђасмо и коње товарасмо, не лези враже! Ето ти пудара од онијех винограда, па узме ону главу с нама те метне у праћу, па окренувши је неколика пута себи изнад главе, баци је преко винограда да плаши чворке, и кад паднемо на једноме брду онда ја покварим овај зуб.

И на част вам лаж!

ДРВО НАСРЕД СВИЈЕТА

Порасло једно дрво насред свијета, право као стријела, а толико у висину неба отишло да му није могао нико виђети ни гране ни лишће ни шта на њему рађа, па се није могло виђети ни гране откуда су се раздвојиле од дебла. Томе се чуду свако чудило, али се нико није могао на дрво попети јер је било свуд глатко и обло да се не може човек ни за што прихватити рукама. Цар обећа дати товар новаца ономе који би се успузао да му са тога дрвета донесе лист или што друго, па је најзад обећао дати томе и своју кћер и лијепе дворе.

То се чуло надалеко по свијету. Чуо и млад момак који није више имао никога, само стару мајку. Како чује, а он отиде дома и каже мајци да ће се на дрво пети, и замоли је за опроштај и благослов. Мајци је било мучно кад је за то чула и одвраћала га је, али је он не хте послушати; и тако му да опроштај и благослов. И тако младић крене на пут и понесе са собом малу торбицу пуну колачића и три каиша с преглицама. Чим је стигао код дрвета, почне се пузати. Најпре је везао један кајиш око себе и око дрвета, па се тако пузао; кад

се уморио, притегне тај кајиш по средини, и она друга два по коленима и испод пазуха, и тако се одмори, а кад се ухватио мрак, он притегне сва три кајиша, па ту ноћи. Сутрадан настави даље. Тако је пузао два дана. Трећи дан до подне могли су га са земље виђети, па после више нису могли. Тога дана у сами мрак дође он на конак у рачве од дрвета. Ту је преноћио једну ноћ. Ујутру кад је свануло, виде он како се дрво рачва у три гране. Пошао је по првој грани и дошао где је род, и ту нашао сâм бисер. Док се вратио дрвету у рачве, ту га је мрак затекао. Ујутру кад је свануло, мислио је да ли да се врати низ дрво или да иде другом граном. И тако смисли да иде и другом граном да види шта она роди на себе. Кад тамо дође, зачуди се: на гранама је било много драгог камења, тако да је у њега светлост ударила. Он покупи у своју торбицу нешто камења па се врати дрвету у рачве и ту ноћи. Кад сване, овако рече у себи:

— Бог зна хоћу ли жив моћи сићи. Идем сада трећом граном, па макар шта било од мене.

И тако је ишао трећом граном целог дана све бауљајући на рукама и ногама. Док је дошао тамо где се она грана почињала да рачва, био је већ мрак. Пипао је рукама да види шта дрво роди на себи, кад уједанпут напипа земљу. Он се јако обрадује и рече:

— Помози, боже!

Гледао је унаоколо и видео једну страшну планину; он пође тамо и ту опази ватру, па пожури к њој јер се бојао да га зверови не поједу. Кад се примакао, види да то ватра гори у некој пећини, а поред ватре седи једна баба, бијелих коса до појаса. Баба није имала ниједног ока. Она је скувала вечеру у лончету па је насула у чанче и почела да вечера. Момак је био одвећ гладан, па се примакне и стане и он помало из чанка вадити рукама па јести, док нестане јела у чанку. Баба приспе не знајући за госта свога, док и други чанак поједу! Она изврте лонац над чанком па рече:

— Хвала богу, досад ми је било доста по једно чанче, а сад не могу ни два. Баш ми је чудна ова моја вечера.

Онда младић проговори јој:

— Ево, мајко стара, ја сам с тобом.

А она говораше њему:

— Ко си ти, сине мој?

Онда јој младић све по реду каже ко је и откуд је и какви су га догађаји овамо довели па је замоли да би му пут показала, како би могао својој кући доћи. Баба га овако сјетоваше:

— Сине мој, за то ти не умијем пишта да кажем; но ти ноћи овде, па ћемо се сутра договорити.

Кад сване, младић се обавеже да ће је верно служити као своју мајку, само да му она све тајне повери, „јер“, рече, „морам да служим, будући не знам куд бих на свој завичај отишао“. Она га прими и тврдо му се обећа да ће га здраво пазити као свога сина. Младић је пољуби у руку, па тако продуже разговор. Баба му рече:

— Твоја ће служба бити да ми чуваш седам коза мојих. Кад гледаш истоку, окрени се на десну страну и видећеш велику планину која је остале високо надманула. Не иди, сине, тамо нипошто, јер кад би тамо отишао, велико би зло било од тебе.

Младић послуша и окрену козе куд му она показује. У себи мишљаше како да се врати кад пута не зна до пећине, па је запита. И за то га она сјетује.

— Не брине се — рече му — само ти иди за њима.

У томе се растану. Он је чувао козе, и по истеку петнаест дана зажели отићи на ону високу планину. Зарече се да кријући један дан козе тамо гони, „па макар шта било од мене“. Кад је с козама тамо дошао, нашао је једну пољаницу тако равну као вршеће лијепо гувно, а покрај ње једна велика јама богзна колико дубока. Мало је постајао, док ето ти три виле. Оне му говораху:

— Ходи, момче, да се играмо на овој лепој рудини.

Он одмах пристане. Онда оне рекоше:

— Хоћеш ти нас послушати да се ми наше игре с тобом поиграмо?

Он им говораше да се најпре његове игре поиграју.

— Па ћемо — вели — после вашу игру почети.

На то се виле склоне. Млади момак скине кајиш са себе па им говораше:

— Стојте ви поредом.

Заковча једну око врата, па узме мали ножић, просече кајиш, па је притегне. Тако редом све три. Онда их доведе до оне велике јаме па их у јаму све три баци држећи кајиш у рукама. Оне га закуме:

— Немој нас тако подавити ни у јаму бацити, а ти искај шта ћеш, ми ћемо ти дати, јер свашта има код нас.

Младић рече:

— Дајте ми моје старе мајке очи, па ћу вас пустити.

Оне се обећају дати. Извадише му једне очи, али он рече:

— Нису то.

Дадоше му друге.

— Нису ни то.

Извадише треће. Он рече:

— То су моје старе мајке очи. Како ћу да јој их повратим?

— Ти носи баби — кажу му оне — па за три јутра поспи јој водом да се умије, па ће прогледати.

— Ама ви мене хоћете да преварите — па добро стеже кајиш и све три пусти у јаму, а козе своје поћера пећини својој.

Када баби у пећину дође, донесе јој очи. Ујутру поспе јој по образу, те се баба умије, а он је запита:

— Видиш ли штогод, стара мајко?

Она рече:

— Виђу, сине као кроз маглу.

Друго јутро опет водом поспе је по лицу. Она му рече:

— Сад виђу као кроз сијено.

Треће јутро поспе јој водом, те се умије:

— Сад — рече — виђу као од петнаест година кад сам била. Но, мој сине, кад си ме очи удостојио, ходи овамо за мном.

Баба га уведе кроз пећину, кад тамо осам соба, и у њима свашта доста, и срме, и злата, и сребра, и све што човек може помислити — свега је ту било. Она га ођене у најлепше хаљине па га у пећини остави, и дâ му осам кључева од оних осам соба и девети од злата, па му рече:

— Оно осам соба отварај, а ону девету да се нијеси усудио нипошто, јер ако би је отворио, ту би главу одмах изгубио.

Оде баба да чува козе, а њега остави да седи у пећини. Вели:

— Синко, ти се одмори, ја ћу козе да чувам.

Баба је чувала козе по планини дванаест дана, а младић је код пећине остао. Кад је било тринаести дан, он једнако чежњаше за својим завичајем и рођеном мајком. Баба оде за козама, а он рече:

— Вера и Бог, волим и погинути него овде у планини живити — па узме девети кључ и отвори врата.

Кад отвори врата, немало се зачуди: види ту једног прекрасног зеленог коња, а друго ништа нема у тој соби. Коњ је окићен што љепше море бити, под свим такумом. Јео није ништа, само је пред њим био алер-камен, па га је помало грицкао зубима — то му је била храна сва. Он уђе унутра. Задуго га је гледао, а кад виде да коњ има крила, науми бежати, па га заузда и пред пећину изведе, узме своју торбицу са родом од дрвета и онај алер-камен па узјаше коња. Коњ развије крила и полети.

То баба из брда виде па се одмах сјети. Те козе што је чувала биле су све виле. Одмах узјаше једну козу па полети и посинка стигне. Кад се

овај виде на невољи, он устави коња, узме један камен, дочека бабу и козу, и удари јој козу каменом у главу; коза на том месту падне, а он побеже. Како баби погине једна коза, она узјаше на другу па га стигне. А овај дочека па убије и другу, и најзад све козе баби побије, па здраво одлети у свој завичај.

Цар чује да младић иде са крилатим коњем, да му ђевојку и три товара новаца па га пошље његовој мајци.

У ЦАРА ТРОЈАНА КОЗЈЕ УШИ

Био један цар који се звао Тројан. У тога цара биле су уши козје, па је редом звао бербере да га брију; али како је који ишао није се натраг враћао, јер како би га који обријао, цар Тројан би га запитао шта је видео на њему, а берберин би одговорио да је видео козје уши; онда би га цар Тројан одмах посекао.

Тако дође ред на једног берберина, али се овај учини болестан па пошље свога момка. Кад овај изиђе пред цара, запита га цар што није мајстор дошао, а он одговори да је болестан. Онда цар Тројан седне те га момак обрије. Момак бријући цара опази да су у њега козје уши, али кад га Тројан запита шта је у њега видео, он одговори да није видео ништа. Онда му цар да дванаест дуката и рече му да одсад увек долази он да га брије. Кад момак отиде кући, запита га мајстор како је у цара, а он му одговори да је добро и да му је цар казао да га свагда он брије и покаже му дванаест дуката што је од цара добио, али му не каже да је у цара видео козје уши.

Од то доба овај је момак једнако ишао и Тројана бријао, и за свако бријање добијао по

дванаест дуката, и није никоме казивао да цар има козје уши. Али га најпосле стане мучити и гристи где не сме никоме да каже, те се почне губити и венути. Мајстор то опази па га стане питати шта му је, а он му на много запиткивање најпосле одговори да има нешто на срцу, али не сме никоме казати, „а да ми је“, вели, „да коме год кажем, одмах би ми одлакнуло“.

Онда му мајстор рече:

— Кажи мени, ја нећу никоме казати; ако ли се бојиш мени казати, а ти иди духовнику, па кажи њему; ако ли нећеш ни њему, а ти изиђи у поље иза града, па ископај јаму те завуци главу у њу, па у три пута земљи кажи шта знаш, па онда опет јаму затрпај.

Момак избере ово треће: отиде иза града у поље, па ископа јаму, те у њу завуче главу и у три пута рекне:

— У цара Тројана козје уши!

Па онда загрне земљу, и тако се смири и отиде кући.

Кад после тога прође неко време, али из оне јаме никла зова, и три прута нарасла лепа и права као свећа. Чобанчад кад нађу зову, одсеку један прут и од њега начине свиралу, али кад почну свирати, свирала издаје глас:

— У цара Тројана козје уши!

То се одмах разгласи по свему граду, а нај-
после и цар Тројан сам собом чује како деца
свирају:

— У цара Тројана козје уши!

Чувши то цар, Тројан одмах дозове онога бер-
берскога момка, па га запита:

— Море, шта си ти огласио народу за мене?

А он се сиромах стане правдати да није ни-
коме ништа казао, али да је видео шта он има.
Онда цар истргне сабљу да га посече, а он се пре-
падне па све по реду искаже, како се земљи ис-
поведао, па како је сад на ономе месту нарасла
зова, од које свака свирала издаје онаки глас.
Онда цар седне с њим на кола и пође на оно ме-
сто да види је ли истина; кад тамо, али још само
један прут нађу. Цар Тројан заповеди да се на-
чини свирала од онога прута да види како ће сви-
рати. Кад они начине свиралу и почну свирати, а
свирка издаје глас:

— У цара Тројана козје уши!

Онда се цар Тројан увери да се на земљи
ништа не може сакрити, па ономе берберину оп-
рости живот, и после допусти да сваки може до-
лазити да га брије.

ЦАР ДУКЉАН

Био је један цар те се звао цар Дукљан. Један дан, ловећи он по дубокијем алугама и густојем грменима, угледа једно језеро те се шумке примакне к њему еда би што уловио. Наднесавши се мало над језеро, угледа крилата коња и на њему крилата чоека златнијех коса дугијех до пета ње из језера излази. Кад их цар виђе, потаја се и стаде вирке да гледа ње ње, шта ли ње ови чоек. Кад тек што на сухо изиђе, сиђе с коња и дохвати некаку свиралу дугу, превјену и шарену као највећа змија, и поче у њу свирјети да се од мила Бога не могаше слушати; и на ови глас поче се све камење и дрвеће шикати. Цар се уплаши па запне стријелу на овога чоека и љуто га обрани кроз обадва крила. Чоек падне с коња и врисне од муке и жалости да се до неба могаше чути, и завиче:

— Моли Бога, чоече, те си ти мене виђео приђе него ја тебе.

Пошто цар виђе ње обрани чоека, притрчи к њему с голом сабљом, а он фук, те у језеро онако рањен; онда цар ухвати онога коња, узјаше га те с њим бјежи дома. Али теке што га бјеше узјахао,

изникоше и краљу крила, а краљ се препаде те сиђе с њега и ухвативши га за узду поведе га, и мало идући нестаде му крила те тако дома дође.

Дошавши дома каже све што се збило, и коња уведу у коњушницу међу остале коње. Царев син, чујући за то језеро, крене једно јутро крадимице од оца, те по казивању очину набаса на језеро, али не дође шумке него са запетом стријелом; али приђе него дође до језера упаци изван језера једну жену средовијечну ће расплетенијех коса плаче и њега гледа, те он на ономе мјесту паде у несвијест као мртав. У који час он ту заковрну, у тај час они крилати коњ почне у цареву коњушници вриштати и крилима ударати да се од велике хуке и треске и сав царев двор затресе. Цар скочи да види шта му је, док коњ рече цару:

— Ако желиш сина свога жива видјети, врћи ме на мјесто оклен си ме довео.

Цар се препане, те онако на коња гола узјаше. Кад се коњ поља дохвати, прелеће као муња до језера. Кад тамо, види цар сина мртва прострта и над њим ону жену ће плаче и ће му очи вади једном длаком из главе. Цара стаде лелек за сином, а коња вриска за оном женом, док завика коњ:

— Сада мијењајмо сина за сина, а отац да му је прост.

Онда она жена поврати очи цареву сину и задуне га, и кад оживље, даде га цару а он њојзи коња.

(Даклем се мисли да је коњ био син оне жене, а онај човјек што га је цар ранио његов отац.)

СТАРАЦ ПРЕВАРИО ДИВОВЕ

Био један старац и имао пуно дјеце, па је сједио у млинима. Једно вече избије однеклен див, па право у млин. Назове бога и упита старца може ли код њега преноћити. Старац га прими на преноћиште, но див је мислио да убије старца и отме млинове. Кад би сјутрадан, рече старац диву:

— Ево ти си преноћио, па сад бог и пут.

Но див му одговори:

— Онај који буде јачи, остаће овдје господар.

Старац му одговори:

— Па добро, кад хоћеш тако, ја се не бојим.

Онда га див позове да се порву, а старац рече:

— Хм, то је за ме ништа, нећемо се рвати, него да узмемо по један камен, па га стиснемо у руци и из њега воду исциједимо.

Див пристаде и шчепа каменчину, стисне је у руци и сатре у мливо, али ни капи воде из камена не потече. Онда старац узме бајаги камен, а он узео комад тазе сира, стисне га у руци, док из њега потече вода. Див се зачуди томе, па му рече:

— Кад си таки јунак, хајде са мном у пећину. Тамо има још осам дивова и сваки је јачи од мене,

па ме свукуд гоне и све их служим као најмлађи. Кад дођеш у пећину, ти ћеш бити старјешина, а ја ћу бити први до тебе, а остали дивови нека нас оба слушају. Ти ћеш као старјешина имати свега до грла шта ти душа зажели, само заповиједај што ти треба, дивови ће те служити као старијега.

Старац пристане да иде дивовима у пећину, и тако пођу из млина. У путу нађу родну ашламу, па чим је див угледа, ускочи на ашламу и позове и старца горе. На то старац рече како се не може пети, него затражи да му див савије грану, па да сједе и да се одмори. Див га послуша, сави грану, и старац усједе на њу, но чим див пусти грану, она тандркну и далеко одбаци мога старца, тако да прескочи ашламу и паде на један грм гдје је био зец, и у оном страху притисне и зеца. Див се насмија и упита старца шта му би; а он одговори како је преко ашлеме угледао у грму зеца, па прескочио ашламу и ухватио зеца за вечеру. Див се још више зачуди толиком јунаштву и уплаши се. Одатле крену даље и дођу у пећину. Ту нађе све осам дивова и позна се с њима. Див им прича све што је у ствари и они се сви сложише да им старац буде старјешина, а они сви да га слушају к'о старијега. Но кад старац стаде заповиједати и тражити и шта имају и шта немају, дивовима би криво, па су гледали да га се како опросте. Најпре

су кушали његову снагу, је ли јунак к'о што див каже. Тако изиђу на једну пољану и узму се бацати камена с рамена. Дивови шчепају грдну каменчину и бацају је као јаје. А кад понудише старца, он погледа камен и приђе њему. Онда загрну рукаве, па почне гледати преко планине. Дивови га упиташе шта гледа, а он им каже:

— Гледам преко кога ћу брда пребацити ови камичак.

Кад то чуше дивови, у чуду се згледаше, па му рекоше да им не баца камена, јер такога нема надалеко, па им се жао растати с њим. А старац им вели да он не може друкчије или га неће ни бацати. Дивови пристану да га не баца, а признају му да је бољи јунак од њих. Други пут пођу сви на воду. Дивови понесу биволеће коже, а старац скопак. Дивови наточе сваки по мјешину воде, а старац поче копати око врела. Зачуде се дивови па га упитају шта то хоће. Он им одговори:

— Што ћемо ићи на воду, кад се може све врело пренијети и за неколико дана можемо га попити?

Кад то чују дивови, у страху да не изгубе врело, кажу му да се остави ћорава посла. А он им рече:

— Кад нећу 'вако, нећу никако.

Дивови му признају да је бољи јунак од њих и пуне га на миру. Сјутрадан пођу сви у дрва.

Дивови извале сваки по букву, упрте на раме и пођу пећини, а старац понио товар ургана, па почео везивати дрво за дрво, као да хоће сву шуму да понесе. Дивови га упитају шта то ради, а он им рече:

— Што ћемо ићи сваки дан у дрва кад се може сва шума пренијети и за десетак дана изложити?

Уплаше се дивови, па га стану одвраћати од тога, а он им рече:

— Кад нећу тако, нећу никако.

Дивови му признају јунаштво, и ослободе га да не пренеси шуме. Кад видјеше дивови да не могу с њиме изићи на крај, стану се договарати како би га се за навијек опростили.

Сваку вечер старац би лијегао први, али задуго не би могао заспати, него би шутио под ћебетом. Једну вечер зговарају се дивови, а он слуша испод ћебета, да га ту ноћ на спавању премлате ћускијама и маљевима. Један рече да не чине то сад него ноћас кад се пробуде. Но чим дивови заспаше, дигне се старац па под ћебе метну самар и покрије га, а он побјеже на таван. Кад се дивови пробуде, шчепају маљеве и ћускије те сваки по неколико пута млатне по ћебету. Самар се сав здроби у мливо, а они уживају како му здробише кости, па ће га сјутра избацити. Пошто дивови заспу, старац сиђе с тавана, уклони смрвљени

самар, а он леже на исто мјесто. Ујутру скочи он први на ноге, а дивови, како се који буди, стале су му очи од чуда кад угледа старца. Најпослије га стану питати како је ноћас спавао и је ли што опажао. А он им рече:

— Добро сам спавао, само су ме буве клале.

Виде дивови да му не могу ништа, па се другу ноћ договоре да га прелију кључалом водом. Но како старац опет учини као и прву ноћ, а кад дивови поново заспу, старац уклони самар а он леже на оно мјесто. Сјутрадан он опет први на ногама. Дивови се не могу ишчудити кад га видјеше да је жив, па га упитају како је ноћас спавао. Старац им рече да је добро спавао, само је опазио некакву млаку кишу, као да кућа прокисава. Онда се сви сложе да се дијеле са старцем и кажу му то. Он пристане, затражи товар блага и једног дива који ће однијети и благо и њега у његов млин. Дивови му даду једног најјачега. Старац натовари благо и узјаше на дива, па хајде кући. Кад су дошли кући, див сустао, сав се у голу воду учинио, па отворивши врата од млина, хукну колико може више, а од оне његове силе сва дјеца разлећеше се куд које, неко на панту, неко напоље кроз бацу, еле ни једно не оста у млину. Кад то виђе див, препаде се још више, па спустивши старца и благо, нададе

бјежати као свјетлица натраг дивовима. Кад дође дружини, исприча им чудо невиђено.

— Бе, вели, какав је јунак он, још су већи јунаци дјеца. Чим мене угледаше, скочише на панту, хоће кућу да сруше на ме, а једни кроз бацу да ми не дају побјећи, једва сам жив умакао од њих.

УСУД

Била два брата заједно у кући, па један све радио, а други једнако беспосличио и готово јео и пио. И Бог им да те стеку у свачему: у говедима, у коњма, у овцама, у свињама, у челама и у свему другоме. Онај који је радио једном помисли у себи:

— Што бих ја и за овога ленивца радио? Боље да се оделим, па да за себе радим, а њему што драго!

И тако једанпут рече своме брату:

— Брате, није право, ја све радим а ти ни у чему не помажеш, него само готово једеш и пијеш. Ја сам наумио да се поделимо. Овај га стане одвраћати:

— Немој брате, та добро нам је обојици, ти имаш све у рукама и своје и моје, а ја сам задовољан какогод ти урадиш.

Онај други остане при своме, и тако се приволи и овај па му рече:

— Кад је тако, да ти је просто, ето дели сам како знаш.

Онда онај подели све по реду па свак своје узме преда се: нерадин узме за стоку говедара, за

коње коњушара, за овце овчара, за козе козара, за свиње свињара, за челе кованцију, па им рече:

— Остављам све своје добро на вама и на Богу — пак стане живети код куће као и пређе.

А онај други брат трудио се око свога добра сâм као и пређе, чувао и надгледао, али напретка никаква није видео, него све пропаст, од дана на дан све горе докле тако не осиромаша да већ није имао ни опанака него ишао бос. Онда рече у себи:

— Идем к брату своме да видим како је у њега.

И тако идући наиђе на ливади на стадо оваца; кад тамо а код оваца нема чобана него једна прелепа девојка седи па преде златну жицу. Он назвавши јој „помози бог“, запита је чије су јој овце, а она му одговори:

— Чија сам ја онога су и овце.

А он је запита:

— А чија си ти?

Она му одговори:

— Ја сам твога брата срећа.

Онда се он ражљути да јој рече:

— А да где је моја срећа?

Девојка му одговори:

— Твоја је срећа далеко од тебе.

— А могу ли је наћи? — запита он.

А она му одговори:

— Можеш, потражи је.

Кад он то чује и види да су овце брата његова добре да не могу боље бити, не хтедне даље ни ићи да гледа другу стоку, него оданде управо отиде к брату. Кад га брат угледа, ражали му се и заплаче:

— Камо се од толико времена?

Па видећи га гола и боса, одмах му да једре опанке и новаца. После тога, пошто су се неколико дана прочастили, дигне се онај брат да иде кући својој. Како дође кући, узме торбу на раме и у њу хлеба, и штап у руке, па пође у свет да тражи своју срећу. Путујући тако дође у једну велику шуму и идући кроз њу нађе једну седу матору девојчуру под једним грмом где спава, па измахне штапом те је опали по стражњици, а она се једва дигне и једва отвори очи од крмељи, па му проговори:

— Моли се Богу што сам заспала, а да сам будна била, не би ти добио ни тих опанака.

Онда јој он рече:

— А ко си ти да ја не бих добио ни ових опанака?

А она му одговори:

— Ја сам твоја срећа.

Кад он то чује стане се бусати:

— И ти ли си моја срећа, бог те убио! Ко тебе мени даде?

А она се одмах утече:

— Мене је Усуд теби дао.

Он је онда запита:

— А где је тај Усуд?

А она му одговори:

— Иди па га тражи.

И у тај је мах нестане.

Онда човек пође да тражи Усуда. Идући тако дође до једнога села, и види у селу велику газдинску кућу и у њој велику ватру, па помисли у себи:

— Овде ваља да је какво весеље или слава — па пође унутра.

Кад он унутра, а то на ватри велики казан, кува се у њему вечера, а поред ватре седи домаћин. Човек онај ушавши у кућу, назове домаћину:

— Дobar вече!

А домаћин му прихвати:

— Бог ти добро дао! — па му рече да седне до њега, па га стаде питати откуда је и куда иде, а он му све приповеди како је био газда, и како је осиромашео, па како сад иде Усуду да га пита зашто је сиромаш.

Потом запита домаћина зашто он толико силно јело готови, а домаћин му рече:

— Е мој брате, ја сам газда и свега имам доста, али своје дружине никако не могу наситити, све као да ала из њих зија; само ћеш видети кад станемо вечерати шта ће радити.

А кад седну вечерати, све је грабило једно од другога, и онај велики казан с јелом за тили час прође. После вечере дође редуша те покупи све кости на једру гомилу па их баци за пећ, а он се стане чудити где млада баци кости за пећ, док уједанпут изиђу две старе оклепане вешти, сухе као авети и почну сисати оне кости. Онда он упита домаћина:

— Шта ти је оно за пећком, брате?

А он му одговори:

— Оно је, брате, мој отац и мати, као да су се оковали на овоме свету, не хтеше црћи једанпут.

Сутрадан на походу рече му домаћин:

— Брате, опомени се и мене, ако где нађеш Усуда, и запитај га каква је ово несрећа, те не могу своје дружине никако да заситим, и зашто ми отац и мати никако не умиру.

Он се обећа да ће га питати па се опрости с њиме и пође даље да тражи Усуда.

Идући тако после дугога времена једно вече дође у друго село, па се замоли у једној кући да га приме на конак. Они га приме и упитају га

куда иде, а он им каже све по реду што је и како је. Онда му они почну говорити:

— За бога, брате, кад тамо идеш, питај и за нас зашто нам се говеда не даду него све на-трашке иду.

Он им се обрече да ће питати Усуда, пак су-традан пође даље.

Идући тако дође на једну воду, па почне ви-кати:

— О водо! О водо! Пренеси ме!

А вода га упита:

— Куда идеш?

А он јој каже куда иде. Онда га вода пренесе, па му рече:

— Молим те, брате, питај Усуда зашто ја не-мам рода у себи.

Он обећа води да ће питати, па онда пође даље.

Идући тако задуго, најпосле дође у једну шуму, и онде нађе једнога пустиника, па га упита не би ли му могао казати што за Усуда. Пустиник му одговори:

— Иди овуд преко планине па ћеш доћи баш пред његов двор, али кад изиђеш пред Усуда, ништа не говори, него што год он ради оно ради и ти, докле те год он сам не запита.

Човек захвали пустинику па пође преко планине.

Кад дође у Усудове дворе, има шта и видети: у двору као да је царевина, ту су слуге и слушкиње, све се ужурбало, а Усуд седи сам за готовом софром па вечера. Кад човек то види, седне и он за софру па стане вечерати. После вечере легне Усуд спавати, легне и он. Кад буде око поноћи, стане страшно тутњити и из тутњаве зачује се глас:

— О Усуде! О Усуде! Родило се данас толико и толико душа, подај им шта ћеш.

Онда Усуд устане, па отвори сандук с новцима, и стане бацати по соби све саме дукате, говорећи:

— Како мени данас, тако њима довека.

Кад ујутру дан осване, али нема оних дворова великих, већ место њих средња кућа; али и у њој опет има свега доста. Кад буде пред вече, седне Усуд за вечеру, седне и он с њим, а нико не говори ни речи. После вечере легну спавати. Кад буде око поноћи, почне страшно тутњити, и из тутњаве зачује се глас:

— О Усуде! О Усуде! Родило се данас толико и толико душа, него дај им шта ћеш.

Онда Усуд устане, и отвори сандук с новцима, али нема дуката, него сребрни новци и гдекоји дукат. Усуд стане просипати новце по соби говорећи:

— Како мени данас, тако њима довека.

Кад ујутру дан осване, али нема ни оне куће, него место ње стоји мања, и тако је Усуд сваку ноћ радио, а кућа му се свако јутро смањивала, док најпослед од ње постане мала колибица, те Усуд узме мотику и стане копати, онда и онај човек узме мотику те стане копати, и тако су копали вас дан. Кад буде увече, узме Усуд комад хлеба, па одломи од њега половину те да и њему. Тако вечерају, и после вечере легну спавати. Кад буде око поноћи, опет почне страшно тутњити, и из тутњаве зачује се глас:

— О Усуде! О Усуде! Данас се родило толико и толико душа, подај им шта ћеш.

Онда Усуд устане и отвори сандук, па стане просипати све саме цице и где који марјаш надничарски вичући:

— Како мени данас, тако њима довека.

Кад ујутру сване, а колиба се претвори у велике дворе као што су били први дан. Онда га Усуд запита:

— Шта си дошао?

Он му каже све по реду своју невољу и да је дошао да га пита зашто му је дао злу срећу. Онда му Усуд рече:

— Ти си видео како сам прву ноћ дукате просипао, и шта је после било. Како је мени било ону ноћ кад се ко родио, ономе ће онако бити

довека. Ти си се родио сиротињске ноћи, ти ћеш бити сиромах довека. А твој се брат родио сретне ноћи, он ће бити сретан довека. Него, кад си се заканио и толико си се трудио, казаћу ти како ћеш се помоћи. Има у твога брата кћи Милица; она је срећна као и отац јој. Кад отидеш кући, а ти узми к себи Милицу, па штогод стечеш све кажи да је њезино.

Онда он захвали Усуду, па му опет рече:

— У томе и у томе селу има један богат сељак и свега има доста, само је несретан у томе што му се чељад никад не могу да насите: изједу на један оброк пун казан јела, па им је и то још мало. А отац и мати онога сељака као да су се оковали на овоме свету, остарели и поцрнели и осушили се као авети, а не могу да умру. Он ме је молио, Усуде, кад сам код њега био на конаку, да те питам шта би то било.

Онда му Усуд одговори:

— То је све зато што не поштује оца и матере; њима баци иза пећке да једу, а да их метне у зачеље, па прву чашу ракије и прву чашу вина њима да дâ, они не би ни пола онога јели, и душе би се оне опростиле.

Потом он опет запита Усуда:

— У томе и у томе селу кад сам ноћио у једној кући, тужио ми се домаћин како му се говеда

не даду него све натрашке иду; па ме молио да те питам шта би то било.

А Усуд му одговори:

— То је зато што он о крсном имену најгоре закоље, а да закоље што најбоље има, све би се штркљала говеда.

Онда га он запита и за воду:

— Шта би то било да она вода нема рода?

А Усуд му одговори:

— Зато нема што није човека никад удавила; али не шали се, не казуј јој док те не пренесе, јер ако јој кажеш, одмах ће те удавити.

Онда он захвали Усуду, па пође кући.

Кад дође на ону воду, вода га запита:

— Шта је код Усуда?

А он јој одговори:

— Пренеси ме, пак ћу ти онда казати.

Пошто га вода пренесе, он потрчи, па кад одмакне подалеко, а он се осврне па повиче:

— О водо! О водо! Ниси никад човека удавила, зато рода немаш.

Кад вода то чује, а она се разлије преко обале, па за њим, а он бежи, те једва утече.

Кад дође у оно село к ономе човеку што му се говеда нису дала, он га једва дочека:

— Шта је, брате, за бога! Јеси ли питао Усуда?

Он му одговори:

— Јесам, и Усуд каже: кад славиш крсно име, а ти закољеш најгоре, а да закољеш што најбоље имаш, све би ти се штркљала говеда.

Кад он то чује, рече му:

— Остани, брате, у нас, ето до нашега крсног имена нема три дана; па ако буде истина, да ти дам јабуку.

Он остане онде до крснога имена. Кад дође крсно име, домаћин убије најбољега јунца, и од онога часа марва се стане штркљати. После тога домаћин му поклони петоро говеда, а он му захвали и пође даље.

Кад дође у оно село к ономе домаћину што је имао неситу чељад, домаћин га једва дочека:

— Како је, брате, за бога! Шта вели Усуд?

А он му одговори:

— Усуд вели: оца и матере не поштујеш, него им бацаш за пећку да једу; а да их метнеш у зачеље, па прву чашу ракије и прву чашу вина њима да дати, не би ти чељад ни пола толико јела, а отац и мати би ти се упокојили.

Кад домаћин то чује, каже жени, а она одмах умије и очешља свекра и свекрву, па их лепо преобуче, а кад дође вече, домаћин их посади у зачеље и прву чашу ракије и прву чашу вина њима даш. Од тога часа не могоше чељад ни пола јести колико су донде јела, а сутрадан и отац и мати

преставе се. Онда му домаћин да два јунца, а он му захвали па пође кући.

Кад дође у свој завичај, стану га сретати познаници и питати:

— Чија су ти то говеда?

А он свакоме одговараше:

— Браћо, Милице, моје синовице.

Како дође кући, одмах отиде брату своме, па га стане молити:

— Дај ми, брате, Милицу да је моја. Видиш да немам никога.

А брат му одговори:

— Добро, брате, ево ти Милице.

Он узме Милицу па је одведе кући, и после тога стече много, али је за све говорио да је Милично. Једанпут изиђе на њиву да обиђе жито, а жито лепо, не може лепше бити. На то удари онуда један путник па га запита:

— Чије је то жито?

А он се превари па рече:

— Моје.

У који мах он то рече, жито се упали и стане горети, а он кад то види, потрчи за човеком:

— Стани, брате, није моје, него је Милице, моје синовице.

И тако се жито одмах угаси, и он с Милицом остане срећан.

ДИВЉАН

Поп и ђак ходили кроз једну велику планину, па их онђе ухвати ноћ. Видећи они да већ не могу тај дан приспјети куда су били наумили, стану гледати тамо-амо кроз планину ђе би преноћили, и угледају огањ далеко у једној пећини. Примакну се они близу и назову:

— Дobar вече, има ли ко тамо?

Кад ли шта виде? Ни људи, ни никога другог, до једног дивљег чоека с једнијем оком наврх главе. Запитају га:

— Хоћеш ли нас пустити у кућу?

Он им одговори да хоће. Али на врата од пећине бијаше приваљена велика плоча, коју сто људи не би могло помаћи. Дивљан устане, дигне плочу, пусти их унутра, па опет плочу на врата привали; потакне им велики огањ и сједну гријати се. Пошто се мало разгрију, почне их дивљан пипати иза врата, да види који је претљи да га закоље и испече, и напипље попа претљега, спопане га и убије, наврти на ражањ и метне крај огња да се пече. Кад ђак то види, досјети се и своме јаду, али утећи из пећине није могао никако. Пошто се поп испече, зове дивљан ђака да с

њим једе, а ђак јадни не шћене, већ му одговори да није гладан.

— А хоћеш — рече дивљан — и на срамоту, ако нећеш на лијепо.

Ђак шта ће, већ сједне с њим. Дивљан проклети једе, а ђак меће у уста па опет баца у крај.

— Јеђи — стане викати дивљан — јер ћу и тебе сјутра овако.

Пошто се дивљан наједе, легне крај огња, а ђак почне ђељати један мали шиљак. Упита га дивљан:

— Шта ђељаш тај шиљак?

Ђак му одговори да се код оваца сједећи беспослен научио вазда тако ђељати, па да га је и сад та воља допала. Дивљан затвори око и заспи, а ђак јадни видећи да се и њему сјутра ножић под грло справља, домисли се, те они шиљак заврти дивљану у око и ослијепи га. Дивљан слијеп скочи као махнит и ђаку рече:

— Нека, да је Богу хвала! Извади ти мени ово једно око, кад не умјех ја тебе обадва, али ми утећи нећеш.

Кад ујутру сване, напипље дивљан врата од пећине и, видећи да су затворена, почне по пећини брбати тамо-амо да ђака ухвати, али га не могне наћи никако, јер је имао у пећини много стоке, те се ђак домисли и огули једног

овна, па се обуче у ону кожу и измијеша међу овце. Дивљан већ види да му од многе стоке не може ништа, па пође на врата од пећине, отвори један крај од врата и почне стоку вабити да једно по једно избаца. Ћак у оној кожи овнујској стане се примицати с овцама не би ли и њега избацио, и тако мало-помало примичући се дође до њега. Дивљан га ухвати и избаци међу осталијем овновима. Кад се ћак дохвати пољане и види сву стоку пред собом, викне дивљана:

— Не тражи ме — рече — ја сам већ на пољу.

Дивљан кад види да му је утекао, домисли се што ће, отвори врата сасвијем, и пружи му један штап говорећи:

— Кад си ми већ утекао, на ти ови штап да ћераш стоку, јер ти без њега неће ниједна кренути.

Ћак несретни превари се, и пође да узме штап; али како га се прихвати, приону му један прст при њему; виђевши да је погинуо, стане скакати око дивљана тамо-амо да га не дохвати. Уто падне му на ум бритвица коју је при себи имао, извади је и одсијече она прст што му при штапу прионуо био, и утече. Онда се почне дивљану ругати и смијати ћерајући пред собом стоку. Дивљан онако слијеп пристане за њим, те тако дођу до једне велике воде и ћак види да ће га већ моћи у воду утопити, па почне звижђети

около њега ругајући му се. Дивљан примичући се мало-помало да би га ухватио примакне се управ над воду, а ђак му онда притрчи иза леђа и тисне га у воду те се дивљан утопи. Онда ђак с миром и с Богом оћера стоку и дође здраво кући, али без попа.

ЦАРЕВ СИН И ОШТАР ДАН

Био неки цар, па имао сина јединца. Отац би био јако рад оженити својега сина, али овај се није никада ни у коју цуру хтио да заљуби.

Једнога дана изиђе царевић на прошетњу крај мора, иза једне шуме, кад наједном ти иде по мору брод и на броду отворен прозор, а на прозору цура. Док он њу види, одмах се у њу заљуби и заволи је тако да се одмах разболио. Све дивани: „Умријети, умријети!“ И гле, баш умријети! Најпослије дође најстарији лекар и каже да му се не може помоћи. Управ исти дан стајао је и један малар крај мора, кад се по мору провезао брод и ђевојка, и он наслика онако скупа брод и ђевојку на прозору. Малар се, дакле, сад спреми да он иде пробати лијечити царева сина. Кад је дошао пред двор, замоли да га пусте унутра. Али га не хтједоше одмах пустити, ван му рекну:

— Не можеш: син царев умире.

Тада он рече:

— Али пустите ме, можда ћу га ја излијечити.

Затим га пусте пред царева сина. Како малар к њему дође, помоли му одмах слику ђевојчину. Царев син одмах скочи, па ухвати малара говорећи:

— Дај ми је, ђе је? Немој се шалити!

Малар рече:

— Немам је ту, али ћемо је наћи.

Брже царев син даде ухватити коње под кочију, узме новаца доста, па сједе с маларом да иде тражити ону лијепу ђевојку. Кад су већ цио дан путовали, срету једнога чоека, а то је био Оштар Дан. Он их упита камо иду; они му кажу. Он рече малару:

— Ти, господине, хајде сад кући, а ја ћу ићи тражити непознату ђевојку; па ако је нађемо, онда ћемо се веселити.

Малар се врати натраг, а њих два оду. Кад је била ноћ, дођу они у једну шуму и ту нађу једну кућу. Кад унутра, али столови намјештени, тањери накладени, само да једе. Али рече Оштар Дан: „Нећемо“, и отиду у другу собу; и тамо све постављено: само клади па једи. Сад спреме коње, па сједну вечерати. Пошто су вечерали, царев син леже спавати, а Оштар Дан остане сједећи. Кад али ето ти дођу виле унутра, па се стану разговарати. Онда рече најстарија вила:

— Мама, овђе крст мирише.

— Јест, кћери — рече она — царев син и Оштар Дан иду тражити једнога краља кћер, али неће је наћи; јер да знаду што не знаду, ласно би је нашли. Кад отиду одавде, сретће их дивља планина,

преко које неће моћи пријећи, јер нема никуд цесте; него на крају те планине има јабука, и на њој три јабуке да убери, па да се једном баце на планину, одмах би им се цеста начинила; али да оставе и натраг кад пођу.

Оштар Дан све то запише. Пошто је свануло, рече царев син да иду. Али Оштар Дан још не да, него рече да још остану. Увече опет дођу виле, као и прије. Онда рече средња вила:

— Мама, овђе мирише крст.

— Јест, кћери, царев син и Оштар Дан траже краљеву кћер, али тешко да је нађу; јер да знаду што не знаду, ласно би је нашли. Пошто пријеђу дивљу планину, сретше их море, преко њега не могу никако; него на крају мора имаду три јагоде: да убери те три јагоде, па да једну баце на море, одмах би им се начинио мост; али да оставе и кад отуд пођу.

Оштар Дан опет запише. Кад буде ујутру, опет вели царев син да иду; али Оштар Дан не да, већ каже да ће још један дан остати, па да ће онда ићи. Увече опет дођу виле, као и прије.

Тад рече најмлађа вила:

— Мама, овђе мирише крст.

Мати јој одговори:

— Да, кћери, царев син и Оштар Дан иду тражити краљеву кћер; али тешко да је нађу,

јер кад пријеђу дивљу планину и велико море, онда ће их срести гвоздена планина, која је свезата са небом и земљом; него крај те планине има лијеска и у њој три младице: да укрште те младице, па да прекрсте на планини, сама би се цеста начинила; али да оставе и кад отуд пођу, ваљало би им.

Оштар Дан запише. Сјутрадан, чим је свануло, дигне се царев син и Оштар Дан на пут. Најприје сrete их дивља планина. Царев син пита:

— Шта ћемо сад?

Оштар Дан погледа на страну, те упаци јабуку, брже убере све три: једну баци преко планине, а двије остави. Док је бацио јабуку, одмах му се начини цеста, и они пријеђу.

Кад су прешли преко дивље планине, сrete их велико море. Царев син опет пита шта ће, а Оштар Дан погледа те види три јагоде; брже убере све три, једну баци на море и одмах му се начини мост, а двије остави у цеп. Сад пријеђу преко мора и отиду даље.

Наједном сrete их гвоздена планина, која се свезала с небом и земљом. Сад царев син пита:

— Шта ћемо? Све смо некако прешли, ма ту нећемо.

Оштар Дан ништа не вели, већ се огледа и нађе лијеску и у њој три младице; сад укршти све

три, једном прекрсти преко планине, а двије остави за други пут, и одмах му се начини цеста.

Онда они лијепо пријеђу и отиду даље. Кад су већ доста далеко отишли, дођу у један златан град (вила им је још прије казала да ће наћи ту цуру у томе златном граду). Дошавши тамо, царевих се намах упише код цара да би рад с његовом кћери разговарати се. Цар му допусти и рече:

— Три дана ти је слободно виђети је: први дан шест часа, други дан десет, а трећи тринаест.

Први дан само ју је виђео; други дан су се спознали; а трећи дан договоре се како ће побјећи. Ђевојка њега напути нека он даде начинити од злата коња и приковати за руду. Коњ тај нека буде шупаљ на ребрима, „па ћеш“, вели, „мене унутра затворити“. Царев син брже начини коња златна, прикује га за руду, и тако је чекао до подне. Кад је царска вамилија изишла на пошетњу, царев син попне ту ђевојку, па је однесе и затвори у коња, па бјежи с њом кући.

Цар то опази, те се отисне за њима у поћеру. Дошавши до гвоздене планине, Оштар Дан прекрсти младицом, и начини им се цеста, а они бјежи. Али и цар прекрсти младицом, те му се дала цеста. Кад к мору, Оштар Дан баци јагоду, а мост им се гради; али и цар баца јагоду, па иде за њиме. Кад су стигли до дивље планине, Оштар

Дан баци јабуку, а цар је нема, и тако побјегоше с ђевојком.

Пошто су дошли опет у ону планину ђе су најприје ноћили, отиду у исту кући и ту заноће. Послије вечере рече царев син да иду спавати, а Оштар Дан рече да ће он сједети. Истом што је царев син заспао, дођу виле опет, па рече једна између њих:

— Мама, овђе мирише крст.

А мати рече:

— Јест, кћери, царев син и Оштар Дан воде кћер једнога краља, али је се ипак неће ужити, јер откад је царев син отишао од куће, њему се чини да нема него три дана, али тому има већ управ три године, и у том је њему умрла мати, а отац му се оженио маћијом. Сада, кад они дођу ниже двора, сретће их маћија на мосту и даће сваком по једну чашу вина нека попију. Чим то вино испију, постаће од њих два слана камена.

Оштар Дан то одмах запише. Ујутру, чим сване, дигну се на пут. Како дођу на мост више двора, срете их маћија и да сваком по једну чашу вина да попију. Оштар Дан, кад је виђео то, рече им:

— Кад сам вас саставио и толико се за вас промучио, ја ћу то и попити, а ви будите сретни.

То рекавши узе чашу са вином, те испије обадвије, и намах се створи у слан камен.

Послије три године добију њих двоје сина. Једне ноћи усни царев син ће му некакав чоек каже да закоље то своје дијете, па ону крв да ухвати и пошкропи онај камен слани, а ће одмах оживети опет чоек. Он то одмах, како је свануло, каже својој жени, а она му рече:

— Па слободно.

И он закоље дијете, па однесе крв и пошкропи камен њоме, и човек одмах устане. Сад се дигне царев син и Оштар Дан у двор. Кад су дошли у собу, упита Оштар Дан царевића:

— Шта то имаш на столу?

— Ништа, шта би било — одговори он.

Оштар Дан приђе к столу, те подигне покровца; али дијете лежи заклато. Тад га Оштар Дан прихвати руком а дијете се макне једанпут, а послје се дигне. Царев син онда убије мађију, оца проћера, а Оштар Дан отиде по свијету опет чуда да ради.

ВИЛОВСКА КОЧИЈА

Био је тако један цар и имао кћер, која се никад у свом вијеку није насмијала. Цар је због тога био јако жалостан, па даде разгласити по свему свијету да ће ономе ко му насмије кћер дати је за жену, и још уз то по своје царевине. Кад тај глас пукне по свијету, стану се купити са свију крајева најбоље шалције и комедијаши, али свијем буде бадава. А биле су на једној њиви двије жетелице и за њима дечко везивао снопље, па кад су се нешто заспомињали, рече мали матери:

— Мати, идем ја лијепо насмијати цареву кћер.

А она му рече:

— Одлази, бено, та ишли су тамо паметни људи па нијесу ништа могли учинити, а да ти то учиниш!

Али се мали никако не хтједе оканути, него закала па хајде. Отишао је он тамо већ доста далеко од куће, кад ал' за њим цестом иде кочија без коња, и свиралица у њој свира. Он се обазре и опази, а то кочија сама иде, и у њој сједе три девојке, и једна свира у свиралу, а кочија иде. Кад оне дођу до њега, рече им он:

— Помоз' бог, посестрима!

А оне реку:

— Бог помогао, побратиме! Јеси ли ти нас побратио?

— Јесам — рече он — а да ли сте ви моје посестрима?

— Јесмо — реку оне (а то су биле виле).

Кад се тако побрате, изиђу оне из кочије, па му реку:

— Ето ти кочије, а ето ти свиранице, па куд год окренеш свиралу па станеш свирати, она ће стати.

Кад он то чује, сједе у кочију, па стане свирати, а кочија се крене те хајде, и тако дође до једне биртије, и ту га ухвати ноћ. Он дакле сад уђе с кочијом у авлију, па стане, те уђе у кућу и заиште вечеру, а кад вечера, отиде па леже у кочију спавати. А биле су у тога биртијаша три кћери, па како су имале наваду голе спавати, свуку се и ту ноћ па легну, а на његовој кочији биле су три златне јабуке, па од њих удари свјетлост у окна. Девојке опазе те јабуке, па се стану договарати да их од њега украду. Што реку, то и учине: сађу у авлију, ухвати свака за једну јабуку, али како су ухватиле, тако им руке приону. Кад се ујутру свануло, устане он и види их, али га ни бриге није, него узме свираницу па стане

свирати, кочија окрене ићи, а њих три уза њ скакати. Идући тако ударе поред једне касарне, а ту су баш солдати чистили робу, па кад виде цуре да скачу, ухвати сваки своју за груди, и одмах и њима руке приоу те и они почну скакати уза њих. Наш јунак се обазре па види, али га ни брига није, него само једнако свира, а кочија иде. Кад је већ био близу царева двора, удари испред једне куће, а ту је планинка крух запретавала, па кад види ону кркачу око кочије, излети ван па онијем лопаром опали једнога солдата по леђима, те и онај лопар прионе, а с њим и баба. И тако све скупа доспије у царев двор. Кад то види царева кћи, почне се смијати још издалека да се није могло смагати, а цар, кад то види, стане махати руком на њега да устави кочију. Он онда устави кочију, па дође к цару, а цар му рече:

— Ти си насмијао моју кћер, која се још никад није насмијала. Сад је твоја — па га устави код себе те га вјенча с њоме и даде му пò своје царевине, те још и сада царује ако није умро.

БИБЕРЧЕ

Била жена нероткиња, па молила Бога да јој да да роди, макар било дете као биберово зрно. Бог јој даде по жељи, те роди мушко дете као биберово зрно. Из почетка у радости није марила што је толишно дете родила, али после дође јој на жао гледајући другу децу која су се с њезиним родила где нарастоше за женидбу и удадбу, а њезино остало као биберово зрно. Онда окрене у плач и јаук сваки дан. Једанпут дође јој у сан неко и каже да не плаче више, биће њен син велики као јаблан. Иза тога сна остане весела, али не задуго, јер мало потом дође јој син и рече да мора ићи куд му је у сну речено; и тако он оде а мати остане плачући.

Ишавши он задуго, дође у један царски двор па уђе у башчу, кад тамо – царска кћи седи под једним дрветом и плаче. Он јој назове „помоз’ бог“ и запита је зашто плаче, а она му одговори да је то дрво под којим сеђаше родило три златне јабуке, да јој је отац заповедио да чува, али дође ала испод земље те за три јутра однесе све три јабуке једну по једну, те сад не сме оцу да каже, а отац сазвао сутра силне госте да им покаже шта

му је Бог дао. Он јој каже да ућути, он ће јој све три јабуке од але донети, само да му дâ две своје слуге да иду с њим. Потом он купи једну овцу и, заклавши је, сва четири черега метне у торбу а остало баци, па, понесавши и једно уже, оде са слугама иза града на језеро; онде дигне један камен па рече слугама да га на ужету спусте доле, па кад задрма уже, да га вуку горе.

Тако га слуге спусте, кад тамо – лепа башча и кућа. Кад уђе у кућу, а то ала седи код ватре и у великом казану нешто вари. Ала, како га угледа, скочи на њ, а он јој брже баци један черег меса; док се она сагну и узме месо, он украде једну јабуку. Ала опет на њега насрне, а он јој баци други черег па узме и другу јабуку. Кад ала онај черег прогута, она опет на њега насрне, а он јој баци трећи, па узме и трећу јабуку. Кад ала четвртном на њега насрну, он јој баци и четврти черег, па бјежи натраг, и тек да се ухвати за уже, а ала испадне напоље, а он брже одсече од своје ноге меса па јој баци и задрма за уже, те га извуку горе. Потом преда царској кћери јабуке па оде.

Мало време затим прође, а ала почне сваки дан горе излазити, те је сваки дан јела по једну девојку коју су јој морали из града слати редом. Тако дође ред и на цареву кћер, која је била испрошена. Отац и мати и сва господа испрате је

до језера, и онде изгрливиши се с њом и изљуби-
вши, отац и мати врате се кукајући, а она остане
сама да чека алу. Чекајући тако, стане се молити
Богу да јој пошље Биберче, који јој је јабуке од
але донело, да је сад избави. Утом Биберче дође у
град, а град сав у црно завијен. Кад он запита што
је, и они му кажу, он брже на језеро и нађе ца-
реву кћер где седи и плаче, па је запита: хоће ли
поћи за њега, ако је од але избави. Она рече:

— Хоћу, али ти ме не можеш избавити; један
је само који би могао, али тога нема.

— А који је тај? — запита он, а она одговори:

— Истина да је мали као биберово зрно, ал' он
би мене избавио.

Биберче се насмеје и рече јој да је Биберче
сад велики момак, и да је дошао да је избави. Она
се зачуди и кад види прстен што му је дала онда
кад јој је донео јабуке, осведочи се да је он баш.
Онда јој он каже да га мало побиште, и ако заспи
да га пробуди кад се језеро задрма. Он легне њој
на крило и она га почне бискати, те он заспи; кад
уједанпут језеро се зањиха, а она почне плакати,
и суза кане њему на образ, а он се тргне, узме
мач и стане да чека алу. Утом ето ти але са де-
вет глава, он је дочека и одсече јој једну главу, а
ала јуриш на њега, а он јој одсече и другу, и тако
свих девет. Потом заиште од девојке мараму па

повади свих језика девет и веже у мараму, а девојци каже да ником не казује ко ју је избавио, он ће већ доћи кад буде време, па онда оде.

Кад и девојка пође кући, сrete је њен младожења и каже јој: ако неће казати да ју је он избавио, да ће је убити, па јој је свеједно. Она се размисли, и опомињући се шта јој је Биберче казао, да ће доћи кад буде време, обећа да ће казати да ју је он избавио.

Младожења се врати те понесе за сведочанство свих девет одсечених глава. Кад она дође с њим своме оцу и матери, није се могло знати кога већма грле и љубе, њу или њега, и науме одмах да их венчају, али се она начини болесна. Кад прође неколико дана, ето ти Биберчета, и каже да је он избавио девојку. Сад цар коме ће да верује? Девојка не сме да каже, онај прети да ће је убити; те цар нареди да им суд суди. Кад изиђу на суд, суд рече: ко има сведочанство, онога је девојка. Кад онај изнесе главе а овај језике, опет суд не зна коме ће да верује, јер онај каже да није главе одмах посекао него потрчао с девојком к оцу, а кад овај изнесе девојачку мараму, он каже да је девојка мараму од страха изгубила. Онда цар рече да ујутро иду оба у цркву на молитву, тамо ће бити и девојка, па ко пре дође, његова је. Биберче није хтео ићи док не зазвони, а

онај се дигне у по ноћи, али чим корачи у цркву, провали се под њим земља и сав се исече на ножеве. Онда девојка упали свећу и седне код јаме да чека суђенога. Кад удари звоно, ето ти Биберчета. Онда цар види ко је прав, и венча своју кћер за Биберчета.

Потом Биберче оде својој матери да види да је он велики.

ЗМИЈА МЛАДОЖЕЊА

Била једна сирота жена која није имала од срца порода, пак се молила Богу да јој дâ да затрудни макар змију родила. Бог јој дâ те затрудни, и кад дође време, роди змију. Змија како се роди од мајке одмах утече у траву и нестане је. Сирота жена једнако је жалила за змијом и плакала где јој Бог испуни жељу те роди, па јој пород побеже незнано ни куд је ни како је.

Кад тако прође двадесет година онда змија дође и проговори матери:

— Ја сам она твоја змијица што си ме родила па сам од тебе у траву побегла; сад сам, мајко, дошла к теби да ми просиш у цара девојку те да ме жениш.

Мати се обрадује изнајпре кад види свој пород, али се одмах забрине како би смела она за змију и у својој сиротињи просити у цара девојку! А змија јој опет рече:

— Иди мати, не премишљај ништа, јер знаш да су свакој девојци врата отворена; а ако ти је баш цар не да, неће ти главе узети. Макар ти шта цар казао, кад се вратиш не осврћи се док нашој кући не дођеш.

На то се она склони па пође к цару. Кад дође у царев двор, слуге је не хтедну одмах пустити пред цара, а она се стане молити и тако је једва пусте. Кад изиђе пред цара, рече му:

— Светли царе! Ето твоје сабље, а ево моје главе. Ја нисам дуго време имала од срца порода, пак сам се молила Богу да ми дâ да затрудним макар змију родила, и он ми дâ, те затрудним, а кад дође време, роди се змија, и како се роди, побегне у траву и нестане је. Сад пошто је прошло двадесет година, змија дође к мени и посла ме к теби да просим у тебе девојку.

Цар се на то насмеја па јој рече:

— Даћу ја за твога сина девојку, ако начини ћуприју од мога двора до свога од бисера и драгога камења.

Онда се мати врати кући не обзирући се, и како је ишла од царева двора, све се за њом ћуприја градила од бисера и драгога камења до пред њезину кућу. Кад мати каже змији шта јој је цар рекао, онда јој она опет рекне:

— Иди, мати, сад да видиш хоће ли ми цар дати девојку, пак шта ти год одговори, кад се вратиш, опет се не осврћи до наше куће.

Мати се опет подигне, и кад изиђе пред цара, запита га еда ли ће јој сад за сина дати девојку, а цар јој одговори:

— Ако твој син начини дворе боље од мојих, даћу му девојку.

Онда се мати врати кући и идући путем није се освртала, а кад дође својој кући, а то место њезине куће двори бољи од царевих. Кад мати каже змији шта је цар рекао, онда јој змија опет рекне:

— Иди, мати, да видиш хоће ли ми цар сад дати девојку, па шта цар рекао да рекао, кад од њега пођеш не осврћи се до наше куће.

Кад мати дође пред цара она му каже да су у њена сина двори бољи од царевих и запита га хоће ли јој већ дати девојку, а цар јој одговори:

— Ако твој син узима у своме двору свашта боље него што је у моме, даћу му девојку.

Онда мати пође кући, и идући није се освртала, а кад дође кући, али у њеној кући трипут боље него у царевом двору: све златни јелени, кошуте, тице, квочке, пилићи, зецови, све златно. Кад мати каже змији шта је цар рекао, змија јој рекне:

— Иди, мати, опет цару, те га питај хоће ли ми сад дати девојку.

Кад мати отиде к цару и каже му да у двору њена сина има свашта боље него у његову, онда цар рекне својој кћери:

— Кћери моја! Теби сад ваља поћи за ову змијицу, јер он свашта има боље од нас.

Тако змијица скупиле сватове и одведе цареву кћер те се венча с њоме. После некога времена змијина жена затрудни. Онда је стане питати мати, стану је питати сестре и сви њезини:

— Како ти са змијом остаде трудна?

А она се није хтела издати, него је све говорила:

— Тако ми је Бог дао те сам трудна остала.

Најпосле узме је свекрва питати:

— Снахо моја, како је то? Како ти са змијом спаваш?

Она се онда изда свекрви говорећи:

— Мати моја! Он није змија, већ је он момак да лепшега нема. Свако вече он излази из оне змијиње кошуље, а ујутру се опет у њу завлачи.

Кад мати змијина то чује, врло се обрадује и зажели видети свога сина кад изиђе из змијиње кошуље, па запита снаху како би га могла видети, а снаха јој рече:

— Кад пођемо легати, ја ћу извадити кључ из врата, па кад се стане скидати, онда ћеш га видети кроз рупу.

Кад мати тако види свога сина, онда стане мислити како би учинила да он онаки остане до века. Једном рече снаси својој:

— Хајде, снахо, да ми његов свлак изгоримо: ја ћу ужарити пећ и у ватру га бацити нека изгори.

А снаха јој одговори:

— Бојим се, мајко, да му што не буде.

А мати рече:

— Неће њему бити ништа, него како га врућина обузме, а ти узми хладне воде па га помало поливај док свлак не изгори.

И тако се договоре, те мати ужари пећ, па кад једанпут изиђе момак из змијиње коже и легне спавати, оне некако украду онај свлак па га баце у пећ. Како свлак стане горети, одмах њега стане врућина обузимати, а оне га све водом поливај и тако остане жив. А кад га попусти врућина и прене се од сна, он осети смрад од свлака, па скочи на ноге и повиче:

— Шта урадисте да од Бога нађете? Куда ћу оваки?

А мати и жена салете га:

— Па боље да си таки, и боље да си међу људима, — и тако га једва утишају.

Кад то чује таст његов, одмах му још за свога живота преда царство, и тако он постане цар, те је царовао сретно до свога века.

НЕМУШТИ ЈЕЗИК

У некаква човека био један чобан који га је много година верно и поштено служио. Једном идући за овцама чује у шуми неку писку, а не знадијаше шта је. На тај глас отиде он у шуму да види шта је. Кад тамо, али се запожарило, па у пожару змија пишти. Кад чобан то види, стане да гледа шта ће змија радити, јер се око ње са свију страна било запожарило, и пожар се једнако к њој примицао. Онда змија повиче из пожара:

— Чобане, за бога, избави ме из ове ватре!

Онда јој чобан пружи свој штап преко ватре, а она по штапу изађе, па њему на руку, па по руци домили до врата и савије му се око врата. Кад чобан то види, нађе се у чуду, па рече змији:

— Шта је то у зао час! Ја тебе избавих а себе погубих.

Змија му одговори:

— Не бој се ништа, него ме носи кући моме оцу. Мој је отац змијињи цар.

Онда јој се чобан стане молити и изговарати да не може оставити својих оваца, а змија му рече:

— Не брини се нимало за овце; овцама неће бита ништа; само хајде што брже.

Онда чобан пође са змијом кроз шуму и нај-
после дође на једну капију која је била од са-
мих змија. Кад дођу ту, змија на врату чобанову
звизне, а змије се све одмах расплету. Онда змија
рече чобану:

— Кад дођемо у двор к моме оцу, он ће теби
давати шта год заиштеш: сребра, злата и камења
драгога, али ти не узимај ништа, него ишти не-
мушти језик. Он ће се дуго затезати, али ће ти
најпосле опет дати.

У томе пођу у двор к оцу, и отац плачући за-
пита змију:

— За бога, синко, где си?

А она му каже све по реду како је био опколио
пожар и како је чобан избавио. Онда цар змијињи
рече чобану:

— Шта ћеш да ти дам за то што си ми сина из-
бавио?

Чобан одговори:

— Ништа друго нећу, него да ми даш немушти
језик.

А цар рече:

— Није то за тебе, јер да ти то дам, па да коме
кажеш, ти би одмах умро, него ишти друго шта
год хоћеш даћу ти.

На то му чобан одговори:

— Ако ћеш ми што дати, дај ми немушти језик, ако ли ми то не даш, а ти збогом остај! Мени друго не треба ништа.

Па пође да иде. Онда га цар врати натраг говорећи му:

— Стани! Ходи овамо, кад баш то хоћеш. Зини!

Чобан зине, а змијињи му цар пљуне у уста, па му рече:

— Сада ти пљуни мени у уста.

Чобан му пљуне у уста, а змијињи цар опет чобанину. И тако три пута пљуну један другоме у уста, па му онда змијињи цар рече:

— Сад имаш немушти језик. Иди с богом, али за главу своју ником не казуј, јер ако кажеш коме год, одмах ћеш умрети.

Чобан пође кроз шуму, и идући чујаше и разумеваше све што говоре тице и траве и све што је на свету. Кад дође к овцама и нађе их све на броју и на миру, леже мало да се одмори. Тек што легне, али долете два гаврана те падну на једно дрво и почну се разговарати својим језиком говорећи:

— Кад би знао овај чобан, овде где лежи оно црно шиљеже има у земљи пун подрум сребра и злата.

Чобан кад чује то, отиде своме господару те му каже, а господар дотера кола па откопају

врата од подрума и крену благо кући. Овај је господар био поштен човек па све благо даде чобану говорећи му:

— Ево синко, ово је све твоје благо, то је теби Бог дао. Него ти начини себи кућу па се жени, те живи са тим благом.

Чобан узме благо, начини кућу, и оженивши се стане живети, и мало-помало изиђе он најбогатији човек – не само у ономе селу него у свој околини није га било. Имао је свога овчара, говедара, коњушара, свињара, многу имовину и велико богатство. Једном, лицем на Божић, рече он својој жени:

— Спреми вина и ракије и свега што треба, па ћемо сутра ићи на салаш да носимо пастирима нека се и они провеселе.

Жена га послуша и уради све како је заповедио. Кад сутрадан отиду на салаш, онда газда увече каже свима пастирима:

— Сад сви скупите се, па једите и пијте и веселите се, а ја ћу бити код стоке сву ноћ.

И тако газда отиде и остане код стоке. Кад је било око поноћи, али курјаци заурлају, а пси залају; курјаци говоре својим језиком:

— Можемо ли доћи да учинимо штету, па ће бити меса и вама?

А пси одговарају својим језиком:

— Дођите да бисмо се и ми најели!

Али међу псима бијаше један матори пас који само још два зуба имадијаше у глави. Онај матори пас стане говорити курјацима:

— Тамо њима то и то! Док су још ова два зуба мени у глави, нећете ви учинити штете моме господару.

А то газда све слуша и разуме што они говоре. Кад ујутру сване, онда газда заповеди да све псе потуку само онога маторога пса да оставе. Слуге стану говорити:

— За бога, господару, штета је!

А газда им одговори:

— Што рекох то да учините.

Па се оправи са женом кући, и пођу на коњма: под њиме бијаше коњ, а под женом кобила. Идући тако човек измакне напред, а жена застане. Онда коњ под човеком зарже. Коњ вели кобили:

— Хајде брже! Што си остала?

А кобила одговара:

— Е, ласно је теби: ти носиш једнога господара, а ја троје: носим газдарицу, и у њој дете, па у себи ждребе.

На то се човек обазре и насмеје, а жена то опази, па брже ободу кобилу и стигне човека па га запита зашто се насмеја. Он јој одговори:

— Низашто, само онако.

Али жени не буде то доста него салети мужа да јој каже зашто се насмејао. Он се стане бранити:

— Прођи ме се, жено, бог с тобом! Што ти је? Не знам ни сам.

Али што се он више брањаше, она све више наваљиваше на њ да јој каже зашто се насмејао. Најпосле јој човек рече:

— Ако ти кажем, ја ћу одмах умрети.

Она опет ни за то не марећи једнако навали говорећи да друкчије не може бити него да јој каже. Утом дођу кући. Одседнувши с коња, човек одмах наручи мртвачки сандук и кад буде готов, метне га пред кућу па каже жени:

— Ево сад ћу лећи у сандук па да ти кажем зашто сам се насмејао; али како ти кажем, одмах ћу умрети.

И тако легне у сандук, па још један пут обазре се око себе, кад али онај матори пас дошао од стоке и сео му чело главе па плаче. Човек опазивши то рече жени:

— Донеси један комад хлеба те подај томе псу.

Жена донесе комад хлеба и баци пред пса, али пас неће ни да гледи, а петао дође и стане кљувати у комад. Онда пас рече петлу:

— Несрећо несита! Теби је до јела, а видиш где газда хоће да умре!

А петао му одговори:

— Па нек' умре кад је луд. У мене има сто жена, па их свабим све на једно зрно проје кад где нађем, а кад оне дођу, ја га прождерем; ако ли се која стаде срдити, ја је одмах кљуном; а он није вредан једну да умири.

Кад то човек чује, он устане из сандука, па узме батину и дозове жену у собу:

— Ходи жено да ти кажем! — па све батином по њој: — Ето то је, жено! Ето то је, жено!

И тако се жена смири и никад га више не запитала да јој каже зашто се смејао.

ЧУДНОВАТА ДЛАКА

Био је један чоек, много сиромах и пунан ђеце тако да их никако хранити није могао, и више пута се канио да их једно јутро побије да не гледа јада ђе му од глади умиру, али му жена брањаше. Једну ноћ дође му у сну једно дијете и рече му:

— Чоече! Видим да си сумао душу да изгубиш и да покољеш ону јадну своју ђечицу, а знам да ти је невоља, него ћеш ујутру наћи под својом узглавницом једно огледало, један фацулет црљен, и једну везену мараму. То све троје узми крадилице и не казуј никоме, па хајде у ту и у ту гору, у њој ћеш наћи једну ријеку, па хајде уза њу док јој дођеш на извор. Онђе ћеш наћи једну ђевојку сјајну како сунце, просутијех коса низ плећи и голу као од мајке рођену; и чувај се да те љута змија не увије, немој ријечи проговорити, јер ако проговориш затравиће те и претвориће те у рибу или у што друго пак ће те изјести, а ако рече да је побиштеш по глави, обишти је, па пребирајући њезине косе гледај наћи ћеш једну длаку црљену као крв, истргни је и бјежи натраг, па ако се она досјети и за тобом почне трчати, баци јој најприђе везену мараму, па фацулет, па

најпослије огледало, онда ће се она забавити, а ти ону длаку продај какву богату чоєку. Него, немој да те преваре, јер ова длака небројено благо ваља; те ћеш се тако обогатити и своју ћецу прехранити.

Кад се ови сиромах пробуди нађе све под узглавницом као што му је дијете на сну рекло, па онда пут оне горе, кад у њој нађе ријеку, он покрај ње хајде, хајде, док дође на извор. Обазревши се да види ће је њевојка, угледа је над језером ће зраке сунчане у иглу удијева, те по ђерђеву везе на поставу којему су жице од јуначкијех перчина. Теке виђе, поклони јој се, а она устаде на ноге и упита га:

— Откуда си незнани јуначе?

А он муч'!

Она га опет запита:

— Који си? Што си дошао? — и много друго којешта, а он мучи као камен, рукама показујући као да је нијем и да иште помоћи.

Онда му она рече да сједе њојзи на скут, а он једва дочека и сједе, а она му подврже главу да је побиште. Он премећући длаке по глави као да је биште, једва нађе ову длаку црљену, па је одвоји од друге косе, изгули је, ђипи јој са скута па бјежи натраг што боље може. Она се досјети па сустопице трком за њим. А он обазревши се

кад види да ће га стићи, баци на пут мараму везену како му је речено, а она кад виђе мараму, саже се и поче да је прегледа тамо-амо чудећи се ономе везу док он подобро одмаче. А ђевојка стави мараму у њедра, те опет за њим. Он кад виде да ће га стигнути, баци црљени фацулет, а она се опет забави чудећи се и загледајући, док они јадни чоек опет подобро одмаче; а ђевојка се ражљутити те баци на пут и мараму и фацулет, те трчке у поћеру за њим. Опет он кад виђе да ће га стићи, баци огледало. Ђевојка кад набаса на огледало којјега још нигда није виђела, дигне га па пошто себе у њему виђе, не знајући да је ово она него мислећи да је некака друга налик на њу заблену се у огледало, те чоек одмакне далеко да га већ није могла стићи. А она, кад виђе да га стићи не може, врати се натраг, а они чоек својој кући здраво и весело.

Дошавши дома покаже жени ону длаку и приповједи све шта му се прикојасило, а она му се почне ругати и смијати, али он њу не слушајући пође у некакав град да прода ону длаку. Скупи се око њега свакојијех људи и трговаца: неко даје цекин, неко два, те све више, све више, док дођу до стотине златнијех цекина. У томе за ову длаку чује и цар те дозове овога чоека и рече му да ће му дати за њу хиљаду цекина, и он му је прода.

Кад шта је та длака? Цар је расцијепи уздуж с
врха до дна, и у њој нађе записано много знат-
нијех ствари кад се шта догађало у стара вре-
мена од постања свијета. Тако се они чоек обо-
гати и проживље са својом женом и ђецом. А оно
дијете што је на сну долазило био је анђео послан
од Господа Бога, који је хтио да потпоможе овога
јаднога чоека, и да се открију тајне које нијесу
биле јавне до онда.

КОПАЊЕ БЛАГА

Некакав чоек усни благо: дође му на сан једно дијете крилато и као снијег бијело, говорећи му:

— Хајде у оно највише брдо што знаш, ту ћеш наћи велики бор, и под бором тророги кам из којег пишти вода као суза; ископај испод камена толико дубине колико је он висок, па ће ти се отворити обла једна цара са златнијем заклопом пуна аспри; дигни заклоп и онђе остави а аспре носи, и никому се вјешт не чини да те љута гуја не увједе.

Кад се чоек пробуди обесели се, дигне се, обуче се и трком пут онога мјеста ће му је речено, и кад угледа они бор и под њим кам сузовити и тророги, онако сâм уложи копати, и тек што је трећи пут кљуком удрио у земљу, зачу оздол један глас као ђетињски:

— Прођ' се, ко си, те работе данас!

Кад он ово чу, од страха паде на земљу и као заклан заспа. У тај му исти час дође опет на сан оно исто дијете говорећи му:

— Ти си устануо, умио си се, обукао си се, кренуо си на пут, и работу си започео, а прекрстио се нијеси; а моли Бога за што га молиш: да ти није

мене било, умио би казати шта би ти се догодило. Него кад устанеш, прекрсти се као што Бог запо-виједа; приђе но коју му драго работу започнеш, вазда ваља да се најприђе прекрстиш.

Кад се чоек пробуди и растријезни, кад ли се не налази на ономе мјесту ђе је био од страха па-нуо, него у некаквоме бостану пуном цвијећа, па се прекрсти, узме своју кљуку и мотику те опет на оно исто мјесто пође ђе му је било речено; и приђе него почне работати прекрсти се према сунцу, које у они трен излажаше, у три пута говорећи:

— Сунце на исток а јаки Бог на помоћ!

Те уложи да копа земљу, али с неким страхом да не би опет чуо какав глас оздол. Копајући и изгрћући земљу, кад ли – засја му се нешто као да му све зраке сунчане у очи синусе, кад ли што је? Змај спава на ономе благу! И пошто чоек виђе да од њега никако не могаше благо да узме, у три маха закуми га да се миче. На то се змај пробуди и рече му:

— Ја се одолен не мичем, јер нити је твоје ни моје благо ово, ма са свијем тијем. Ако пребројиш све изворе колико их има у овој планини и да ми дођеш да кажеш, макнућу ти се смјеста, а друк-чије никако.

Кад ово чу они чоек, зађе од извора до из-вора и почне их бројити редом по гори, али се

помете и никако им броја ни краја није могао наћи. Онако трудан сједне испод једнога високога дрвета, да такога у свијету није, и зачује на врх њега ђе се двојица у велике дегају, па погледа, кад ли долећео виленик и вила, и виленик хоћаше да му вила нешто силом каже, а вила бојећи се закле му се говорећи:

— Тако ми седамдесет и седам извора што је у овој планини, не знам.

Вила негђе полеће, а виленик упаци овога чојека и рече му да иде на оно благо и да га носи. Он пође, кад ли змаја не налази, него диже они заклоп од злата те на цари бјеше, и поћера све благо што у њој нађе, а заклоп од ње остави.

ДЕВОЈКА БРЖА ОД КОЊА

Била је некака ђевојка која није рођена од оца и мајке, него је начиниле виле од снијега извађена из јаме бездање према сунцу Илијнскоме, вјетар је оживио, роса је подојила, а гора лишћем обукла и ливада цвијећем накитила и наресила. Она је била бјеља од снијега, руменија од ружице, сјајнија од сунца, да се таке на свијету рађало није нити ће се рађати. Она пусти глас по свијету да ће у тај и у тај дан на томе и на томе мјесту бити тркија, па који је младић на коњу претече да ће бити његова. Ово се у мало дана разгласи по свему свијету, те се просаца скупи хиљаде на коњма да не знаш који је од којег бољи. И сâм царев син дође на тркију. Ђевојка стане на биљегу и сви просиоци нареде се на коњма, а она између њих без коња, него на својијем ногама, па им онда рече:

— Ја сам онамо поставила златну јабуку, који најприђе до ње дође и узме је, ја ћу бити његова, а ако ја прва к њој дођем и узмем је приђе вас, знадите да ћете ви сви мртви на оно мјесто остати, него пазите добро што чините.

Коњаници сви се погледају и сваки се у себе уздаше да ће задобити ђевојку, па рекоше између себе:

— Знамо одиста да неће она ни једноме од нас на ногама одбјећи, него неко од нас, а ко, тога ће Бог и срећа данас помоћи.

Те тако кад ђевојка руком о руку пласну, сви потекоше у један трен. Кад је било на пò пута, богме ђевојка одвојила бјеше, јер пусти некака мала крила испод пазуха. Уто укори један другог, те приошинуше и ободоше коње, и пристигоше ђевојку. Кад она виђе, извади једну длаку из главе, те баци и они исти час узрасте страшна гора да не знадоше просци ђе ће ни куда ће, но тамо-амо те за њом, а она опет далеко им одвојила; а они ободи коње и опет је стигоше. А кад ђевојка виђе злу и гору, пусти једну сузу, док – букнуше страшне ријеке, те се за мало сви не потопише. За ђевојком нико више не пристајаше до самога царава сина, те он плиј на коњу те за њом, али пошто виђе да му је ђевојка одмакла, закле је три пута именом Божјим да стане и она стаде на ономе мјесту на којему се нађе. Онда је он ухвати, те за се на коња врже, и преплива на сухо, па се упути једном планином дома, али кад дође у највисочију планину, обазре се, кад ли му ђевојке нема.

ТРИ ЈЕГУЉЕ

Бијаше један рибар, који једном за три дана за-
собице ништа друго не могаше ухватити у мрежу
него само по једну јегуљу. Ухвативши трећи дан
трећу јегуљу, наједи се и рече:

— Враг узео и овако рибане, кад се ништа
друго не ухвати него по једна јегуља.

Уто једна од оне три јегуље проговори и рече
му:

— Немој тако, јадан чоече, проклињати; ти не
знаш шта си ухватио; ти си ухватио за се велику
срећу, него закољи једну од нас три и прекини на
четверо, па један комад дај жени да изије, други
кучки, трећи кобили, а четврти усади више куће:
ондар ће ти родити жена два близанца сина, кучка
окотити два пса, кобила ождријебити два ата, а
више куће изникнуће ти двије сабље златне.

Послуша рибар јегуљу и учини све како му је
она рекла, и све му се ово догоди прве године:
роди му жена два близанца, кучка два хрта, ко-
била два ата, а више куће му изникну двије са-
бље. Кад му синови приспију у нека доба година,
један од њих два рече оцу:

— Тата! Видим да си ти чоек сиромах и да нас не можеш хранити, него ја ћу узети једнога коња, једнога пса и једну сабљу па одох по свијету: млад сам, зелен сам, па ће ми глава ту ми храна.

Рекавши ово оцу обрне се к брату говорећи:

— Брате збогом! Ја пођох главом по свијету, чувај кућу и ради о користи, оца поштуј; и ево ти ова бочица пунана воде, држи је при себи, а кад видиш да ти се вода у њој замути, знади ондар да сам ти погинуо.

Ово изрече те оде својим путем.

Ходајући по свијету дође у некакав велики град и шетајући кроза њ упази га царева шћер, и у њ се смртно заљуби; и рече оцу цару да га зове у кућу, те је он послуша. Када ови младић уљезе у царски двор, и ђевојка каде га добро сагледа и упази сабљу, пса и коња, да је све мимо ишта на свијету лијепо, још се већма заљуби и оцу рече:

— Тата! Ја хоћу вјенчати овога младића.

На ово цар пристане, а ни младићу не би жао, те ствар погођена: вјенчају се по закону.

Једно вече стојећи он са женом својом на прозору, угледа недалеко од куће некаку велику гору ђе сва у великоме пламену пламти, па упита жену шта је оно, а она му одговори:

— Не питај ме, господару! Оно је чудовита гора, што преко дан сијева а по ноћи гори, и когођ

к њој пође да види што је, остане у они трен мутав и на оно мјесто удуречен.

Он ње не слушајући узјаше на свога коња, припаше своју сабљу и поведе свога пса, те пут ове горе. Кад дође у гору, упазив једну бабу ње сједи на једном камену станцу, и држи у једној руци штап, а у другој некакву траву. Тек што бабу види, упита је што је ова гора овака, а она му рече да приступи напријед пак ће знати. Он приступи и баба га уведе у некаку авлију ограђену костима јуначкијем, а по авлији толики људи мутави и удуречени стоје. Тек пошто у ову авлију уљезе, остаде и он и коњ му и пас мутав и окамени се на ономе мјесту ње се нашао. У тај исти трен замути се брату му бочица воде, те он јави оцу и мајци да је његов брат а њихов син мртав, и да га иде тражити; те он од мјеста до мјеста, од града до града, док нанесе га срећа у онај исти град и пред царев двор. Када га цар угледа, ухвати муштулук шћери говорећи јој:

— Ево ти мужа!

Она истрчи, и видећи њевера који бијаше исто као брат, као да си јабуку разрезо напола, а видећи истога коња, истога пса, исту сабљу, притрче обоје и цар и шћер к њему и почну га љубити и у кућу водити, мислећи цар да му је зет а шћер му да јој је муж. Ови ђетић зачуди се овој њиховој

љубави, досјети се да су га узели намјесто брата, те се и он стане показивати као да је њезин муж и царев зет. Кад је било к вечеру, пођу лијегати, и жена га као мужа зовне с њоме да леже, но он тек што леже, извади сабљу и стави је између себе и ње. Она му се зачуди шта му је, а он јој рече да му се разбио сан, пак се дигне, стане на прозор, па ону чудесну гору кад види, упита је:

— Ма жено моја! Кажи ми што она гора гори.

Она му одговори:

— Забога, да ли ти нијесам још ону вечер казала каква је гора.

— Како каква је? — упита је он опет, а она му одговори:

— Да когођ онамо пође, остане мутав и удуречен, пак сам се била препала да нијеси почем онамо пошао.

Чувши он то, досјети се јаду, те једва дочека доклен му дан дође. Кад свану, он узјаше на свога коња, припаше сабљу и поведе пса па се упути к оној гори, те кад опази ону бабу, извади сабљу и насрне с коњем, а надршка пса, не говорећи ни ријечи. Баба се препане и повиче да је не посијече.

— Брата ми на двор! — повиче он.

Онда му баба доведе брата и поврати му говор и душу. Кад се браћа виђеше и за здравље

распиташе, крену пут дома. У путу рече брат који бијаше удуречен:

— Ах брате забога, дај да се повратимо и да из-
бавимо оне људе који су затрављени као што сам
и ја био.

Те тако и ураде: поврате се и ухвате бабу, те
јој отму ону траву и почну мазати оне људе док
сви говорити и мицати се почеше. Кад тако сви
који су онђе затрављени били оживе, убију ону
бабу, те ова два брата к царевој кући а остали
сваки својој; и лаж чуо, лаж казао, и Бог ми те
веселио!

ГВОЗДЕН ЧОВЈЕК

Био један цар, па имао три сина. Кад му синови дорасту до женидбе, онда им он заповеди да се попне сваки на кулу, па да с куле застрели: где кога падне стрела, оданде ће му довести девојку. Синови послушају оца, па кад застреле старија двојица, стреле им падну у два града; а кад најмлађи застрели, његова се стрела изгуби, па је стану тражити на све стране, и никако да је нађу. Најпосле нагазе на некаку бунарину, кад тамо – у бунарини једна велика жаба, и код жабе стрела најмлађега цара сина. Брже-боље јаве цару како су нашли стрелу, а цар, кад чује, одмах доведе девојке из она два града за два старија сина, а за најмлађега донесе ону жабу, па их венча и учини велико весеље.

Кад буде време, сведу младенце, старија два брата сведу с њиховим девојкама, а најмлађега са жабом. Пошто их сведу, али из оне жабе изиђе красна девојка, што је нигде у царству нема, само жабља кожа остане на земљи; а кад буде ујутру, девојка опет уђе у жабљу кожу, и тако све дањом жаба а ноћом девојка. После неколико дана запита га мати:

— Забога, синко, како ти је с оним гадом?

А он јој каже:

— Е моја мати, да ти видиш каква је то лепота, извуче се из оне кошуљице, па је онда девојка што је нигде под небом нема.

Онда му рече мати:

— Забога сине, па да је опростимо. Довече ук-
ради кошуљицу па метни на пенџер, а ја ћу је по-
лако узети с пенџера па ћу је бацити у пећ нека
изгори.

Он послуша матер. Кад буде увече, и од
жабе изиђе девојка, он јој украде кошуљицу,
па метне на пенџер, а мати дође па је узме и
баци у пећ, те изгори. Кад пред зору устане де-
војка, па стане тражити кошуљицу да се прет-
вори жаба, али кошуљице нема, и тако она ос-
тане девојка. Кад ујутру сване, изиђе она на-
поље. Кад је виде, сви се зачуде: не могу да се
нагледе такe лепоте.

Кад дође прва недеља, отиде царица са
својим снахама у цркву; кад изиђу из цркве, сав
народ стао па гледи каква је то лепота; за царицу
нико ни мукајет. Онда почне злобити царица
најмлађој снаси својој, па како отиде у двор, од-
мах рече цару:

— Ја нећу с тобом хлеба јести ако тога нај-
млађега сина не истераш из двора.

Цар је стане блажити, и једва је мало умири. Кад дође недеља, опет царица отиде са својим снахама у цркву; па кад изиђе из цркве, сав народ стао па гледа најмлађу цареву снаху, и чуди се такој лепоти. Онда царица како отиде кући, одмах на цара:

— Или он из двора, или ја.

Кад цар види да се нема куд ни камо, дозове најмлађега сина, па му рече:

— Синко! Ја чујем да се ти хвалиш да можеш једним рупњаком проје сто браваца нахранити.

Он се сиромах стане крстити говорећи, да он то није никад ни помислио. Али цар ни пет ни девет него:

— Ако то не урадиш, на теби нема главе.

Онда он сиромах отиде плачући к жени својој, а она га запита што плаче, а он јој каже све шта је и како је. Онда му она рече:

— Не бој се ништа, иди на ону бунарину, где сте мене нашли, па се наднеси над њу па вичи: „Шура, шура!“ Он ће се одазвати па ће те питати шта ћеш, а ти му кажи све шта ти је отац казао.

Он послуша жену своју, отиде на бунарину па стане викати:

— Шура, шура!

А шура се одзове из бунарине:

— Шта ћеш?

А он му се потужи како хоће отац да га погуби, ако једним рупњаком проје сто браваца не нахрани. Онда му шура рече:

— Почекај мало — па му избаци једнога свињара па му рече — Ти само један рупњак извади из амбара, па се онда не старај, свињар ће вући колико год устреба, а нико га неће видети.

Царев син узме свињара, па с њим кући. Кад дође кући, а свиње гладне циче по двору, чекају да им се да јести, и сав двор изишао да види шта ће бити. Онда најмлађи царев син отвори амбар па изнесе један рупњак проје, те успе свињама; свиње једу а онај свињар једнако досипа, а нико га не види. Цар остане чудећи се где се наситише сто браваца од једнога рупњака проје. Онај свињар после отиде својим путем.

После неког времена опет цар дозове најмлађега својег сина, па му рече:

— Ја чујем где се ти хвалиш да можеш напојити сто волова једним каблом воде.

Он се сиромах упропасти и стане се одговарати да то није никад ни помислио. Али му се цар не дадне много одговарати, него му рече:

— Ако то не урадиш, на теби нема главе.

Онда он сиромах отиде кући плачући, а жена кад га види где плаче, запита га што плаче, а он јој приповеди како га наново отац беди. Онда му она рече:

— Иди опет на ону бунарину па вичи: „Шура, шура!“, а он ће се срдити и рећи ће ти: „Аратос ти и такога зета!“, а ти му кажи: „Невоља ме тера“, па му приповеди све шта је и како.

Он послуша жену своју, отиде на бунарину, и стане викати:

— Шура, шура! — а шура му се срдито одзове:

— Аратос ти и такога зета, шта ћеш опет?

А он му одговори:

— Шура, невоља ме тера, отац ми заповедио да једним каблом воде сто волова напојим.

Онда му шура рече:

— Почекај мало. — Те му избаци једнога говедара, па му рече: — Ти само један кабао извуци из бунара, па успи у валов, после немај бриге, овај ће говедар вући колико год устреба, а нико га неће видети.

Он захвали шури, па узме говедара, па с њим кући. Кад тамо, а волови дрежде око валова, чекају да им се дâ вода, и сав двор изишао да види шта ће бити. Онда најмлађи царев син извуче кабао воде, па успе воловима у валов: волови пију, а онај говедар једнако долива, а нико га не види. Цар остане чудећи се где се напоји сто волова од једнога кабла воде. Онај говедар после отиде сам својим путем.

После некога времена опет дозове цар најмлађега сина, па му рече:

— Ја чујем да се ти хвалиш да можеш довести гвоздена човека.

Он се сиромах стане одговарати да то није никад ни помислио, али цар:

— Ни речи више; него ако то не урадиш, на теби нема главе.

Онда он сиромах отиде к жени својој плачући, а жена кад види где плаче, пита га:

— Што плачеш?

А он јој каже шта је и како.

Онда му она рече:

— Иди опет на бунар, па вичи: „Шура, шура!“, он ће се одазвати и срдихе се па ће ти рећи: „Аратос и такога зета.“ Али ти му кажи: „Забога! Невоља ме тера!“, па му приповеди све редом.

Он послуша жену, отиде на бунар, па стане викати:

— Шура, шура!

Он се срдито одзове:

— Аратос и такога зета, шта ћеш опет?

А он му одговори:

— Забога, шура, невоља ме тера; иште отац да му донесем гвоздена човека, да се с њиме разговара.

Онда му шура одговори:

— Почекај мало; сад ћу ја изаћи, али се немој препадати ни стравити.

Кад мало час, али ето ти гвоздена човека. Велики је, страшан је! Вуче буцу за собом, све оре земљу, иде за њим бразда као да осам волова оре.

Кад цар издалека угледа где иде гвозден човек, он се поплаши, те затвори дворе, па побегне на горње чардаке и затвори се. Кад дође гвозден човек, стане лепо на вратима лупати да му отворе, а кад види да нико не отвора, он бубне песницом у врата, а врата се одмах надвоје распадну, тако отвори редом сва врата и дође пред цара. Кад дође пред цара, запита га:

— Шта си ме звао?

А цар ћути као нем.

— Та шта ти имаш са мном? — рече гвозден човек, па га зврцне у чело, а цар одмах душу испусти. Онда гвозден човек узме зета свога па га постави за цара, и тако је најмлађи син са својом женом царовао до свога века.

ТИЦА ДЈЕВОЈКА

Имао некакав краљ јединца сина. Кад му већ за женидбу приспије, отпрати га по свијету да тражи за себе ђевојку. Краљев син пође, и цијели свијет обишавши не може наћи за себе ђевојке. Пошто виђе да не може наћи након толико силнога трошка и времена, науми да сам себе убије, и мислећи како, крене уз једно брдо да се с њега баци стрмоглав да му се ни стрва не би знало. Кад изиђе на брдо, попне се на један велики станац камен, и тек да се баци низа њ, зачује један глас ђе му говори:

— Не, не, човјече! За триста шездесет и пет који су у години!

Он се устегне и не видећи никога упита:

— Који си ти што са мнош збориш? Да се видимо, пак кад чујеш јаде моје, нећеш ми сметати да себе не самодавим.

На то му се укаже некакав човјек вас сијед као овца, и рече му:

— Ја знам што је тебе, него ме чуј: видиш ли оно онамо (показујући прстом) велико брдо?

Он му одговори:

— Видим.

— А видиш ли оно силно мраморје поврх њега?

— Видим.

— Е добро, — рече старац; — наврх онога брда има једна баба златнијех коса ће дан и ноћ на једном мјесту сједи и у скуту држи једну тицу; ко је ову тицу кадар додати, он ће најсретнији човек на овом свијету бити. Него пази добро; ти треба ову бабу, ако ти баста, прво него те види за косе да ухватиш, а ако она тебе прво види него ти њу за косе ухватиш, окаменићеш се на оно мјесто и у они час, као што се догодило од свијех онијех младића што видиш онамо дупке окамењене, рекао би човек да је мраморје.

Чујући ове ријечи краљев син рече у себи:

— Мени је свеједно, идем онамо, па ако ми рехуши да је за косе ухватим, добро сам; ако ли не, свакојак сам наумио животу своје кидисати.

Те он онамо на оно друго брдо. Дошавши већ близу бабе пође јој с плећи те шумке пут ње, и његовом срећом баба се с оном тицом играше и према сунцу бискаше, а он полако, те бабу за косе. Врисне баба да се све брдо од јакоте почне дрмати као кад је највећи потрес, али краљев син држи и не пушта. Ондар му баба рече:

— Шта хоћеш од мене?

Он јој одговори:

— Да ми даш ту тицу са скута и да поврнеш све ове хришћанске душе.

Она на то пристане, да му тицу и пусти из уста некакав вјетар плаветан и задуну пут онијех окамењенијех људи, те сви на једанак оживјеше. Краљев син, дохвативши ове се тике, почне да је љуби од милине, и љубећи је прометну му се најљепша ђевојка. А ово је била једна ђевојка коју је баба замађијала била и у тицу прометнула па мамила младиће њоме. Кад краљев син сагледа ђевојку, омиље му и крену с њоме својој кући, и на поласку она му даде један штап говорећи му, да штогођ се рече овоме штапу, оно учини. Богме краљев син најприје куцну њим у један камен, а то се изручи из њега рпа рушпија златнијех, пак се нагрнуше колико им је доста за пут. Путујући, дођу на некаку велику ријеку и не могу пријећи; таче штапом, а ријека се раздвоји, и пасаше. Идући напријед наступе на гомилу вукова, те вуци напану на њега и на вјереницу му да их растргну; али како који насрташе тако га он штапом дочекиваше, и како којег удари, вук се преокрене у мравињак. Најпотље путујући стигну здраво и весело дома и вјенчају се.

ЗЛАТНА ЈАБУКА И ДЕВЕТ ПАУНИЦА

Био један цар па имао три сина и пред двором златну јабуку, која за једну ноћ и уцвета и узре и неко је обере, а никако се није могло дознати ко. Једном стане се цар разговарати са својим синовима:

— Куд се то дева род с наше јабуке!

На то ће рећи најстарији син:

— Ја ћу ноћас чувати јабуку, да видим ко је то бере.

И кад се смркне, он отиде под јабуку па легне под њом да је чува, али кад јабуке већ почну зрети, он заспи, па кад се у зору пробуди, а то јабука обрана.

Онда он отиде к оцу и каже му све по истини. Тада се понуди други син да чува јабуку, али и он прође као и онај: заспи под јабуком, па кад се у зору пробуди, а то јабука обрана. Сад дође ред на најмлађега сина да и он чува јабуку; он се оправи, дође под јабуку и намести кревет под њом, па легне спавати. Кад буде испред поноћи, он се пробуди па погледа на јабуку, а јабука већ почела зрети, сав се двор сјаје од ње. У тај час долети девет златних пауница, осам падну на јабуку,

а девета њему у кревет. Како падне на кревет, створи се девојка да је није било лепше у свему царству. Тако су се њих двоје грлили и љубили до после поноћи. Па онда девојка устане, и захвали му на јабукама, а он је стане молити да му остави барем једну; а она му остави две: једну њему а другу да однесе своје оцу. Девојка се потом опет претвори у пауницу и одлети са осталима. Кад ујутру дан осване, устане царев син па однесе оцу оне оба две јабуке. Оцу буде то врло мило, и похвали најмлађег сина. Кад буде опет увече, најмлађи царев син опет се намести као и пре да чува јабуку, и сачува је опет онако, и сутрадан опет донесе оцу две златне јабуке. Пошто је тако неколико ноћи једнако радио, онда му браћа почну злобити, што они нису могли јабуке сачувати, а он је сваку ноћ сачува. У томе се још нађе некаква проклета бабетина која им се обећа да ће ухватити и дознати како он јабуку сачува. Кад буде увече, та се баба прикраде под јабуку, па се подвуче под кревет и онде се пријаји. После дође и најмлађи царев син, те легне као и пре. Кад буде око поноћи, али ето ти девет пауница, осам падну на јабуку, а девета њему у кревет па се претвори у девојку. Онда баба полагано узме девојчину плетеницу, која је висила низ кревет, па је одсече, а девојка одмах ђипи с

кревета, створи се пауница па полети, а остале паунице с јабуке за њом, и тако их нестане. Онда ђипи и царев син па повиче:

— Шта је то?

Кад тамо, али баба под креветом. Он зграби бабу па је извуче испод кревета и сутрадан заповеди те је растргну коњма на реповима.

Паунице више не дођу на јабуку, и зато је царев син једнако тужио и плакао. Најпосле науми да иде у свет да тражи своју пауницу, и да се не враћа кући док је не нађе; па онда отиде к оцу и каже му што је наумио. Отац га стане одвраћати и говорити му да се махне тога, него ће му он наћи другу девојку коју год хоће у своме царству. Али је то све било залуду, он се спреми и још с једним слугом пође у свет да тражи своју пауницу.

Идући тако задуго по свету, дође једанпут на једно језеро, и онде нађе једне велике и богате дворе, и у њима једну бабу, царицу, и једну девојку, бабину кћер, па запита бабу:

— За Бога, бако, еда ли ти што знаш за девет златних пауница?

А баба му стане казивати:

— Е мој синко, знам за њих: оне долазе свако подне овде на ово језеро, те се купају; него се ти прођи пауница, већ ево ти моја кћи, красна девојка, и толико благо, све ће теби остати.

Али он, једва чекајући да види паунице, није хтео ни слушати што баба говори за своју кћер. Кад буде ујутру, царев син устане и оправи се на језеро да чека паунице, а баба поткупи слугу његова и да му један мешчић којим се ватра пири, па му рече:

— Видиш овај мешчић; кад изиђете на језеро, а ти му кришом само мало дуну за врат, па ће заспати те се неће моћи с пауницама разговарати.

Несретни слуга тако и учини: кад изиђу на језеро, он нађе згону па своме господару дуне за врат из онога мешчића, а он сиромаш одмах заспи као мртав. Тек што он заспи, али ето ти девет пауница. Како дођу, осам падну на језеро, а девета њему на коња, па га стане грлити и будити:

— Устај храно! Устај срце! Устај душо!

А он ништа не зна као да је мртав. Паунице, пошто се окупају, одлете све заједно. Онда се он одмах пробуди па запита слугу:

— Шта је? Јесу ли долазиле?

А слуга одговори да су долазиле и како су осам пале у језеро, а девета њему на коња, и како га је грлила и будила. Царев син, сиромаш, чујући то, да се убије. Кад буде други дан у јутру, он се опет оправи са слугом, седне на коња, па све поред језера шеће. Слуга опет нађе згону те му дуне за врат из мешчића, а он одмах заспи као мртав.

Тек што он заспи, али ето ти девет пауница: осам падну у језеро, а девета њему на коња па га стане грлити и будити:

— Устај храно! Устај срце! Устај душо!

Али ништа не помаже: он спава као мртав.

Онда она рече слузи:

— Кажи господару своме: још сутра може нас овде дочекати, па нас више никад овде неће видети.

И тако опет одлете.

Тек што оне одлете, пробуди се царев син па пита слугу:

— Јесу ли долазиле?

А слуга му одговори:

— Јесу, и поручиле су ти да их још и сутра можеш овде дочекати, па више никад овде неће доћи.

Он сиромаш, кад то чује, не зна шта ће од себе да ради: све чупа косу с главе од муке и жалости. Кад трећи дан осване, он се опет оправи на језеро, уседне на коња, па све покрај језера, али није хтео шетати, него све стане трчати да не би заспао. Али опет слуга некако нађе згону те му дуне из мешчића за врат, а он одмах падне по коњу и заспи. Тек што он заспи, али ето ти девет пауница. Како дођу, осам падну у језеро а девета њему на коња, па га стане будити и грлити:

— Устај храно! Устај срце! Устај душо!

Али ништа не помаже: он спава као мртав.

Онда рече пауница слуги:

— Кад ти устане господар, кажи му нека
смакне горњи клин на доњи, па ће ме онда наћи.

С отим одлете све паунице.

Како оне одлете, а царев се син пробуди, па
запита слугу:

— Јесу ли долазиле?

А слуга одговори:

— Долазиле су, и она што је била пала теби на
коња рекла ми је да ти кажем да смакнеш горњи
клин на доњи, па ћеш је онда наћи.

Како он то чује, истргне сабљу те одсече слуги
главу. После тога почне сам путовати по свету
и, тако путујући задуго, дође у једну планину,
и онде заноћи у једнога пустиника, па га запита
не би ли му знао казати што за девет златних па-
уница. Пустиник му одговори:

— Е мој синко! Срећан си, сам те је Бог упутио
куда треба. Одавде нема до њих више од по дана
хода. Само ваља управо да идеш, па ћеш наћи
једне велике вратнице; кад прођеш оне вратнице,
држи десно, па ћеш доћи управо у њихов град,
онде су њихови двори.

Кад ујутру сване, царев син устане, оправу се,
и захвали пустинику, па пође како му је казао.

И тако путујући, наиђе на велике вратнице, и прошавши их, одмах узме десно, и тако око подне угледа град где се бели, и врло се обрадује. Кад уђе у град, напита и двор златних пауница. Кад дође на врата, овде га заустави стража и запита ко је и од куда је, па пошто се он каже, отиду те јаве царици, а она како чује, као без душе дотрчи пред њега онако као девојка, па узевши се с њим под руке уведе га у дворе. Ту буде велика радост, и после неколико дана венчају се њих двоје, и он остане живети онде код ње. После некога времена пође царица у шетњу, а царев син остане у двору; царица му на поласку да кључеве од дванаест подрума, па му рече:

— У све подруме можеш ићи, али у дванаести не иди нипошто, нити га отварај, не шали се главом!

Со тим она отиде. Царев син, оставши сам у двору, стане мислити у себи:

— Шта би то било у дванаестом подруму?

Па онда стане отварати подруме све редом. Кад дође на дванаести, није изнајпре хтео отварати га, али га опет стане копати: шта би то било у томе подруму! Па најпосле отвори и дванаести подрум, кад тамо, али насред подрума, једно велико буре са гвозденим обручима одврањено, па из њега изиђе глас:

— За Бога брата, молим те, умрех од жеђи; дај ми чашу воде!

Царев син узме чашу воде па успе у буре, али како је он успе, одмах пукне један обруч на бурету. Затим опет изађе глас из бурета:

— За Бога, брата, умрех од жеђи; дај ми још једну чашу воде!

Царев син опет успе чашу воде, а на бурету пукне још један обруч. По трећи пут изиђе глас из бурета:

— За Бога, брата, умрех од жеђи; дај ми још једну чашу воде!

Царев син успе још једну чашу воде, пукне обруч и трећи; онда се буре распадне, а змај излети из њега, па на путу ухвати царицу и однесе је.

После дођу слушкиње и кажу царевоме сину шта је и како је, а он сиромах од жалости није знао шта ће радити; најпосле науми опет да иде у свет да је тражи. И тако, путујући по свету задуго, дође на једну воду, па идући покрај оне воде опази у једној локви малу рибицу где се праћака. Рибица, кад види царевог сина, стане му се молити:

— По Богу да си ми брат, баци ме у воду; ја ћу теби једаред врло требовати, само узми од мене једну љуску, па кад ти затреbam, само је прошири мало.

Царев син дигне рибицу, узме од ње једну љуску, па рибицу баци у воду а љуску завије у мараму.

После некога времена идући тако по свету нађе лисицу где се ухватила у гвожђа. Кад га лисица опази, рече му:

— По Богу да си ми брат, пусти ме из ових гвожђа, ја ћу ти кадгод требати, само узми од мене једну длаку, па кад ти затреbam, само је мало протри.

Он узме од ње једну длаку па је пусти. Опет тако идући преко једне планине нађе курјака где се ухватио у гвожђа. И курјак кад га види, рече му:

— По Богу да си ми брат, пусти ме, ја ћу теби бити у невољи, само узми од мене једну длаку, па кад ти затреbam, само је мало протри.

Он узме длаку од курјака па га пусти. Иза тога царев син опет дуго путујући сrete једнога човека, па га запита:

— За Бога брата, еда ли си чуо кад од кога где су двори змаја цара?

Овај га човек лепо упути каже му и време у које ваља да је тамо. Онда му царев син захвали, па пође унапредак и једва једном дође у град змајев. Кад уђе у змајеве дворе, нађе своју љубу, и обоје се врло обрадују кад се састану, па се стану разго-

варати шта ће сад, како ће се избавити. Најпоследње се договоре да беже. Брже-боље спреме се на пут, седну на коње па бежи.

Како они умакну из двора, а змај на коњу дође; кад уђе у двор, али царице нема. Онда он стане говорити коњу:

— Шта ћемо сад? Или ћемо јести и пити или ћемо терати?

Коњ му одговори:

— Једи и пиј, стићи ћемо их, не старај се.

Кад змај руча, онда седне на коња па терај за њима, и за тили час их стигао. Како их стигне, царицу отме од царевог сина па му рече:

— Ти иди с Богом, сад ти праштам за оно што си ми у подруму дао воде; али се више не враћај ако ти је живот мио.

Он сиромаш пође мало, али не могавши срцу одолети, врати се натраг, па сутрадан опет у змајев двор, и нађе царицу а она седи сама у двору и сузе рони. Кад се наново видеше и састаше, почеше се опет разговарати како би побегли. Онда рече царев син њојзи:

— Кад дође змај, питај ти њега где је добио онога коња, па ћеш ми казати, да и ја тражим онакога, не бисмо ли му како утекли.

Са тим отиде из двора. Кад змај дође кући, она му се стане умиљавати и превијати се око

њега, и од свашта се с њиме разговарати; па му најпоследње рече:

— Ала имаш брза коња! Где га доби, тако ти бога?

А он јој одговори:

— Е где сам ја добио, онде не може свако добити. У тој и у тој планини има једна баба, па има дванаест коња за јаслама да не знаш који је од кога лепши. А има један у буцаку коњ као да је губав, тако се чини, али је он најбољи; он је брат мога коња, њега ко добије, може у небеса ићи. Али ко хоће да добије од бабе коња, ваља да служи у ње три дана: у бабе има једна кобила и ждребе, па ту кобилу и ждребе ваља чувати три ноћи, ко за три ноћи сачува кобилу и ждребе, баба му да коња да бира којег хоће. А ко се у бабе најми, па за три дана не сачува кобиле и ждребета, он је изгубио главу.

Сутрадан кад змај отиде од куће, царев син дође, па му она каже све шта је чула од змаја. Онда он отиде у ону планину к баби, и дошавши к њој рече јој:

— Помози бог бако!

А она му прихвати бога:

— Бог ти помогао, синко; а које добро?

Он јој рече:

— Рад бих у тебе служити.

Онда му баба рече:

— Добро синко. За три дана ако ми сачуваш кобилу, даћу ти коња кога год хоћеш; ако ли не сачуваш, узећу ти главу.

Па га онда изведе на сред двора, око којег је био све колац до коца, и на свакоме коцу по људска глава, само на једноме није била, и овај је колац све једнако викао:

— Дај баба главу!

Баба му ово све покаже, па му рече:

— Видиш, ови су сви били у мене у најму, па нису могли кобиле сачувати.

Али се царев син од тога не поплаши, него остане код бабе да служи. Кад буде увече, уседне он на кобилу па у поље, а ждребе трчи уз кобилу. Тако је седео на кобили једнако, а кад буде око поноћи он задрема на кобили и заспи, а кад се пробуди, а он опкорачио некаку кладу па седи на њој и држи улар у рукама. Како то види, препадне се па скочи да тражи кобилу, и тако тражећи је удари на некаку воду. Кад је види, онда се сети оне рибице што је из локве у воду бацио, па извадивши из мараме ону њезину љуску, протре је мало међу прстима, а рибица му се уједанпут јави из воде:

— Шта је, побратиме?

А он јој одговори:

— Утекла ми бабина кобила, па не знам где је.

А рибица му рече:

— Ево је међу нама, створила се риба а ждребе рибић; него удри уларом по води и реци: „Дура бабина кобила!“

Онда он удари уларом по води говорећи:

— Дура бабина кобила!

А она одмах постане кобила као што је и била и изиђе са ждробетом на обалу. Онда је он заулари и узјаше па кући, а ждребе уз кобилу. Кад дође кући, баба њему да јести, а кобилу уведе у коњушницу, па све жарачем:

— У рибе, курво!

А кобила јој одговори:

— Ја сам била у рибама, али су њему рибе пријатељи па ме проказаше.

Онда опет баба:

— А ти у лисице!

Кад буде пред ноћ, он уседне на кобилу, па у поље, а ждребе трчи уз кобилу. Тако је седео једнако на кобили, а кад буде око поноћи, он задрема на кобили и заспи, а кад се прене, а он опкорачио некаку кладу па седи на њој и држи улар у рукама. Кад то види препадне се па скочи да тражи кобилу. Али му одмах падне на памет што је баба кобили говорила, па извади из мараме

ону лисичју длаку и протре је, а лисица уједанпут те преда њ:

— Шта је, побратиме?

А он одговори:

— Утекла ми бабина кобила, па не знам где је.

А лисица му одговори:

— Ево је међу нама, створила се лисица а ждребе лисичић; него удри уларом о земљу па реци: „Дура бабина кобила!“

Он онда удари уларом о земљу говорећи:

— Дура бабина кобила! — а кобила постане кобила као што је и била и уједанпут се са ждребетом обре пред њим. Онда је он заулари и узјаше па кући, а ждребе уз кобилу. Кад дође кући, баба му изнесе ручак, а кобилу одмах уведе у коњушницу, па све жарачем говорећи:

— У лисице курво!

А она јој одговори:

— Била сам у лисицама, али су лисице њему пријатељи, па ме проказаше.

Онда опет баба:

— А ти у курјаке!

Кад буде пред ноћ, царев син уседне на кобилу па хајде у поље, а ждребе трчи уз кобилу. Тако је седео на кобили једнако, а кад буде око поноћи, он задрема и заспи на кобили, а кад се прене, а он опкорачио некаку кладу па седи на

њој и улар држи у рукама. Кад то види, препадне се поскочи да тражи кобилу; али му одмах падне на памет што је баба кобили говорила, па извади из мараме курјачку длаку, и протре је, а курјак уједанпут те преда њ:

— Шта је, побратиме?

А он му рече:

— Утекла ми бабина кобила, па не знам где је.

А курјак му рече:

— Ево је међу нама, створила се курјачица а ждребе курјачић; него удри уларом о земљу, па реци: „Дура бабина кобила!“

Он онда удари уларем о земљу говорећи:

— Дура бабина кобила! — а кобила постане кобила као што је и била и уједанпут се са ждребетом обре пред њим. Онда је царев син заулари и узјаше па кући, а ждребе уз кобилу. Кад дође кући, баба му да ручак, а кобилу уведе у коњушницу па све жарачем говорећи:

— У курјака курво!

А кобила јој одговори:

— Била сам у курјацима, али су курјаци њему пријатељи па ме проказаше.

Онда баба изађе напоље, а царев јој син рече:

— Е баба, ја сам тебе служио поштено, сад ми дај што смо погодили.

Баба му одговори:

— Синко, што је погођено оно ваља да буде.
Ето, од дванаест коња бирај којег хоћеш.

А он рече баби:

— Та шта ћу бирати, дај ми онога из буцака,
губавог, за мене нису лепи.

Онда га баба стане одвраћати:

— Како би ти узео онога губавог код таквих
красних коња!

Али он једнако остане на своме говорећи:

— Дај ти мени кога ја хоћу, тако је погођено.

Баба не имајући куд камо, да му губавога
коња, а он се онда с њом опрости па пође водећи
коња на улару. Кад га одведе у једну шуму, отр-
е га и уреди, а коњ сине као да му је златна длака.
Онда он уседне на њега па га потрчи, а он по-
лети баш као тица, и за тили час донесе га пред
змајеве дворе.

Царев син, како уђе унутра, одмах рече ца-
рици:

— Спремај се што брже.

И тако се брзо спреме, седну обоје на онога
коња, па хајде збогом путовати. После мало кад
змај дође и види да царице нема, рекне своме
коњу:

— Шта ћемо сад? Или ћемо јести и пити или
ћемо терати?

А коњ му одговори:

— Јео не јео, пио не пио, терао не терао, нећеш га стићи.

Кад то змај чује, одмах седне на коња па потерај. А њих двоје кад опазе за собом змаја где их тера, препадно се, те стану нагонити коња да брже трчи, али им коњ одговори:

— Не бојте се, не треба бежати.

Кад једанпут, али змај већ да их стигне, онда коњ под змајем повиче коњу под царевим сином и царицом:

— Забога, брате, причекај ме, хоћу да цркнем тебе вијајући.

А овај му одговори:

— А што си луд те носиш ту алу. Ногама у вретен, те њега о камен па хајде са мном.

Кад то чује коњ под змајем, а он махне главом и снагом, а ногама у вретен те змаја о камен; змај сав прсне на комаде, а коњ се с њима удружи. Онда царица уседне на овога коња, и тако отиду сретно у њезино царство и онде остану царујући до свога века.

НАРОДНЕ ЛИРСKE ПЕСМЕ

Додолске

Какав јунак гором језди

Какав јунак гором језди:
Носи сабљу у зубима,
Носи кишу у очима —
Ој додо, додоле!

Кад игра додола

Наша дода бога моли,
Ој додо, ој додоле!
Да удари росна киша,
Ој додо, ој додо ле!
Да покисну сви орачи,
Ој додо, ој додо ле!
Сви орачи и копачи,
Ој додо, ој додо ле!
И по кући пословачи,
Ој додо, ој додо ле!

КОЛЕДАРСКЕ

Шта ћемо даровати коледу?

Колеђани коло граде,
коледо, коледо!

Шта ћемо им даровати?
весело, весело!

Тораљицу, бокарицу,
коледо, коледо!

И два овна виторога,
весело, весело!

Једну краву трећакињу,
коледо, коледо!

Једну козу лежакињу,
весело, весело!

И ђевојку уходницу,
коледо, коледо!

ПЕСМЕ НА РАНИЛУ

На Цвијети на ранилу

Пораниле девојке,
 Јело ле, Јело, добра девојко!
Пораниле на воду,
 Јело ле, Јело, добра девојко!
Ал' на води јеленче,
 Јело ле, Јело, добра девојко!
Рогом воду мућаше,
 Јело ле, Јело, добра девојко!
А очима бистраше,
 Јело ле, Јело, добра девојко!

СВАТОВСКЕ

Кад полазе сватови по дјевојку

Молила се млада Петра мајка
Старом свату и вјенчаном куму:
„За ран' нама снаху доведите,
У косам' јој сунца донесите,
У њедрима јаснога мјесеца,
Да огрије б'јеле дворе наше.“

Кад долазе сватови

Бре не дај, не дај, девојко,
Јелен ти у двор ушета,
Босиљак бел ти попасе. —
Нека га, друге, нека га;
За њега сам га сејала.

Младожењи уз чашу

Јеленак ми гору ломи,
Путак да му је;
За њим иде кошутица,
Тек друг да му је.

ЗДРАВИЦЕ

Перашка почашница

Паде листак наранче
Усред чаше јуначке.
Да је знала наранча
Да је чаша јуначка,
Врхом би се повила
Па би чашу попила.
 И око и чело –
 Све вам браћо весело!

...

Бисерна брада,
Сребрна чаша;
Бисер се рони,
у чашу пада;
Свако га зрно
По дукат ваља,
А с'једа брада
Три б'јела града.

МИТОЛОШКЕ

Изједен овчар

Осу се небо звездама,
И равно поље овцама,
Овцама нема чобана,
До једно дете Радоје,
И оно лудо заспало;
Буди га Јања сестрица:
„Устани горе, Радоје!
Овце ти за луг зађоше.“
„Нека и', сејо, не могу;
Вештице су ме изеле:
Мајка ми срце вадила,
Стрина јој лучем светлила.“

ЉУБАВНЕ

Љубавни растанак

Два цвијета у бостану расла:
Плави зумбул и зелена када.
Плави зумбул оде на Дољане,
Оста када у бостану сама.
Поручује зумбул са Дољана:
„Душо моја, у бостану кадо,
Како ти је у бостану самој?“
Одговара из бостана када:
„Што је небо — да је лист артије,
Што је гора — да су калемови,
Што је море — да је црн мурећеп,
Пак да пишем три године дана,
Не би моји исписала јада!“

Најљепши мирис

Ој девојко, душо моја!
Чим миришу недра твоја?
Или дуњом, ил' неранчом,
Или смиљем ил' босиљем? —
Ој Бога ми, млад јуначе!
Моја недра не миришу
Нити дуњом, ни неранчом,
Нити смиљем, ни босиљем,
Веће душом девојачком.

Вјетар ружу уз поље носаше

Вјетар ружу уз поље носаше,
На Јовов је шатор наносаше,
Гдјено Јово са Маријом бјеше:
Јово пише, а Марија везе;
Неста Јову мрка мурећепа
А Марији злата жеженога,
Онда Јово Мари говораше:
„Ој Марија, драга душо моја!
Је ли теби мила моја душа?
Је л' ти тврда моја десна рука?“
Мара њему тихо одговара:
„Вјеруј Јово, и срце и душо!
Дража ми је, драги, твоја душа,
Него моја сва четири брата;
Мекша ми је твоја десна рука,
Нег' четири најмекша јастука.“

Друм друмила

Друм друмила лијепа дјевојка,
Друм друмила крај Јовина двора;
Излазила л'јепог Јове мајка,
Излазила, па је говорила:
„Не друм' друма, лијепа дјевојко,
Не друм' друма, не мами ми сина!
Оградићу дрвљем и камењем,
И високим боровим стабаљем,
Не'ш видити куд мој Јово 'ода.“
— „Не будали, стара мила мајко,
Створићу се тица ластавица,
Прелетићу дрвље и камење,
И високо борово стабаље,
Пољубићу твог л'јепога Јову.“

Драги и недраги

Кољ зеленко росну траву пасе,
За час пасе, за два прислушкује,
Где девојка своју мајку моли:
„Не дај мене, мајко, за недрага;
Волим с драгим по гори 'одити,
Глог зобати, с листа воду пити,
Студен камен под главу метати,
Нег' с недрагим по двору шетати,
Шећер јести, у свили шетати.“

Возила се...

Возила се по мору галија,
У њој сједи окован делија,
У руци му сив-зелен соколе,
У кљуну му два зрна бисера.
Гледала га са града дивојка,
Ал' говори окован делија:
„Што ме гледаш, са града дивојко?
Окован сам, љубит те не могу,
Ожењен сам, узет те не могу.“
Ал' говори са града дивојка:
„Ја не гледам да ти мене љубиш,
Нит' те гледам да ме младу узмеш,
Већ те гледам да те нешто питам:
Чим ти своје соколове храниш,
Чим ти храниш, чим ли их напајаш?“
Ал' говори окован делија:
„Не питај ме, са града дивојко!
Бисер труним, соколове храним;
Сузе роним, соколове појим.“

Три мане

Узбра' стручак до земље,
Дадо' га драгој до себе,
Закле' је небом и земљом:
Љуби ли још ког до мене.
„Тако ми неба и земље,
Не љубим никог до тебе,
А одсад нећу ни тебе!
На теби кажу три мане:
Једна је мана на теби
Што си ми мален, премален;
Друга је мана на теби
Што си ми танак, претанак;
Трећа је мана на теби
Што си ми блеђан, преблеђан.“
„Ако сам мален, премален,
Моме сам коњу лагахан.
Ако сам танак, претанак,
А ја сам рода господска.
А што сам блеђан, преблеђан,
Млоге сам школе учио.“

Освета дјевојке над момком

Прођох кроз гору, не знам кроз коју;
Нађох дјевојку, не знам чија је;
Стадох на ногу, не знам на коју;
Стаде је вриска (не знам што јој је):
„Нуто ћидије, гдје намигује!
Ваља му дати јагње печено,
Јагње му дати, ножа не дати:
Нека ћидија зубима чупа,
Нека се мучи — док с' не научи!
Ваља му дати пун кондир вина,
Вино му дати, чаше не дати:
Нека ћидија кондиром пије,
нека се мучи — док с' не научи!
Ваља му дати мене дјевојку,
Мене му дати, не даг' постеље:
Нека ћидија на земљи спава,
Нека се мучи — док с' не научи!“

Жалостива драга

Свечера је киша ударила,
У по ноћи поледица пала.
Ја се диго' да потражим драга,
И ја нађо' зелену ливаду:
На ливади мог драга долама,
На долами свилена марама,
На марами сребрна тамбура,
Код тамбуре зелена јабука.
Ја размишља' мисли свакојаке:
Ако би му доламу узела,
Млад је, зелен, бојим се озепшће;
Ако би му мараму узела,
Мараму сам у милости дала;
Ако би му тамбуру узела,
Тамбуру су моја браћа дала.
А ја мисли', све на једно смисли':
Загришћу му зелену јабуку, —
Нека знаде да сам долазила,
Да сам моје драго облазила.

ШАЉИВЕ ПЕСМЕ

Смијешно чудо

Виђех чудо, и нагледах га се,
Ђе иђаше патка поткована,
А бијела гуска оседлана,
Још на вуку капа од самура,
На међеду зелена долама,
На пијевцу ковчали-чакшире,
На лисици лијепа ђердана,
А на зецу свилене димије.
Не чудим се патки поткованој,
Ни бијелој гуски оседлаој,
Нит' вуковој капи од самура,
Ни међеду зеленој долами,
Ни лисици ни њену ђердану,
Ни пијевцу ковчали-чакширам';
Но се чудим зецу димијама:
Куд се вере, како не издере!

Сова и орао

Сова сједи на букову пању,
Виш' ње орô на јеловој грани.
Сова орлу тихо бесједила:
„Иди, орле, не намигуј на ме!
Сад су људи чудновате ћуди,
Пак ће рећи: љуби сова орла.“
Ал' бесједи сива тица орле:
„Ид' одатле, сово бућоглава!
Није ваки челебија за те.“

Лаж и паралаж

Заједрила по кршу галија,
Коња игра по мору делија,
Пољем бјеже два печена зеца,
Ђерају их два рта одрта,
Чекају их два слијепа ловца,
Вино пију два мртва јунака,
Служи вино без руку ђевојка, —
Чудне лажи да је бог убије!

Женидба врапца Подунавца

Кад се жени врабац Подунавац,
Запросио сјеницу дјевојку
Три дни хода преко поља равна,
А четири преко горе чарне, —
Запросио и испросио је;
Па он купи господу сватове:
Кума швраку дугачкога репа,
А прикумка тицу шеврљугу,
Старог свата из осоја жуњу,
А дјевера тицу ластавицу.
Здраво свати дошли до дјевојке,
И здраво се натраг повратили.
Кад су били на Косову равном,
Проговара сјеница дјевојка:
„Тихо јаш'те, господо сватови!
Тихо јаш'те, тихо бесједите:
Долетиће кобац аваница,
Одвести ће сјеницу дјевојку.“
Још су они у ријечи били,
Залеће се кобац аваница,
И одведе сјеницу дјевојку;
Сви сватови у трн побјегоше,
Ђувегија у просену сламу,
А кум шврака наврх трна чучи.

Тешко сваком с неприликом!

Тешко томе ко памети нема,
Самур-капи на ћелавој глави,
А долами на плећи грбаве,
А копчама на кривим ногама,
Чисту злату на дебелу платну,
А ћердану на каљаву врату,
Острој ћорди у страшиве руке,
А ногама под манитом главом,
А јунаку у селу нејаку!

Бескућникова женидба

Кад се жени који куће нема,
Цуру проси која среће нема,
Свате купи који посла нема,
Све пандуре и воденичаре.
На њима је дивно одијело:
Све у чоси, а голи трбуси.
Два пешака, трећи коња нема.
Кад одоше свати по девојку,
За готову совру заседоше:
Што год треба, то на соври нема.

Пада киша, преби миша

Пада киша, преби миша
Дође Реља, па га дера;
Дође стари, па га вари;
Дође бели, па га дели;
Дође жути, па га љути;
Дош'о је и брко, па га је посрк'о.

Али волиш ићи луком

Али волиш ићи луком,
Али страном?
Ако волиш ићи страном,
Убио те мрав граном!
Ако волиш луком,
Убио те мрав руком!

Ага Асан-ага

Зеље бере ага Асан-ага
У Мостару насред Сарајева,
Гледало га Влаше испод Беча,
На Биоград пушку наслонило,
На зло га је мјесто погодило:
Под кољено међу оба ока.
Мртав паде ага Асан-ага,
Мртав паде, здраво кући дође.

Невољни муж

Стекох мужа као спужа,
Невоља моја, дангубо моја, еј јади моји!
Кад јунаци воду газе,
Сваком вода до кољена,
Мом малиши до рамена,
Тужно срце гледајући!
Кад јунаци плот прескачу,
Сваки јунак плот прескочи,
Мој се мали у плот свали,
Тужно срце гледајући!
Спремих њега на водицу,
Вода га је занијела,
Крају га је изнијела,
Тужно срце гледајући!
Узех њега у наручје,
Метнух њега покрај ватре,
Он се тресе и поплаче,
Тужно срце гледајући!
Дође кока укљуну га;
Дигох њега на полицу,
Дође маца, огреба га;
Ја га сакрих у појату,
Дође куца, уједе га, —
Тужно срце гледајући!

Рак и жаба

Отуд иде рак из воде
Па он брком жабу бодe:
„Жабетино, бабетино!
'Оћеш за ме ћерцу дати? —
Мораш ми је одма' дати,
И на племе погледати.“
Ал' говори жабетина,
Жабетина, бабетина:
„Брци су ти к'о и конац;
Очи су ти к'о глогиња;
Самар носиш к'о кобила.
Ко би теби жена био?
Ко би тебе пољубио?
А ко би ти гаће скрој'о
На те твоје криве ноге?“
Окреће се рак на пети
Па говори жаби тети:
„Ајд' о'гале, жабетино,
Жабетино, бабетино!
Ко би теби чојек био?
Ко би тебе пољубио?
Ко би сукњу сакројио
На те твоје мокре ноге?
Ти, проклета зелентрбо!
Очи су ти к'о и жишка;

Кожа ти је мокра:
Кућа ти је локва.“
Тад он поче жабу бити.
Жаба виче: „Мука, мука!“
А рак виче: „Нека, нека!“

НАРОДНЕ ЕПСКЕ ПЕСМЕ

ЖЕНИДБА ДУШАНОВА

Кад се жени српски цар Стјепане,
Надалеко запреси ђевојку,
У Леђану граду латинскоме,
У латинског краља Мијаила,
По имену Роксанду ђевојку;
Цар је проси, и краљ му је даје.
Цар испроси по књигам' ђевојку,
Пак дозива Тодора везира:
„Слуго моја, Тодоре везире!
Да ми идеш бијелу Леђану
Моме тасту, краљу Мијаилу,
Да ми с њиме свадбу уговориш,
Када ћемо поћи по ђевојку,
Колико ли повести сватова;
Да ми видиш Роксанду ђевојку,
Може л' бити за цара царица,
Може л' бити свој земљи госпођа;
Да је видиш, и да прстенујеш.“
Вели њему Тодоре везире:
„Хоћу, царе, драги господине.“
Пак с' опреми, оде у Латине.
Када дође бијелу Леђану,
Лијепо га краљу дочекао;

Вино пише неђелицу дана;
Тада рече Тодоре везире:
„Пријатељу, Мијаило краљу!
Није мене царе оправдио,
Да ја пијем по Леђану вино,
Већ да с тобом свадбу уговорим,
Кад ће царе доћи по ђевојку
У које ли доба од године,
Колико л' ће повести сватова;
И да видим Роксанду ђевојку,
Да је видим, и да прстенујем.“
Тада рече Мијаило краљу:
„Пријатељу, Тодоре везире!
Што ме царе за сватове пита,
Нека купи, колико му драго;
По ђевојку, када њему драго;
Него ћеш ми цара поздравити,
Нек не води своја два сестрића,
Два сестрића, два Војиновића,
Вукашина и с њим Петрашина;
У пићу су тешке пијанице,
А у кавзи љуте кавгације;
Опиће се, заметнуће кавгу,
Пак је тешко цевап дати кавзи
У нашему бијелу Леђану.
А ђевојку сада ћеш виђети,
И прстен јој дати по закону.“

А када је тавна ноћца дошла,
Не доносе воштане свијеће,
Већ по мраку изводе ђевојку;
Кад то виђе Тодоре везире,
Он извади од злата прстење
Са бисером и драгим камењем,
Разасја се соба од камења,
Така му се учини ђевојка,
Да је љепша од бијеле виле;
Прстенова Роксанду ђевојку
И даде јој хиљаду дуката,
И ђевојку браћа одведоше.
Кад ујутру јутро освануло,
Опреми се Тодоре везире,
Пак отиде бијелу Призрену.
Када дође бијелу Призрену,
Пита њега српски цар Стјепане.
„Слуго моја, Тодоре везире!
Виђе ли ми Роксанду ђевојку?
Виђе ли је, и прстенова ли?
Што говори краљу Мијаило?“
Тодор њему све по реду каже:
„Виђех, царе, и прстеновах је;
Да каква је Роксанда ђевојка,
Онакове у Србина нема!
Добро збори краљу Мијаило:
По ђевојку, када тебе драго,

Свата купи, колико ти драго,
Само те је краљу поздравио,
Да не водиш два сестрића твоја,
Два сестрића, два Војиновића;
У пићу су тешке пијанице,
А у кавзи љуте кавгације,
Опиће се, приметнуће кавгу,
Пак је тешко џевап дати кавзи
У Леђану граду латинскоме.“
Кад то зачу српски цар Стјепане,
Удари се руком по кољену;
„Јао мене до бога милога!
Дотле ли се зулум огласио
Од сестрића од Војиновића!
А тако ми моје вјере тврде!
Докле мене то весеље прође,
Обојицу хоћу објесити
О вратима града Вучитрна,
По свијету да ме не срамоте.“
Стаде царе купити сватове,
Скупи свата дванаест хиљада,
Пак подиже низ Косово равно.
Кад су били испод Вучитрна,
Гледала их два Војиновића,
Међу собом млади говорили:
„Што л' се ујак на нас расрдио,
Те нас не шће звати у сватове?

Нетко нас је њему опаднуо,
С њега жива месо отпадало!
Цар отиде у земљу латинску,
А јунака са собом не има
Ниједнога од рода својега,
Који би му био у невољи,
Ако би му било за невољу;
Латини су старе варалице,
Ујака ће нашег погубити,
А незвани ићи не смијемо.“
Вели њима остарјела мајка:
„Ђецо моја, два Војиновића!
Ви имате брата у планини —
Код оваца, Милош-чобанина,
Најмлађи је, а најбољи јунак,
А за њега царе и не знаде;
Пошљите му лист књиге бијеле,
Нека дође граду Вучитрну,
Не пиш'те му, што је и како је,
Већ пишите: 'Мајка је на смрти,
Пак те зове, да те благослови,
Да на тебе клетва не остане;
Него брже ходи б'јелу двору,
Не би л' живу застануо мајку.“
То су браћа мајку послушала,
Брже пишу књигу на кољену,
Те је шаљу у Шару планину,

Своме брату Милош-чобанину:
„Ој Милошу, наш рођени брате!
Брже да си граду Вучитрну,
Стара нам је мајка на умору,
Пак ме зове, да те благосови,
Да на тебе клетва не остане.“
Када Милош ситну књигу прими,
Књигу гледа, а сузе прољева.
Пита њега тридесет чобана:
„О Милошу, наша поглавице!
И досад су књиге долазиле,
Ал' се нису са сузам' училе;
Откуд књига, ако бога знадеш?“
Скочи Милош на ноге лагане,
Па говори својим чобанима:
„Ој чобани, моја браћо драга!
Ова књига јест од двора мога:
Стара ми је на умору мајка,
Пак ме зове, да ме благослови,
Да на мене клетва не остане;
Ви чувајте по планини овце,
Док ја одем и натраг се вратим.“
Оде Милош граду Вучитрну,
Кад је био близу б'јела двора,
Два су брата пред њег' ишетала,
А за њима остарјела мајка;
Вели њима Милош чобанине:

„Зашто, браћо, ако бога знате!
Без невоље јер градит' невољу?“
Веле њему до два мила брата:
„Ходи, брате, има и невоље.“
У б'јела се лица изљубише,
Милош мајку у бијелу руку.
Стадоше му редом казивати,
Како царе оде по ђевојку
Надалеко у земљу латинску,
А не зове својијех сестрића:
„Већ, Милошу, наш рођени брате!
Хоћеш, брате, незван за ујаком
У сватове поћи назорице?
Ако њему буде до невоље,
Да се њему у невољи нађеш;
Ако ли му не буде невоље,
Можеш доћи да се не казујеш.“
То је Милош једва дочекао:
„Хоћу, богме, моја браћо драга!
Кад ујаку нећу, да коме ћу?“
Тад' га браћа опремаг' стадоше:
Оде Петар опремаг' кулаша,
А Вукашин опрема Милоша:
На њег' меће танану кошуљу,
До појаса од чистог злата,
Од појаса од бијеле свиле;
По кошуљи три танке ђечерме,

Пак доламу са тридест путаца;
По долами токе саковане,
Златне токе од четири оке;
А на ноге ковче и чакшире;
А сврх свега бугар-кабаницу,
И на главу бугарску шубару:
Начини се црни Бугарине,
Ни браћа га познати не могу;
Дадоше му копље убојито
И мач зелен старога Војина;
Петрашин му изведе кулаша
Међедином свега опшивена,
Да кулаша царе не познаде.
Л'јепо су га браћа сјетовала:
„Кад, Милошу, достигнеш сватове,
Питаће те, тко си, и откуда си:
Ти се кажи земље Каравлашке:
'Служио сам бега Радул-бега,
Не шће мене службу да исплати,
Пак ја пођох у свијет бијели,
Да ћегођи боље службе тражим;
Пак сам чуо за свате цареве,
И прист'о сам незван за сватови
Рад' комада љеба бијелога
И рад' чаше црвенога вина.'
Чувај добро дизген од кулаша,
Јер се кулаш јесте научио

Путовати с коњма царевијем.“
Тада Милош окрену кулаша,
Пак за царем оде у сватове,
На Загорју сустиже сватове.
Питају га кићени сватови:
„Откуд идеш, млађано Бугарче?“
Милош им се из далека каже,
К'о што су га браћа научила.
Лијепо га свати дочекаше:
„Добро дош'о, млађано Бугарче!
Нек је један више у дружини.“
Кад су били путем путујући —
Злу науку Милош научио
Код оваца у Шари планини,
Поспавати свагда око подне —
Он задрема на коњу кулашу;
Како дизген ослаби кулашу,
Диже главу, оде кроз сватове,
Обаљује коње и јунаке,
Докле дође коњ'ма царевијем,
Како дође, с њима у ред стаде.
Лале шћаху бити Бугарина,
Ал' не даде српски цар Стјепане:
„Не удрите млађано Бугарче,
Бугарче се спават' научило
По планини овце чувајући;
Не удрите, већ га пробудите.“

Буде њега лале и војводе:
„Устан' море, млађано Бугарче!
Бог ти стару не убио мајку,
Која те је такога родила
И у свате цару опремила!“
Кад се прену Милош Војиновић,
Те сагледа цару очи чарне,
Кулаш иде с коњма царевијем,
Он покупи дизгене кулашу,
Па ишћера њега из сватова,
Удара га оштром бакрачлијом,
По три копља упријеко скаче,
По четири небу у висине,
Унапредак ни броја се не зна;
Из уста му живи огањ сипа,
А из носа модар пламен суче.
Стаде свата дванаест хиљада,
Те гледају коња у Бугара;
Коња гледе, а сами се чуде:
„Боже мили, чуда великога!
Добра коња, а лоша јунака!
Још такога ни виђели нисмо,
Један бјеше у зета царева
И сада је, у Војиновића.“
Гледале га још три шићарције:
Једно јесте Ђаковица Вуче,
А друго је Нестопољче Јанко,

А треће је момче Пријепољче;
Гледали га, пак су говорили:
„Добра коња младог Бугарина!
Баш га овђе у сватов'ма нема;
Та нема га ни у цара нашег;
Хајде мало да изостанемо,
Не би ли га како измамили.“
Кад су били до Клисуре близу,
Изосташе до три шићарџије,
Па говоре Милош-чобанину:
„Чујеш море, млађано Бугарче!
Хоћеш дати коња на размјену?
Даћемо ти коња још бољег,
И још прида стотину дуката,
И сувише рало и волове,
Пак ти ори, те се љебом рани.“
Вели њима Милош Војиновић:
„Прођ'те ме се, до три шићарџије!
Бољег коња од овог не тражим,
Ни овога умирит' не могу;
Што ће мене стотина дуката?
На кантар их мјерити не знадем,
А бројем их бројити не ум'јем;
Што ће мене рало и волови?
Мене није ни отац орао,
Пак је мене љебом одранио.“
Тад' говоре до три шићарџије:

„Чујеш море, млађано Бугарче,
Ако не даш коња на размјену,
Ми ћемо га на силу отети.“
Ал' говори Милош Војиновић:
„Сила отме земљу и градове,
Камо л' мене коња отет' неће!
Волим дати коња на размјену,
Јер не могу пјешке путовати.“
Па остави својега кулаша,
Пружи руку испод међедине,
Они мисле, бакрачлију скида,
Ал' он скида златна шестоперца,
Те удара Ђаковицу Вука,
Колико га лако ударио,
Три пута се Вуче праметнуо;
Вели њему Милош Војиновић:
„Толики ти родили гроздови
У питомој твојој Ђаковици!“
Побјеже му Нестопољче Јанко,
Стиже њега Милош на кулашу,
Удари га међу плећи живе,
Четири се пута праметнуо:
„Држ' се добро, Нестопољче Јанко!
Толике ти јабуке родиле
У питому Нестопољу твоме!“
Бјежи јадно момче Пријепољче,
Достиже га Милош на кулашу,

Те и њега куцну шестоперцем,
Седам се је пута праметнуло:
„Држ' се добро, момче Пријепољче!
Па кад дођеш Пријепољу твоме,
Похвали се међу ђевојкама,
Ђе с' отео коња од Бугара.“
Па окрену коња за сватови.
Кад дођоше бијелу Леђану,
Разапеше по пољу шаторе.
Зоб изиђе коњма царевијем,
Нема ништа коњу Милошеву.
Кад то виђе Милош Војиновић,
Узе торбу на лијеву руку
Од зобнице једне те до друге,
Док је своју пуну напунио.
Па он оде тражит' механцију:
„Механција, дај да пијем вина!“
Механција њему одговара:
„Ид' одатле, црни Бугарине!
Да с' донио бугарску копању,
Ако бих ти и усую вина;
За те нису чаше позлаћене.“
Погледа га Милош попријеко,
Удари га руком уз образе,
Колико га лако ударио,
Три му зуба у грло сасуо;
Моли му се млади механција:

„Не удри ме више, Бугарине!
Биће тебе вина изобила,
Ако цару неће ни достати.“
Милош више не шће ни искати,
Већ сам узе, пак се напи вина.
Док се Милош мало поначини,
У том свану и ограну сунце.
Ал' повика са града Латинче:
„Ој чујеш ли, српски цар-Стјепане!
Ето доље под градом Леђаном
Изиш'о је краљев заточниче,
Зове тебе на мејдан јуначки,
Ваља ићи мејдан дијелити,
Или нећеш одавде изићи,
Ни извести свата ниједнога,
А камо ли Роксанду ђевојку!“
Кад то зачу српски цар Стјепане,
Он телала пусти у сватове,
Телал виче и тамо и амо:
„Није л' мајка родила јунака
„И у свате цару опремила,
Да за цара на мејдан изиђе?
Честита би њега учинио.“
Ал' се нитко наћи не могаше.
Цар с' удари руком по кољену:
„Јао мене до Бога милога!
Сад да су ми два сестрића моја,

Два сестрића, два Војиновића,
Сад би они на мејдан изишли.“
Истом царе у бесједи бјеше,
Милош иде, а кулаша води
До пред шатор српског цар-Стјепана:
„Је л' слободно, царе господине,
Да ја идем на мејдан у поље?“
Вели њему српски цар Стјепане:
„Јест слободно, млађано Бугарче!
Јест слободно, ал' није прилике;
Ако згубиш млада заточника,
Честита ћу тебе учинити.“
Узја Милош помамна кулаша,
Па окрену од б'јела шатора
Заметнувши копље наопако.
Говори му српски цар Стјепане:
„Не нос', синко, копље наопако,
Већ окрени копље унапредак,
Јер ће ти се смијати Латини.“
Вели њему Милош Војиновић:
„Чувај, царе, ти господства твога;
Ако мене до невоље буде,
Ја ћу ласно копље окренути;
Ако ли ми не буде невоље,
Донети га могу и овако.“
Па отиде низ поље леђанско.
Гледале га латинске ђевојке,

Гледале га, пак су говориле:
„Боже мили, чуда великога!
Каква је то царева замјена?!
Та на њему ни хаљина нема.
Весели се, краљев заточниче!
Немаш на што сабље извадити,
Нит' је имаш о што крвавити.“
У то доба дође до шатора,
Ђе заточник сједи под шатором,
За копље је свезао дората.
Вели њему Милош Војиновић:
„Устан' море, бијело Латинче!
Да јуначки мејдан дијелимо!“
Ал' говори бијело Латинче:
„Ид' одатле, црни Бугарине!
Немам о што сабље поганити,
Кад на тебе ни хаљина нема.“
Ражљути се Милош Војиновић:
„Устан' море, бијело Латинче!
На тебе су побоље хаљине,
С тебе ћу их на себе обући.“
Тад' Латинче на ноге поскочи,
Пак посједе помамна дората,
Одмах оде пољем разиграват';
Милош њему стаде на биљези.
Баци копље бијело Латинче
На Милоша у прси јуначке;

Милош држи златна шестоперца,
На њега је копље дочекао,
Пребио га на три половине.
Вели њему бијело Латинче:
„Чекај мало, црни Бугарине!
Лоше су ми копље подметнули,
Док отидем, да копље пром'јеним.“
Пак побјеже преко поља равна.
Ал' повика Милош Војиновић:
„Стани мало, бијело Латинче!
Мило би ти било побјегнути.“
Пак поћера по пољу Латинче,
Доћера га до леђанских врата,
Ал' леђанска врата затворена.
Пусти копље Милош Војиновић,
Те прикова бијело Латинче,
Прикова га за леђанска врата,
Пак му русу одсијече главу,
Кулашу је баци у зобницу;
Па увати његова дората,
Одведе га цару честитоме:
„Ето, царе, заточника главе.“
Цар му даде благо небројено:
„Иди, синко, те се напиј вина;
Честита ћу тебе учинити.“
Тек што Милош сједе пити вина,
Ал' повика са града Латинче:

„Ето, царе, под Леђаном градом
На ливади три коња витеза,
Под седлима и под ратовима,
И на њима три пламена мача,
Врхови им небу окренути:
Да прескочиш три коња витеза!
Ако ли их прескочити нећеш,
Нећеш изић', ни извест' ђевојке.“
Опет викну телал по сватов'ма:
„Није л' мајка родила јунака
И у свате цару опремила,
Да прескочи три коња витеза
И на њима три пламена мача?“
Тај се јунак наћи не могаше;
Ал' ето ти млада Бугарина
Пред шатора српског цар-Стјепана:
„Је л' слободно, царе господине!
Да прескочим три коња витеза?“
„Јест слободно, моје драго д'јете!
Него скини бугар-кабаницу,
Бог убио онога терзију,
Који ти је толику срезао!“
Говори му Милош Војиновић:
„Сједи, царе, пак пиј рујно вино,
Не брини се мојом кабаницом!
Ако буде срце у јунаку,
Кабаница неће ништа смести:

Којој овци своје руно смета,
Онђе није ни овце ни руна.“
Па он оде у поље леђанско.
Када дође до добријих коња,
Он проводи својега кулаша,
Па кулашу своје проговара:
„Чекај мене у седло, кулашу.“
А он прође с оне друге стране,
Заигра се преко поља равна,
И прескочи три коња витеза
И на њима три пламена мача,
Устави се на својем кулашу;
Па он узе три коња витеза,
Одведе их српском цар-Стјепану.
Мало време за тим постајало,
Ал' повика са града Латинче:
„Хајде сада, царе Србљанине!
Под највишу кулу у Леђану,
На кули је копље ударено,
На копљу је од злата јабука;
Ти стријељај кроз прстен јабуку.“
Милош више не шће ни чекати,
Већ он пита цара честитога:
„Је л' слободно, царе господине,
Да стријељам кроз прстен јабуку?“
„Јест слободно, мој рођени синко!“
Оде Милош под бијелу кулу,

Запе стрјелу за златну тетиву,
Устријели кроз прстен јабуку,
Пак је узе у бијеле руке,
Однесе је цару честитоме;
Лијепо га царе обдарио.
Мало време за тим постајало,
Ал' повика са града Латинче:
„Ето, царе, под бијелом кулом
Изишла су два краљева сина,
Извели су три л'јепе ђевојке,
Три ђевојке, све три једнолике,
И на њима рухо једнолико;
Иди познај, које је Роксанда;
Ако ли се које друге машиш,
Нећеш изић' ни изнијет' главе,
А камо ли извести ђевојке!“
Кад је царе р'јечи разумио,
Он дозива Тодора везира;
„Иди, слуго, те познај ђевојку.“
Тодор му се право кунијаше:
„Нијесам је, царе, ни виђео,
Јер су ми је по мраку извели,
Када сам је ја прстеновао.“
Цар с' удари руком по кољену:
„Јао мене до бога милога!
Надмудрисмо и надјуначисмо,
Пак нам оста цура на срамоту!“

Кад то зачу Милош Војиновић,
Он отиде цару честитоме:
„Је л' слободно, царе господине,
Да ја познам Роксанду ђевојку?“
„Јест слободно, моје драго д'јете,
Ал' је јадно у те поуздање:
Како ћеш ти познати ђевојку,
Кад је нигда ни виђео ниси?“
Ал' говори Милош Војиновић:
„Не брини се, царе господине!
Кад ја бијах у Шари планини
Код оваца дванаест хиљада,
За ноћ буде по триста јањаца,
Ја сам свако по овци познав'о:
Роксанду ћу по браћи познати.“
Вели њему српски цар Стјепане:
„Иди, иди, моје драго д'јете!
Ако бог да, те познаш Роксанду,
Даћу тебе земљу Скендерију
У државу за живота твога.“
Оде Милош низ поље широко.
Када дође, ђе стоје ђевојке.
Збаци с главе бугарску шубару,
Скиде с леђа бугар-кабаницу, —
Засија се скерлет и кадифа,
Засјаше се токе на прсима
И злаћене ковче на ногама:

Сину Милош у пољу зелену,
Као јарко иза горе сунце, —
Пак је простре по зеленој трави,
Просу по њој бурме и прстење,
Ситан бисер и драго камење;
Тад' извади мача зеленога,
Па говори трима ђевојкама:
„Која је ту Роксанда ђевојка?
Нек савије скуте и рукаве,
Нека купи бурме и прстење,
Ситан бисер и драго камење;
Ако ли се која друга маши,
Вјера моја тако ми помогла,
Осјећ' ћу јој руке до лаката!“
Кад то чуше три л'јепе ђевојке,
Обје крајње средњу погледаше,
А Роксанда у зелену траву;
Сави скуте и свил' не рукаве,
Пак покупи бурме и прстење,
Ситан бисер и драго камење;
А ђевојке двије побјегоше.
Али Милош утећ' им не даде,
Веће обје увати за руке,
Све три води пред цара Стјепана,
Цару даде Роксанду ђевојку,
И даде му једну уз Роксанду.
А трећу је себе оставио.

Цар Милоша међу очи љуби,
Ал' још не зна, тко је и откуд је.
Повикаше кићени чауши:
„Спремајте се, кићени сватови!
Вријеме је двору путовати.“
Спремише се кита и сватови,
Поведоше Роксанду ђевојку.
Кад су били мало иза града,
Ал' говори Милош Војиновић:
„Господине, српски цар-Стјепане,
Овђе има у Леђану граду,
Има један Балачко војвода.
Ја га знадем, и он ме познаје.
Краљ га рани седам годин' дана
Да рашћера кићене сватове
И да отме Роксанду ђевојку:
Сад ће њега за нама послати.
На Балачку јесу до три главе:
Из једне му модар пламен бије,
А из друге ладан вјетар дува;
Кад два вјетра из глава изиђу,
Балачка је ласно погубити;
Већ ви ид'те, водите ђевојку,
Ја ћу овђе чекати Балачка,
Не би ли га како оставио.“
Отидоше кићени сватови,
Одведоше лијепу ђевојку,

Оста Милош у гори зеленој
И са њиме три стотине друга.
Кад одоше свати из Леђана,
Краљ дозива Балачка војводу:
„О Балачко, моја вјерна слуго,
Можеш ли се у се поуздати,
Да рашћераш царева сватове
И да отмеш Роксанду ђевојку?“
Пита њега Балачко војвода:
„Господине, од Леђана краљу!
Какав бјеше јунак у сватов'ма,
Што највеће отвори јунаштво?“
Вели њему леђанска краљица:
„Слуго наша, Балачко војвода,
Ту не има ниједног јунака,
Осим једног црна Бугарина,
И то младо још голобрадасто.“
Ал' говори Балачко војвода:
„Није оно црни Бугарине,
Већ је оно Милош Војиновић,
Ни цар Стјепан њега не познаје,
Ал' ја њега одавна познајем.“
Вели њему леђанска краљица:
„Иди слуго, Балачко војвода,
Те ми отми цуру од Србаља,
А ја ћу је тебе поклонити.“
Тад' Балачко спреми бедевију,

Па отрча друмом за сватови
Са шест стотин' латинских катана.
Кад су били у гори зеленој,
Кулаш стоји на друму широку,
А за њиме Милош Војиновић;
Викну њега Балачко војвода:
„О Милошу! Зар се мене надаш?“
Па он пусти један пламен модар,
Опали му црну међедину;
А кад виђе, да му не науди,
Онда пусти вјетра студенога.
Три пута се кулаш праметнуо,
Ал' Милошу ништа не досади.
Викну Милош из грла бијела:
„Ето тебе, од шта се не надаш.“
Па он пусти златна шестоперца,
Колико га лако ударио,
Из бојна га седла избацио,
Пак потеже копље убојито,
Прибоде га у зелену траву,
Пак му све три одсијече главе,
Кулашу их баци у зобницу.
Тад' учини јуриш у катане
Са својијех три стотине друга:
Одсјекоше три стотине глава,
Па одоше друмом за сватови.
Кад стигоше цара и сватове,

Пред њег' баци Балачкову главу,
Цар му даде хиљаду дуката.
Па одоше бијелу Призрену.
Кад су били кроз поље Косово,
Милош хоће граду Вучитрну,
Па говори српском цар-Стјепану:
„Збогом остај, мој мили ујаче,
Мој ујаче, српски цар-Стјепане!“
Тада се је царе осјетио,
Да је оно Милош Војиновић,
Па говори својему нећаку:
„Та ти ли си, дијете Милошу!
Та ти ли си, мој мили нећаче!
Благо мајци, која те родила,
И ујаку, који те имаде!
Зашто ми се отприје не кажеш,
Него сам те путем намучио:
И конаком, и глади и жеђу?“
Тешко свуда своме без својега!

ЖЕНИДБА КРАЉА ВУКАШИНА

Књигу пише жура Вукашине,
У бијелу Скадру на Бојани,
Те је шаље на Херцеговину
Бијеломе граду Пирлатору,
Пирлатору према Дурмитору,
Видосави љуби Момчиловој;
Тајно пише, а тајно јој шаље,
У књизи јој овако бесједи:
„Видосава, Момчилова љубо!
Шта ћеш у том леду и снијегу?
Кад погледаш с града изнад себе,
Ништа немаш лијепо виђети,
Већ бијело брдо Дурмитора
Окићено ледом и снијегом
Усред љета, као усред зиме;
Кад погледаш стрмо испод града,
Мутна тече Тара валовита,
Она ваља дрвље и камење,
На њој нема брода ни ћуприје,
А око ње борје и мраморје;
Већ ти отруј војводу Момчила,
Ил' га отруј, или ми га издај,
Ходи к мени у приморје равно

Бијеломе Скадру на Бојану,
Узећу те за вјерну љубовцу,
Па ћеш бити госпођа краљица,
Прести свилу на златно вретено,
Свилу прести, на свили сједити,
А носити диву и кадиву
И још оно све жежено злато;
А какав је Скадар на Бојани!
Кад погледаш брду изнад града,
Све порасле смокве и маслине
И још они грозни виногради;
Кад погледаш стрмо испод града,
Ал' узрасла шеница бјелица,
А око ње зелена ливада,
Кроз њу тече зелена Бојана,
По њој плива риба свакојака,
Кад гођ хоћеш, да је тазе једеш.“
Дође књига љуби Момчиловој,
Књигу гледа љуба Момчилова,
Ону гледа, другу ситну пише:
„Господине, краљу Вукашине!
Није ласно издати Момчила,
Ни издати, нита отровати:
У Момчила сестра Јевросима,
Готови му то господско јело,
Прије њега јело огледује;
У Момчила девет миле браће

И дванаест првобратучеда,
Они њему рујно вино служе,
Прије њега сваку чашу пију;
Момчил' има коња Јабучила
Јабучила коња крилатога;
Куд гођ хоће, прелећети може;
У Момчила сабља са очима,
Не боји се никога до бога.
Већ ме чу ли, краљу Вукашине!
Ти подигни млогу силну војску,
Изведи је на Језера равна,
Пак засједни у гори зеленој;
У Момчила чудан наук има,
Свако јутро у свету неђељу
Рано рани у лов на Језера
С' собом води девет миле браће
И дванаест првобратучеда
И четр'ест од града левера;
Када буде уочи неђеље,
Ја ћу спалит' крила Јабучилу,
Бритку ћу му сабљу затопити,
Затопити оном сланом крвљу,
Да се не да извадит' из кора;
Тако ћеш ти погубит' Момчила.“
Када краљу така књига дође,
Те он виђе, што му књига каже,
То је њему врло мило било,

Па он диже многу силну војску,
Оде с војском на Херцеговину,
Изведе је на Језера равна,
Пак засједе у гори зеленој.
Кад је било уочи неђеље,
Момчил' оде у своју ложницу,
Па он леже у меке душеке,
Мало прође, и љуба му дође;
Али неће у меке душеке,
Већ му рони сузе више главе;
А њу пита војвода Момчило:
„Видосава, моја вјерна љубо!
Кака ти је голема невоља,
Те ми рониш сузе више главе?“
Ал' говори млада Видосава:
„Господару, Момчило војвода
Мени није никаке невоље,
Већ сам чула једно чудно чудо,
Чула јесам, ал' нисам виђела,
Да ти имаш коња Јабучила,
Јабучила, коња крилатога,
Ја не виђех твоме коњу крила,
Те не могу млада вјеровати;
Већ се бојим, хоћеш погинути.“
Мудар бјеше војвода Момчило,
Мудар бјеше, ал' се преварио,
Својој љуби тако бесједио:

„Видосава, вјерна моја љубо!
За то ћу те ласно утјешити,
Ти ћеш ласно виђет' чилу крила:
Када први запјевају п'јевци,
Ти отиди у нове ахаре,
Тад' ће чиле попуштити крила,
Тад' му можеш крила сагледати.“
Пак он леже санак боравити.
Момчил' спава, љуба му не спава,
Веће слуша млада у душеку,
Кад ће први п'јевци запјевати;
А кад први п'јевци запјеваше,
Скочи млада из мека душека,
Запалила фењер и свијећу,
Па узима лоја и катрана,
Оде право у нове ахаре;
Ал' истина, што Момчило каже,
Јабучило крила попуштио,
Попуштио крила до копита;
Таде она крила намазала,
Намаза их лојем и катраном,
Па свијећом крила запалила,
Те сапали крила Јабучилу,
Што не могла ватром сагорети,
То под колан притегнула тврдо;
Онда млада оде у ризницу,
Доватила сабљу Момчилову,

Те је сланом затопила крвљу,
Пак се врну у меке душеке.
Кад у јутру зора заб'јелила,
Поранио војвода Момчило,
Па говори љуби Видосави:
„Видосава, моја вјерна љубо,
Ја сам ноћас чудан сан уснио,
Ђе се пови један прамен магле
Од проклете земље Васојеве,
Пак се сави око Дурмитора,
Ја ударих кроз тај прамен магле
Са мојијех девет миле браће
И с дванаест првобратучеда
И четр'ест од града левера,
У магли се, љубо, растадосмо,
Растадосмо, пак се не састасмо;
Нека бог зна, добра бити неће.“
Вели њему љуба Видосава:
„Не бој ми се, мили господару,
Добар јунак добар сан уснио;
Сан је лажа, а бог је истина.“
Опреми се војвода Момчило,
Па он сиђе низ бијелу кулу,
Дочека га девет миле браће
И дванаест првобратучеда
И четр'ест од града левера,
А љуба му изведе чилаша,

Добријех се коња доватише,
Отидоше у лов на Језера.
Кад су били надомак Језера,
Оптече их она силна војска.
Кад Момчило опазио војску,
Он потеже сабљу од бедрице,
Ал' се пушта не да извадити,
Као да је за коре прирасла.
Онда рече војвода Момчило:
„Чујете ли, моја браћо драга,
Издаде ме куја Видосава,
Но дајте ми сабљу понајбољу.“
Хитро су га браћа послушала,
Додоше му сабљу понајбољу,
Па је Момчил' браћи бесједио:
„Чујете ли, моја браћо драга,
Ви удрите војсци по крајима,
Ја ћ' ударит' војсци по сриједи.“
Мили Боже чуда великога!
Да је коме погледати било,
Како с'јече војвода Момчило,
Како крчи друма низ планину;
Више тлачи коњиц Јабучило,
Нег' што Момчил' бритком сабљом с'јече;
Ал' га лоша срећа сусретнула:
Кад изиђе према Пирлитуру,
Сусрете га девет враних коња,

А на њима брата ни једнога!
То кад виђе војвода Момчило,
У јунаку срце препукнуло
Од жалости за браћом рођеном,
Бијеле му малаксаше руке,
Те не може више да сијече,
Већ удара коња Јабучила,
Удара га чизмом и мамузом,
Да полети граду Пирлитуру,
Ал' му коњиц полећет' не може;
Куне њега војвода Момчило:
„Јабучило, изјели те вуци!
Из шале смо одавде лећели,
Без невоље, тек од обијести,
А данас ми полећети нећеш!“
Ал' му коњиц њиском одговара:
„Господару, војвода Момчило,
Нит' ме куни, нити ме нагони,
Данас теби полећет' не могу;
Бог убио твоју Видосаву!
Она ми је сапалила крила;
Што не могла ватром сагорети,
То под колан притегнула тврдо;
Веће бјежи, куда теби драго.“
Кад то зачу војвода Момчило,
Проли сузе низ јуначко лице,
Па одскочи од коња чилаша,

Трипут скочи, до града доскочи,
Али граду врата затворена,
Затворена и замандаљена!
Кад се Момчил' виђе на невољи,
Он дозивље сестру Јевросиму:
„Јевросима, моја мила сејо!
Пушти мени једну крпу платна,
Не бих ли ти у град утекао.“
Сеја брату кроз плач одговара:
„А мој брате, војвода Момчило!
Како ћу ти пуштит' крпу платна,
Кад је мени снаха Видосава,
Моја снаха, твоја невјерница,
Савезала косе за диреке?“
Ал' је сестра срца жалостива,
Жао јој је брата рођенога,
Она цикну, како љута гуја,
Ману главом и осталом снагом,
Из главе је косе ишчупала,
Оставила косе на диреку,
Па довати једну крпу платна,
Претури је граду низ бедене.
Момчил' вати ону крпу платна,
Па се пење граду уз бедене,
Готов' бјеше у град ускочити:
Ал' долеће љуба невјерница,
Оштру сабљу носи у рукама,

Прес'јече му платно више руку,
Момчил' паде граду низ бедене,
Краљеве га дочекаше слуге
На мачеве и на копља бојна,
На наџаке и на буздоване;
А допаде краљу Вукашине,
Удари га оним бојним копљем,
Удари га посред срца жива,
Ал' говори војвода Момчило:
„Аманет ти, Вукашине краљу:
Ти не узми моју Видосаву,
Видосаву, моју невјерницу,
Јер ћ' и твоју изгубити главу,
Данас мене у тебе издала,
А сјутра ће тебе у другога;
Већ ти узми моју милу сеју,
Сеју моју милу, Јевросиму,
Она ће ти свагда вјерна бити,
Родиће ти к'о и ја јунака.“
То говори војвода Момчило,
То говори, а с душом се бори,
То изусти, лаку душу пусти.
Кад погибе Момчило војвода,
А граду се отворише врата,
Пак изиђе куја Видосава,
Те дочека краља Вукашина,
Одведе га на бијелу кулу,

Посади га у столове златне,
Угости га вином и ракијом
И господском сваком ђаконијом,
Па отиде у ризницу млада,
Изнесе му рухо Момчилово,
Момчилово рухо и оружје;
Ал' да видиш чуда великога:
Што Момчилу било до кољена,
Вукашину по земљи се вуче;
Што Момчилу таман калпак био,
Вукашину на рамена пада;
Што Момчилу таман чизма била,
Ту Вукашин обје ноге меће;
Што Момчилу златан прстен био,
Ту Вукашин три прста завлачи;
Што Момчилу таман сабља била,
Вукашину с' аршин земљом вуче;
Што Момчилу таман џеба била,
Краљ се под њом ни дигнут' не може.
Тад' говори краље Вукашине:
„Авај мени, до бога милога!
Нуто курве младе Видосаве!
Кад издаде оваког јунака,
Кога данас у свијету нема,
То ли мене сјутра издат' неће!“
Па повикну своје вјерне слуге,
У'ватише кују Видосаву,

Свезаше је коња за репове,
Одбише их испод Пирлitora,
Те је коњи живу растргоше.
Краљ похара дворе Момчилове,
Па он узе сестру Момчилову,
По имену дилбер Јевросиму,
Одведе је Скадру на Бојану,
И вјенча је себи за љубовцу,
Ш њом лијепи пород изродио,
Породио Марка и Андрију,
А Марко се тури на ујака,
На ујака војводу Момчила.

БАНОВИЋ СТРАХИЊА

Нетко бјеше Страхинићу бане!
Бјеше бане у маленој Бањској,
У маленој Бањској крај Косова,
Да такога не има сокола.
Једно јутро бане подранио,
Зове слуге и к себе призивље:
„Слуге моје, хитро похитајте,
Седлајте ми од мегдана ђога,
Окитите што љепше можете,
Опашите што тврђе можете,
Је л' ја, ђецо, мислим путовати:
Хоћу Бањску оставити града,
Мислим ђога коња уморити
И у гости, ђецо, одлазити,
У тазбину, у била Крушевца,
К милу тасту старцу Југ Богдану,
Ка шурева девет Југовића;
Тазбина ме та жељкује моја.“
Господара слуге послушаше,
Те сокола ђога оседлаше;
Опреми се Страхинићу бане:
Уд'ри на се дибу и кадифу,
Поноситу чоху сајалију,

Што од воде чоха црвенија,
А од сунца чоха руменија;
Окити се један српски соко,
Па посједе ђога од мегдана,
Одмах пође, у тазбину дође,
У тазбину, у била Крушевца,
Ђе одскоро царство постануло.
А виђе га старац Југ Богдане,
И виђе га девет милих шура,
Соколова девет Југовића:
Мила зета једва дочекаше,
У наруче зета загрлише,
Вјерне слуге коња прифатише;
Зета воде на френђију кулу,
Код готове совре засједоше,
Те господску ријеч бесјеђаху.
Навалише слуге и слушкиње:
Неко двори, неко вино служи.
Што бијаше ришћанске господе,
Посједаше те пијаху вино:
Уврх совре стари Југ Богдане,
С десне стране уза раме своје
Сједе зета Страхинића бана,
И ту сједе девет Југовића,
Низа совру остала господа;
Ко л' је млађи, двори господаре.
Но бијаше до девет шурњаја,
Но шурњаје дворе упоредо,

Дворе свекра силна Југ Богдана,
И двораху своје господаре,
А највише зета поносита;
А слуга им једна вино служи,
Служи вино једном купом златном,
Златна купа девет бере литар'.
Ја да видиш друге ђаконије,
Ђаконије, многе госпоштине,
Како, брате, ђе је царевина.
Позадуго бане гостовао,
Позадуго бане зачамао,
Поноси се бане у тазбини.
Госпоштине што је у Крушевцу,
Досадише јутром и вечером
молећи се силну Југ Богдану:
„Господару, силан Југ Богдане,
Љубимо ти свиленога скута
И десницу твоју билу руку,
Ну потруди чудо и господство,
И поведи мила зета твога,
Ну доведи Страхинића бана
У дворове и у куће наше,
Да ми неку пошту учинимо.“
Сваком Јуже хатар навршује.
Доке тако изредили били,
Дуго било и вријеме прође,
И задуго бане зачамао.

Но да видиш јада изненада!
Једно јутро, кад огрија сунце,
Мезил стиже и бијела књига
Баш од Бањске, од малена града,
Од његове остарјеле мајке,
Бану књига на кољено паде.
Кад разгледа и проучи књигу,
Ал' му књига доста грдно каже,
Књига каже ђе га куне мајка:
„Ђе си, сине, Страхинићу бане?
Зло ти било у Крушевцу вино,
Зло ти вино, несретна тазбина!
Виђи књигу нечувених јада!
Изубаха једна паде сила:
Турски, сине, од Једрене царе,
А цар паде у поље Косово,
А цар паде, доведе везире,
А везире, несретне већиле.
Што је земље те облада царе,
Сву је турску силу подигао,
У Косово поље искупио,
Притискао све поље Косово,
У'ватио воде обадвије:
Покрај Лаба и воде Ситнице
Све Косово сила притиснула.
Кажу, сине, и причају људи:
Од Мрамора до сува Јавора,

Од Јавора, сине, до Сазлије,
До Сазлије на ћемер Ђуприје,
Од Ђуприје, сине, до Звечана,
Од Звечана, кажу, до Чечана,
Од Чечана врху до планине —
Турска сила притисла Косово.
Под број, сине, на тефтере кажу
Но у цара сто хиљада војске
Некаквога царава спахије,
Што имају по земљи тимаре
И што једу љеба царевога,
И што јашу коње од мегдана,
Што не носе по много оружја,
До по једну о појасу сабљу.
У Турчина, у турскога цара,
Кажу, сине, другу војску силну,
Огњевите јањичаре Турке,
Што Једрене држе, кућу билу;
Јањичара, кажу, сто хиљада.
Кажу, сине, и говоре људи
У Турчина трећу војску силну,
Некакога Туку и Манцуку,
А што хуче, а што грдно туче.
У Турчина војске свакојаке,
У Турчина једну кажу силу,
Самовољна Турчин' Влах Алију,
Те не слуша цара честитога,

За везире никад и не мисли,
За цареву сву осталу војску
А колико мраве по земљици;
Таку силу у Турчина кажу.
Он беза зла, сине, проћи не шће,
Не шће с царем, сине, на Косово;
Окренуо друмом лијевијем,
Те на нашу Бањску ударио,
Те ти Бањску, сине, ојадио:
И живијем огњем попалио,
И најдоњи камен растурио,
Вјерне твоје слуге разагнао,
Стару мајку твоју ојадио,
Са коњем јој кости изломио,
Вјерну твоју љубу заробио,
Одвео је у поље Косово,
Љуби твоју љубу под чадором,
А ја, сине, кукам на гаришту,
А ти вино пијеш у Крушевцу.
Зло ти вино напокоње било!“
Ја кад бане књигу проучио,
Мука му је и жао је било,
У образ је сјетно, невесело,
Мрке брке ниско објесио,
Мрки брци пали на рамена;
У образ се љуто намрдио,
Готове му сузе ударити.

А виђе га старац Југ Богдане,
Виђе зета јутру на уранку;
Плану Јуже како огањ живи,
Страhiniћу зету проговара:
„О мој зете, бог ми с тобом био!
Што си, зете, јутрос подранио
А у образ сјетно, невесело?
Од шта си се, зете, раздертио,
На кога си с', зете, ражљутио?
Ал' се шуре тебе насмијаше,
У јеглени ружно говорише,
Ал' шурњаје тебе не дворише,
Ал' махану тој тазбини нађе?
Кажи, зете, шта је и како је!“
Плану бане, па му проговара:
„Прођ' се, тасте, стари Југ Богдане!
Ја сам с шурам' био у лијепо,
А шурњаје, господске госпође,
Дивно зборе, а дивно ме дворе;
Тој тазбини мојој мане нема,
Но да видиш што сам невесео:
Стиже књига од малене Бањске,
Баш од моје остарјеле мајке.“
Каже јаде тасту на уранку,
Како су ми двори похарани,
Како су му слуге разагнате,
Како ли је мајка прегажена,

Како ли је љуба заробљена:
„Но мој тасте, стари Југ Богдане,
Иако је моја данас љуба,
Љуба моја, ал' је шћера твоја:
Срамота је и мене и тебе;
Но мој тасте, старац Југ Богдане,
Мислиш ли ме мртва пожалити,
Пожали ме док сам у животу.
Молим ти се, и љубим ти руку,
Да даш мене ђеце деветоро,
Ђецу твоју, а шуреве моје,
Да ја, тасте, у Косово пођем,
Да потражим душманина мога,
А царева грдна хаинина,
Који ми је робље заробио;
А немој се, тасте, препанути,
Ни за твоју ђецу убринути;
Ја ћу ђеци, мојим шуревима,
Хоћу њима рухо пром'јенити,
А у турско рухо облачити:
Око главе бијеле кауке,
А на плећи зелене доламе,
А на ноге меневиш чакшире,
О појасу сабље пламените;
Призват слуге и казаћу, јунак,
Нека слуге коње оседлају,
Оседлају, тврдо опасују,

Нек пригрђу мрким међединам':
Учинићу ћецу јањичаре;
Ја ћу ћецу шуре сјетовати:
Каде са мном биду кроз Косово,
А кроз војску цара на Косову,
Пред њима ћу бити делибаша,
Нек' се стиде и нек' се препану,
Нек' се свога боје старјешине;
Ко гођ стане у царевој војски,
Ко гођ стане с нама говорити,
Стане турски, окрене мановски,
Ја с Турцима могу проговорит,
Могу турски, и могу мановски,
И арапски језик разумијем,
И накрпат ситно арнаутски;
Проводићу ћецу кроз Косово,
Сву ћу војску турску уводити,
Док ја нађем душманина мога,
А Турчина силна Влах Алију,
Који ми је робље поробио,
Нек' шуреви биду у невољи,
Ел сам, тасте, могу погинути,
Код шурева нећу погинути,
Ја ли ране ласно допанути."
Кад то зачу стари Југ Богдане,
Плану Јуже како огањ живи,
Страхињ-бану зету проговара:

„Страхињ-бане, ти мој зете мили,
Виђех јутрос да памети немаш.
Што ми ћеце иштеш деветоро,
Да ми ћецу водиш у Косово,
У Косово, да их кољу Турци,
Немој, зете, више проговарат',
Не дам ћеце водит у Косово,
Макар шћери нигда не видио.
Мио зете, дели Страхињ-бане,
Рашта си се тако раздертио?
Знаш ли, зете, не знали те људи,
Ал' ако је једну ноћ ноћила,
Једну ноћцу с њиме под чадором,
Не може ти више мила бити:
Бог ј' убио, па је то проклето,
Воли њему него тебе, сине;
Нека иде, враг је однесао!
Бољом ћу те оженити љубом,
С тобом хоћу ладно пити вино,
Пријатељи бити довијека;
А не дам ти ћецу у Косово.“
Плану бане како огањ живи,
У иједу и тој муци љутој
не шће викнут ни призвати слуту,
За сеиза ни хабера нема,
Но сам оде к ћогу у ахаре.
Ја како га бане оседлао!

Како ли га тврдо опасао!
Па заузда ђемом од челика,
Пред дворе га води у авлију
К бињекташу, бијелу камену,
Па се ђогу фати на рамена.
Погледује девет својих шура,
А шуреви у земљицу црну.
Бан погледну пашенога свога,
Некакога млада Немањића,
А Немањић гледа у земљицу.
Кад пијаху вино и ракију,
Сви се фале за добре јунаке,
Фале с' зету и богом се куну:
„Волимо те, Страхинићу бане,
Но сву земљу нашу царевину.“
Ал' да видиш јада на невољи!
Бану јутрос нема пријатеља:
Није ласно у Косово поћи.
Виђе бане ђе му друга нема,
Сам отиде пољем крушевачким.
Ја кад био низ широко поље,
Обзире се ка Крушевцу б'јелу,
Неће ли се шуре присјетити,
Неће ли се њима ражалити;
А кад виђе јутрос на невољи
Ђе му нема главна пријатеља,
Паде на ум, па се досјетио

За његова хрта Карамана,
Кога воли него добра ђога,
Те привикну из бијела грла,
Остало је хрче у ахару;
Зачу гласа, хитро потрчало
Док у пољу пристиже ђогина;
Покрај ђога хрче поскакује,
А златан му литар позвекује.
Мило било, разговори с' бане.
Оде бане на коњу ђогину,
Те пријеђе поља и планине.
Ја кад дође у поље Косово,
Кад сагледа по Косову силу,
Ал' се бане мало препануо,
Па помену бога истинога,
У ордију турску угазио.
Иде бане по пољу Косову,
Иде бане на четири стране,
Тражи бане силна Влах Алију,
Ал' не може бане да га нађе.
Спушти с' бане ка води Ситници,
На једно је чудо нагазио:
На обали до воде Ситнице
Један зелен ту бијаше чадор;
Широк чадор поље притиснуо,
На чадору од злата јабука,
Она сија како јарко сунце;

Пред чадором побијено копље,
А за копље вранац коњиц свезан,
На глави му маха стамболија,
Бије ногом десном и лијевом.
Кад то виђе Страхинићу бане,
Прехесапи и умом премисли:
Баш је чадор силна Влах Алије,
Те ђогина коња пригоњаше,
Копље јунак скиде са рамена,
Те чадору врата отворио
А да види ко је под чадором.
Не бијаше силан Влах Алија,
Но бијаше један стари дервиш,
Бијела му прошла појас брада,
Ш њиме нема нитко под чадором.
Бекрија је тај несрећан дервиш,
Пије Турчин вино кондијером,
Но сам лије, но сам чашу пије,
Крвав дервиш бјеше до очију,
Кад га виђе Страхинићу бане,
Те му селам турски називаше,
Пијан дервиш оком разгледаше,
Па му мучну ријеч проговара:
„Да си здраво, дели Страхин-бане
Од малене Бањске крај Косова!“
Плану бане, препаде се љуто,
Те дервишу турски одговара:

„Бре, дервишу, несретна ти мајка,
Рашта пијеш, рашта се опијаш,
Те у пићу грдно проговараш
И Турчина зовеш каурином.
Шта помињеш некакога бана?
Ово није Страхинићу бане,
Но ја јесам цареви делија:
Једеци се царски покидаше,
У ордију турску побјегоше,
Све делије хитро потрчаше
Да једеке цару пофатамо.
Ако кажем цару, ја везиру,
Коју си ми ријеч бесједио,
Хоћеш, стари, јада допанути.“
Грохотом се дервиш осмјенуо:
„Ти, делијо, Страхинићу бане!
Знаш ли, бане, не знали те јади,
Да сам саде на Голеч планини,
Да те видим у царевој војсци,
Познао бих тебе и ђогина,
И твојега хрта Карамана,
Кога волиш него добра ђога.
Знаш ли, бане од малене Бањске?
Познајем ти чело како ти је,
И под челом очи обадвије,
И познајем оба мрка брка.
Знаш ли, бане, не знало те чудо,

Кад западох ропства у вијеку,
Пандури ме твоји ухитише
У Сухари, врху на планини,
У руке ме твоје додадоше;
Ти ме баци на дно од тамнице,
Те робовах и тамницу трпљех
И зачамах за девет година;
Девет прође, а стиже десета,
А тебе се, бане, ражалило,
Те ти зовну Рада тамничара,
Твој тамничар на тамничка врата,
Изведе ме к тебе у авлију?
Знаш ли, бане, знаш ли, Страхинићу,
Кад запита и мене упита:
'Ропче моје, змијо од Турака,
Ће пропаде у тамници мојој!
Мож' ли с', робе, јунак откупити?'
Ти ме питаш, ја право казујем:
'Могоа бих живот откупити,
Тек да ми се двора доватити,
Очевине и пак постојбине;
Имао сам нешто мало блага,
Млоге лаве и млоге тимаре,
Могоа бих откуп саставити;
Ал' ми, бане, вјеровати нећеш
Да ме пустиш двору бијеломе:
Тврда ћу ти јамца оставити,

Тврда јамца, бога истинога,
Другог јамца божу вјеру тврду
Како ћу ти откуп донијети'.
И ти, бане, повјерова мене,
И пушти ме двору бијеломе,
Очевини и тој постојбини.
А кад дођох грдној постојбини,
Тамо су ме јади забушили:
У двореве, постојбину моју,
У двореве куга ударила,
Поморила и мушко и женско,
На оцаку нико не остао,
Но ти моји двори пропанули,
Пропанули, па су опанули,
Из дувара зовке проникнуле;
Што су били лави и тимари,
Појагмили Турци на миразе;
Кад ја виђех дворе затворене:
Неста блага, неста пријатеља,
Нешто мислих, па на једно смислих:
Мезилских се ја дофатих коња,
Те отидох граду Једренету,
Одох к цару и одох к везиру.
Виђе везир, па доказа цару
Ја какав сам јунак за мегдана.
Ођеде ме цареви везире,
Ођеде ме и чадор ми даде;

Цар ми даде од мегдана вранца,
И даде ми свијетло оружје;
Потписа ме цареви везире
Да сам војник цару довијека.
А ти, бане, данас к мене дође
Да ти узмеш твоје дуговање,
А ја, бане, ни динара немам!
Страхинићу, јада допануо,
Ђе ти дође да погинеш лудо
у Косову у војсци царевој!“
Виђе бане, познаде дервиша,
Од ђогата коња одсједаше,
Пак загрли стариша дервиша:
„Богом брате, старишу дервишу,
На поклон ти моје дуговање!
Ја не тражим, брате, ни динара,
Ни ја тражим твоје дуговање,
Но ја тражим силна Влах Алију,
Који ми је дворе растурио,
Који ми је љубу заробио;
Каж ми мене, старишу дервишу,
Каж ми мене мога душманина!
Братимим те и јоште једанпут,
Немој мене војсци проказати,
Да ме војска турска не опколи.“
Но се дервиш богом проклињаше:
„Ти, соколе, Страхинићу бане,

Тврђа ми је вјера од камена,
Да ћеш саде сабљу повадити,
Да ћеш пола војске погубити,
Невјере ти учинити нећу,
Ни твојега љеба погазити:
Иако сам био у тамници,
Доста си ме вином напојио,
Бијелијем љебом на'ранио,
А често се сунца огријао,
Пуштио си мене вересијом;
Не издадох ни додадох тебе,
Не свјерових, ели немах откуд;
Од мене се немој побојати.
А што питаш и разбираш, бане,
За Турчина силна Влах Алију,
Он је бијел чадор разапео
На Голечу, високој планини;
Тек ти хоћу, бане, проговорит:
Јаши ћога, бјежи из Косова,
Ел ћеш, бане, погинути лудо;
У себе се поуздати немој,
Ни у руку, ни у бритку сабљу,
Ни у твоје копље отровано,
Турчину ћеш на планину доћи,
Хоћеш доћи, ал' ћеш грдно проћи:
Код оружа и код коња твога
Жива ће те у руке фатити,

Хоће твоје саломити руке,
Живу ће ти очи извадити.“
Насмија се Страхинићу бане:
„Богом брате, старишу дервишу,
Не жали ме, брате, од једнога,
Тек ме војсци турској не прокажи.“
А Турчин му ријеч проговара:
„Чујеш ли ме, дели Страхин-бане,
Тврђа ми је вјера од камена:
Да ћеш саде ћога наљутити,
Да ћеш саде сабљу повадити,
Да ћеш сатрт пола цару војске,
Невјере ти учинити нећу,
Ни Турцима проказати тебе.“
Збори бане, па подрани отлен,
Обраћа се са коња ћогина:
„О мој брате, старишу дервишу,
Појиш коња јутром и вечером,
Појиш коња на води Ситници,
Ну увјецбај и право ми кажи
Ђе су броди на тој води ладној,
Да ја мога коња не углибим?“
А дервиш му право одговара:
„Страхин-бане, ти соколе српски,
Твоме ћогу и твоме јунаштву
Свуд су броди ђе гођ дођеш води.“
Бан удари, воду пребродио,

И прими се на коњу Ђогину,
Прими с' бане уз Голеч планину;
Он је оздо, а сунашце озго,
Те огрија све поље Косово,
И обасја сву цареву војску.
Ал' да видиш силна Влах Алије!
Сву ноћ љуби Страхинову љубу
На планини Турчин под чадором;
У Турчина грдан адет бјеше:
Каил сваки заспат' на уранку,
На уранку, кад огр'јева сунце;
Очи склопи, те борави санак;
Колико је њему мила била
Та робиња љуба Страхинова,
Пануо јој главом на криоце;
Она држи силна Влах Алију,
Па чадору отворила врата,
Она гледа у поље Косово,
Те ти турску силу разгледује,
Прегледује како су чадори,
Прегледује коње и јунаке.
За јад јој се очи откинуше,
Те погледну низ Голеч планину,
Виђе оком коња и јунака.
Како виђе и оком разгледа,
Турчина је дланом ошинула,
Ошину га по десном образу,

Ошину га, па му проговара:
„Господаре, силан Влах Алија,
Ну се дигни, главу не дигао!
Ну опасуј мукадем појаса,
И припасуј свијетло оружје,
Ето к нама Страхинића бана,
Сад ће твоју главу укинути,
Сад ће мене очи извадити.“
Плану Турчин како огањ живи,
Плану Турчин и оком погледну,
Па се Турчин гротом насмијао:
„Душо моја, Страхинава љубо,
Чудно ли те Влашче препануло!
Од њега си цаса задобила:
Кад т' одведем граду Једренету,
Бан ће ти се и онђе призираг!
Оно није Страхинићу бане,
Већ је оно царев делибаша;
К мене га је царе оправдио,
Ја л' је царе, ја л' Мехмед везире,
Да ме царе зове на предају,
Да ја војску цару не растурам:
Препали се цареви везири
Да им почем сабљу не ударим;
Но да можеш оком погледати,
Ти се, душо, немој препанути,
Кад потегнем моју бритку сабљу,

Те ошinem цар'ва делибашу,
Нека другог већ не шиље к мене.“
Страхинова проговара љуба:
„Господаре, силан Влах Алија,
Та л' не видиш? Испале ти очи!
Оно није цареви делија,
Мој господар Страхинићу бане;
Ја познајем чело како му је,
И под челом очи обадвије,
И његова оба мрка брка,
И под њиме пуљата ђогата,
И жутога хрта Карамана;
Не шали се главом, господару!“
Ја кад зачу Туре Влах Алија,
Како ли се Туре придрнуло,
Те поскочи на лагане ноге,
Опасује мукадем појаса,
А пињале остре за појаса,
И ту бритку сабљу припасује,
А све врана коња погледује.
У то доба бане пристасао,
Мудар бане, пак је иштетио:
На јутру му не зва добро јутро,
Нити турски селам називаше,
Но му грдну ријеч проговара:
„А ту ли си, један копилане,
Копилане, царев хаинине!

Чије ли си дворе похарао,
Чије ли си робље поробио,
Чију л' љубиш под чадором љубу?
Излази ми на мегдан јуначки!“
Скочи Турчин ка' да се придрну,
Једном крочи, до коња докрочи,
Другом крочи, коња појахао,
Притегну му обадва дизђена.
Ал' не чека Страхинићу бане,
Но на њега ћога нагоњаше,
Па на њега бојно копље пушти;
Удари се јунак на јунака.
Пружи руке силан Влах Алија,
У руку му копље уфатио,
Па ти бану ријеч проговара:
„Копилане, Страхинићу бане,
А шта ли си, Влашче, премислило?
Нијес' ово бабе шумадинске,
Да разгониш и да набрекујеш,
Но је ово силан Влах Алија,
Што с' не боји цара ни везира:
Што ј' у цара војске државине,
Чини ми се сва царева војска
Као мрави по зеленој трави;
А ти, море, мегдан да дијелиш!“
То му рече, бојно копље пушти,
Од прве га обранити шћаше;

Бог поможе Страхинићу бану,
Има ђога коња од мегдана:
Како копље на планини звизну,
Соко ђого паде на кољена,
Изнад њега копље прелетило,
Ударило о камен студени,
Натроје се копље саломило:
До јабуке и до десне руке.
Док сатрше она копља бојна,
Потегоше перне буздохане:
Кад удара силан Влах Алија,
Кад удара Страхинића бана,
Из седла га коњу изгоњаше,
А на уши ђогу нагоњаше.
Бог поможе Страхинићу бану,
Има ђога коња од мегдана,
Што га данас у Србина нема,
У Србина, нити у Турчина,
Узмахује и главом и снагом,
Те у седло баца господара.
Кад удара Страхинићу бане
Мучну алу, силна Влах Алију,
Из седла га маћи не могаше,
Тону вранцу коњу до кољена
У земљицу ноге све четири.
Буздохане перне поломише,
Поломише и пера просуше,

Па су бритке сабље повадили
Да јуначки мегдан подијеле.
Но да видиш Страхинића бана,
Каку има сабљу о појасу:
Ковала су сабљу два ковача,
Два ковача и три помагача,
Од неђеље опет до неђеље,
Од челика сабљу претопили,
У острицу сабљу угодили;
Турчин ману, а дочека бане,
На сабљу му сабљу дочекао,
По поли му сабљу пресјекао;
Виђе бане, па се разрадова,
Љуто сави и отуд и отуд,
Еда би му главу осјекао,
Ја л' Турчину руке обранио;
Удари се јунак на јунака,
Не да Турчин главу укинути,
Не да своје руке иштетити,
Но се брани с оном половином:
Половину на врат натураше,
И својега врата заклоњаше,
И банову сабљу оштрпкује,
Све откида по комат и комат.
Обадвије сабље исјекоше,
До балчака сабље догонише;
Побацише њине одломчине,

Од хитријех коња одскочише,
За била се грла доватише,
Те се двије але понијеше
На Голечу, на равној планини;
Носише се љетни дан до подне,
Док Турчина пјене попануше,
Бијеле се како горски снијег,
Страхин-бана б'јеле, па краве,
Искржави низ прси хаљине,
Искржави чизме обадвије.
А кад бану мука досадила,
Тада бране ријеч проговара:
„Љубо моја, тебе бог убио,
Које јаде гледаш на планини?
Но ти подби један комат сабље,
Удри, љубо, мене, ја Турчина:
Мисли, љубо, кога тебе драго.“
Али Турчин љуто проговара:
„Душо моја, Страхинова љубо,
Немој мене, но удри Страхина:
Нигда њему мила бити нећеш,
Пријекорна бити довијека,
Кориће те јутром и вечером
Ђе си била са мном под чадором;
Мене бити мила довијека,
Одвешћу те Једренету граду,
Наредићу тридест слушкињица

Нек' ти држе скуте и рукаве,
Ранићу те медом и шећером,
Окитити тебе дукатима
Саврх главе до зелене траве:
Удри саде Страхинића бана!“
Женску страну ласно преварити:
Лако скочи ка' да се помами,
Она нађе један комат сабље,
Зави комат у везени јаглук
Да јој билу руку не обрани,
Па облеће и отуд и отуд,
Чува главу Турчин Влах Алије,
А ошину господара свога,
Господара Страхинића бана,
Поврх главе по чекрк-челенци
И по њег'ву бијелу кауку;
Пресјече му златали челенку,
И пресјече бијела каука,
Мало рани главу на јунаку:
Поли крвца низ јуначко лице,
Шћаше залит очи обадвије.
Препаде се Страхинићу бане
Ђе погибе лудо и безумно,
А нешто се бане домислио,
Викну бане из бијела грла
Некакога хрта Карамана,
Што је хрче на лов научио;

Викну бане и опет привикну,
Скочи хрче и одмах дотрча,
Те банову љубу доватило.
Ал' је женска страна страшивица,
Страшивица свака од пашчади,
Баци комат у зелену траву,
Љуто врисну, далеко се чује,
Жута хрта за уши подбила,
Те се ш њиме коље низ планину,
А Турчину очи испадоше,
Колико му нешто жао бјеше,
Те он гледа што се чини ш њоме;
Али бану друга снага дође,
Друга снага и срце јуначко,
Те оману тамо и овамо,
Док Турчина с ногу укинуо.
Колико се бане уострио,
Он не тражи ништа од оружја,
Но му грлом бане запињаше,
А под грлом зубом доваташе:
Закла њега како вуче јагње.
Скочи бане, па из грла викну,
Те набрекну оног хрта жута,
Доке своју курталиса љубу.
Запе љуба бјежат низ планину,
Она шћаше бјежат у Турака;
Не даде јој Страхинићу бане,

За десну је руку ухитио,
Приведе је к пуљату ђогату,
Па се ђогу фати на рамена,
Тури љубу за се на ђогина,
Па побјеже бане упријеко,
Упријеко, али попријеко.
Отклони се од те силе турске,
Те долази у равна Крушевца,
У Крушевац, у тазбину своју.
Виђе њега старац Југ Богдане,
А срете га девет милих шура;
Руке шире, у лица се љубе,
За лако се упиташе здравље.
А кад виђе стари Југ Богдане
Обрањена зета и челенку,
Просу сузе низ господско лице:
„Весела ти наша царевина,
Међер има у цара Турака,
Међер има силнијех јунака,
Који зета обранише мога,
Кога данас у далеко нема.“
Шуреви се њему препадоше.
Проговара Страхинићу бане:
„Немој ми се, тасте, раскарити,
Ни ви, моје шуре, препанути;
У цара се не нађе јунака
Да дохака мене и обрани.

Да ви кажем ко ме обранио,
Од кога сам ране допануо:
Кад дијелих мегдан са Турчином,
О мој тасте, стари Југ-Богдане,
Онда мене љуба обранила,
Љуба моја, мила шћера твоја,
Не шће мене, поможе Турчину.“
Плану Јуже како огањ живи,
Викну Јуже ђеце деветоро:
„Повадите ноже деветоре,
На комате кују искидајте!“
Силна ђеца баба послушаше,
Те на своју сестру кидисаше,
Ал' је не да Страхинићу бане,
Шуревима ријеч говораше:
„Шуре моје, девет Југовића,
Што се, браћо, данас обрукасте!
На кога сте ноже потргнули?
Кад сте, браћо, ви таки јунаци,
Камо ножи, камо ваше сабље,
Те не бисте са мном на Косову,
Да чините с Турцима јунаштво,
Десите се мене у невољи?
Не дам вашу сестру похарчити,
Без вас бих је могао стопити,
Ал' ћу стопит сву тазбину моју,
Немам с киме ладно пити вино;

Но сам љуби мојој поклонио.“
Помало је такијех јунака
Ка' што бјеше Страхинићу бане.

ПРОПАСТ ЦАРСТВА СРПСКОГА

Полетио соко тица сива
Од светиње — од Јерусалима,
И он носи тицу ластавицу.
То не био соко тица сива,
Веће био светитељ Илија;
Он не носи тице ластавице,
Веће књигу од Богородице, —
Однесе је цару на Косово,
Спушта књигу цару на колено,
Сама књига цару беседила:
„Царе Лазо, честито колено,
Коме ћеш се приволети царству?
Или волиш царству небескоме?
Или волиш царству земаљскоме?
Ако волиш царству земаљскоме,
Седлај коње, притежи колане!
Витезови, сабље припасујте,
Па у Турке јуриш учините:
Сва ће турска изгинути војска!
Ако л' волиш царству небескоме,
А ти сакрој на Косову цркву,
Не води јој темељ од мермера,
Већ од чисте свиле и скерлета,

Па причести и нареди војску:
Сва ће твоја изгинути војска,
Ти ћеш, кнеже, с њоме погинути!“
А кад царе саслушао речи,
Мисли царе мисли свакојаке:
„Мили боже, што ћу и како ћу?
Коме ћу се приволети царству?
Да или ћу царству небескоме?
Да или ћу царству земаљскоме?
Ако ћу се приволети царству,
Приволети царству земаљскоме,
Земаљско је замалено царство,
А небеско увек и довека.“
Цар воледе царству небескоме
А неголи царству земаљскоме,
Па сакроји на Косову цркву, —
Не води јој темељ од мермера,
Већ од чисте свиле и скерлета,
Па дозива српског патријара
И дванаест велики владика,
Те причести и нареди војску.
Истом кнеже наредио војску,
На Косово ударише Турци.
Маче војску Богдан Јуже стари
С девет сина, девет Југовића,
Како девет сиви соколова:
У сваког је девет иљад' војске,

А у Југа дванаест иљада,
Па се бише и секоше с Турци,
Седам паша бише и убише;
Кад осмога бити започеше,
Ал' погибе Богдан Јуже стари,
И изгибе девет Југовића,
Како девет сиви соколова,
И њи'ова сва изгибе војска.
Макош' војску три Мрњавчевића:
Бан Угљеша и војвода Гојко
И са њима Вукашине краље:
У свакога триест иљад' војске,
Па се бише и секоше с Турци,
Осам паша бише и убише;
Деветога бити започеше,
Погибоше два Мрњавчевића,
Бан Угљеша и војвода Гојко,
Вукашин је грдни' рана допо,
Њега Турци с коњма прегазише,
И њи'ова сва изгибе војска.
Маче војску ерцеже Степане:
У ерцега млога силна војска,
Млога војска, шездесет иљада,
Те се бише и секоше с Турци,
Девет паша бише и убише;
Десетога бити започеше,
Ал' погибе ерцеже Степане,

И његова сва изгибе војска.
Маче војску српски кнез Лазаре:
У Лазе је силни Србаљ био,
Седамдесет и седам иљада,
Па разгоне по Косову Турке,
Не даду се ни гледати Турком,
Да камо ли бојак бити с Турци!
Тад би Лаза надвладао Турке, —
Бог убио Вука Бранковића,
Он издаде таста на Косову!
Тада Лазу надвладаше Турци,
И погибе српски кнез Лазаре,
И његова сва изгибе војска,
Седамдесет и седам иљада!
Све је свето и честито било,
И миломе богу приступачно.

СМРТ МАЈКЕ ЈУГОВИЋА

Мили боже, чуда великога!
Кад се слеже на Косово војска,
У тој војсци девет Југовића
И десети стар Јуже Богдане;
Бога моли Југовића мајка:
Да јој бог да очи соколове
И бијела крила лабудова,
Да одлети над Косово равно,
И да види девет Југовића
И десетог стар-Југа Богдана.
Што молила, бога домолила;
Бог јој дао очи соколове
И бијела, крила лабудова,
Она лети над Косово равно;
Мртви' нађе девет Југовића
И десетог стар Југа Богдана,
И више њи' девет бојни копља,
На копљима девет соколова,
Око копља девет добри' коња,
А поред њи 'девет љути' лава.
Тад завришта девет добри коња,
И залаја девет љути лава,
И закликта девет соколова;

И ту мајка тврда срца била,
Да од срца сузе не пустила,
Већ узима девет добри' коња,
И узима девет љути' лава,
И узима девет соколова,
Пак се врати двору бијеломе.
Далеко је сна'е угледале,
Мало ближе пред њу ишетале:
Закукало девет удовица,
Заплакало девет сиротица,
Завриштало девет добри' коња,
Залајало девет љути' лава,
Закликтало девет соколова;
И ту мајка тврда срца била,
Да од срца сузе не пустила.
Кад је било ноћи у поноћи,
Ал' завришта Дамјанов зеленко;
Пита мајка Дамјанове љубе:
„Сна'о моја, љубо Дамјанова,
Што нам вришти Дамјанов зеленко?
Ал' је гладан шенице бјелице,
Али жедан воде са Звечана?“
Проговара љуба Дамјанова:
„Свекрвице, мајко Дамјанова,
Нит' је гладан шенице бјелице,
Нити жедан воде са Звечана,
Већ је њега Дамјан научио

До поноћи ситну зоб зобати,
Од поноћи на друм путовати;
Пак он жали свога господара
Што га није на себи донио.“
И ту мајка тврда срца била,
Да од срца сузе не пустила.
Кад ујутру данак освануо,
Али лете два врана гаврана:
Крвава им крила до рамена,
На кљунове б'јела пјена тргла;
Они носе руку од јунака
И на руци бурма позлаћена,
Бацају је у криоце мајци.
Узе руку Југовића мајка,
Окретала, превртала њоме,
Па дозивље љубу Дамјанову:
„Сна'о моја, љубо Дамјанова,
Би л' познала чија ј' ово рука?“
Проговара љуба Дамјанова:
„Свекрвице, мајко Дамјанова,
Ово ј' рука нашега Дамјана,
Јера бурму ја познајем, мајко,
Бурма са мном на вјенчању била.“
Узе мајка руку Дамјанову,
Окретала, превртала њоме,
Пак је руци тијо бесједила:
„Моја руко, зелена јабуко,

Гдје си расла, гдје л' си устргнута!
А расла си на криоцу моме,
Устргнута на Косову равном!"
Ал' ту мајка одољет не могла,
Препуче јој срце од жалости
За својије' девет Југовића
и десетим стар-Југом Богданом.

МАРКО КРАЉЕВИЋ И ВИЛА

Појездише до два побратима
Преко красна Мироча планине,
Та једно је Краљевићу Марко,
А друго је војвода Милошу,
Напоредо језде добре коње,
Напоредо носе копља бојна,
Један другом бело лице љуби,
Од милоште до два побратима;
Паке Марко на Шарцу задрема,
Пак беседи побратиму своме:
„А мој брате, војвода Милошу!
Тешко ме је санак обрвао,
Певај, брате, те ме разговарај.“
Ал' беседи војвода Милошу:
„А мој брате, Краљевићу Марко!
Ја би тебе, брате, попевао,
Ал' сам синоћ много пио вино
У планини с вилом Равијојлом,
Пак је мене запретила вила,
Ако мене чује да попевам,
Оће мене она устрелити
И у грло и у срце живо.“
Ал' беседи Краљевићу Марко:

„Певај, брате, ти се не бој виле
Док је мене Краљевића Марка
И мојега видовита Шарца
И мојега шестопера златна.“
Онда Милош поче да попева,
А красну је песму започео
Од сви' наши' бољи' и старији',
Како ј' који држ'о краљевину
По честитој по Маћедонији,
Како себе има задужбину;
А Марку је песма омилила,
Наслони се седлу на облучје,
Марко спава, Милош попијева.
Зачула га вила Равијојла,
Па Милошу поче да отпева,
Милош пева, вила му отпева,
Лепше грло у Милоша царско,
Јесте лепше него је у виле.
Расрди се вила Равијојла,
Пак одскочи у Мироч планину,
Запе лука и две беле стреле,
Једна уд'ри у грло Милоша,
Друга уд'ри у срце јуначко.
Рече Милош: „Јао моја мајко!
Јао Марко, богом побратиме,
Јао брате, вила ме устрели!
А нисам ли тебе беседио,

Да не певам кроз Мироч планину?“
А Марко се трже иза санка,
Па одскочи с коња шаренога,
Добро Шарцу колане потеже,
Шарца коња и грли и љуби:
„Јао Шаро, моје десно крило!
Достигни ми вилу Равијојлу,
Чистим ћу те сребром потковати,
Чистим сребром и жеженим златом;
Покрићу те свилом до колена,
Од колена ките до копита;
Гриву ћу ти измешати златом,
А поткитит' ситнијем бисером;
Ако ли ми не достигнеш виле,
Оба ћу ти ока извадити,
Све четири ноге подломити,
Па ћу т' овде тако оставити,
Те се туци од јеле до јеле,
К'о ја Марко без мог побратима.“
Довати се Шарцу на рамена,
Пак потрча кроз Мироч планину.
Вила лети по вр'у планине,
Шарац језди по среди планине,
Нигде виле чути ни видети.
Кад је Шарац сагледао вилу,
По три копља у висину скаче,
По четири добре унапредак,

Брзо Шарац достигао вилу;
Кад се вила виде на невољи,
Пр'ну јадна небу под облаке,
Потеже се буздованом Марко
Пустимице добро нештедице,
Белу вилу међ' плећи удари,
Обори је на земљицу чарну,
Пак је стаде бити буздованом:
Преврће је с десне на лијеву,
Пак је бије шестопером златним:
„Зашто, вило, да те бог убије!
Зашт' устрели побратима мога?
Дај ти биље ономе јунаку,
Јер се нећеш наносити главе.“
Ста га вила богом братимити:
„Богом брате, Краљевићу Марко,
„Вишњим богом и светим Јованом
Дај ме пуштај у планину живу,
Да наберем по Мирочу биља,
Да загасим ране на јунаку.“
Ал' је Марко милостив на бога,
А жалостив на срцу јуначком,
Пусти вилу у планину живу,
Биље бере по Мирочу вила,
Биље бере, често се одзива:
„Сад ћу доћи, богом побратиме!“
Набра вила по Мирочу биља,

И загаси ране на јунаку,
Лепше грло у Милоша царско,
Јесте лепше него што је било,
А здравије срце у јунаку,
Баш здравије него што је било.
Оде вила у Мироч планину,
Оде Марко с побратимом својим,
Отидоше Поречкој крајини,
И Тимок су воду пребродили
На Брегову селу великоме,
Па одоше крајини Видинској;
Али вила међ' вилама каже:
„О чујете, виле другарице?
Не стрељајте по гори јунака
Док је гласа Краљевића Марка
И његова видовита Шарца
И његова шестопера златна;
Што сам јадна од њег' претрпила!
И једва сам и жива остала.“

ОРАЊЕ МАРКА КРАЉЕВИЋА

Вино пије Краљевићу Марко
Са старицом Јевросимом мајком,
А кад су се напојили вина,
Мајка Марку стаде бесједити:
„О мој синко, Краљевићу Марко,
Остави се, синко, четовања,
Јер зло добра донијети неће,
А старој се досадило мајци
Све перући крваве хаљине;
Већ ти узми рало и волове,
Пак ти ори брда и долине,
Те сиј, синко, шеницу бјелицу,
Те ти рани и мене и себе.“
То је Марко послушао мајку:
Он узима рало и волове;
Ал' не оре брда и долине,
Већ он оре цареве друмове;
Отуд иду Турци јањичари,
Они носе три товара блага,
Па говоре Краљевићу Марку:
„Море, Марко, не ори друмова!“
„Море, Турци, не газ'те орања!“
„Море, Марко, не ори друмова!“

„Море, Турци, не газ'те орања!“
А када се Марку досадило,
Диже Марко рало и волове,
Те он поби Турке јањичаре,
Пак узима три товара блага,
Однесе их својој старој мајци:
„То сам тебе данас изорао.“

МАРКО КРАЉЕВИЋ И ЉУТИЦА БОГДАН

Пораниле три српске војводе
Од Косова уз кршно приморје:
Једно бјеше од Прилипа Марко,
Друго бјеше Реља од Пазара,
Треће бјеше Милош од Поцерја;
Ударише покрај винограда,
Винограда Љутице Богдана.
Игра коња Реља од Пазара,
Нагони га преко винограда,
Па он ломи грозна винограда;
Вели њему од Прилипа Марко:
„Прођ’ се, Реља, грозна винограда;
Да ти знадеш, чиј’ су виногради,
Далеко би коња обгонио:
Виноград је Љутице Богдана.
Ја сам једном овуда прошао
И ломио грозна винограда,
Припази ме Љутица Богдане
На кобили танкој бедевији;
Ја не смједох шчекати Богдана,
Већ побјегох уз кршно приморје;
Поћера ме Љутица Богдане
На његовој танкој бедевији:

Да ми не би Шарца од мејдана,
Доиста ме у'ватити шћаше;
Већ ми Шарац стаде одмицати,
А кобила поче остајати;
Кад то виђе Љутица Богдане,
Он потеже тешку топузину,
Пушћа за мном уз кршно приморје,
До'вати ме по свилену пасу,
Побратиме, сапом од топуза,
Шћера мене за уши Шарину,
Једва му се у седло повратих
И утекох уз кршно приморје.
Има од тад' седам годиница,
Већ овуда нијесам прошао.“
Истом они у бесједи бјеху,
Док се прамен запођеде таме
Винограду уз равно приморје;
Погледаше три српске војводе,
Ал' ето ти Љутице Богдана
И са њиме дванаест војвода!
Кад то виђе Краљевићу Марко,
Он бесједи Рељи и Милошу:
„Чујете ли, до два побратима!
Ето нама Љутице Богдана,
Сва три ћемо изгубити главе,
Већ ходите, да ми побјегнемо.“
Ал' говори Милош од Поцерја:

„Побратиме, Краљевићу Марко,
Данас мисле и говоре људи,
Да три боља не има јунака
Од нас ове три српске војводе;
Боље нам је сва три погинути,
Нег' срамотно данас побјегнути.“
Кад то зачу Краљевићу Марко,
Он им онда другу проговара:
„Чујете ли, до два побратима!
А ви ход'те, да их дијелимо:
Ил' волите на сама Богдана,
Ил' његових дванаест војвода?“
Вели њему и Милош и Реља:
„Ми волимо на сама Богдана.“
То је Марко једва дочекао.
У то доба и Богдан допаде.
Трже Марко тешку топузину,
Пак поћера дванаест војвода;
Док с' окрену неколика пута,
Свих дванаест од коња растави
И бијеле савеза им руке,
Поћера их око винограда;
Ал' ето ти Љутице Богдана,
Ђе он гони Рељу и Милоша,
Обојици савезао руке.
Кад то виђе Краљевићу Марко,
Препаде се, како никад није,

Пак ста гледат', куд ће побјегнути,
Али њему одмах на ум паде,
Ђе су с' један другом завјерили:
Ђе се један у невољи нађе,
Да му други у помоћи буде;
Пак потеже дизгене Шарину,
Самур калпак на чело намаче,
Те састави самур и обрве,
А потеже сабљу оковану,
На Богдана погледа попреко.
Стаде Богдан украј винограда,
Кад сагледа црне очи Марку,
И какав је на очима Марко,
Под Богданом ноге обумреше.
Гледа Марко Љутицу Богдана,
Богдан гледа Краљевића Марка,
А не смије један на другога;
Доцкан рече Љутица Богдане:
„Ходи, Марко, да се помиристо:
Пусти мене дванаест војвода,
Да ти пустим Рељу и Милоша.“
То је Марко једва дочекао,
Пусти њему дванаест војвода,
Богдан пусти Рељу и Милоша.
Скиде Марко мјешину са Шарца,
Пак сједоше пити рујно вино,
Мезете га грозним виноградом;

А када се вина накитише,
Устадоше три војводе српске,
Добријех се коња до'ватише;
Рече Марко Љутици Богдану:
„Збогом остај, Љутица Богдане,
Да с' у здрављу опет састанемо
И црвена вина напијемо!“
Вели њему Љутица Богдане:
„Збогом пош'о, Краљевићу Марко,
Већ те моје очи не виђеле!
Како си ме данас препануо,
Никада те пожељети нећу.“
Оде Марко уз кршно приморје,
Оста Богдан украј винограда.

МАРКО КРАЉЕВИЋ И МУСА КЕСЕЦИЈА

Вино пије Муса Арбанаса
У Стамболу у крчми бијелој;
Кад се Муса накитио вина,
Онда поче пијан бесједити:
„Ево има девет годинаца
Како дворим цара у Стамболу,
Ни изворих коња ни оружја,
Ни доламе нове ни половне;
Ал' тако ми моје вјере тврде!
Одврћ' ћу се у равно приморје,
Затворићу скеле око мора
И друмове око приморја,
Начинићу кулу у приморју,
Око куле гвоздене ченгеле,
Вјешаћу му хоџе и хаџије.“
Што гођ Туре пјано говорило,
То тријезно бјеше учинило:
Одврже се у приморје равно,
Позатвора скеле око мора,
И друмове око приморја,
Куд пролази царевина благо,
На годину по триста товара,
Све је Муса себе оставио:

У приморју кулу начинио,
Око куле гвоздене ченгеле,
Вјеша цару хоџе и хаџије.
Када цару тужбе додијаше,
Посла на њ'га Ћуприлић-везира
И са њиме три хиљаде војске:
Кад дођоше у равно приморје,
Све поломи Муса по приморју,
И увати Ћуприлић-везира,
Савеза му руке наопако,
Па га посла цару у Стамбола.
Стаде царе мејданџије тражит',
Обећава небројено благо,
Тко погуби Мусу Кесеџију;
Како који тамо одлазаше,
Већ Стамболу он не долазаше.
То се царе љуто забринуо;
Ал' му вели хоџа Ћуприлићу:
„Господине, царе од Стамбола,
Да је сада Краљевићу Марко,
Згубио би Мусу Кесеџију.“
Погледа га царе попријеко,
Па он проли сузе од очију:
„Прођи ме се, хоџа Ћуприлићу!
Јер помињеш Краљевића Марка?
И кости су њему иструнуле;
Има пуно три године дана

Како сам га врг'о у тавницу,
Нијесам је више отворио.“
Вели њему хоџа Ђуприлићу:
„На милости, царе господине,
Шта би дао ономе јунаку,
Који би ти жива каз'о Марка?“
Вели њему царе господине:
„Дао бих му на Босни везирство
Без промјене на девет година
Да не тражим паре ни динара.“
Скочи хоџа на ноге лагане,
Те отвори на тавници врата,
И изведе Краљевића Марка,
Изведе га пред цара честитог;
Коса му је до земљице црне,
Полу стере, полом се покрива;
Нокти су му орати би мог'о;
Убила га мемла од камена,
Поцрнио, као камен сињи.
Вели царе Краљевићу Марку:
„Јеси л' ђегођ у животу, Марко?“
„Јесам, царе, али у рђаву.“
Сједе царе казивати Марку,
Што је њему Муса починио;
Па он пита Краљевића Марка:
„Можеш ли се, Марко, поуздати,
Да отидеш у приморје равно,

Да погубиш Мусу Кесеџију?
Даћу блага, колико ти драго.“
Вели њему Краљевићу Марко:
„Аја, богме, царе господине!
Убила ме мемла од камена,
Ја не могу ни очима гледат',
Камо л' с Мусом мејдан дијелити!
Намјести ме ђегођ у механу,
Примакни ми вина и ракије
И дебела меса овнујскога,
И бешкота љеба бијелога;
Да посједим неколико дана,
Казаћу ти кад сам за мејдана.“
Цар добави три бербера млада:
Један мије, други Марка брије,
А трећи му нокте сарезује;
Намјести га у нову механу,
Примаче му вина и ракије
И дебела меса овнујскога,
И бешкота љеба бијелога.
Сједе Марко три мјесеца дана,
Док је живот мало повратио;
Пита царе Краљевића Марка:
„Можеш ли се веће поуздати?
Досади ми љута сиротиња
Све тужећи на Мусу проклетог.“
Вели Марко цару честитоме:

„Донеси ми суве дреновине
Са тавана од девет година,
Да огледам, може ли што бити,“
Донеше му суву дреновину,
Стеже Марко у десницу руку,
Прште дрво надвоје натроје;
Ал' из њега вода не удари:
„Богме, царе, јоште није време.“
Тако стаде јоште мјесец дана,
Док се Марко мало поначини;
Када виђе, да је за мејдана,
Онда иште суву дреновину.
Донесоше дреновину Марку;
Кад је стеже у десницу руку,
Прште пуста надвоје натроје,
И дв'је капље воде искочише.
Тада Марко цару проговара:
„Прилика је, царе, од мејдана.“
Па он оде Новаку ковачу:
„Куј ми сабљу, Новаче ковачу!
Какву ниси прије саковао.“
Даде њему тридесет дуката,
Па он оде у нову механу,
Пије вино три-четири дана,
Пак пошета опет до Новака:
„Јеси л', Ново, сабљу саковао?“
Изнесе му сабљу саковану.

Вели њему Краљевићу Марко:
„Је ли добра, Новаче ковачу?“
Новак Марку тихо говорио:
„Ето сабље, а ето наковња,
Ти огледај сабљу каква ти је.“
Ману сабљом и десницом руком
И удари по наковњу Марко,
Наковња је пола пресјекао,
Па он пита Новака ковача:
„Ој бога ти, Новаче ковачу,
Јеси л' и кад бољу саковао?“
Вели њему Новаче ковачу:
„Ој бога ми, Краљевићу Марко!
Јесам једну бољу саковао,
Бољу сабљу, а бољем јунаку:
Кад с' одврже Муса у приморје,
Што сам њему сабљу саковао,
Кад удари њоме по наковњу,
Ни трупина здрава не остаде.“
Ражљуги се Краљевићу Марко,
Па говори Новаку ковачу:
„Пружи руку, Новаче ковачу!
Пружи руку, да ти сабљу платим.“
Превари се, уједе га гуја,
Превари се, пружи десну руку,
Ману сабљом Краљевићу Марко,
Одс'јече му руку до рамена:

„Ето сада, Новаче ковачу!
Да не кујеш ни боље ни горе;
А нај тебе стотину дуката,
Те се рани за живота твога.“
Даде њему стотину дуката,
Пак посједе Шарца од мејдана,
Оде право у приморје равно,
Све се скита, а за Мусу пита.
Једно јутро бјеше поранио
Уз клисуру тврда Качаника,
Ал' ето ти Мусе Кесеције,
На вранчићу ноге прекрстио,
Топузину баца у облаке,
Дочекује у бијеле руке.
Кад се један другом прикучише,
Рече Марко Муси Кесецији:
„Дели-Муса, уклон' ми се с пута,
Ил' с' уклони, ил' ми се поклони.“
Ал' говори Муса Арбанаса:
„Прођи, Марко, не замећи кавге,
Ил' одјаши, да пијемо вино;
А ја ти се уклонити нећу
Ако т' и јест родила краљица
На чардаку на меку душеку,
У чисту те свилу завијала,
А злаћеном жицом повијала,
Одранила медом и шећером;

А мене је љута Арнаутка
Код оваца на плочи студеној,
У црну ме струку завијала,
А купином лозом повијала,
Одранила скробом овсенијем;
И још ме је често заклињала,
Да се ником не уклањам с пута.“
Кад то зачу од Прилипа Марко,
Он тад' пушћа своје бојно копље
Своме Шарцу између ушију
Дели-Муси у прси јуначке,
На топуз га Муса дочекао,
Преко себе копље претурио,
Пак потеже своје бојно копље,
Да удари Краљевића Марка,
На топуз га Марко дочекао,
Пребио га на три половине.
Потегосе сабље оковане,
Један другом јуриш учинише:
Ману сабљом Краљевићу Марко,
Дели-Муса буздован подбаци,
Преби му је у три половине,
Пак потеже своју сабљу нагло,
Да удари Марка Краљевића,
Ал' подбаци топузину Марко,
И изби му сабљу из балчака.
Потегосе перне буздоване,

Стадоше се њима ударати;
Буздован'ма пера обломише,
Бацише их у зелену траву,
Од добријех коња одскочише,
Шчепаше се у кости јуначке
И погнаше по зеленој трави.
Намјери се јунак на јунака,
Дели-Муса на Краљића Марка;
Нити може да обори Марка,
Нит' се даде Муса оборити.
Носише се љетни дан до подне;
Мусу б'јела пјена попаднула,
Краљевића б'јела и крвава.
Проговара Муса Кесеџија:
„Мани, Марко, јали да оманем.“
Омахује Краљевићу Марко,
Ал' не може ништа да учини,
Тад' оману Муса Кесеџија,
Уд'ри Марка у зелену траву,
Пак му сједа на прси јуначке.
Ал' процвиље Краљевићу Марко:
„Ђе си данас, посестримо вило?
Ђе си данас, ниђе те не било!
Еда си се криво заклињала,
Ђегођ мене до невоље буде,
Да ћеш мене бити у невољи?“
Јави му се из облака вила:

„Зашто брате, Краљевићу Марко!
Јесам ли ти, болан, говорила,
Да не чиниш у неђељу кавге?
Срамота је двоје на једнога;
Ђе су тебе гује из потаје?“
Гледну Муса брду и облаку,
Откуд оно вила проговара;
Маче Марко ноже из потаје,
Те распори Мусу Кесецију
Од учкура до бијела грла;
Мртав Муса притиснуо Марка,
И једва се ископао Марко.
А кад стаде Марко преметати,
Ал' у Муси три срца јуначка,
Троја ребра једна по другијем;
Једно му се срце уморило,
А друго се јако разиграло,
На трећему љута гуја спава;
Када се је гуја пробудила,
Мртав Муса по ледини скаче,
Још је Марку гуја говорила:
„Моли бога, Краљевићу Марко!
Ђе се нисам пробудила била
Док је Муса у животу био,
Од тебе би треста јада било.“
Кад то виђе Краљевићу Марко,
Проли сузе низ бијело лице:

„Јаох мене до бога милога,
Ђе погубих од себе бољега!“
Па он Муси одсијече главу,
И баци је Шарцу у зобницу,
Однесе је бијелу Стамболу;
Кад је баци пред цара честитог,
Цар је од стра' на ноге скочио,
Вели њему Краљевићу Марко:
„Не бој ми се, царе господине!
Како би га жива дочекао,
Кад од мртве главе поиграваш?“
Цар му даде три товара блага.
Оде Марко бијелу Прилипу,
Оста Муса уврх Качаника.

МАРКО КРАЉЕВИЋ И БРАТ МУ АНДРИЈАШ

Два ми ста сиробаха дуго вриме друговала,
Липо ти ста друговала и липо се драговала,
Липо плинке дилила и липо се раздиљала,
И разделив се, опет сазивала.

Већ ми нигда заробише три јуначке добре коње,
Два сиробаха.

Тере ста два коњица много липо раздилила,
О третјега не могоше јунаци се погодити
Негли су се разгнивала и много се сапсовала.
Оно то ми не биху, дружино, два сиробаха,
Да једно ми бише витез Марко Краљевићу,
Витез Марко Краљевићу и брајен му Андријашу,
Млади витези.

Туј си Марко потрже свитлу сабљу позлаћену
И удари Андријаша брајена у срдашце.
Он ми рањен приону за његову десну руку,
Тере кнезу Марку потихора бесијаше:
„Једа ми то могу, мили брате, умолити,
Немој то ми вадити сабљице из срдашца,

Мили брајане,

Докле ти не наручам до дви и до три бесиде.
Када дојдеш, кнеже Марко, к нашој мајци јуначкој,
Нимој то јој, ја те молим, крива дила учинити,

И мој дил ћеш подати, кнеже Марко, нашој мајци,
Зашто си га нигдар веће од мене не дочека.

Ако ли те буде мила мајка упрашати,

Витеже Марко:

'Што ми ти је, синко, сабљица сва крвава?'

Немој то јој, мили брате, истину казовати,

Ни нају мајку никако зловољити,

Да реци то овако нашој мајци јуначкој:

'Сусрете ме, мила мајко, један тихи јеленчац,

Који ми се не хти са друмка уклонити,

Јуначка мајко,

Ни он мени, мила мајко, ни ја њему,

И туј ставши потргох моју сабљу јуначку,

И ударих тихога јеленка у срдашце.

И када ја погледа онога тиха јеленка,

Гди се хтише на друмку с душицом раздилити,

Тихога јеленка,

И да би ме на поврате, не бих ти га загубио.'

И када те јошће буде нају мајка упрашати:

'Де гди ти је, кнеже Марко, твој брајен Андријашу?'

Не реци ми нашој мајци истине по ништоре:

'Остао је — реци — јунак, мила мајко, у тујој земљи,

Из које се не може од милинја одилити,

Андријашу;

Онде ми је обљубио једну гиздаву девојку.

И откле је јунак туј девојку обљубио,

Никад веће није пошал са мноме војевати,

И са мноме није веће ни пљинка раздилио:
Она т' му је дала много билја непознана
И онога винца јунаку од забитја,
Гиздава девојка,
Ли ускори му се хоћеш, мила мајко, надијати.'
А кад на те нападу гусари у црној гори,
Немој то се прид њими, мили брате, припаднути,
Да из гласа прокликни брајена Андријаша,
Буд' да ме ћеш заман, брате, при потреби кликовати.
Када ми те зачују моје име кликајући,
Клети гусари,
Тај час ће од тебе јунаци разбигнути,
Како су се ваздакрат, брајене, разбиговали
Када су те зачули моје име кликовати.
А нека да ти види твоја љубима дружина,
Који ме си, твога брата, без кривине загубио!"
Весел буди, господару, и весела ти дружина,
Наш господару!
Ова писан да буде твој милости на почтење!

СМРТ МАРКА КРАЉЕВИЋА

Поранио Краљевићу Марко
У неђељу прије јарког сунца
Покрај мора Урвином планином.
Када Марко био уз Урвину,
Поче њему Шарац посртати,
Посртати и сузе ронити.
То је Марку врло мучно било,
Па је Марко Шарцу говорио:
„Давор', Шаро, давор' добро моје!
Ево има сто и шесет љета
Како сам се с тобом састануо,
Још ми нигда посрнуо ниси,
А данас ми поче посртати,
Посртати и сузе ронити:
Нека бог зна, добро бити неће,
Хоће једном бити према глави,
Јали мојој, јали према твојој.“
То је Марко у ријечи био,
Кличе вила с Урвине планине,
Те дозива Краљевића Марка:
„Побратиме, Краљевићу Марко,
Знадеш, брате, што ти коњ посрће?
Жали Шарац тебе господара,

Јер ћете се брзо растанути.“
Али Марко вили проговара:
„Б'јела вило, грло те бољело!
Како бих се са Шарцем растао,
Кад сам прош'о земљу и градове,
И обиш'о исток до запада,
Та од Шарца бољег коња нема,
Нит' нада мном бољега јунака?
Не мислим се са Шарцем растати
Док је моје на рамену главе.“
Ал' му б'јела одговара вила:
„Побратиме, Краљевићу Марко,
Тебе нитко Шарца отет' неће,
Нит' ти можеш умријети, Марко,
Од јунака ни од оштре сабље,
Од топуза ни од бојна копља,
Ти с' не бојиш на земљи јунака;
Већ ћеш, болан, умријети, Марко,
Ја од бога, од старог крвника.
Ако л' ми се вјеровати нећеш,
Када будеш вису на планину,
Погледаћеш здесна налијево,
Опазићеш двије танке јеле,
Сву су гору врхом надвисиле,
Зеленијем листом зачиниле,
Међу њима бунар вода има,
Онђе хоћеш Шарца окренути,

С коња сјаши, за јелу га свежи,
Наднеси се над бунар над воду,
Те ћеш своје огледати лице,
Па ћеш виђет, кад ћеш умријети.“
То је Марко послушао виле,
Кад је био вису на планину,
Погледао здесна налијево,
Опазио двије танке јеле,
Сву су гору врхом надвисиле,
Зеленијем листом зачиниле;
Онђе Марко окренуо Шарца,
С њега сја'о, за јелу га свезо,
Наднесе се над бунар над воду,
Над водом је лице огледао;
А кад Марко лице огледао,
Виђе Марко кад ће умријети,
Сузе проли, па је говорио:
„Лажив св'јете, мој лијепи цв'јете',
Л'јеп ти бјеше, ја за мало ходах,
Та за мало, три стотин' година!
Земан дође, да св'јетом пром'јеним.“
Па повади Краљевићу Марко,
Па повади сабљу од појаса,
И он дође до коња Шарина,
Сабљом Шарцу осижече главу,
Да му Шарац Турком не допадне,
Да Турцима не чини измета,

Да не носи воде ни ђугума;
А кад Марко посијече Шарца,
Шарца коња свога укопао,
Боље Шарца, нег' брата Андрију,
Бритку сабљу преби начетверо,
Да му сабља Турком не допадне,
Да се Турци њоме не поносе,
Што је њима остало од Марка,
Да ришћанлук Марка не прокуне;
А кад Марко бритку преби сабљу,
Бојно копље сломи наседмеро,
Па га баци у јелове гране;
Узе Марко перна буздована,
Узе њега у десницу руку,
Па га баци с Урвине планине
А у сиње у дебело море,
Па топузу Марко бесједио:
„Кад мој топуз из мора изиш'о,
Онда 'ваки ђетић постану!“
Када Марко сактиса оружје,
Онда трже дивит од појаса,
А из џепа књиге без јазије,
Књигу пише Краљевићу Марко:
„Когођ дође Урвином планином
Међу јеле студену бунару,
Те затече онђе дели Марка,
Нека знаде да је мртав Марко;

Код Марка су три ћемера блага,
Каква блага, све жута дуката,
Један ћу му ћемер халалити,
Што ће моје т'јело укопати,
Други ћемер нек се цркве красе,
Трећи ћемер кљасту и слијепу,
Нек слијепи по свијету ходе,
Нек пјевају и спомињу Марка.“
Када Марко књигу накитио,
Књигу врже на јелову грану
Откуда је с пута на погледу;
Златан дивит у бунар бацио;
Скиде Марко зелену доламу,
Прострије је под јелом по трави,
Прекрсти се, сједе на доламу,
Самур калпак над очи намаче,
Доље леже, горе не устаде.
Мртав Марко крај бунара био
Од дан' до дан' неђељицу дана,
Когођ прође друмом широкијем,
Те опази Краљевића Марка,
Свако мисли, да ту спава Марко,
Око њега далеко облази,
Јер се боји, да га не пробуди.
Ђе је срећа, ту је и несрећа,
Ђе несрећа, ту и среће има:
А сва добра срећа изнијела

Игумана Светогорца Васа
Од бијеле цркве Вилиндара
Са својјем ђаком Исајом;
Кад игуман опазио Марка,
На ђакона десном руком маше:
„Лакше, синко, да га не пробудиш,
Јер је Марко иза сна зловољан,
Па нас може оба погубити.“
Гледећ' кале како Марко спава
Више Марка књигу опазио,
Према себе књигу проучио,
Књига каже да је мртав Марко.
Онда кале коња одсједнуо,
Па при'вати за делију Марка,
Ал' се Марко давно преставио.
Проли сузе проигуман Васо,
Јер је њему врло жао Марка;
Отпаса му три ћемера блага,
Отпасује, себе припасује.
Мисли, мисли проигуман Васо,
Ђе би мртва са'ранио Марка,
Мисли, мисли, све на једно смисли:
Мртва Марка на свог коња врже,
Па га снесе мору на јалију,
С мртвим Марком сједе на галију,
Одвезе га право Светој Гори,
Извезе га под Вилиндар цркву,

Унесе га у Вилиндар цркву,
Чати Марку, што самртну треба,
На земљи му т'јело опојао,
Насред б'јеле цркве Вилиндара
Онђе старац укопао Марка,
Биљеге му никакве не врже,
Да се Марку за гроб не разнаде,
Да се њему душмани не свете.

БОЛАНИ ДОЈЧИН

Разбоље се војвода Дојчине
У Солуну, граду бијеломе,
Боловао за девет година;
Пô Солуна не зна за Дојчина,
Они мисле, да је преминуо.
То се чудо надалеко чуло,
Чак далеко у земљу арапску,
Зачуо је Усо Арапине,
Једнак чуо, једнак седла вранца,
Право оде ка Солуну граду,
Те он паде под Солуна града,
Под Солуна у поље широко,
Усред поља шатор разапео,
Од Солуна иште заточника,
Да изиђе њему на мејдана,
Да јуначки мејдан подијеле.
У Солуну не има јунака,
Да изиђе њему на мејдана:
Дојчин био, па се разбољео;
Био Дука, па га боли рука;
Јест Илија луда аџамија,
Оно боја није ни виђело,
А камо ли с киме учинило,

Та ако би оно и изишло,
Ал' му не да остарила мајка:
„Не, Илија, луда аџамијо,
Тебе хоће Арап преварити,
Те ће ми те луда погубити,
Оставити само'рану мајку.“
Кад то виђе црни Арапине,
Ђе јунака у Солуну нема,
Да изиђе њему на мејдана,
На Солун је порез ударио:
Све на двора по јалова овна,
По фуруну леба бијелога,
И по товар вина црвенога,
И по кондир жежене ракије,
И по двадест жутијех дуката,
И по једну лијепу ђевојку,
Ја ђевојку, ја невјесту младу,
Којано је скоро доведена,
Доведена, јоште нељубљена.
Сав је Солун порез изредио,
Редак дође двору Дојчинову;
Али Дојчин никога не има,
До имаде љубу вијерницу
И Јелицу своју милу сеју;
Оне јадне порез састављале,
Ал' га нико да однесе нема,
Јер га Арап при'ватити неће

Без Јелице лијепе ђевојке.
Оне су се јадне узмучиле;
Сједе Јела брату више главе,
Рони сузе низ бијело лице,
Те је брату лице покапала;
Тад' се јадан Дојчин разабрао,
Па бесједи болани Дојчине:
„Двори моји, огњем сагорели!
А каде ми брже прокапасте?
Да ми није умријети с миром.“
Проговара Јелица ђевојка:
„О мој брате, болестан Дојчине!
Нису твоји двори прокапали,
Но су сузе Јелице сестрице.“
Тад' говори болестан Дојчине:
„Што је селе, ако бога знадеш?
Ал' је вама љеба нестануло,
Али љеба, ал' црвена вина,
Али злата, ал' бијела платна,
Немаш чиме на ђерђефу вести,
Немаш чиме, ал' немаш по чему?“
Проговара Јелица ђевојка:
„О мој брате, болани Дојчине!
Доста имам љеба бијелога,
А још више вина црвенога;
Доста злата и бијела платна,
Имам чиме на ђерђефу вести,

Имам чиме, и имам по чему;
Ал' да видиш и друге невоље:
Јест дошао Усо Арапине
Под Солуна у поље широко,
Од Солуна иште заточника,
Да изиђе њему на мејдана;
У Солуну не има јунака,
Да изиђе њему на мејдана;
А кад виђе црни Арапине,
Он удари порез на Солуна:
Све на двора по дебела овна,
По фуруну леба бијелога,
И по товар црвенике вина,
И по кондир жежене ракије,
И по двадест жутијех дуката,
И по једну лијепу ђевојку,
Ја ђевојку, ја невјесту младу;
Сав је Солун порез изредио,
Редак дође на твоје дворове:
Ти не имаш брата никаквога,
Да саставља порез Арапину,
Но смо јадне саме састављале,
И ми јесмо порез саставиле,
Ал' га нико однијети нема,
Јер га Арап при'ватити неће
Без Јелице, баш твоје сестрице;
А чу ли ме, болестан Дојчине,

Ја не могу љубит' Арапина,
Чу ли брате, за живота твога.“
Таде рече болани Дојчине:
„Хеј Солуне, огњем сагорео,
Ђе у тебе не има јунака,
Да изиђе Арапу на мејдан,
Но ми не би умријети с миром.“
Па дозива љубу Анђелију:
„Анђелија, моја вјерна љубо,
Јел' ми јоште у животу доро?“
Проговара љуба Анђелија:
„Господару, болестан Дојчине,
Јесте тебе доро у животу,
И добро сам угојила дора.“
Тад' бесједи болани Дојчине:
„Анђелија, моја вјерна љубо,
Иди узми дора дебелого,
Те га води моме побратиму,
Побратиму Петру налбантину,
Да ми кује вересијом дора,
Хоћу исти Арапу на мејдан,
Хоћу исти, ако доћи нећу.“
Једнак њега љуба послушала,
Она узе дора дебелого,
Одведе га Петру налбантину,
Кад је виђе Перо налбантине,
Још је њојзи био говорио:

„Снахо моја, танка Анђелија!
Зар је мене побро преминуо,
Те ти водиш дора на продају?“
Ја говори дилбер Анђелија:
„Мој ђевере, налбантине Перо,
Није тебе побро преминуо,
Но се тебе побро поздравио.
Да му кујеш вересијом дора,
Да он иде Арапу на мејдан;
Кад се врати, да ти потков плати.“
Проговара налбантине Перо:
„Анђелија, моја снахо мила!
Ја не кујем коње вересијом;
Да ми дадеш твоје оке чарне,
Да их љубим, док се побро врати
И док мене потковицу плати.“
Анђелија љута и проклета,
Она плану, како ватра жива,
Па одведе некована дора,
Те доведе болесну Дојчину.
Вели њојзи болани Дојчине:
„Анђелија, моја вјерна љубо!
Јел' ми побро дора потковао?“
Писну Анђа, како љута гуја:
„Господару, болани Дојчине,
Бог убио твога побратима!
Он не кује коња вересијом,

Но он иште моје очи црне,
Да их љуби, док му потков платиш;
Ја не могу налбанте љубити,
Та, Дојчине, за живота твога.“
Кад то чуо болестан Дојчине,
Он говори вијерници љуби:
„Анђелија, моја вјерна љубо,
Оседлај ми дора дебелого,
Изнеси ми копље убојито.“
Па дозивље сестрицу Јелицу:
„О Јелица, моја мила сејо!
Донеси ми једну крпу платна,
Утегни ме, селе, од бедара,
Од бедара до витих ребара,
Да се моје кости не размину,
Не размину кости мимо кости.“
Хитро су га обје послушале:
Љуба седла дебела дората,
И износи копље убојито;
А сеја је доносила платно,
Утегоше болана Дојчина
Од бедара до витих ребара,
Припасаше сабљу аламанку,
Приведоше дора од мејдана,
Турише га дору на рамена,
Додаше му копље убојито,
Познаде га доро од мејдана,

Па му оде силан поиграват.
Окрену га Дојчин низ чаршију,
Колико му силан подиграва,
Из калдрме искаче камење.
Ал' говоре солунски трговци:
„Вала богу, вала јединоме!
Од како је Дојчин преминуо,
Није бољи јунак проишао
Кроз Солуна, града бијелога,
Ни бољега коња пројахао.“
Оде Дојчин у поље широко
Ка шатору црна Арапина.
Кад га виђе црни Арапине,
Од страха је на ноге скочио,
Па говори црни Арапине:
„Ој Дојчине, да те бог убије,
Јоште ли си, море, у животу?
Ходи, јолдаш, да пијемо вино,
А прођи се кавге и ђавола,
Џаба тебе порез од Солуна.“
Ал' говори болани Дојчине:
„Изић' курво, црни Арапине!
Изађи ми на мејдан јуначки,
Да јуначки мејдан дијелимо,
А ласно је пити рујно вино
И љубити солунске ђевојке.“
Вели њему црни Арапине:

„Богом брате, војвода Дојчине,
Ти се прођи кавге и ђавола,
Но одјаши да пијемо вино,
Цаба тебе порез од Солуна,
И цаба ти солунске ђевојке;
Кунем ти се богом истинијем,
Да ти овђе никад доћи нећу.“
Кад то виђе болестан Дојчине,
Ђе му Арап изићи не смије,
Он нагони дебела дорина,
На његова бијела шатора,
На копљу му шатор претурио.
Кад да видиш чуда под шатором!
Под шатором три'ест ђевојака,
Међу њима црни Арапине.
Ја кад виђе црни Арапине,
Ђе га с' Дојчин оканити неће,
Он се вати вранцу на рамена,
А у руку копље убојито;
Изиђоше у поље широко,
Наљутише коње од мејдана.
Проговара болесан Дојчине:
„Удри курво, црни Арапине,
Удри прије да ти жао није.“
Баци копље црни Арапине,
Да удари болесна Дојчина,
Ал' се доро боју научио,

Клече доро до зелене траве,
Високо га копље претурило,
Те удара у земљицу црну,
Пола копља у земљу нагн'о,
А пола се одломило било,
Кад то виђе црни Арапине,
Плећи даде, бијежати стаде,
Право бјежи к бијелу Солуну,
А за њиме болани Дојчине.
Таман Арап на врата солунска,
А стиже га болани Дојчине,
Па потеже копље убојито,
Прикова га Солуну за врата,
Па повади сабљу аламанку,
Те Арапу одсијече главу,
Па на сабљи главу дохитио,
Арадове очи извадио,
Очи зави у танка јаглука,
Баци главу у зелену траву.
Па он оде тамо уз чаршију.
Кад је био побратиму своме,
Побратиму Петру налбантину,
Он дозивље свога побратима:
„Изић', побро, да ти потков платим,
Што си мене коња потковао,
Потковао вересијом дора.“
Проговара Перо налбантине:
„Побратиме, болани Дојчине,

Нијесам ти дора потковао;
Ја се, брате, мало нашалио,
Анђелија љута и проклета,
Она плану, како ватра жива,
Па одведе некована дора.“
Њему вели болестан Дојчине:
„Изић' амо, да ти потков платим!“
Он изиђе пред свога дућана,
Ману сабљом болани Дојчине,
Налбантину одсијече главу,
Па на сабљи главу дохитио,
Извадио очи налбантину,
Очи зави у јаглука танка,
Главу баци на мермер чаршију,
Право оде двору бијеломе,
Пред двором је дора одсједнуо,
Па он сједе на меку ложницу,
Па извади очи Арапове,
Те их баци својој милој сеји:
„Ето, селе, очи Арапове,
Нека знадеш, да их љубит' нећеш,
Селе моја, за живота мога.“
Па извади очи налбантове,
Те их даје љуби Анђелији:
„Нај ти, Анђо, очи налбантове,
Нека знадеш, да их љубит' нећеш,
Љубо моја, за живота мога.“
То изусти, а душу испусти.

ЦАРИЦА МИЛИЦА И ЗМАЈ ОД ЈАСТРЕПЦА

Хвала богу, хвала јединоме!
Цар Лазаре сједе за вечеру,
Покрај њега царица Милица;
Милица је сјетна невесела,
У образу бл'једа и потмула;
А пита је славан цар Лазаре.
„О Милице, о моја царице!
Што те питам, право да ми кажеш:
Што си тако сјетна невесела,
У образу бл'једа и потмула?
Шта т' је мало у двору нашему?“
Вели њему царица Милица:
„Цар-Лазаре, српска круно златна!
Кад ме питаш, право ћу ти казат':
Свашта доста у двору нашему,
Него има годиница дана
Како је се змаје навадио,
Навадио змаје од Јастрепца,
Те долази на бијелу кулу,
Те ме љуби на бијелој кули.“
Кад то чуо славан цар Лазаре,
Он говори царици Милице.
„Чу ли мене, царице Милице!

Када буде вече по вечери,
Те отидеш на бијелу кулу,
А дође ти змаје од Јастрепца,
Упитајде змаја од Јастрепца,
Боји ли се још кога до бога,
И на земљи какога јунака.“
Мало време за тим постојало,
Оде царе на танке чардаке,
А царица на високу кулу.
Мало било, задуго не било,
Засија се Јастребац планина
А полеће змаје од Јастрепца
Од Змајевца од воде студене,
Те се прими уз Крушево равно
А долеће на бијеле куле,
Те он паде на меке душеке,
Збаци змаје рухо огњевито,
Па с царицом леже на јастуке.
Онда вели царица Милица:
„О бога ти, змаје од Јастрепца!
Кад долазиш на бијелу кулу,
Те ти са мном лежиш у душеку,
Бојиш ли се још кога до бога,
Ја на земљи какога јунака?“
Али вели змаје од Јастрепца:
„Муч' Милице, муком замукнула!
Томе те је Лазо научио.“

Милица се змају кунџаше:
„Није, змаје, живота ми мога!
Већ те видим да си добар јунак.“
А кад чуо змаје од Јастрепца,
Превари се, уједе га гуја,
Па царици оде говорити:
„О Милице, о моја царице!
Кад ме питаш, да ти право кажем:
Што је земље на четири стране,
Не бојим се никога до бога
Ни на земљи какога јунака,
До што кажу Сријем земљу равну
И у њему село Купиново,
А у селу Змај-Деспота Вука,
Њега с' бојим на земљи јунака,
Јер ја Вука одавно познајем:
Кад смо били ђеца у лудости,
У Јастрепцу високој планини,
Те кад би се игре поиграли,
Свагда би ме надиграо Вуче;
Њега с' бојим на земљи јунака.“
То ти змаје у ријечи бјеше.
А изиђе Даница звијезда,
Те се крену змаје од Јастрепца
И одлеће Јастрепцу планини,
А царица цару на чардаке,
Те казује шта ј' од змаја чула.

А кад царе саслуша Милицу,
Он отиде ситну књигу писат',
Те је шаље Сријем-земљи равној
На кољено Змај-Деспоту Вуку:
„Чујеш мене, Змај-Деспоте Вуче!
Дођи мене ка Крушевцу граду,
Те погуби змаја од Јастрепца,
Да ми змаје царицу не љуби,
А даћу ти три товара блага,
И даћу ти сремску бановину
У државу за живота твога.“
Оде књига Сријем-земљи равној,
А кад дође Змај-Деспоту Вуку,
Те је Вуче књигу проучио,
Жао му је змаја погубити,
Па се Вуче врло замислио:
Ал' ће ићи, али ићи неће;
Све мислио, на једно смислио,
Те с' опреми на танку чардаку,
А сиђе се у подруме вранцу,
Виловита вранца посједнуо,
Ноћом оде ка Крушевцу граду,
Па не шћеде Лазаревој кули,
Веће паде у поље Крушево
У пшеницу славнога Лазара.
Туна Вуче вранца припињаше,
А пребијел шатор распињаше.

У том свану и ограну сунце,
Уранио славан цар Лазаре,
Те се шета по тананој кули,
Метну очи низ поље Крушево,
Те угледа шатор у пшеници
И под њиме Змај-Деспота Вука,
Па казује царици Милици:
„О Милице, о моја царице!
Чудан јунак у пољу нашему
У пшеници шатор разапео,
И он сједи, пије рујно вино.“
А кад чула царица Милица,
Метну очи пољу у пшеницу,
Те познаде Змај-Деспота Вука,
Па је тихо цару говорила:
„Оно јесте Змај-Деспоте Вуче:
Онаки је змаје од Јастрепца.“
Кад зачуо славан цар Лазаре,
Оправи му господску ужину
И спреми му вина рујевнога,
А зове га себе на вечеру;
Али Вуче на вечеру неће,
Веће оста у пољу Крушеву,
И цару је 'вако поручио:
„Нека каже царици Милици,
Нек на кули не затвори врата,
И нек чека змаја на душеку,

А нека му за ме не казује,
А ја знадем, кад ћу ударити
И како ћу змаја погубити.“
Слуга каза цару честитоме,
А цар госпи царици Милици.
Тако било, задуго не било:
Данак прође, тавна ноћца дође,
Те цар оде на танке чардаке,
А царица на бијелу кулу,
Па на кули не затвори врата,
Него чека змаја од Јастрепца.
Мало било време постајало,
Засија се Јастребац планина
И полеће змаје од Јастрепца,
Право паде на бијелу кулу,
Те царици сједе у душеке,
Ал' повика Змај-Деспоте Вуче:
„Ко се љуби на бијелој кули,
Нек излази из бијеле куле
Зар не види, ће је погинуо?“
Кад то чуо змаје од Јастрепца,
А он рече царици Милици:
„Хеј Милице, да те бог убије!
Ти си мене издала Лазару.“
То изрече, из куле утече,
Па не бјежи Јастрепцу планини,
Већ побјеже небу под облаке,

А ћера га Змај-Деспоте Вуче,
На високо њега сустигао,
Удари га тешком топузином,
Те му преби у рамену крила,
Змаје паде у зелену траву,
Па запишта, као змија љута:
„'Вако било свакоме јунаку,
Који свашта љуби својој каже!“
А долеће Змај-Деспоте Вуче,
Те он Змају одсијече главу,
Однесе је цару на чардаке,
Баци му је на свил'ну сецаду.
А кад Лазо сагледао главу,
Од стра' њега увати грозница,
Па он спреми Змај-Деспоту Вуку,
Спреми њему три товара блага,
И спреми му сићана вермана
А за ону сремску бановину
У државу Змај-Деспоту Вуку
Докле тече сунца и мјесеца
И његова ћела и кољена;
Па је Лазо говорио Вуку:
„Ето сине, Змај-Деспоте Вуче,
Ето тебе неколико блага;
Ако тебе понестане блага,
А ти дођи поочиму твоме,
Биће блага колико ти драго.“

И потом су време живовали
И свој своме био на невољи,
Те с' помиње јунак по јунаштву,
Као добар данак у години.

МАЛИ РАДОЈИЦА

Мили боже, чуда големога!
Ја ли грми, ја л' се земља тресе?
Ја се бије море о мраморје?
Ја се бију на Попина виле?
Нити грми, нит се земља тресе,
Ни се бије море о мраморје,
Ни се бију на Попина виле;
Већ пуцају на Задру топови,
Шенлук чини ага Бећир-ага, —
Уватио Малог Радојицу,
Па га меће на дно у тавницу.
У тавници двадесет сужања,
А сви плачу, један попијева,
Те остало друштво разговара:
„Не бојте се, браћо моја драга,
Еда бог да каквагођ јунака
Који ће нас јунак избавити!“
А кад к њима Радојица дође,
Сви у једно грло заплакаше,
Радојицу љуто проклињаху:
„Радојица, допадноу мука!
И ми смо се и уздали у те
Да ћеш ти нас кадгођ избавити,

Ето и ти саде к нама дође!
Тко ли ће нас јунак избавити?“
Вели њима Мали Радојица:
„Не бојте се, браћо моја драга,
Већ ујутру кад данак осване,
Ви дозов'те агу Бећир-агу,
Па му каж'те да ј' умро Раде
Не би ли ме ага закопао!“
Кад свануло и сунце грануло,
А повика двадесет сужања:
„Бог т' убио, ага Бећир-ага,
Што доведе к нама Радојицу?
Јер га синоћ објесио ниси,
Већ се код нас ноћас преставио,
Хоће ли нас поморити смрадом?“
Отворише на тавници врата,
Изнесоше пред тавницу Рада.
Онда вели ага Бећир-ага:
„Нос'те, сужња, те га закопајте!“
Ал' говори Бећир-агиница:
„Ев', богами, ниј' умро Раде,
Ниј' умро већ се ућутио;
Налож'те му ватру на прсима,
Хоће ли се помакнути, курва!“
Ложе њему ватру на прсима,
Ал' је Раде срца јуначкога,
Ни се миче, ни помиче Раде.

Опет вели Бећир-агиница:
„А, богами, ниј' умро Раде,
Ниј' умро, већ се ућутио;
Већ уват'те змију присојкињу,
Те турајте Раду у њедарца,
Хоће ли се од ње уплашити,
Хоће ли се, курва, помакнути!“
Уватише змију присојкињу,
Па турају Раду у њедарца,
Ал' је Раде срца јуначкога,
Ни се миче, ни се од ње плаши!
Опет вели Бећир-агиница:
„А, богами, ниј' умро Раде,
Ниј' умро, већ се ућутио;
Већ узмите двадесет клинаца,
Удрите их под ноктове Раду,
Хоће ли се помакнути, курва!“
И узеше двадесет клинаца,
Ударају под ноктове Раду, —
И ту Раде тврда срца био,
Ни се миче, ни душицом дише.
Опет вели Бећир-агиница:
„А, богами, ниј' умро Раде,
Ниј' умро, већ се ућутио;
Сакупите кола ђевојака
И пред њима лијепу Хајкуну,
Хоће ли се насмијати на њу!“

Сакупише коло ђевојака
И пред њима лијепу Хајкуну.
На Рада је коло наводила,
Преко Рада ногама играла.
А каква је, да је бог убије,
Од свију је и већа и љепша,
Љепотом је коло зачинио,
А висином коло надвисио;
Стоји звека на врату ђердана,
Стоји шкрипа гаћа од сандала!
Кад је згледа Мали Радојица,
Лијевијем оком прогледује,
Деснијем се брком насмијава.
А кад вид'ла Хајкуна ђевојка,
Она сними свилена јаглука,
Њиме покри Рада по очима
А да друге не виде ђевојке;
Па је своје баби говорила:
„Јадан бабо, не гријеси душе,
Већ носите сужња, закопајте!“
Онда вели Бећир-агиница:
„Бре, немојте закопати курве,
Већ га бац'те у дебело море,
Те наран'те рибе приморкиње
Лијепијем хајдучкијем месом!“
Узе њега ага Бећир-ага,
Па га баци у дебело море.

Ал' је Раде чудан пливач био!
Далеко је Раде отпливао,
Пак изиђе на бријегу мора,
Па повика из грла бијела:
„Јао, моји б'јели ситни зуби,
Повад'те ми клинце из ноката!“
И он сједи и ноге прекрсти,
И повади двадесет клинаца,
Па их метну себи у њедарца.
Опет неће да мирује Раде.
Кад је тавна ноћца настанула,
Иде двору аге Бећир-аге,
Па постаја мало код пенџера.
Истом ага за вечеру сио,
Па с кадуном својом бесједио:
„Моја кадо, моја вјерна љубо,
Ево има девет годин' дана
Ка' ј' отиш'о Раде у хајдуке,
Да не могох сербес вечерати —
Све од страха Малог Радојице;
Богу хвала кад га данас нема,
И кад њему хака главе дођох!
И оно ћу двадес'т објесити
док ујутру бијел дан осване!“
А то Раде и слуша и гледа,
Па у собу к њему улетио,
За вечером агу ухватио,

Ухвати га за врат до рамена,
Истрже му главу из рамена.
Па увати Бећир-агинуцу,
Па потеже клинце из њедара,
Удара их под ноктове кади;
Док је пола клина ударио,
И душу је, кучка, испустила.
Њој говори Мали Радојица:
„Нека знадеш, Бећир-агинице,
Да каква је мука од клинаца!“
Па ухвати Хајкуну ђевојку:
„О Хајкуна, срце из њедара,
Дај ми наћи од тавнице кључе
Да испустим двадесет сужања.“
Нађе Хајка од тавнице кључе,
Он испусти двадесет сужања.
Опет јој је Раде говорио:
„О Хајкуна, душо моја драга,
Дај ми наћи од ризнице кључе
Да што мало од ашлука тражим,
Далеко ми ј' дому путовати,
Треба ми се путем понапити!“
Отвори му сандук од тал'јера;
Онда јој је Раде бесједио:
“О Хајкуна, срце моје драго,
Што ће мени таке плочетине?
Коња немам — да с њима поткивам!“

Отвори му сандук од дуката,
Он на друштво дукате дијели;
Па увати Хајкуну ђевојку,
Одведе је у земљу Србију,
Доведе је у бијелу цркву,
Од Хајкуне гради Анђелију,
Па је узе за вјерну љубовцу.

СМРТ ОМЕРА И МЕРИМЕ

Двоје су се замилили млади:
Омер момче, Мерима девојка,
У пролеће, кад им цвета цвеће,
Кад им цвета зумбул и каранфил.
Упази и' једна мала стража,
Мала стража, Омерова мајка,
Па беседи Омерова мајка:
„Мили сине, Омер', момче младо,
Ти не љуби Мериме девојке!
Лепшом ће те оженити мајка —
Лепом Фатом новог сердара.
Још је Фата од рода богата,
И тебе ће потпомоћи благом.“
Ал' беседи Омер момче младо:
„Прођи ме се, моја мила мајко!
Није благо ни сребро ни злато.
Већ је благо што је срцу драго.“
То не слуша Омерова мајка,
Већ на силу оженила сина,
И на силу довела девојку.
Кад је било вечер по вечери
И младенце у ложницу свели,
Ал' беседи Омер момче младо:

„Ао Фато, ала ти си лепа!
Моја Мера није тако лепа,
Ал' је Мера срцу моме драга.
Ој, бога ти, Фатима девојко,
Донеси ми дивит и артије,
Да напишем до две до три речи,
Јер је моја победљива мајка,
Па ће рећи да си м' уморила.“
Кад је мајки књигу написао,
Он говори Фатими девојки:
„Ој, бога ти, Фатима девојко,
Купајте ме ђулом руменијем,
пронес'те ме покрај моје Мере,
Нек' ме Мера мртвога целива
Кад ме није живог пољубила.
Ој, бога ти, жалосна девојко,
Не пуст' гласа до бијела дана,
Нек' се моја навесели мајка,
И сестрице кола наиграју
И у колу песме напевају!“
То изусти, па и душу пусти.
Кад ујутру бели дан освану,
Уранила Омерова мајка,
Носи киту ситнога босиљка
Да пробуди двоје младенаца.
Цикну, викну Фатима девојка:
„Ој, бога ми, мила моја мајко,

Синоћ ти је Омер починуо!“
Ал' беседи Омерова мајка:
„Бог т' убио, Фатима девојко!
Ти си ми га уморила млада!“
Ал' беседи Фатима девојка:
„Нисам, мајко, живота ми мога!
Нег' ево ти до две до три речи
Што је теби Омер оставио.“
Чита речи Омерова мајка,
Чита речи па сузе пролива.
Купаше га ђулом руменијем,
Понеше га Мериноме двору.
Ал' беседи Мерима девојка:
„Ђул мирише, мила моја мајко,
Ђул мирише око нашег двора,
Чини ми се - Омерова душа.“
Ал' беседи лепе Мере мајка:
„Муч', не лудуј, Мерима девојко!
Муч', не лудуј, кад будала ниси!
Сад твој Омер другу драгу љуби,
А за тебе младу и не мари!“
Ал' беседи Мерима девојка:
„Ђул мирише, мила моја мајко,
Ђул мирише - Омерова душа.“
Она стрча доле низ чардаке,
Па истрча на сокак, на врата,
Види грану ситнога бисера,

Богом брати до два побратима:
„Чија ли је грана од бисера?“
Ал' беседе до два побратима:
„То је грана младога Омера.“
Ал' беседи Мерима девојка:
„Богом браћо, до два побратима,
Спустите га пред моје дворе –
Да га јадна мрвога целивам,
Кад га нисам живог пољубила!“
Спустише га пред Мерине дворе,
К њему Мера жива примакнула,
Мртва Мера црној земљи пала.
Сабљама јој сандук сатесаше.
Кад Омера од двора понеше,
Тада Меру у сандук спустише;
Кад Омера на гробље донеше,
Тада Меру од двора понеше;
Када Омера у раку спустише,
Тада Меру на гробље донеше:
Када Омера земљицом посуше,
Тада Меру у раку спустише.
Ту се туку до две старе мајке
И проклињу и старо и младо
Ко растави и мило и драго.

ХАСАНАГИНИЦА

Шта се б'јели у гори зеленој?
Ал' је снијег, ал' су лабудови?
Да је снијег, већ би окопнио,
Лабудови већ би полетјели.
Нит' је снијег нит' су лабудови,
Него шатор аге Хасан-аге;
Он болује од љутијех рана.
Облази га мати и сестрица,
А љубовца од стида не могла.
Кад ли му је ранам' боље било,
Он поручи вјерној љуби својој:
„Не чекај ме у двору бјелому,
Ни у двору, ни у роду мому.“
Кад кадуна рјечи разумјела,
Још је јадна у тој мисли стала,
Јека стаде коња око двора;
Тад побјеже Хасанагиница
Да врат ломи кули низ пенцере;
За њом трче дв'је ћере дјевојке:
„Врати нем се, мила мајко наша!
Није ово бабо Хасан-ага,
Већ даица Пинторовић беже.“
И врати се Хасанагиница,

Тер се вјеша брату око врата:
„Да, мој брате, велике срамоте,
Гдје ме шаље од петоро дјеце!“
Беже мучи, ништа не говори,
Већ се маша у џепе свионе
И вади јој књигу опрошћења,
Да гре с њиме мајци унатраге.
Кад кадуна књигу проучила,
Два је сина у чело љубила,
И дв'је ћере у румена лица,
А с малахним у бешици синком
Одјелит се никако не могла;
Већ је братац под руке узео
И једва је с синком раставио,
Тер је меће к себи на коњица,
С њоме греде двору бијелому.
У роду је мало вр'јеме стала,
Мало вр'јеме, ни недељу дана.
Добра када и од рода добра,
Добру каду просе са свих страна,
А највише имотски кадија.
Кадуна се брату своме моли:
„Ај тако те не желила, брацо,
Немој мене дават ни за кога,
Да не пуца јадно срце моје
Гледајући сиротице своје.“
Али беже ништа не хајаше,

Већ њу даје имотском кадији.
Још кадуна брату се мољаше
На напише листак б'јеле књиге,
Да је шаље имотском кадији:
„Дјевојка те л'јепо поздрављаше,
А у књизи л'јепо те мољаше:
Кад покупиш господу сватове,
И кад пођеш њеном б'јелу двору,
Дуг покривач носи на дјевојку,
Када буде аги мимо двора,
Да не види сиротице своје.“
Кад кадији б'јела књига дође,
Господу је свате покупио,
Свате купи, гредe по дјевојку.
Добро свати дошли до дјевојке,
И здраво се повратили с њоме;
А кад били аги мимо двора,
Дв'је је ћерце с пенџера гледаху,
А два сина пред њу исхођаху,
Тере својој мајци говораху:
„Сврати нам се, мила мајко наша,
Да ми тебе ужинати дамо.“
Кад то чула Хасанагиница,
Старјешини свата говорила:
„Богом брате, свата старјешина,
Устави ми коње уза двора
Да дарујем сиротице моје.“

Уставише коње уза двора.
Своју дјецу л'јепо даровала:
Сваком сину ноже позлаћене,
Свакој ћери чоху од пољане,
А малому у бешици синку,
Њему шаље убошке хаљине.
А то гледа јунак Хасан-ага,
Пак дозивље до два сина своја:
„Ход'те амо, сиротице моје,
Кад се неће смиловати на вас
Мајка ваша срца каменог!“
Кад то чула Хасанагиница,
Б'јелим лицем у земљу уд'рила,
Успут се је с душом раставила
Од жалости, гледајућ' сироте.

ПОЧЕТАК БУНЕ ПРОТИВ ДАХИЈА

Боже мили, чуда великога!
Кад се шћаше по земљи Србији,
По Србији земљи да преврне
И да друга постане судија,
Ту кнезови нису ради кавзи,
Нит' су ради Турци изјелице,
Ал' је рада сиротиња раја,
Која глоба давати не може,
Ни трпити турскога зулума;
И ради су божји угодници,
Јер је крвца из земље проврела,
Земан дошó ваља војевати,
За крст часни крвцу прољевати,
Сваки своје да покаје старе.
Небом свеци сташе војевати;
И прилике различне метати
Виш' Србије по небу ведроме;
'Ваку прву прилику вргоше:
Од Трипуна до Светога Ђурђа
Сваку ноћцу месец се ваташе,
Да се Србљи на оружје дижу,
Ал' се Србљи дигнут' не смједоше.
Другу свеци вргоше прилику:

Од Ђурђева до Дмитрова дана
Све барјаци крвави идоше
Виш' Србије на небу ведроме,
Да се Србљи на оружје дижу,
Ал' се Србљи дигнут' не смједоше.
Трећу свеци вргоше прилику:
Гром загрми на Светога Саву;
Усред зиме, кад му време није,
Сину муња на Часне вериге,
Потресе се земља од истока,
Да се Србљи на оружје дижу,
Ал' се Србљи дигнут' не смједоше.
А четврту вргоше прилику:
Виш' Србије на небу ведроме
Увати се сунце у прољеће,
У прољеће на Светог Трипуна,
Један данак три пута се вата,
А три пута игра на истоку.
То гледају Турци Биограци,
И из града сви седам дахија:
Аганлија и Кучук-Алија,
И два брата, два Фочића млада,
Мехмед-ага и с њиме Мус'-ага,
Мула Јусуф велики дахија,
Дервиш-ага градски таинџија,
Старац Фочо од стотине љета;
Све седам се састало дахија

Биограду на Стамбол-капији,
Огрнули скерлетне бињише,
Сузе роне, а прилике гледе:
„Ала, кардаш, чуднијех прилика!
Оно, јолдаш, по нас добро није.“
Па од јада сви седам дахија
Начинише од стакла тепсију,
Заграбише воде из Дунава,
На Небојшу кулу изнесоше,
Наврх куле вргоше тепсију,
У тепсију зв'језде поваташе,
Да гледају небеске прилике,
Што ће њима бити до пошљетка.
Око ње се састаше дахије,
Над тепсијом лице огледаше;
Кад дахије лице огледаше,
Све дахије очима виђеше:
Ни на једном главе не бијаше.
Кад то виђе све седам дахија,
Потегоше наџак од челика,
Те разбише од стакла тепсију,
Бацише је низ бијелу кулу,
Низ бијелу кулу у Дунаво,
Од тепсије нек потрошка нема!
Па од јада сви седам дахија
Пошеташе брижни, невесели,
Низ Небојшу кулу Јакшићеву,

Одшеташе у каву велику,
Пак сједоше по кави великој,
Све сједоше по кави великој,
Све сједоше један до другог,
Старца Фочу вргли у зачеље,
Бијела му брада до појаса;
Пак повика све седам дахија:
„К нама брже, хоће и 'ваизи!
Понесите књиге инцијеле,
Те гледајте, што вам књиге кажу,
Што ће нама бити до пошљетка.“
Потекоше хоће и 'ваизи,
Донесоше књиге инцијеле;
Књиге гледе, грозне сузе роне,
Дахијама овако говоре:
„Турци, браћо, све седам дахија,
'Вако нама инцијели кажу:
Кад су 'наке бивале прилике
Виш' Србије по небу ведроме,
Ев' од онда пет стотин' година,
Тад је српско погинуло царство,
Ми смо онда царство задобили,
И два влашка цара погубили:
Константина насред Цариграда;
Украј Шарца, украј воде ладне,
И Лазара на пољу Косову;
Милош уби за Лазу Мурата,

Ал' га добро Милош не потуче,
Већ све Мурат у животу бјеше,
Док ми српско царство освојисмо;
Онда себи везире дозива:
„Турци браћо, лале и везири,
Ја умријех, вама добих царство!
Него ово мене послушајте,
Да вам царство дуговјечно буде:
Ви немојте раји горки бити,
Веће раји врло добри буд'те;
Нек је харач петнаест динари,
Нек је харач и тридесет динари;
Не износ'те глоба ни пореза,
Не износ'те на рају биједа;
Не дирајте у њихове цркве,
Ни у закон, нити у поштење;
Не ћерајте освете на раји
Што је мене Милош распорио,
То је срећа војничка дон'јела:
Не може се царство задобити,
На душеку све дуван пушећи;
Ви немојте рају разгонити
По шумама, да од вас зазире,
Него паз'те рају кô синове,
Тако ће вам дуго бити царство.
Ако л' мене то не послушате,
Већ почнете зулум чинит' раји,

Ви ћет' онда изгубити царство.
„Цар умрије, а ми остадосмо,
И ми нашег цара не слушасмо,
Већ велики зулум подигосмо:
Погазисмо њихово поштење,
Свакојаке б'једе износисмо,
И гријоту богу учинисмо.
Сад су 'наке постале прилике,
Сад ће нетко изгубити царство;
Не бојте се краља ниједнога,
Краљ на цара ударити неће,
Нити може краљевство на царство,
Јер је тако од бога постало;
Чувајте се раје сиротиње:
Кад устане кука и мотика,
Биће Турком по Медији мука,
У Шаму ће каде проплакати,
Јера ће их раја уцв'јелити.
Турци браћо све седам дахија,
Тако наши инцијели кажу:
Да ће ваше куће погорети,
Ви дахије главе погубити;
Из огњишта пронић' ће вам трава,
А мунаре попаст' паучина,
Неће имат' ко језан учити;
Куд су наши друми и калдрме,
И куда су Турци пролазили

И с коњскијем плочам' задирали,
Из клина ће проникнути трава,
Друмови ће пожељет' Турака,
А Турака нигде бити неће.
Тако књиге инцијели кажу.“
Кад то чуше сви седам дахија,
Све дахије ником поникоше,
И преда се у земљу поглаше;
С књигом не зна нико бесједити,
Ни како ће књизи отказати.
Старац Фочо подавио браду,
Па је б'јелу са зубима гризе,
Ни он не зна с књигом бесједити,
Већ се и он томе послу чуди;
Не пониче Фочић Мехмед-ага,
Не пониче, већ јунак покличе:
„Дишер море, хоће и 'ваизи!
Мол'те Бога и језан учите
Сваки данак а све по пет пута.
Не брин'те се нама дахијама:
Док је нама здравља и памети,
И док нам је биоградског града,
Ми смо кадри управити градом,
Око града сиротињом рајом.
Кад краљеви на нас војштит' неће,
Како ће нам раја досадити,
Кад нас има, у седам дахија,

У свакога по магаза блага?
Каква блага? Све мека дуката,
А све пуста блага лежећега.
У нас, браћо, четири дахије,
Аганлије и Кучук-Алије,
И у мене и Мула-Јусуфа,
У свакога има пуста блага
Небројена по двије магазе.
Нас четири када устанемо,
Устанемо на ноге лагане,
А магазе с благом отворимо,
Просућемо рушпе по калдрми,
На дукате покупити војску;
Нас четири велике дахије
Начетверо разд'јелити војску,
Начетверо кô четири брата;
Поћи ћемо из нашега града
Кроз нашијех седамн'ест нахија,
Исјећ' ћемо све српске кнезове,
Све кнезове, српске поглавице,
И кметове, што су за потребе,
И попове, српске учитеље,
Само луду ђецу оставити,
Луду ђецу од седам година,
Пак ће она права бити раја,
И добро ће Турке послужити.
Док погубим кнеза Палалију

Из лијепа села Бегалице,
Он је паша, а ја сам субаша.
Док погубим и Јована кнеза,
Из Ландова села маленога,
Он је паша, а ја сам субаша.
И Станоја кнеза из Зеока,
Он је паша, а ја сам субаша.
Док погубим Стеву Јаковљева
Из Лијевча гн'језда хајдучкога,
Он је паша, а ја сам субаша;
И Јована кнеза из Крснице.
Док погубим до два Чарапића
Из потока Б'јелог од Авале,
Кој' су кадри на Врачар изићи,
У Биоград Турке затворити,
Он је' паша, а ја сам субаша.
Док погубим Црнога Ђорђија
Из Тополе села поносита,
Који с бечким тргује ћесаром;
Он је кадар сву цебану купит'
Од бијела града Варадина,
И оружје, што је за потребе,
Он је кадар на нас завојштити,
Он царује, а ја субашујем.
Док погубим протопоп-Николу
Из лијепа села Ритопека,
Он пашује, а ја субашујем.

Док погубим Ђорђија Гузоњу
И његова брата Арсенија
Из лијепа села Жељезника,
Кој' је кадар Топчидер затворит.
Док погубим протопопа Марка
Из лијепа села Остружнице,
Он је паша, а ја сам субаша.
Док погубим до два игумана,
Аци-Ђеру и Аци-Рувима,
Који знаду злато растапати
И са њиме ситне књиге писат,
Нас дахије цару опадати,
Око себе рају сјетовати,
Они паше, а ми смо субаше.
Док погубим Бирчанин-Илију,
Обор-кнеза испод Међедника;
Ево има три године дана,
Откако се врло посилио:
Куд гођ иде, све кр'ата јаше,
А другога у поводу води;
Он буздован о ункашу носи,
А бркове под калпаком држи;
Он Турчину не да у кнежину:
Кад Турчина у кнежини нађе,
Топузом му ребра испребија,
А кад Турчин стане умирати,
А он виче на своје хајдуке:

„Море, слуге, тамо пашче бац'те,
Ђе му гавран кости наћи неће!“
А кад нама порезу донесе,
Под оружјем на диван изиђе,
Десну руку на јатаган метне,
А лијевом порезу додаје:
„Мехмед-ага, ето ти порезе,
Сиротиња те је поздравила,
Више теби давати не може.“
Ја порезу започнем бројити,
А он на ме очима стријеља:
„Мехмед-ага, зар ћеш је бројити?
Та ја сам је једном избројио.“
А ја више бројити не смијем,
Већ порезу украј себе бацим,
Једва чекам, да се скине б'једа,
Јер не могу да гледам у њега;
Он је паша, а ја сам субаша.
Док погубим кнеза Грбовића
Из лијепа села Мратишића,
Он је паша, а ја сам субаша.
Док погубим и Алексу кнеза
Из лијепа села Бранковине,
И Јакова брата Алексина:
Цар и ћесар кад се завадише,
Код ћесара обрштери бише,
И носише од злата кашкете,

Попл 'јенише све турске паланке,
Поробише, ватром попалише;
Цар и ћесар кад мир учинише,
А они се цару предадоше.
И код цара кнезови посташе,
Млоге Турке цару опадаше,
Седам паша, што су опаднули,
Опаднули, па их поморили;
Они паше, а ми смо субаше.
Док погубим кнеза Тавнавскога,
Из Љутица Станка оборкнеза;
Док погубим кнеза Мачванскога,
С Богатића Маргиновић-Лазу,
Он је паша, а ја сам субаша.
Док погубим кнеза Поцерскога,
С Метковића Ружичић-Мијајла,
Он је паша, а ја сам субаша;
Док запалим Рачу украј Дрине,
И погубим Аци-Мелентија,
Кој' је ишô преко мора сињег,
Те је влашку ћабу полазио,
Пак се узгред у Стамбол свратио,
И од цара ферман излагао
За стотину жутијех дуката,
Да власима богомољу гради,
Да је гради за седам година;
Начини је за годину дана,

Ево има шест година дана
Како зида покрај цркве куле,
А у куле набавља џебану
И по мраку топове привлачи;
Видиш, јолдаш, да се нечем' нада!
Пак ћем' онда заћи кроз нахије,
Те исјећи све српске кметове.
Како би нам раја додијала?"
Све дахије на ноге скочише,
Мехмед-аги сви се поклонилише;;
„Фала јолдаш, Фочић Мехмед-ага!
Твоја памет пашовати може,
Ми ћемо те пашом учинити,
Тебе ћемо свагђе послушати.“
Старац Фоча поче говорити;;
„Нуто момка и нуто памети!
С којом ријечи на пашалук сједе!
Узми синко, Фочић Мехмед-ага,
Узми сламе у бијелу руку,
Мани сламом преко ватре живе:
Ил' ћеш ватру са тим угасити,
Или ћеш је већма распалити?
Ви можете, и бог вам је дао,
Тако силну покупити војску,
И поћ' ћете, синко, кроз нахије;
Једног кнеза преварит' можете
И на вјеру њега домамити;

Своју ћете вјеру изгубити:
Једног посјећ', а два ће утећи,
Два пос'јечи, четири одоше,
Они ће вам куће попалити,
Ви дахије од њих изгинути.
Ал' ви тако немојте радити,
Него мене старца послушајте:
Ја сам гледô у нашем инџилу,
Ово наше дуго бити неће,
Него ће се пром'јенити царство;
Већ се, синко, подобрите раји:
Од харача раји отпустите,
Нек је харач, кô што Мурат рече:
Прођите се глоба и пореза,
С кнезовима ви се побратите,
Кнезовима ате поклањајте,
Кметовима осредње парипе,
С поповима у дослуку буд'те,
Не би л' и ми уз њих преживљели,
Јера наше дуго бити неће.
А што ће вам више пусто благо?
Да мељете, изјест' не можете."
Ал' говори Фочић Мехмед-ага:
„Мој бабајко, не слушам те стари!“
То изрече, а на ноге скочи,
И за њиме остале дахије,
Пак на граду бацише топове,

На дукате покупише војску,
Њих четири велике дахије:
Аганлија и Кучук-Алија,
Мула-Јусуф, Фочић Мехмед-ага,
Начетверо разд'јелише војску,
Њих четири, кô четири брата,
Пак на граду отворише врата,
И одоше с војском по тефтишу
Кроз њихових седамн'ест нахија.
Првог српског кнеза преварише:
Домамише кнеза Палалију
И у Гроцкој њега погубише;
И Станоја кнеза из Зеока
Преварише, па га погубише
У његову двору бијеломе.
Преварише Марка Чарапића,
Преварише, те га погубише;
И Гагића Јанка буљубашу
Из Болеча села маленога;
Погубише кнеза Теофана
Из Орашја Смедеревске на'је;
Та и кнеза Петра из Ресаве;
Преварише Мата буљубашу
Из Липовца близу Крагујевца,
Те и њега млада погубише.
Моравцима цркви допадоше,
И ту Аци-Ђера погубише,

А Рувима у град опремише,
И у граду њега погубише.
Мехмед-ага у Ваљево дође:
Грбовић се бјеше осјетио,
Па Грбовић на страну побјеже,
А дође му оборкнез Алекса,
И дође му Бирчанин Илија;
Обојицу вата Мехмед-ага,
Бијеле им савезао руке,
Па их води на мост Колубари.
А кад виђе оборкнез Алекса,
Да ће Турци оба погубити,
Тад он рече Фочић Мехмед-аги:
„Господару Фочић Мехмед-ага,
Поклони ми живот на мејдану,
Ево теби шес'ет кеса блага!“
Мехмед-ага говори Алекси:
„Не могу те, Алекса, пустити,
Да ми дадеш и сто кеса блага.“
Ал' бесједи Бирчанин Илија:
„Господару, Фочић Мехмед-ага,
Ево теби и сто кеса блага,
Поклони ми живот на мејдану!“
Вели њему Фочић Мехмед-ага;
„Не будали, Бирчанин Илија!
Тко би горског упустио вука?“
Мехмед-ага викну на целата

Целат трже сабљу испод скута,
Те Илији одсијече главу;
А Алекса сједе на ћуприју,
Па овако поче говорити:
„Бог убио сваког 'ришћанина,
Који држи вјеру у Турчину!
Ах Јакове, мој рођени брате,
Ти не држи вјере у Турцима,
Ђе с' удесиш, удри се с Турцима!“
Још Алекса говорити шћаше,
Али целат говорит' не даде,
Трже сабљу, одс'јече му главу.
Када до два кнеза погибоше
На ћуприји наред Колубаре:
Кнез Алекса, Бирчанин Илија,
Аџи-Рувим наред Београда,
Једног дана, а једнога часа,
Виш' њих јарко помрчало сунце.
Мехмед-ага конаку похити,
Не би л' још ког Срба застануо,
Да још бира ђеког да пос'јече.
Ал' кад Срби жалост опазише,
Из чаршије намах побјегоше,
Мехмед-аги ниједан не дође.
Кад то виђе Фочић Мехмед-ага,
Одмах позна да горе уради,
И одмах се бјеше покајао,

Ал' се веће доцкан покајати;
Већ повика дванаест делија,
И Узуна свога кавеџију:
„Чујете ли, моји соколони!
Брзо добре коње посједните,
Пак трчите у село Тополу,
Не би л' Црног погубили Ђорђа:
Ако ли нам сад утече Ђорђе,
Нека знате, добра бити неће.“
Кад то чуше дванаест делија,
Одмах добре коње посједоше,
И пред њима Узун кавеџија,
Отидоше у село Тополу
У суботу уочи неђеље;
На освитак неђељи дођоше;
Прије зоре и бијела дана,
И Ђорђијне опколише дворе,
Ударише с обадије стране,
А са двије стране повикаше:
„Изић' амо, Петровићу Ђорђе!“
Ко ће љута змаја преварити?
Тко ли њега спаваћива наћи?
Ђорђе се је јунак научио
Прије зоре свагда уранити,
Умити се и богу молити,
И попити по чашу ракије:
Бјеше Ђорђе прије уранио

И отишó у доње подруме.
Када виђе око куће Турке,
Он се њима јавити не шћеде.
Јави им се млада Ђорђијница:
„Да бог с вама, Турци, ноћас био!
Што тражите овђе у то доба?
Ђорђе сада пред кућом бијаше,
Ту сад бјеше, пак некуд отиде,
А ја не знам, куд је отишао.“
А то Ђорђе и гледа и слуша.
Кад је Ђорђе избројио Турке,
Чашу попи, а пушку потпраши,
Узе доста праха и олова,
Па изиђе својему обору
Међу својих дванаест чобана;
А кад дође, чобане избуди,
И овако чобанима рече:
„Браћо моја, дванаест чобана!
Устаните, обор отворите,
Из обора ишћерајте свиње,
Нека иду куда коме драго;
А ви, браћо, мене послушајте,
И шарене пушке потпрашите;
Ако бог да, те се оно стече,
Што сам данас радит' наумио,
Честите ћу вас све учинити,
Оковати у сребро и злато,

А у свилу обућ' и кадиву.“
Сви чобани једва дочекаше,
Ишћераше свиње из обора,
Пак шарене пушке потпрашише,
Намах они за Ђорђем пођоше.
Оде Ђорђе право своме двору;
А кад Турке с чобанима виђе,
Онда Ђорђе овако говори:
„Чујете ли, дванаест чобана!
Сваки јако глајте по Турчина,
Ал' немојте пушака метати,
Докле моја најприје не пукне;
Ја ћу гледат' Узуна Мехмеда,
Виђећете, што ћ' од њега бити.“
То изрече Петровићу Ђорђе,
Земљи паде, пушци огањ даде,
Пуче пушка, остат' пуста неће;
Ђе је гледô, Ђорђе погодио,
Мртав паде Узун са кулаша.
Кад то виђе дванаест чобана,
Намах пуче дванаест пушака,
Мртвих паде онђе шест Турака,
Шесторица на коњма побјеже.
Намах Ђорђе викну по Тополи,
Те сакупи јоште више друштва,
Све по трагу Турке поћераше,
До Сибнице села доћераше,

И ту Турци у хан побјегоше,
Кама мајци да остати могу!
Ту их Ђорђе опколи са друштвом,
Па он викну у село Сибницу,
Сибничани сви му долећеше:
Ту се саста стотина јунака,
Намах Србљи хана запалише,
И тројица Турак' изгорјеше,
А тројица пред њих истрчаше,
И Србини сва три погубише.
На све стране Ђорђе књиге посла,
У свих градских седамн'ест нахија,
На кметове, селске поглаваре:
„Сваки свога убијте субашу,
Жене, ћецу у збјегове кријте.“
Кад то чуле српске поглавице,
Намах они послушаше Ђорђа:
Сви скочише на ноге лагане,
Припасаше свијетло оружје,
Сваки свога убише субашу,
Жене, ћецу у збјег одведоше.
Кад је Ђорђе Србље узбунио
И с Турцима веће завадио,
Онда Ђорђе прође кроз нахије,
Па попали турске карауле,
И обори турске тефериче,
И удари на турске паланке,

Све паланке он турске попали,
Женско, мушко, све под мач удари,
Тешко Србље с Турцима завади.
Турци мисле да је раја шала,
Ал' је раја градовима глава;
Уста раја кô из земље трава!
У градове саћераше Турке;
Трчи Ђорђе од града до града,
И грађане свагђе довикује:
„Чујете ли, ви Турци грађани!
На градов'ма отварајте врата,
Измеђ' себе дајте зулумћаре,
Ак' хоћете мирни да будете,
Да градова цару не кваримо:
Јер ако их ви дати нећете,
Измеђ' себе Турке зулумћаре,
Те градове раја начинила,
Градила их по девет година,
Кадра их је за дан оборити
И са царем кавгу заметнути;
А када се с царем завадимо,
Да устане свих седам краљева
Да нас мире, помирит' нас неће;
Бићемо се, море, до једнога!“
Тад грађани сузе прољеваху,
И Ђорђији 'вако говораху:
„Бег-Ђорђије, од Србије главо,

Даваћемо штогод раја иште,
Не кварите царевих градова,
Ни са царем замећите кавге,
Ми даћемо Турке зулумћаре.“
Па грађани устадоше Турци,
На градов'ма отворише врата,
Измеђ' себе дају зулумћаре,
Зулумћаре изјелице Турке,
Предају их у србињске руке.
Боже мили и Богородице!
Када Србљи докопаше Турке
Зулумћаре у бијеле руке,
Па их сташе Србљи разводити
Преко поља без свијех хаљина,
Без ћурака и без антерија,
Без сарука, у малим капама,
Без чизама и без јеменија,
Голе, босе топузима туку:
„Море, баша, кам' пореза наша?“
У по поља Ћорђе сабљу вади,
Зулумћарске одсијеца главе.
А кад Ћорђе исијече Турке,
Исијече Турке зулумћаре,
Онда Ћорђе у градове уђе;
Што би Турак' по градов'ма б'јелим,
Што би Турак' за сјече, ис'јече;
За предаје што би, то предаде;

За крштења што би, то искрсти.
Кад је Ђорђе Србијом завладо,
И Србију крстом прекрстио,
И својијем крилом закрилио
Од Видина пак до воде Дрине,
Од Косова те до Биограда,
'Вако Ђорђе Дрини говорио:
„Дрино водо, племенита међо
Измеђ' Босне и измеђ' Србије!
Наскоро ће и то време доћи,
Када ћу ја и тебе прећи
И честиту Босну полазити!“

Речник мање познатих речи и израза

А

абер – глас

аваз – глас

ага – господар; заповедник, старешина

агалук – посед који припада аги

адет – обичај, ред, навика

аздија – плашт, обично украшен скупоценим везом

аламанка – врста немачке сабље

алат – коњ риђе длаке, риђан

алем – драги камен

алуга (халуга) – густа шума; провалија

аманет – завештање, завет, светиња

антерија – врста горње хаљине

аратос те било – ђаво те однео

аргат – најамни радник, кулучар, надничар

аргатија, аргатлук – присилни рад, кулук

аршин – стара мера за дужину

ат – арапски коњ

атлија – коњаник

аферим – узвик одобравања: честитам, браво

ахар – коњушница

ацамија – наивно, неискусно момче

ашлук – свакодневни трошак

ашчија – кувар, економ

Б

бабо, бабајко – отац
базерђан – трговац, купац
бакрачлија – стремен, узенгија
бакшиш – напојница, поклон
балчак – држак од сабље, мача
бан – господин, господар
баша – поглавар, старешина
башка – посебно, одвојено, засебно
бе! (узвик) – иди, одлази!
бедевија – кобила добре пасмине
беден – бедем
белћим – можда, ваљда, вероватно
бенђелук – опојна трава или напиток; мађије
берићет – добар род; срећа, напредак
бешика – колевка
бешкот – препечен хлеб, двопек
биљур – кристално стакло
биљега – обележје; мета
бињекташ – камен с кога се узјахује
бињиш – широки огртач, обично од црвене чоје
бискати, биштати – требити (од вашију и сл.)
бошчалук – у нарочиту мараму, бошчу, увијен дар
бугар-кабаница – чобанска кабаница
буздован – тојага с тешком куглом на једном крају
букагије – окови за ноге, негве
буљук – чета, одред војске; мноштво, гомила, група
бусија – заседа, заклон
бутун (бутум) – сав, цео: заједно, скупа

В

ваиз – верски проповедник
вајда – корист, добит
вас – сав
везир – министар, управник вилајета
вересија – продаја или куповина на почек
веђил – заступник, повереник
вилајет – покрајина, провинција; народ, становништво
Вилиндар – Хиландар

Г

гадара – врста сабље, оштра с обе стране
гаирет – помоћ, потпора, веселост, весеље
градина – врт, башта
грозан – који обилује горжђем, гроздан

Д

даворије – свирка, песма
даица – ујак
далбулана – велики бубањ
дахија – одметник
двор – кућа
девлет – царство
дели – храбар, смео, неустрашив
делибаша – заповедник војног одреда у Турској царевини
дервиш – члан исламског верског реда

дерт – јад, бол, чежња
дива, диба – скупоцена свилена тканина у коју је уткано
 злато; брокат
диван – разговор; сабор, веће; дворана за примање
дивит – мастионица; прибор за писање
дизгин, дизђен – каиш, кожни поводац од узде
диздар – заповедник тврђаве
дилбер – драги, драган; леп, красан, мио
димишћија, димискија – сабља направљена у Дамаску
дирек – дрвени стуб
долама – врста горњег капута у народној ношњи
дорат – коњ црвеносмеђе длаке
дохакати – доћи коме главе, савладати некога
дувар – зид

Ђ

ђаконија – бирано јело, посланица
ђаур – неверник
ђем – жвале, гвожђе на узди
ђемија – лађа
ђерђеф – дрвени рам на коме се везе
ђечерма –јелек, прслук
ђогат – белац коњ
ђувегија, ђувеглија – младожења; муж
ђугум – бакрени суд за воду
ђул – ружа

Е

ел – јер
ере – јер
ефендија – господин; господар

Ж

ждрал – коњ сиве боје
ждрака – зрака
жура – мали, ситан човек

З

замандалити – затворити врата мандалом (полугом)
засобице – узаstopце, један до другогa
затомити – уништити; сакрити
зачамати – дуго остати негде, задржати се, забавити се
звекир – метални колут на вратима којим се куца
зелен мач – сјајан мач
земан – време, рок
зулум – насиље, безакоње, терор, тиранија
зулумћар – насилник, тиранин

И

измећарка – слушкиња, служавка
изубаха – изненада, неочекивано
интов – кола, кочије

Ј

јабана – туђина, туђа земља
јаглук – марамница, рубац
јазија – писани текст; писмо
јазук – штета, губитак
јали – или
јалија – обала (реке или мора)
јасак – наредба којом се нешто забрањује, забрана
јатаган – дуги криви нож, ханџар
јатак – онај који скрива хајдуке; скровиште хајдука
јеглен – разговор; говор, беседа
јегленисати – разговарати
јел – јер
јолдаш – друг, пријатељ

К

кабаница – огртач, плашт
кава – кафана, просторија у којој се пије кафа
кавга – свађа; бој
кавгација – свађалица; убојица
кавеџија – онај који држи кафану, гостионичар
кадифа, кадива – фина тканина, сомот
кадуна, када – госпођа; угледна жена
каиљ – вољан, рад
калдрма – пут или двориште поплочани каменом
калпак – висока капа од крзна или опточена крзном
камилавка – калуђерска капа
кардаш – друг, пријатељ
катана – војник коњаник

каур, каурин – неверник
кафтан – горња хаљина
кашкета – врста капе, качкет
кесеџија – друмски разбојник, хајдук на коњу
колан – појас којим се везује седло
кубурлија – велики пиштољ, старинска пушка
кула – кућа од камена
кумаш – врста свилене тканине

Л

лала – султанов дворјанин
ласно – лако
латински – италијански, католички
левер – плаћени војник
леђен – посуда за умивање

М

магаза – магазин; дућан
мановски – непознат језик; језик неког племена у
турској војсци, можда монголског
маћија – маћеха
мегдан, мејдан – бој, битка; место окршаја
међер – збиља, заиста, стварно
међедина – крзно од медведа
мезил – пошто, курир који на коњу преноси пошту
мејданџија – онај који се бори на мегдану
меневиш – љубичаст, модрољубичаст

меште – уместо, место
мешћема – суд, судница
мрамор – камен
мраморје – стење
мунара – високи торањ џамије, минарет
муштулук – радосна вест; награда за јављену вест

Н

набрекивати – викати „бре!“, натресати се на некога
навалија – врста сабље
назорице – поиздаље, из даљине
накрпати – слабо говорити, натуцати
налбантин – поткивач коња
намастир – манастир
наџак – чекић, бојна сјекира
неимар – зидар, грађевинар

О

облучје – предњи, виши део седла
обранити – ранити
ограшје – разбојиште, бојиште; бој, битка
одврћи(се) – одметнути (се)
опаднути – оклеветати
оптећи – опколити
опута – кожна врпца којом се плету опанци
ордија – војска; хорда
оџак – кућа, дом; угледна породица

П

парип – обичан коњ
патријар – патријарх
пенцер – прозор
перчин – прамен дуге косе пуштен низ леђа
пешкеш – дар, поклон
пињал – врста ножа, кама, бодеж
пирлитан – накићен, навезен
појагмити – разграбити
похарати – опљачкати; опустошити
похарчити – потрошити; уништити
првобратучед – брат од стрица
претио – дебео
прохесапити – прорачунати, промислити
прстеновати – дати прстен, заручити, верити
пуљат – шарен, пегаст коњ
пусник – ђаволски човјек, проклетник
путаљ – путаст, путоног коњ, бео коњ са округлим
шарама
пуница – ташта, женина мајка
пуце – дугме

Р

ражденути – растерати, разагнати
раздертити (се) – растужити(се)
разма – осим, изузев
раскарати (се) – забринути(се),
рат (рахт) – украшена коњска опрема

рахат – задовољан, спокојан
рудина – пашњак, утрина
руса – црвенкаста
рушпа – млетачки дукат

С

сајалија – врста чохе
саклет – налог, заповест
сактисати – скршити, сломити
самур – куна; кожа од те куне
самур-калпак – капа од самуровине
сачмали кошуља – богато извезена кошуља
сеиз – слуга, коњушар
сеир – наслађивање у гледању лепог, радост
селама – турски поздрав
сератлија – граничар, крајишник
сербез – слободно, без страха
силембет – каиш преко прса
синија – округла трпеза, софра
синцилат – потврда
синцилатити – потврдити
синцир – ланац; оков
скерлет – тканина црвене боје
собет – договор, скуп; посело
совра, софра – низак сто, трпеза
срма – сребро
срмајли – од сребра; сребрн, украшен сребром
срчали – стаклен
струка – огртач

Т

табор – логор; одред војске
таламбас – бубањ
татар, татарин – коњаник писмоноша
татаранка – врста стреле
тевабија – свита, пратња; следбеници, истомишљеници
телал – јавни објављивач, оглашивач, добошар
терзија – кројач
теферич – провод у природи
тефтер – рачунска књига; списак
токе – заштитни оклоп од металних плочица на грудима
толковати – тумачити
топуз – буздован
тулумина – мех, мешина
тумбак – туч, бронза

Ћ

ћарција – онај који иде за ћаром, добитком,
ћеиф – расположење, задовољство, уживање
ћемер – појас у коме се носи новац
ћесар – цар
ћурак – огртач постављен крзном, кожух

У

убав – леп, диван
улева – војничка плата

ункаш – предњи уздигнути део седла
уострити (се) – наоштрити се, наљутити се
уроқљив – који је уречен, који је зле коби
утва – дивља патка
ухитити – ухватити

Ф

ферман – султанов указ, наредба, заповест

Х

хабер – вест, глас
хазна – благајна, ризница
хазур – спреман, готов
хаинин – издајица, одметник, неверник
хајван – животиња, стока
халалити – опростити; благословити; поклонити
хан – гостионица
ханџар – кратки криви мач, јатаган; велики нож
харамбаша – вођа хајдука
харамија – разбојник, зликовац
харач – трошак, издатак
харчитити – трошити
хатар – наклоност, љубав, воља
хатлија – коњаник
хесап – рачун
хеџим – лекар

Ц

цекин – млетачки дукат
црљен – црвен

Ч

чадор – шатор
чаир – ливада
чалма – платно омотано око феса или које друге капе
чардак – горњи спрат зграде; вишеспратна кућа, дворац
чатити – читати молитву
чауш – гласник; сват који забавља и оглашава наредбе
сватовима
чекмез ћуприја – мост који се диже и спушта
чекрк-челенка, чекркли-челепка – перјаница на капи
која се окреће на ветру
челенка – накит за јунаштво; сребрно или златно перо
као војничко одликовање, које се носило на
калпаку и барјаку
ченгел – гвоздена кука за вешање и мучење
чилаш, чиле – коњ сивобеле длаке, белац
чоек – човек

Ц

цас – страх, страва
цеба – бојни оклоп направљен од металних плочица
цебана – муниција

џевап – одговор
џилит – кратко копље
џилитати – бацати копље

Ш

шеница – пшеница
шенлук – весеље, славље уз пуцњаву пушака
шер, шехер – велики град, варош
шестопер, шестоперац – буздован са шест пера
шићар – плен, корист, добит
шићарџија – човек који је лаком на добитак, пљачкаш
шура – женин брат
шурњаја – шурина жена
шуркулија – шала

Литература

- Вук Стефановић Караџић: *Сабрана дела 1-15* („Просвета“, Београд, 1988)
- Вук Стефановић Караџић: *Српске народне пјесме I, II, III, IV* („Просвета“, Београд, 1988)
- Вук Стефановић Караџић: *Српске народне приповијешке* („Просвета“, Београд, 1988)
- *Ерланџески рукопис* („Универзитетска ријеч“, Никшић, 1987)
- Веселин Чајкановић: *Чудотворни прстен – Најлепше српске народне приповијешке* („Просвета“, Ниш, 2001)
- Војислав Ђурић: *Антологија народних јуначких песама* („Српска књижевна задруга“, Београд, 1989)
- Васко Попа: *Од злата јабука* („Нолит“, Београд, 1979)
- Владан Недић: *Антологија народних лирских песама* („Српска књижевна задруга“, 1977)
- Миодраг Павловић: *Антологија лирске народне поезије* („Вук Караџић“, Београд, 1982)
- Ненад Љубинковић: *Шаливе народне приче* („Рад“, Београд, 1976)
- Снежана Самарџија: *Народне песме* („Драганић“, Београд, 1999)
- Нада Милошевић-Ђорђевић: *Народна књижевности* („Лирика“, Београд, 2004)
- Марија Клеут: *Српска народна књижевности* („Издавачка књижарница Зорана Стојановића“, Сремски Карловци/Нови Сад, 2001)

САДРЖАЈ

НАРОДНЕ УМОТВОРИНЕ.....	9
Брзалице.....	11
Разбрајалице.....	14
Загонетке.....	20
Пословице и изреке.....	24
НАРОДНЕ ПРИПОВЕТКЕ.....	27
А шта ти је?.....	29
Пустио бих ја њега али неће он мене!.....	30
Чобанче преварило попа.....	31
Ђути, бога ти! Како те не мрзи говорити?.....	32
Циганин и Шваба.....	33
Утопио се поп што није руку дао.....	34
Заковрчити и отковрчити.....	35
Еро и кадија.....	36
Несретнику се не може помоћи.....	37
Еро и Турчин.....	38
Шијаци у лову.....	40
Запалио кућу да изгоре миши.....	42
Помажем ти спрдати.....	43
Крећи, оче игумане!.....	44
Насредин у бостану.....	45
Крепао катао.....	46

Свијету се не може угодити.....	48
Како се Краљевић Марко јунаштву научио.....	50
Какав поздрав онаки и отпоздрав.....	51
Еро с онога свијета.....	52
Како Циганин научи коња гладовати.....	55
Лаж за опкладу.....	56
Курјак и лисица.....	61
Јарац живодерац.....	62
Миши вјешали мачки звоно.....	65
Јеж на војску.....	67
Тамни вилајет.....	69
Како је Господ Бог створио небеса, анђеле и тице....	70
Како су постале виле.....	72
Вила.....	74
Сјеновит.....	75
Цар Тројан.....	76
Цариград.....	77
Свети Сава гради прозоре.....	79
Високи Стефан.....	80
Краљевић Марко.....	81
НАРОДНЕ БАЈКЕ.....	85
Баш Челик.....	87
Златоруни ован.....	116
Чудотворни прстен.....	125
Чардак ни на небу ни на земљи.....	142
Међедовић.....	146

Дрво на сред свијета.....	154
У цара Тројана козје уши.....	162
ЦарДукљан.....	165
Старац преварио дивове.....	168
Усуд.....	174
Дивљан.....	186
Царев син и Оштар Дан.....	190
Виловска кочија.....	197
Биберче.....	200
Змија младожења.....	205
Немушти језик.....	210
Чудновата длака.....	217
Копање блага.....	221
Дјевојка бржа од коња.....	224
Три јегуље.....	226
Гвозден човјек.....	231
Тица дјевојка.....	238
Златна јабука и девет пауница.....	241
НАРОДНЕ ЛИРСКЕ ПЕСМЕ.....	259
Додолске.....	261
Какав јунак гором језди.....	261
Кад игра додола	261
Коледарске.....	262
Шта ћемо даровати коледу?.....	262
Песме на ранилу.....	263
На Цвијети на ранилу.....	263

Сватовске.....	264
Кад полазе сватови по дјевојку.....	264
Кад долазе сватови.....	264
Младожењи уз чашу.....	264
Здравице.....	265
Перашка почашница.....	265
Бисерна брада.....	265
Митолошке.....	266
Изједен овчар.....	266
Љубавне.....	267
Љубавни растанак.....	267
Најљепши мирис.....	268
Вјетар ружу уз поље носаше.....	269
Друм друмила.....	270
Драги и недраги	271
Возила се.....	272
Три мане.....	273
Освета дјевојке над момком.....	274
Жалостива драга.....	275
Шаљиве.....	276
Смијешно чудо.....	276
Сова и орао.....	277
Лаж и паралаж.....	278
Женидба врапца Подунавца.....	279
Тешко сваком с неприликом!.....	280
Бескућникова женидба.....	281
Пада киша, преби миша.....	282

Али волиш ићи луком.....	283
Ага Асан-ага.....	284
Невољни муж.....	285
Рак и жаба.....	286
НАРОДНЕ ЕПСКЕ ПЕСМЕ.....	289
Женидба Душанова.....	291
Женидба краља Вукашина.....	317
Бановић Страхиња.....	329
Пропаст царства српскога.....	360
Смрт мајке Југовића.....	364
Марко Краљевић и вила.....	368
Орање Марка Краљевића.....	373
Марко Краљевић и Љутица Богдан.....	375
Марко Краљевић и Муса Кесеџија.....	380
Марко Краљевић и брат му Андријаш.....	391
Смрт Марка Краљевића.....	394
Болани Дојчин.....	401
Царица Милица и змај од Јастрепца.....	412
Мали Радојица.....	420
Смрт Омера и Мериме.....	427
Хасанагиница.....	431
Почетак буне против дахија.....	435
Речник мање познатих речи и израза.....	461
Литература.....	475
Садржај.....	477

БАШ ЧЕЛИК
Антологија народне књижевности

издавач:
Нова школа

за издавача:
Тодор Ђук

уредник:
Небојша Грујичић

ликовно графичка опрема:
Горан Витановић

штампа:
„Графомарк“ Лакташи

тираж:
2 500 примерака

ISBN 978-86-85307-83-6

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.163.41-82:398

БАШ Челик : избор из народне
књижевности.

- Београд : Нова школа, 2011 (Лакташи :
Графомарк). - 481 стр. ; 20 см. - (За чисту
петицу (5))

Тираж 2.500. - Речник мање познатих речи:
стр. 461-474. - Библиографија: стр. 475.

ISBN 978-86-85307-83-6

COBISS.SR-ID 182412812